ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie şi Filosofie

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

IV

ANUL 5

OCTOMBRIE – DECEMBRIE 1952

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREȘTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43
ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR 14, TEL. 5-28-90, ȘI LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R. CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

IV

ANUL 5

OCTOMBRIE—DECEMBRIE 1952

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMANE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43
ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR 14, TEL. 5-28-90, ŞI
LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R. CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

CUPRINSUL

СОДЕРЖАНИЕ

I. STALIN

PROBLEMELE ECONOMICE ALE SOCIALISMULUI ÎN U. R. S. S.

Catre participanții la discuția economică

OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA PROBLEMELE ECONOMICE LEGATE DE DISCUȚIA DIN NOEMBRIE 1951

Am primit toate documentele privitoare la discuția economică care a avut loc în legătură cu aprecierea proiectului manualului de economie politică. Printre altele am primit „Propuneri pentru îmbunătățirea proiectului manualului de economie politică", „Propuneri pentru înlăturarea greșelilor și inexactităților" din proiect, „Notă despre chestiunile litigioase".

Socotesc necesar să fac următoarele observații cu privire la toate aceste materiale, precum și la proiectul de manual.

1. PROBLEMA CARACTERULUI LEGILOR ECONOMICE IN SOCIALISM

Unii tovarăși neagă caracterul obiectiv al legilor științei, îndeosebi al legilor economiei politice în socialism. Ei neagă faptul că legile economiei politice oglindesc legile care stau la baza unor procese ce se desfășoară independent de voința oamenilor. Ei socotesc că — dat fiind rolul deosebit pe care istoria l-a rezervat statului sovietic — statul sovietic, conducătorii lui, pot să suprime legile existente ale economiei politice, pot „să formeze" noi legi, „să creeze" noi legi.

Acești tovarăși greșesc profund. După cât se vede ei confundă legile științei, care oglindesc procesele obiective ce au loc independent de voința oamenilor în natură sau în societate, cu acele legi care sunt create de guverne, sunt create din voința oamenilor și nu au decât o putere juridică. Ele nu trebue însă nicidecum confundate.

Marxismul concepe legile științei — indiferent dacă este vorba de legile științelor naturii sau de legile economiei politice — ca o oglin-

dire a proceselor obiective care au loc independent de voința oamenilor. Oamenii pot sa descopere aceste legi, să le cunoască, să le studieze, sa țina seama de ele în acțiunile lor, să le folosească în interesul societații, dar ei nu pot să le schimbe sau să le suprime. Cu atât mai mult ei nu pot să formeze sau să creeze noi legi ale științei.

Inseamna oare aceasta ca, de pilda, rezultatele acțiunii legilor naturii, rezultatele acțiunii forțelor naturii sunt în genere de neînlăturat, ca acțiunea destructivă a forțelor naturii se produce pretutindeni și întotdeauna ca o forță elementară, implacabilă, care nu poate fi influențata de acțiunea oamenilor? Nu, nu înseamnă. Dacă facem abstracție de procesele astronomice, geologice și de alte câteva procese analoage, în care oamenii, chiar dacă au ajuns să cunoască legile dezvoltarii acestora, sunt într'adevăr neputincioși să le influențeze, apoi în multe alte cazuri oamenii sunt departe de a fi neputincioși în ceeace privește posibilitatea de a influența procesele naturii. In toate aceste cazuri oamenii, cunoscând legile naturii, ținând seama de ele și sprijinindu-se pe ele, aplicându-le și folosindu-le cu pricepere, pot să limiteze sfera de acțiune a acestora, să dea forțelor destructive ale naturii o altă direcție, sa întoarcă forțele destructive ale naturii în folosul societății.

Sa luam un exemplu, între multe altele. In timpurile străvechi revărsarea marilor fluvii, inundațiile, distrugerea locuințelor și semănaturilor provocate de acestea erau socotite o calamitate de neînlăturat, împotriva careia oamenii erau neputincioși. Dar cu timpul, odată cu dezvoltarea cunoștințelor omului, când oamenii au învățat să construiască diguri și hidrocentrale, a devenit posibil ca societatea să fie ferită de calamitatea inundațiilor, care înainte păreau de neînlăturat. Mai mult, oamenii au învățat să pună frâu forțelor destructive ale naturii, au învățat, ca să zicem așa, să le strunească, să întoarcă forța apei în folosul societății, s'o folosească pentru irigarea ogoarelor, pentru dobândirea de energie.

Inseamna oare aceasta că oamenii au suprimat astfel legile naturii, legile științei, că au creat noi legi ale naturii, noi legi ale științei? Nu, nu înseamnă. Adevarul este că toată această procedură, de preîntâmpinare a acțiunii forțelor destructive ale apei și de folosire a lor în interesul societații, se desfășoară fără vreo calcare, schimbare sau suprimare a legilor științei, fără să se creeze noi legi ale științei. Dimpotrivă, toata această procedura se realizează în mod riguros, pe baza legilor naturii, a legilor științei, căci orice călcare a legilor naturii, cea mai mică călcare a lor, n'ar face decât să strice treaba, să zadarnicească această procedură. Acelaș lucru trebue spus și despre legile dezvoltării economice, despre legile economiei politice — indiferent daca e vorba de perioada capitalismului sau de perioada socialismului. Și aci, ca și în domeniul științelor naturale, legile dezvoltării economice sunt legi obiective, care oglindesc procesele de dezvoltare economică ce se desfășoară independent de voința oamenilor. Oamenii pot să descopere aceste legi, să le cunoască și, sprijinindu-se pe ele, să le folosească în interesul societății, să dea o altă direcție acțiunii destructive a unor legi, să limiteze sfera lor de acțiune, să dea câmp liber altor legi care-și croesc drumul, dar ei nu pot să le suprime sau să creeze noi legi economice.

Una dintre particularitățile economiei politice constă în faptul că legile ei, spre deosebire de legile științelor naturale, nu sunt legi de lungă durată, că aceste legi sau în orice caz majoritatea lor acționează în decursul unei perioade istorice determinate, după care ele cedează locul unor noi legi.

Legile acestea, însă, nu sunt suprimate, ci își pierd puterea datorită unor noi condiții economice și părăsesc scena pentru a ceda locul unor noi legi, care nu se creează prin voința oamenilor, ci apar pe baza unor noi condiții economice.

Unii se referă la „Anti-Dühring" a lui Engels, la formula lui care spune că, odată cu lichidarea capitalismului și cu socializarea mijloacelor de producție, oamenii vor căpăta puterea asupra mijloacelor lor de producție, că ei se vor elibera de sub jugul relațiilor social-economice, vor deveni „stăpânii" vieții lor sociale. Engels denumește această libertate „necesitate înțeleasă". Dar ce poate însemna „necesitatea înțeleasă"? Aceasta înseamnă că oamenii, cunoscând legile obiective („necesitatea"), le vor aplica într'un mod pe deplin conștient în interesul societății. Tocmai deaceea spune Engels tot aci că:

„Legile propriei lor activități sociale, care li se impuneau până acum oamenilor ca niște legi ale naturii, legi străine și care îi dominau, vor fi aplicate de acum înainte de oameni în deplină cunoștință de cauză și, prin urmare, vor fi dominate de dânșii" [1].

Precum se vede, formula lui Engels nu pledează deloc în favoarea acelora care cred că în socialism pot fi suprimate legile economice existente și create altele noi. Dimpotrivă, ea cere nu suprimarea, ci cunoașterea legilor economice și aplicarea lor cu pricepere.

Unii spun că legile economice au un caracter spontan, că acțiunea acestor legi este de neînlăturat, că societatea este neputincioasă în fața lor. Aceasta nu este adevărat. Aceasta înseamnă a face din legi fetișuri, a accepta să devii sclavul legilor. Este dovedit că societatea nu este neputincioasă în fața legilor, că societatea, cunoscând legile economice și sprijinindu-se pe ele, poate să limiteze sfera lor de acțiune, să le folosească în interesul societății și să le „strunească", așa cum se întâmplă cu forțele naturii și cu legile lor, așa cum se întâmplă în exemplul de mai sus, privitor la revărsarea marilor fluvii.

Unii se referă la rolul deosebit al Puterii Sovietice în opera de construire a socialismului, rol care, chipurile, îi dă posibilitate să suprime legile existente ale dezvoltării economice și să „formeze" altele noi. Nici aceasta nu este adevărat.

Rolul deosebit al Puterii Sovietice se explică prin două împrejurări: în primul rând prin aceea că Puterea Sovietică trebuia nu să înlocuiască o formă de exploatare prin altă formă, așa cum s'a întâmplat în revoluțiile din trecut, ci să lichideze orice exploatare; în al doilea rând, prin aceea că, dat fiind că în țară nu exista niciun fel de embrion gata pregătit de economie socialistă, ea a trebuit să creeze, ca să zicem așa, pe „loc gol" forme noi, socialiste, de economie.

---

[1] F. Engels, „Anti-Dühring", Ed. P.M.R., 1952, ediția a II-a, p. 333. — Nota Red.

Sarcina aceasta este incontestabil o sarcină grea şi complicată, fără precedent. Cu toate acestea, Puterea Sovietica a îndeplinit cu cinste aceasta sarcina. Dar ea a îndeplinit-o nu pentrucă ar fi suprimat legile economice existente şi ar fi „format" altele noi, ci numai pentrucă s'a bazat pe legea economică a *concordanței obligatorii* a relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție.

Forțele de producție din țara noastră, mai ales în industrie, aveau un caracter social, pe când forma de proprietate era particulară, capitalistă. Bazându-se pe legea economică a concordanței obligatorii a relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție, Puterea Sovietică a socializat mijloacele de producție, le-a făcut proprietate a întregului popor şi în felul acesta a desființat sistemul exploatării, a creat formele socialiste de economie. Dacă n'ar fi fost această lege şi dacă nu s'ar fi bazat pe ea, Puterea Sovietica n'ar fi putut să-şi îndeplinească sarcina.

Legea economică a concordanței obligatorii a relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție demult îşi croeşte drumul în țările capitaliste.

Dacă ea nu şi-a croit încă drumul şi n'a căpătat câmp liber, aceasta se datoreşte faptului că întâmpină cea mai mare împotrivire din partea forțelor societății care sunt pe cale de dispariție. Aci ne lovim de o altă particularitate a legilor economice. Spre deosebire de legile ştiințelor naturii, unde descoperirea şi aplicarea unei legi noi se desfăşoară mai mult sau mai puțin neted, în domeniul economic descoperirea şi aplicarea unei legi noi care atinge interesele forțelor societății aflate pe cale de dispariție întâmpină cea mai mare împotrivire din partea acestor forțe.

Este nevoie, prin urmare, de o forță, de o forță socială capabilă să învingă această împotrivire. O asemenea forță s'a găsit în țara noastră sub forma alianței clasei muncitoare cu țărănimea, care reprezinta majoritatea covârşitoare a societații. O asemenea forță nu s'a găsit încă în alte țări, în țarile capitaliste. Aci este secretul faptului că Puterea Sovietică a reuşit să zdrobească forțele vechi ale societății, iar legea economică a concordanței obligatorii a relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție a capatat la noi câmp pe deplin liber.

Unii spun că necesitatea dezvoltării planificate (proporționale) a economiei naționale din țara noastră dă Puterii Sovietice posibilitatea să suprime legile economice existente şi sa creeze altele noi. Aceasta este absolut fals. Nu trebue confundate planurile noastre anuale şi cincinale cu legea economica obiectiva a dezvoltarii planificate, proporționale, a economiei naționale. Legea dezvoltării planificate a economiei naționale a aparut ca o lege opusă legii concurenței şi a anarhiei producției sub capitalism. Ea a apărut pe baza socializării mijloacelor de producție, dupa ce legea concurenței şi a anarhiei producției şi-a pierdut puterea. Ea a intrat în vigoare pentrucă economia națională socialistă nu poate exista decât pe baza legii economice a dezvoltării planificate a economiei naționale. Aceasta înseamnă că legea dezvoltării planificate a economiei naționale dă organelor noastre de planificare *posibilitatea* să planifice just producția socială. Dar *posibilitatea* nu trebue confundată cu *realitatea*. Acestea sunt două lucruri diferite. Pentru a transforma

această posibilitate în realitate trebue să studiem această lege economică, trebue să ne-o însuşim, trebue să învaţăm s'o aplicăm în deplina cunoştinţă de cauză, trebue să alcătuim asemenea planuri care să oglindească pe deplin cerinţele acestei legi. Nu se poate spune că planurile noastre anuale şi cincinale oglindesc pe deplin cerinţele acestei legi economice

Unii spun că unele legi economice, inclusiv legea valorii, care acţionează la noi în socialism, sunt legi „transformate" sau chiar „radical transformate" pe baza economiei planificate. Nici aceasta nu este adevărat. Nu se pot „transforma" legi şi cu atât mai puţin „în mod radical". Dacă am putea să le transformăm, am putea să le şi suprimăm, înlocuindu-le cu alte legi. Teza despre „transformarea" legilor este o rămăşiţă a formulei greşite a „suprimării" şi „formării" legilor. Deşi formula transformării legilor economice a devenit demult uzuală la noi, va trebui totuşi să renunţăm la ea în interesul exactităţii. Se poate limita sfera de acţiune a cutăror sau cutăror legi economice, se poate preîntâmpina acţiunea lor destructivă, dacă, fireşte, o asemenea acţiune există, dar ele nu pot fi „transformate" sau „suprimate".

Prin urmare, când vorbim de „supunerea" forţelor naturii sau a forţelor economice, de „dominarea" lor etc., prin aceasta nu vrem deloc să spunem că oamenii pot să „suprime" legile ştiinţei sau să „formeze" aceste legi. Dimpotrivă, prin aceasta vrem să spunem doar că oamenii pot să descopere legi, să le cunoască, să le însuşească, să înveţe să le aplice în deplină cunoştinţă de cauză, să le folosească în interesul societăţii şi în felul acesta să le supună, să obţină dominaţia asupra lor.

Aşa dar, legile economiei politice în socialism sunt legi obiective, care oglindesc legile ce stau la baza proceselor vieţii economice ce se desfăşoară independent de voinţa noastră. Oamenii care neagă această teză, neagă în fond ştiinţa, iar negând ştiinţa neagă implicit posibilitatea oricărei previziuni, prin urmare neagă posibilitatea de a conduce viaţa economică.

S'ar putea spune că tot ce s'a spus aici este just şi îndeobşte cunoscut, dar că nu conţine nimic nou şi că, prin urmare, nu face să ne pierdem timpul cu repetarea unor adevăruri îndeobşte cunoscute. Desigur, aci într'adevăr nu este nimic nou, dar ar fi greşit să se creadă că nu face să ne pierdem timpul cu repetarea unor adevăruri cunoscute nouă. Fapt e că spre noi, spre nucleul de conducere, vin în fiecare an mii de noi cadre tinere, care ard de dorinţa de a ne ajuta, ard de dorinţa de a se afirma, dar ele nu au suficientă educaţie marxistă, nu cunosc multe adevăruri binecunoscute nouă şi sunt nevoite să bâjbâie în întuneric. Ele sunt uluite de realizările colosale ale Puterii Sovietice, succesele extraordinare ale orânduirii sovietice le ameţesc şi ele încep să-şi închipue că Puterea Sovietică „poate orice", că pentru ea „nimic nu este prea greu", că ea poate să suprime legile ştiinţei, să formeze legi noi. Ce să facem cu aceşti tovarăşi? Cum să-i educăm în spiritul marxism-leninismului?

Eu cred că a repeta sistematic aşazisele adevăruri „îndeobşte cunoscute", a le lămuri cu răbdare constitue unul din cele mai bune mijloace de educare marxistă a acestor tovarăşi.

2. PROBLEMA PRODUCŢIEI DE MARFURI IN SOCIALISM

Unii tovarăşi afirmă că partidul a procedat greşit menţinând producţia de mărfuri după ce a luat puterea şi a naţionalizat mijloacele de producţie în ţara noastră. Ei socotesc că partidul ar fi trebuit chiar atunci să înlăture producţia de mărfuri. Ei se referă aci la Engels, care spune:

„Prin luarea în stăpânire a mijloacelor de producţie de către societate, producţia de mărfuri este înlăturată şi, prin aceasta, este înlaturată şi dominaţia produsului asupra producătorilor" (vezi „Anti-Dühring")[1].

Aceşti tovarăşi greşesc profund.

Să analizăm formula lui Engels. Formula lui Engels nu poate fi socotită pe deplin clară şi precisă, deoarece ea nu arată dacă este vorba de luarea în stăpânirea societăţii a *tuturor* mijloacelor de producţie sau numai a unei părţi din mijloacele de producţie, adică dacă *toate* mijloacele de producţie au fost trecute în proprietatea întregului popor sau numai o parte din mijloacele de producţie. Prin urmare, *această* formulă a lui Engels poate fi înţeleasă şi într'un fel, şi în altul.

Intr'un alt pasaj din „Anti-Dühring" Engels vorbeşte despre luarea în stăpânire a „*tuturor* mijloacelor de producţie", despre luarea în stăpânire a „*totalităţii* mijloacelor de producţie"[2] Prin urmare, în formula sa, Engels are în vedere naţionalizarea nu a unei părţi din mijloacele de producţie, ci a tuturor mijloacelor de producţie, adică trecerea în proprietatea întregului popor a mijloacelor de producţie nu numai din industrie, ci şi din agricultură.

De aici rezultă că Engels are în vedere ţări în care capitalismul şi concentrarea producţiei sunt destul de dezvoltate nu numai în industrie, dar şi în agricultură, pentru a se putea expropria *toate* mijloacele de producţie ale ţării şi a le trece în proprietatea întregului popor. Prin urmare, Engels socoteşte că în *asemenea* ţări ar trebui, odată cu socializarea *tuturor* mijloacelor de producţie, să se înlăture producţia de mărfuri. Şi aceasta este desigur just.

O astfel de ţară la sfârşitul veacului trecut, în momentul apariţiei lucrării „Anti-Dühring" a fost numai una singură, Anglia, unde dezvoltarea capitalismului şi concentrarea producţiei atât în industrie, cât şi în agricultură atinseseră un asemenea grad, încât era posibil ca în cazul luării puterii de către proletariat să se treacă *toate* mijloacele de producţie ale ţării în proprietatea întregului popor şi să se înlăture din uz producţia de mărfuri.

Eu fac abstracţie în cazul de faţă de chestiunea importanţei pe care o are pentru Anglia comerţul exterior, cu enorma lui greutate specifică

[1] F. Engels, „Anti-Dühring". Ed. P.M.R., 1952, ediţia a II-a, pag. 333. — *Nota Red.*

[2] Op cit., p. 330—331, 347.

în economia națională a Angliei. Cred că numai după ce se va fi studiat această chestiune s'ar putea soluționa definitiv chestiunea soartei producției de mărfuri în Anglia după luarea puterii de către proletariat și după naționalizarea *tuturor* mijloacelor de producție.

Dealtfel, nu numai la sfârșitul veacului trecut, dar și în prezent nicio țară n'a atins încă acel grad de dezvoltare a capitalismului și de concentrare a producției în agricultură pe care îl vedem în Anglia. In ce privește celelalte țări, în acestea, cu toată dezvoltarea capitalismului la sate, mai există încă în sate o clasă destul de numeroasă de proprietari-producători mici și mijlocii, a căror soartă ar trebui să fie hotărîtă în cazul luării puterii de către proletariat.

Se pune însă întrebarea: ce trebue să facă proletariatul și partidul său, dacă într'o țară sau alta, inclusiv țara noastră, există condiții favorabile pentru luarea puterii de către proletariat și răsturnarea capitalismului, dacă în aceste țări capitalismul în industrie a concentrat într'atâta mijloacele de producție, încât ele pot fi expropriate și trecute în proprietatea societății, pe când agricultura, cu toată creșterea capitalismului, este încă atât de fărâmițată între numeroșii proprietari-producători mici și mijlocii încât nu e posibil să se pună problema exproprierii acestor producători?

La această chestiune formula lui Engels nu dă răspuns. Dealtfel, ea nici nu trebue să răspundă la această chestiune, deoarece această formula a apărut pe baza unei alte chestiuni, și anume: care trebue să fie soarta producției de mărfuri după ce vor fi socializate *toate* mijloacele de producție.

Așa dar, ce-i de făcut dacă *nu toate* mijloacele de producție sunt socializate, ci numai o parte din mijloacele de producție, dar conditii favorabile pentru luarea puterii de către proletariat există — trebue oare proletariatul să ia puterea și trebue el să desființeze imediat după aceasta producția de mărfuri?

Nu poate fi, desigur, considerată drept răspuns părerea unor pseudo-marxiști, care socotesc că în asemenea condiții ar trebui să se renunțe la luarea puterii și să se aștepte până când capitalismul va reuși să ruineze milioanele de producători mici și mijlocii, transformându-i în argați, și să concentreze mijloacele de producție în agricultură, că numai după aceea s'ar putea pune problema luării puterii de către proletariat și a socializării *tuturor* mijloacelor de producție. Se înțelege că marxiștii nu pot să accepte o asemenea „soluție", dacă ei nu vor să se facă complect de rușine.

Deasemenea, nu poate fi socotită drept răspuns nici părerea altor pseudo-marxiști, care cred că ar trebui poate să se ia puterea și să se treacă la exproprierea producătorilor mici și mijlocii dela sate și la socializarea mijloacelor lor de producție. Nici această cale absurdă și criminală n'o pot accepta marxiștii, căci o asemenea cale ar submina orice posibilitate de victorie a revoluției proletare, ar arunca pentru mult timp țărănimea în lagărul dușmanilor proletariatului.

Răspunsul la această întrebare l-a dat Lenin în lucrările sale despre „impozitul în natură" și în celebrul său „plan cooperatist". Răspunsul lui Lenin se rezumă pe scurt la următoarele:

a) să nu scăpăm condițiile favorabile pentru luarea puterii; proletariatul să ia puterea, fără să aştepte momentul când capitalismul va fi reuşit să ruineze populaţia de multe milioane de producatori individuali mici şi mijlocii;

b) să expropriem mijloacele de producţie în industrie şi să le trecem în proprietatea întregului popor;

c) în ce priveşte pe producătorii individuali mici şi mijlocii, să-i unim treptat în cooperative de producţie, adica în mari întreprinderi agricole, colhozuri;

d) să dezvoltăm prin toate mijloacele industria şi să dăm colhozurilor baza tehnică modernă a marii producţii fără a le expropria, ci, dimpotrivă, înzestrându-le din belşug cu tractoare şi alte maşini de prima calitate;

e) pentru o strânsă legătură economică între oraş şi sat, între industrie şi agricultură, să fie menţinută câtva timp producţia de mărfuri (schimbul prin cumpărare-vânzare) ca *singura* formă de legături economice cu oraşul *acceptabila* pentru ţărani şi să se dezvolte la maximum comerţul sovietic, comerţul de stat şi cooperatist-colhoznic, eliminând din circulaţia de marfuri pe toţi capitaliştii de orice fel.

Istoria construcţiei noastre socialiste arată că această cale de dezvoltare, trasată de Lenin, s'a dovedit a fi în totul justă.

Este în afară de orice îndoială că pentru toate ţările capitaliste care au o clasă de producatori mici şi mijlocii mai mult sau mai puţin numeroasă, această cale de dezvoltare este singura posibilă şi indicată pentru victoria socialismului.

Unii spun că producţia de mărfuri trebue totuşi, în orice condiţii, să ducă şi va duce neapărat la capitalism. Aceasta nu este adevărat. Nu întotdeauna şi nu în orice condiţii! Nu poate fi identificata producţia de mărfuri cu producţia capitalistă. Sunt două lucruri diferite. Producţia capitalistă este o formă superioară a producţiei de mărfuri. Producţia de mărfuri duce la capitalism numai *dacă* există proprietate particulară asupra mijloacelor de producţie, *dacă* forţa de munca apare pe piaţă ca o marfă, care poate fi cumparata de capitalist şi exploatată în procesul de producţie, *daca,* prin urmare, există în ţară sistemul de exploatare de către capitalişti a muncitorilor salariaţi. Producţia capitalistă începe acolo unde mijloacele de producţie sunt concentrate în mâini particulare, iar muncitorii, lipsiţi de mijloace de producţie, sunt nevoiţi să-şi vândă forţa de muncă ca o marfă. Fără aceasta nu există producţie capitalistă.

Ei, dar dacă nu există aceste condiţii care transformă producţia de mărfuri în producţie capitalistă, dacă mijloacele de producţie nu mai sunt proprietate particulară ci proprietate socialistă, dacă nu există sistemul muncii salariate şi forţa de muncă nu mai este marfă, dacă sistemul exploatării este demult lichidat — cum rămâne atunci: putem socoti că producţia de mărfuri va duce totuşi la capitalism? Nu, nu putem socoti astfel. Or, societatea noastră este tocmai o societate în care proprietatea particulară asupra mijloacelor de producţie, sistemul muncii salariate, sistemul exploatării nu mai există demult.

Producţia de mărfuri nu poate fi socotită ca un lucru de sine stătător, independent de condiţiile economice înconjurătoare. Producţia de

mărfuri este mai veche decât producţia capitalistă. Ea a existat sub orânduirea sclavagistă şi a deservit-o şi totuşi nu a dus la capitalism. Ea a existat sub feudalism şi l-a deservit, totuşi, deşi a pregătit unele condiţii pentru producţia capitalistă, nu a dus la capitalism. Se pune întrebarea: dece n'ar putea producţia de mărfuri să deservească pentru o anumită perioadă şi societatea noastră socialistă, fără a duce la capitalism, dacă ţinem seama de faptul că producţia de mărfuri nu are la noi o răspândire atât de nelimitată şi atotcuprinzătoare ca în capitalism, că la noi producţia de mărfuri este restrânsă la un cadru strict, datorita unor condiţii economice atât de hotarîtoare ca proprietatea sociala asupra mijloacelor de producţie, lichidarea sistemului muncii salariate, lichidarea sistemului exploatării?

Unii spun că după ce a fost instaurată la noi în ţară dominaţia proprietăţii sociale asupra mijloacelor de producţie, iar sistemul muncii salariate şi exploatării a fost lichidat, existenţa producţiei de mărfuri şi-a pierdut sensul, că deci, din această cauză, ar trebui înlaturata producţia de mărfuri.

Aceasta deasemenea nu este adevărat. In prezent există la noi două forme fundamentale de producţie socialistă: de stat — a întregului popor — şi colhoznică, aceasta din urmă neputând fi numită a întregului popor.

In întreprinderile de stat, mijloacele de producţie şi produsele producţiei sunt proprietatea întregului popor. In întreprinderile colhoznice însă, deşi mijloacele de producţie (pământul, maşinile) aparţin statului, produsele producţiei sunt totuşi proprietatea fiecărui colhoz în parte, deoarece munca în colhozuri, ca şi seminţele, sunt ale lor proprii, iar de pământ, care a fost predat colhozurilor în folosinţă veşnică, colhozurile dispun de fapt ca de o proprietate a lor, deşi nu pot să-l vândă, să-l cumpere, să-l dea în arendă sau să-l ipotecheze.

Această situaţie face ca statul să poată dispune doar de producţia întreprinderilor de stat, în timp ce de producţia colhoznică dispun numai colhozurile, ca de o proprietate a lor

Dar colhozurile nu vor să înstrăineze produsele lor altfel decât sub formă de mărfuri, în schimbul cărora ele vor să primească mărfurile de care au nevoie. Alte legături economice cu oraşul decât prin marfă, decât schimbul prin cumpărare-vânzare, colhozurile nu accepta în prezent. Deaceea, producţia de mărfuri şi circulaţia de mărfuri sunt la noi, în prezent, tot atât de necesare cum erau, să zicem, cu 30 de ani în urmă, atunci când Lenin proclamase necesitatea dezvoltării pe toate căile a circulaţiei de mărfuri.

Bine înţeles că atunci când în locul celor două sectoare de producţie fundamentale, sectorul de stat şi cel colhoznic, va apare un singur sector de producţie atotcuprinzător, având dreptul de a dispune de întreaga producţie de consum a ţării, circulaţia de mărfuri cu „gospodăria ei bănească" va dispare ca un element inutil al economiei naţionale. Dar atâta vreme cât aceasta nu există, cât rămân două sectoare de producţie fundamentale, producţia de mărfuri şi circulaţia de mărfuri trebue să se menţină, ca un element necesar şi deosebit de folositor în sistemul economiei noastre naţionale. In ce fel va avea loc crearea unui singur sector unit: pe calea simplei absorbiri către sectorul de stat,

ceeace este puțin probabil (căci aceasta ar fi luat drept o expropriere a colhozurilor), sau pe calea organizării unui organ economic unic *al întregului popor* (cu o reprezentanță din partea industriei de stat și a colhozurilor), având mai întâi dreptul de a ține evidența întregii producții de consum a țării, iar cu timpul și a repartiza produsele, sub forma, să zicem, a schimbului de produse — aceasta este o chestiune aparte, care necesită o discuție separată.

Prin urmare, producția *noastră* de mărfuri nu este o producție de mărfuri obișnuită, ci o producție de mărfuri de un fel deosebit, o producție de mărfuri fără capitaliști, care are de-a-face mai ales cu mărfurile producătorilor socialiști uniți (statul, colhozurile, cooperația), a cărei sferă de acțiune este limitată la obiectele de consum personal, o producție de mărfuri care evident nu se poate dezvolta în niciun caz în producție capitalistă și care, împreună cu „gospodăria ei bănească", este sortită să deservească cauza dezvoltării și întăririi producției socialiste.

Deaceea, nu au deloc dreptate acei tovarăși care declară că, întrucât societatea socialistă nu lichidează formele de marfă ale producției, ar trebui, chipurile, restabilite la noi toate categoriile economice proprii capitalismului: forța de muncă ca marfă, plusvaloarea, capitalul, profitul la capital, rata mijlocie a profitului etc. Acești tovarăși confundă producția de mărfuri cu producția capitalistă și socotesc că odată ce există producție de mărfuri trebue să existe și producție capitalistă. Ei nu înțeleg că producția noastră de mărfuri se deosebește radical de producția de mărfuri în capitalism.

Mai mult decât atât, eu cred că este necesar să renunțăm și la alte câteva noțiuni luate din „Capitalul" lui Marx, în care Marx s'a ocupat de analiza capitalismului, noțiuni lipite artificial la relațiile noastre socialiste. Am în vedere, între altele, asemenea noțiuni ca munca „necesară" și „supra"-munca, produsul „necesar" și „plus"-produsul, timpul „necesar" și timpul „suplimentar". Marx a analizat capitalismul pentru a lămuri origina exploatării clasei muncitoare, plusvaloarea și pentru a da clasei muncitoare, lipsită de mijloacele de producție, o armă spirituală în vederea răsturnării capitalismului. Se înțelege că pentru aceasta Marx folosește noțiuni (categorii) care corespund pe deplin relațiilor capitaliste. Dar este mai mult decât straniu să fie folosite astăzi aceste noțiuni, când clasa muncitoare nu numai că nu este lipsită de puterea de stat și de mijloace de producție, ci, dimpotrivă, are în mâinile sale puterea și stăpânește mijloacele de producție. Astăzi, în orânduirea noastră sună destul de absurd cuvintele despre forța de muncă ca marfă și despre angajarea ca „salariați" a muncitorilor: ca și cum clasa muncitoare, care stăpânește mijloacele de producție, se angajează singură ca salariată și își vinde ei înseși forța ei de muncă. Tot atât de straniu este să vorbim astăzi despre munca „necesară" și „supra"-muncă: ca și cum, în condițiile noastre, munca muncitorilor dată societății pentru lărgirea producției, pentru dezvoltarea învățământului, a ocrotirii sănătății, pentru organizarea apărării țării etc. nu ar fi tot atât de necesară clasei muncitoare, aflată astăzi la putere, ca și munca cheltuită pentru acoperirea nevoilor personale ale muncitorului și ale familiei lui.

Trebue notat că Marx, în lucrarea sa „Critica programului dela Gotha“, în care nu mai cercetează capitalismul, ci, între altele, prima fază a societăţii comuniste, socoteşte munca dată societăţii pentru lărgirea producţiei, pentru învăţământ, ocrotirea sănătăţii, cheltueli administrative, formarea de rezerve etc. tot atât de necesară ca şi munca cheltuită pentru acoperirea nevoilor de consum ale clasei muncitoare.

Cred că economiştii noştri trebue să pună capăt acestei neconcordanţe între noţiunile vechi şi noua stare de lucruri din ţara noastră socialistă, înlocuind vechile noţiuni cu altele noi, corespunzătoare situaţiei noi.

Noi am putut tolera această neconcordanţă câtăva vreme, dar acum a sosit timpul când trebue în sfârşit să punem capăt acestei neconcordanţe.

3. PROBLEMA LEGII VALORII IN SOCIALISM

Uneori se pune întrebarea: există oare şi acţionează oare la noi, în orânduirea noastră socialistă, legea valorii?

Da, există şi acţionează. Acolo unde există mărfuri şi producţie de în orânduirea noastră socialistă, legea valorii?

Sfera de acţiune a legii valorii se extinde la noi, în primul rând, asupra circulaţiei de mărfuri, asupra schimbului de mărfuri prin cumpărare-vânzare, asupra schimbului, în special, al mărfurilor de consum individual. Aici, în acest domeniu, legea valorii îşi păstrează — fireşte, în anumite limite — rolul de regulator.

Dar acţiunea legii valorii nu se mărgineşte la sfera circulaţiei mărfurilor. Ea se extinde şi asupra producţiei. Este adevărat că legea valorii nu are un rol regulator în producţia noastră socialistă, dar ea acţionează totuşi asupra producţiei, şi de acest lucru nu putem să nu ţinem seamă în conducerea producţiei. Fapt este că produsele de consum necesare pentru compensarea forţei de muncă cheltuite în procesul de producţie se produc şi se realizează la noi ca mărfuri, supuse acţiunii legii valorii. Tocmai aci se manifestă acţiunea legii valorii asupra producţiei. In legătură cu aceasta, în întreprinderile noastre au o importanţă actuală astfel de probleme ca: problema gospodăririi chibzuite şi a rentabilităţii, problema preţului de cost, problema preţurilor etc. Deaceea, întreprinderile noastre nu pot şi nu trebue să renunţe de a ţine seamă de legea valorii.

Oare este bine aceasta? Nu e rău. In condiţiile noastre actuale aceasta într'adevăr nu este rău, deoarece această împrejurare educă cadrele noastre din economie în spiritul conducerii raţionale a producţiei şi le disciplinează. Nu e rău, deoarece învaţă cadrele noastre din economie să calculeze unităţile productive, să le socotească exact, precum şi să ţină seama tot atât de exact de lucrurile reale în producţie, şi să nu se îndeletnicească cu pălăvrăgeala despre „date de orientare“ supte din deget. Nu e rău, deoarece învaţă cadrele noastre din economie să caute, să găsească şi să folosească rezervele ascunse care există în sânul producţiei, şi nu să le calce în picioare. Nu e rău, deoarece învaţă cadrele noastre din economie să îmbunătăţească sistematic metodele de producţie,

sa micşoreze preţul de cost al producţiei, să realizeze gospodarirea chibzuită şi să obţină ca întreprinderile să devină rentabile. Aceasta este o buna şcoală practică, care accelerează creşterea cadrelor noastre din economie şi transformarea lor în adevaraţi conducători ai producţiei socialiste în actuala etapă de dezvoltare.

Nenorocirea nu este că legea valorii acţionează la noi asupra producţiei. Nenorocirea este că cadrele noastre din economie şi planificatorii noştri, cu puţine excepţii, cunosc prost acţiunile legii valorii, nu le studiază şi nu ştiu să ţină seamă de ele în calculele lor. Prin aceasta, propriu zis, se explică acea confuzie care mai domneşte la noi în problema politicii preţurilor. Iată unul din numeroasele exemple. Acum câtva timp s'a hotarît ca, în interesul culturii bumbacului, să se pună la punct corelaţia preţurilor la bumbac şi grâne, să se fixeze preţurile la grânele care se vând cultivatorilor de bumbac şi să se ridice preţurile la bumbacul care se predă statului. In legătură cu aceasta cadrele noastre din economie şi planificatorii au făcut o propunere care n'a putut să nu uimească pe membrii Comitetului Central, deoarece, potrivit acestei propuneri, preţul la o tonă de grâne urma să fie aproape acelaş ca şi preţul la o tonă de bumbac, iar preţul la tona de grâne era echivalat cu preţul la o tonă de pâine. La observaţia membrilor Comitetului Central ca preţul unei tone de pâine trebue să fie mai ridicat decât preţul unei tone de grâne, dat fiind cheltuelile suplimentare pentru morăritul şi coacerea pâinii, că bumbacul costă în general cu mult mai mult decât grânele, fapt pe care-l arată şi preţurile mondiale la bumbac şi grâne, autorii propunerii n'au putut să spună nimic convingător. Din această cauză Comitetul Central a fost nevoit să ia această problemă in mâinile sale, să micşoreze preţurile la grâne şi să ridice preţurile la bumbac. Ce s'ar fi întâmplat dacă propunerea acestor tovarăşi ar fi căpătat putere de lege? Am fi ruinat pe cultivatorii de bumbac şi am fi rămas fără bumbac.

Inseamnă oare toate acestea că legea valorii are la noi acelaş câmp larg de acţiune ca şi în capitalism, că legea valorii este la noi regulatorul producţiei? Nu, nu înseamnă. In realitate sfera de acţiune a legii valorii în orânduirea noastră economică este strict limitată şi restrânsă la un anumit cadru. Am mai spus că sfera de acţiune a producţiei de mărfuri în orânduirea noastră este limitată şi restrânsă la un anumit cadru. Acelaş lucru trebue spus şi despre sfera de acţiune a legii valorii. Este neîndoielnic că inexistenţa proprietăţii particulare asupra mijloacelor de producţie şi socializarea mijloacelor de producţie atât la oraşe, cât şi la sate nu poate să nu limiteze sfera de acţiune a legii valorii şi măsura în care ea acţionează asupra producţiei.

In aceeaşi direcţie acţionează şi legea dezvoltării planificate (proporţionale) a economiei naţionale, care a luat locul legii concurenţei şi anarhiei producţiei.

In aceeaşi direcţie acţionează planurile noastre anuale şi cincinale şi în general întreaga noastră politică economică, care se bazează pe cerinţele legii dezvoltării planificate a economiei naţionale.

Toate acestea laolaltă fac ca sfera de acţiune a legii valorii să fie la noi strict limitată, iar legea valorii să nu poată juca în orânduirea noastră rolul de regulator al producţiei.

Prin aceasta, propriu zis, se şi explică faptul „uimitor" că, în ciuda creşterii necontenite şi vijelioase a producţiei noastre socialiste, legea valorii nu duce la noi la crize de supraproducţie, în timp ce aceeaşi lege a valorii, care are o largă sferă de acţiune în capitalism, în ciuda ritmului lent al creşterii producţiei în ţarile capitaliste, duce la crizele periodice de supraproducţie.

Se spune că legea valorii este o lege permanentă, obligatorie pentru toate perioadele de dezvoltare istorică, că chiar dacă legea valorii îşi va pierde puterea ca regulator al relaţiilor de schimb în perioada celei de a doua faze a societăţii comuniste, ea îşi va păstra în această faza de dezvoltare puterea ei ca regulator al relaţiilor între diferitele ramuri de producţie, ca regulator al repartizării muncii între ramurile de producţie.

Aceasta este cu desăvârşire greşit. Valoarea, ca şi legea valorii, este o categorie istorică legată de existenţa producţiei de marfuri. Odată cu dispariţia producţiei de mărfuri va dispare şi valoarea cu formele ei, şi legea valorii.

In a doua fază a societăţii comuniste, cantitatea de muncă cheltuită pentru producţia produselor se va măsura nu pe căi ocolite, nu cu ajutorul valorii şi al formelor ei, cum este cazul în producţia de mărfuri, ci direct şi nemijlocit, prin cantitatea de timp, prin numărul de ore cheltuite pentru producţia produselor. In ceeace priveşte repartizarea muncii, aceasta repartizare a muncii între ramurile de producţie va fi reglementată nu de legea valorii, care îşi va pierde puterea în acest timp, ci de creşterea nevoilor de produse ale societăţii. Aceasta va fi o societate în care producţia va fi reglementată de trebuinţele acestei societăţi, iar evidenţa trebuinţelor societăţii va căpăta o importanţă primordială pentru organele de planificare.

Este deasemenea absolut greşită afirmaţia după care în orânduirea noastră economică actuală, în prima fază de dezvoltare a societăţii comuniste, legea valorii ar reglementa „proporţiile" repartizării muncii între diferitele ramuri de producţie.

Dacă aceasta ar fi exact, atunci este de neînţeles pentruce la noi nu se dezvoltă cu toată puterea industria uşoară, care este cea mai rentabilă, cu preponderenţă faţă de industria grea, care adesea este mai puţin rentabilă, iar uneori nu este deloc rentabilă? Dacă aceasta ar fi exact, atunci este de neînţeles dece nu se închid la noi o serie de întreprinderi ale industriei grele care deocamdată nu sunt încă rentabile, în care munca muncitorilor nu dă „efectul cuvenit", şi nu se deschid întreprinderi noi ale industriei uşoare, care este absolut rentabilă, în care munca muncitorilor ar putea să dea un „efect mai mare".

Dacă aceasta ar fi exact, atunci este de neînţeles dece la noi nu sunt mutaţi muncitorii din întreprinderile puţin rentabile, chiar dacă sunt foarte necesare economiei naţionale, în întreprinderi mai rentabile, potrivit legii valorii, care reglementează, chipurile, „proporţiile" repartizarii muncii între ramurile de producţie?

Evident că, dacă am merge pe urmele acestor tovarăşi, ar trebui să renunţăm la primatul producţiei mijloacelor de producţie în favoarea producţiei mijloacelor de consum. Dar ce înseamnă a renunţa la primatul

producției mijloacelor de producție? Această înseamnă a nimici posibilitatea creșterii neîntrerupte a economiei noastre naționale, deoarece este imposibil să realizăm creșterea neîntreruptă a economiei naționale fără a realiza în același timp primatul producției mijloacelor de producție.

Acești tovarăși uită că legea valorii poate fi regulatorul producției numai în capitalism, în condițiile existenței proprietății private asupra mijloacelor de producție, în condițiile existenței concurenței, anarhiei producției, crizelor de supraproducție. Ei uită că sfera de acțiune a legii valorii este limitată la noi de existența proprietății obștești asupra mijloacelor de producție, de acțiunea legii dezvoltării planificate a economiei naționale — este limitată, prin urmare, și de planurile noastre anuale și cincinale, care sunt o oglindire aproximativă a cerințelor acestei legi.

Unii tovarăși trag de aci concluzia că legea dezvoltării planificate a economiei naționale și planificarea economiei naționale suprimă principiul rentabilității producției. Aceasta este cu totul neadevărat. Lucrurile stau tocmai invers. Dacă luăm rentabilitatea nu din punctul de vedere al unor întreprinderi sau ramuri de producție și nu pe o perioadă de un an, ci din punctul de vedere al întregii economii naționale și pe o perioadă, să zicem, de 10 — 15 ani, și aceasta ar fi singura abordare justă a problemei, atunci rentabilitatea vremelnică și nestabilă a diferitelor întreprinderi sau ramuri de producție nu poate fi nicidecum comparată cu acea formă superioară de rentabilitate stabilă și permanentă pe care ne-o dă acțiunea legii de dezvoltare planificată a economiei naționale și planificarea economiei naționale, scutindu-ne de crizele economice periodice, care distrug economia națională și aduc societății colosale pagube materiale, și asigurându-ne creșterea neîntreruptă a economiei naționale cu ritmul ei rapid.

Pe scurt: nu poate încăpea îndoială că în actualele noastre condiții socialiste de producție legea valorii nu poate fi „regulatorul proporțiilor" în repartizarea muncii între diferitele ramuri de producție.

4. PROBLEMA LICHIDĂRII CONTRADICȚIEI DINTRE ORAȘ ȘI SAT, DINTRE MUNCA INTELECTUALĂ ȘI CEA FIZICĂ, PRECUM ȘI PROBLEMA LICHIDĂRII DEOSEBIRILOR DINTRE ELE

Titlul acesta se referă la o serie de probleme care se deosebesc în mod esențial unele de altele, totuși eu le unesc într'un singur capitol nu pentru a le amesteca una cu alta, ci exclusiv pentru a scurta expunerea.

Problema lichidării contradicției dintre oraș și sat, dintre industrie și agricultură este o problemă cunoscută, pusă demult de către Marx și Engels. Baza economică a acestei contradicții este exploatarea satului de către oraș, exproprierea țărănimii și ruinarea majorității populației rurale prin întregul mers al dezvoltării industriei, comerțului, sistemului de credit în capitalism. Deaceea, contradicția dintre oraș și sat în capitalism trebue privită ca o contradicție de interese. Pe acest teren a apărut atitudinea dușmănoasă a satului față de oraș și față de „orășeni" în general.

Nu încape îndoială că odată cu nimicirea capitalismului și a sistemului exploatării, odată cu întărirea orânduirii socialiste în țara noastră,

trebuia să dispara şi contradicţia de interese dintre oraş şi sat, dintre industrie şi agricultură. Aşa s'au şi întâmplat lucrurile. Ajutorul uriaş pe care oraşul socialist, clasa noastră muncitoare l-au acordat ţărănimii noastre pentru lichidarea moşierilor şi a chiaburimii a întarit terenul pentru alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea, iar aprovizionarea sistematică a ţărănimii şi a colhozurilor ei cu tractoare şi cu alte maşini de prima calitate a transformat alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea în prietenie reciprocă. Bine înţeles că muncitorii şi ţărănimea colhoznică alcătuesc totuşi două clase, deosebite între ele prin situaţia lor. Dar această deosebire nu slăbeşte câtuşi de puţin prietenia lor. Dimpotrivă, interesele lor merg pe aceeaşi linie comună, pe linia întăririi orânduirii socialiste şi a victoriei comunismului. Deaceea nu este de mirare că nici urmă n'a mai rămas din fosta neîncredere şi cu atât mai mult din fosta ură a satului faţă de oraş.

Toate acestea înseamnă că terenul pentru contradicţia dintre oraş şi sat, dintre industrie şi agricultură a fost deja lichidat de actuala noastră orânduire socialistă.

Aceasta, desigur, nu înseamnă că nimicirea contradicţiei dintre oraş şi sat trebue să ducă la „pieirea oraşelor mari" (Vezi „Anti-Dühring" de Engels). Oraşele mari nu numai că nu vor pieri, ci vor mai apare noi oraşe mari, ca centre ale celei mai mari dezvoltări a culturii, ca centre nu numai ale marii industrii, dar şi ale prelucrării produselor agricole şi ale dezvoltării puternice a tuturor ramurilor industriei alimentare. Această împrejurare va uşura înflorirea culturală a ţării şi va duce la nivelarea condiţiilor de trai la oraş şi sat.

O situaţie analoagă avem şi în problema lichidării contradicţiei dintre munca intelectuală şi cea fizică. Această problemă este deasemenea o problemă cunoscută, pusă demult de Marx şi Engels. Baza economică a contradicţiei dintre munca intelectuală şi cea fizică este exploatarea oamenilor muncii fizice de către reprezentanţii muncii intelectuale. Toată lumea cunoaşte ruptura care exista sub capitalism între oamenii muncii fizice din întreprinderi şi personalul de conducere. Se ştie că pe baza acestei rupturi s'a dezvoltat atitudinea duşmănoasă a muncitorilor faţă de director, de maistru, de inginer şi de alţi reprezentanţi ai personalului tehnic, ca faţă de duşmani ai lor. Se înţelege că, odată cu nimicirea capitalismului şi a sistemului exploatării, trebuia să dispară şi contradicţia de interese dintre munca fizică şi cea intelectuală. Şi într'adevăr ea a dispărut în orânduirea noastre actuală, socialistă. Astăzi, oamenii muncii fizice şi personalul de conducere nu sunt duşmani, ci tovarăşi — prieteni, membri ai unui colectiv de producţie unic, vital interesaţi în prosperarea şi îmbunătăţirea producţiei. Din fosta duşmănie dintre ei n'a mai rămas nici urmă.

Cu totul alt caracter are problema dispariţiei deosebirilor dintre oraş (industrie) şi sat (agricultură), dintre munca fizică şi cea intelectuală. Această problemă n'a fost pusă de clasicii marxismului. Este o problemă nouă, pusă de practica construcţiei noastre socialiste.

Nu este oare aceasta o problemă născocită, are ea pentru noi vreo însemnătate practică sau teoretică? Nu, această problemă nu poate fi socotită născocită. Dimpotrivă, ea este pentru noi o problemă cât se poate

de serioasă. Dacă luăm, de exemplu, deosebirea dintre agricultură și industrie, ea se reduce la noi nu numai la faptul că condițiile de muncă în agricultură se deosebesc de condițiile de muncă din industrie, ci, înainte de toate, și mai ales, la faptul că în industrie avem proprietatea întregului popor asupra mijloacelor de producție și asupra produselor producției, pe când în agricultură avem nu proprietatea întregului popor, ci proprietatea de grup, colhoznică. S'a spus mai sus că această împrejurare duce la menținerea circulației mărfurilor, că numai odată cu dispariția acestei deosebiri dintre industrie și agricultură poate să dispară producția de mărfuri cu toate urmările care decurg de aci. Prin urmare, nu se poate nega că dispariția acestei deosebiri esențiale dintre agricultură și industrie trebue să aibă pentru noi o însemnătate primordială.

Acelaș lucru trebue spus și despre problema lichidării deosebirii esențiale dintre munca intelectuală și munca fizică. Această problemă are pentru noi deasemenea o importanță primordială. Până când a început să se desfașoare întrecerea socialistă de massă, lucrurile scârțâiau la noi în ceeace privește creșterea producției, iar mulți tovarăși puneau chiar chestiunea încetinirii ritmului de dezvoltare a industriei. Aceasta se explică mai ales prin faptul că nivelul cultural-tehnic al muncitorilor era prea scazut și rămânea cu mult în urma nivelului personalului tehnic. Situația s'a schimbat însă radical după ce întrecerea socialistă a căpătat la noi un caracter de massă.

Tocmai după aceea industria a pornit înainte în ritm accelerat. Dece a capătat întrecerea socialistă un caracter de massă? Pentrucă printre muncitori s'au găsit grupuri întregi de tovarăși care nu numai că și-au însușit minimul tehnic, ci au mers mai departe, s'au ridicat la nivelul personalului tehnic, au început să corijeze pe tehnicieni și ingineri, să sfarme normele existente, ca fiind învechite, să introducă norme noi, mai moderne etc. Ce s'ar întâmpla dacă nu diferite grupuri de muncitori, ci majoritatea muncitorilor și-ar ridica nivelul cultural-tehnic la nivelul personalului de ingineri și tehnicieni? Industria noastră s'ar ridica la o înălțime inaccesibilă industriei celorlalte țări. Prin urmare, nu se poate nega că lichidarea deosebirii esențiale dintre munca intelectuală și cea fizică prin ridicarea nivelului cultural și tehnic al muncitorilor la nivelul personalului tehnic nu poate să nu aibă pentru noi o însemnătate primordială.

Unii tovarăși afirmă că cu timpul va dispare nu numai deosebirea esențială dintre industrie și agricultură, dintre munca fizică și cea intelectuală, ci că va dispare și *orice* deosebire între ele. Aceasta nu este adevărat. Lichidarea deosebirii esențiale dintre industrie și agricultură nu poate să ducă la lichidarea oricărei deosebiri între ele. O oarecare deosebire, deși neesențială, va rămâne incontestabil, date fiind deosebirile dintre condițiile de muncă din industrie și din agricultură. Chiar și în industrie, dacă avem în vedere diferitele ei ramuri, condițiile de muncă nu sunt pretutindeni la fel: condițiile de muncă, de pildă, ale minerilor se deosebesc de condițiile de muncă ale muncitorilor dintr'o fabrică mecanizată de încălțăminte, condițiile de muncă ale muncitorilor din minele de minereuri se deosebesc [illegible] muncă ale muncitorilor din

industria de construcţii de maşini. Dacă aceasta este adevărat, apoi cu atât mai mult trebue să ramână o anumită deosebire între industrie şi agricultură.

Acelaş lucru trebue spus despre deosebirea dintre mnuca intelctuală şi cea fizică. Deosebirea esenţială dintre ele, în sensul unei rupturi în nivelul cultural-tehnic, va dispare incontestabil.

Dar o oarecare deosebire, deşi neesenţială, se va menţine totuşi, fie chiar datorită faptului că condiţiile de muncă ale personalului de conducere din întreprinderi nu sunt egale cu condiţiile de munca ale muncitorilor.

Tovarăşii care afirmă contrariul se bazează probabil pe cunoscuta formulare din unele din cuvântările mele in care se vorbeşte despre nimicirea deosebirii dintre industrie şi agricultură, dintre munca intelectuală şi cea fizică, fără a se menţiona că este vorba despre nimicirea deosebirii *esenţiale*, şi nu a oricărei deosebiri. Tovarăşii au înţeles tocmai aşa formularea mea, presupunând că ea înseamnă nimicirea oricarei deosebiri. Dar aceasta înseamnă că formularea era neprecisă, nesatisfăcătoare. Ea trebue abandonată şi înlocuită cu o altă formulare, care vorbeşte de nimicirea deosebirilor esenţiale şi de menţinerea deosebirilor neesenţiale dintre industrie şi agricultură, dintre munca intelectuală şi cea fizică.

5. PROBLEMA DESTRAMARII PIEŢEI MONDIALE UNICE ŞI A ADANCIRII CRIZEI SISTEMULUI CAPITALIST MONDIAL

Drept cel mai important rezultat economic al celui de al doilea război mondial şi al urmărilor lui economice trebue socotita destrămarea pieţei mondiale unice atotcuprinzătoare. Această împrejurare a determinat o nouă adâncire a crizei generale a sistemului capitalist mondial.

Al doilea război mondial a fost el insuşi generat de această criză. Fiecare din cele două coaliţii capitaliste care s'au încăierat între ele în timpul războiului conta să zdrobească pe adversar şi să cucerească dominaţia mondială. In aceasta ele au căutat o ieşire din criză.

Statele Unite ale Americii contau să scoată din luptă pe cei mai periculoşi concurenţi ai lor, Germania şi Japonia, să pună mâna pe pieţele din străinătate, pe resursele mondiale de materii prime şi să cucerească dominaţia mondială.

Dar războiul nu a îndreptăţit aceste nădejdi. Ce-i drept, Germania şi Japonia au fost scoase din luptă ca concurenţi ai celor trei ţări capitaliste principale: Statele Unite ale Americii, Anglia, Franţa. Dar paralel cu aceasta s'au desprins din sistemul capitalist China şi celelalte ţări de democraţie populară din Europa, care, împreună cu Uniunea Sovietică, au format lagărul socialist, unit şi puternic, opus lagărului capitalismului. Rezultatul economic al existenţei celor două lagăre opuse a fost că piaţa mondială unică atotcuprinzătoare s'a destrămat, ceeace a dus la rezultatul că noi avem astăzi două pieţe mondiale paralele, opuse şi ele una alteia.

Trebue notat că S.U.A. şi Anglia împreună cu Franţa au contribuit ele însele, desigur, fără voia lor, la formarea şi întărirea noii pieţe mondiale paralele. Ele au supus unei blocade economice U.R.S.S., China şi

țările de democrație populară din Europa, care n'au intrat în sistemul „planului Marshall", crezând că prin aceasta le vor sugruma. In realitate însa a rezultat nu sugrumarea, ci întărirea noii piețe mondiale.

Totuși, esențialul este aci, firește, nu blocada economică, ci faptul că în perioada de după război aceste țări au realizat din punct de vedere economic o strânsă legătură între ele și au organizat colaborarea economică și ajutorul reciproc. Experiența acestei colaborări arată că nicio țară capitalistă n'ar fi putut să acorde țărilor de democrație populară un ajutor atât de efectiv și tehnicește calificat ca acela pe care li-l acordă Uniunea Sovietică. Important este nu numai faptul că ajutorul acesta este cât se poate de ieftin și este de prim rang din punct de vedere tehnic. Important este înainte de toate faptul că la baza acestei colaborări stă dorința sinceră de a se ajuta reciproc și de a obține un avânt economic general. Drept urmare avem ritmul rapid de dezvoltare a industriei în aceste țări. Se poate spune cu certitudine că, în condițiile acestui ritm de dezvoltare a industriei, se va ajunge în curând la situația că aceste țări nu numai că nu vor avea nevoie să importe mărfuri din țările capitaliste, dar vor simți ele însele nevoia de a desface în alte părți mărfurile excedentare din producția proprie. De aici urmează însă că sfera desfășurării eforturilor principalelor țări capitaliste (S.U.A., Anglia, Franța) în ceeace privește resursele mondiale nu se va lărgi, ci se va restrânge, că pentru aceste țări condițiile pieței mondiale de desfacere se vor înrăutăți, iar utilizarea necomplectă a capacității întreprinderilor în aceste țări se va agrava. Tocmai în aceasta constă, propriu zis, adâncirea crizei generale a sistemului capitalist mondial în legătură cu destrămarea pieței mondiale.

Lucrul acesta îl simt capitaliștii înșiși, căci este greu să nu simți pierderea unor piețe ca U.R.S.S., China. Ei se străduesc să biruiască aceste greutăți prin „planul Marshall", prin războiul din Coreea, goana înarmărilor, militarizarea industriei. Dar asta aduce foarte mult cu situația unora care se îneacă și se agață de un pai.

In legătură cu această stare de lucruri, în fața economiștilor s'au pus două probleme:

a) se poate afirma oare că cunoscuta teză a lui Stalin cu privire la stabilitatea relativă a piețelor în perioada crizei generale a capitalismului, teză emisă înaintea celui de al doilea război mondial, continuă să fie valabilă?

b) se poate afirma oare că cunoscuta teză a lui Lenin, emisă de el în primăvara anului 1916, teză potrivit căreia, cu toată putrezirea capitalismului, „capitalismul în ansamblul său crește incomparabil mai repede decât înainte", continuă să fie valabilă?

Eu cred că nu se poate afirma acest lucru. Date fiind noile condiții apărute în legătură cu cel de al doilea război mondial, trebue considerat că amândouă aceste teze și-au pierdut valabilitatea.

6. PROBLEMA INEVITABILITAȚII RAZBOAIELOR INTRE ȚARILE CAPITALISTE

Unii tovarăși afirmă că, în virtutea dezvoltării noilor condiții internaționale, după cel de al doilea război mondial războaiele între țările

capitaliste au încetat de a fi inevitabile. Ei consideră ca contradicțiile dintre lagărul socialismului și lagărul capitalismului sunt mai puternice decât contradicțiile dintre țările capitaliste, că Statele Unite ale Americii și-au subordonat în măsură suficienta celelalte țări capitaliste pentru a nu le lăsa să ducă război între ele și să se slăbească reciproc, că oamenii de frunte ai capitalismului au tras destule învățăminte din experiența celor două războaie mondiale, care au pricinuit un serios prejudiciu întregii lumi capitaliste, pentru a-și permite să atragă din nou țările capitaliste într'un război între ele — că, date fiind toate acestea, razboaiele între țările capitaliste au încetat de a fi inevitabile.

Acești tovarăși greșesc. Ei văd fenomenele exterioare, care licăresc la suprafață, dar ei nu văd forțele din adânc, care, deși deocamdată acționează pe nebăgate de seamă, vor determina totuși mersul evenimentelor.

In aparență totul pare a fi „în regulă": Statele Unite ale Americii au pus „la regim" Europa occidentală, Japonia și alte țări capitaliste: Germania (occidentală), Anglia, Franța, Italia, Japonia, care au cazut în ghiarele S.U.A., execută docil ordinele S.U.A. Ar fi însă greșit să se creadă că această „situație favorabilă" poate să se mențina „în vecii vecilor", că aceste țări vor răbda la infinit domínația și jugul Statelor Unite ale Americii, că ele nu vor încerca să se smulgă din robia americană și să pornească pe drumul unei dezvoltări de sine stătătoare.

Să luăm în primul rând Anglia și Franța. Nu încape îndoială ca aceste țări sunt țări imperialiste. Nu încape îndoială că materiile prime ieftine și piețele de desfacere asigurate au pentru ele o importanța primordială. Se poate crede oare că ele vor răbda la infinit situația actuală, când Americanii, sub paravanul „ajutorului" pe linia „planului Marshall", pătrund în economia Angliei și Franței, căutând s'o transforme într'o anexă a economiei Statelor Unite ale Americii, când capitalul american acaparează materiile prime și piețele de desfacere în coloniile anglo-franceze și in felul acesta pregătește o catastrofă pentru profiturile mari ale capitaliștilor anglo-francezi? N'ar fi mai just să spunem că Anglia capitalistă și după ea și Franța capitalistă vor fi nevoite în cele din urmă să se smulgă din strânsoarea S.U.A. și să intre în conflict cu ele pentru a-și asigura o situație de sine stătătoare și, firește, profituri mari?

Să trecem la principalele țări învinse, la Germania (occidentală) și Japonia. Aceste țări duc astăzi o existență jalnică sub călcâiul imperialismului american. Industria și agricultura lor, comerțul lor, politica lor internă și externă, întreaga lor viață este încătușată de „regimul" american de ocupație. Or, ieri încă, aceste țări erau mari puteri imperialiste, care zdruncinau temeliile dominației Angliei, S.U.A., Franței în Europa, în Asia. A crede că aceste țări nu vor încerca să se ridice din nou în picioare, să sfarme „regimul" S.U.A și să se smulgă din el, ieșind pe drumul unei dezvoltări de sine stătătoare, înseamnă a crede în minuni.

Se spune că contradicțiile dintre capitalism și socialism sunt mai puternice decât contradicțiile dintre țările capitaliste. Din punct de vedere teoretic, aceasta este desigur just. Aceasta este just nu numai acum, în epoca actuală, aceasta a fost just și înaintea celui de al doilea război mondial. Lucrul acesta, într'o masură mai mare sau mai mică, îl înțele-

geau conducătorii ţarilor capitaliste. Şi totuşi cel de al doilea război mondial a început nu printr'un război împotriva U.R.S.S., ci printr'un război între ţarile capitaliste. Dece? Pentrucă, în primul rând, un război cu U.R.S.S., ca ţară a socialismului, este mai periculos pentru capitalism decât un razboi între ţările capitaliste, căci dacă un război între ţările capitaliste pune numai problema predominarii cutaror sau cutăror ţări capitaliste asupra celorlalte ţări capitaliste, apoi un război cu U.R.S.S. trebue neapărat să pună problema existenţei capitalismului însuşi. Pentrucă, în al doilea rând, capitaliştii, deşi fac zarvă în scopuri de „propagandă" pe tema agresivitaţii Uniunii Sovietice, ei înşişi nu cred în agresivitatea ei, deoarece ei ţin seama de politica de pace a Uniunii Sovietice şi ştiu că, în ceeace o priveşte, Uniunea Sovietică nu va ataca ţările capitaliste.

Şi după primul razboi mondial s'a crezut că Germania a fost definitiv scoasă din luptă, după cum astăzi unii tovarăşi cred că Japonia şi Germania au fost definitiv scoase din luptă. Şi atunci se spunea şi se făcea zarvă în presă cum că S.U.A. au pus Europa „la regim", că Germania nu se mai poate ridica in picioare, că de acum înainte nu vor mai avea loc războaie între ţările capitaliste. Dar, cu toate acestea, Germania s'a ridicat în picioare ca mare putere numai la vreo 15 — 20 de ani după înfrângerea ei, smulgându-se din robie şi pornind pe calea unei dezvoltari de sine statatoare. Şi caracteristic este că nimeni altul decât Anglia şi S.U.A. au ajutat Germania să se ridice economiceşte şi să-şi ridice potenţialul militaro-economic. Fireşte, ajutând Germaniei să se ridice economiceşte, S.U.A. şi Anglia aveau în vedere să îndrepte Germania restabilită împotriva Uniunii Sovietice, s'o folosească impotriva Ţării socialismului. Dar Germania şi-a îndreptat forţele în primul rând împotriva blocului anglo-franco-american. Iar când Germania hitleristă a declarat război Uniunii Sovietice, blocul anglo-franco-american nu numai că nu s'a alăturat Germaniei hitleriste, ci, dimpotrivă, a fost nevoit să intre în coaliţie cu U.R.S S. împotriva Germaniei hitleriste.

Prin urmare, lupta ţărilor capitaliste pentru pieţe şi dorinţa de a-şi înneca concurenţii s'au dovedit a fi în practică mai puternice decât contradicţiile dintre lagărul capitalismului şi lagărul socialismului.

Se pune întrebarea: ce garanţie există că Germania şi Japonia nu se vor ridica din nou în picioare, că ele nu vor încerca să se smulgă din robia americană şi să înceapă a trăi o viaţă de sine stătătoare? Eu cred că asemenea garanţii nu există.

Dar de aici urmează că inevitabilitatea războaielor între ţările capitaliste continuă să existe.

Unii spun că teza lui Lenin potrivit căreia imperialismul generează inevitabil războiul trebue socotită ca învechită, întrucât în prezent au crescut puternice forţe populare, care se ridică în apărarea păcii, împotriva unui nou război mondial. Aceasta nu este adevărat.

Mişcarea contemporană pentru pace are drept scop să ridice massele populare la luptă pentru menţinerea păcii, pentru preîntâmpinarea unui nou razboi mondial. Prin urmare, această mişcare nu urmăreşte ţelul doborîrii capitalismului şi instaurării socialismului — ea se limitează la ţelurile democratice ale luptei pentru menţinerea păcii. In această privinţă

mişcarea contemporană pentru menţinerea păcii se deosebeşte de mişcarea din perioada primului război mondial pentru transformarea războiului imperialist in razboi civil, deoarece această din urma mişcare mergea mai departe şi urmărea ţeluri socialiste.

Este posibil ca, într'un anumit concurs de împrejurari, lupta pentru pace să se dezvolte pe alocuri într'o luptă pentru socialism, dar aceasta nu va mai fi mişcarea contemporană pentru pace, ci o mişcare pentru răsturnarea capitalismului.

Cel mai probabil este că în caz de succes mişcarea contemporana pentru pace, ca mişcare pentru menţinerea păcii, va duce la preîntâmpinarea *acestui* război, la amânarea lui vremelnică, la menţinerea vremelnică a *acestei* păci, la demisia unui guvern razboinic şi la înlocuirea lui cu un alt guvern, care să fie gata să menţina vremelnic pacea. Aceasta este, desigur, bine. Ba chiar foarte bine. Dar aceasta încă nu este deajuns pentru a desfiinţa inevitabilitatea războaielor în general între ţările capitaliste. Nu este deajuns, deoarece, cu toate aceste succese ale mişcării pentru apărarea păcii, imperialismul se menţine totuşi, continuă să existe, prin urmare continuă să existe şi inevitabilitatea razboaielor.

Pentru a înlătura inevitabilitatea războaielor trebue desfiinţat imperialismul.

7. PROBLEMA LEGILOR ECONOMICE FUNDAMENTALE ALE CAPITALISMULUI CONTEMPORAN ŞI ALE SOCIALISMULUI

După cum se ştie, problema legilor economice fundamentale ale capitalismului şi socialismului s'a pus de câteva ori in cursul discuţiei. Au fost emise diferite păreri în această privinţă, inclusiv pareri dintre cele mai fantastice. Ce-i drept, majoritatea participanţilor la discuţie au reacţionat slab la această chestiune şi nu s'a ajuns la nicio hotarîre în această privinţă. Totuşi nimeni dintre participanţii la discuţii n'a negat existenţa unor asemenea legi.

Există oare o lege economică fundamentala a capitalismului? Da, există. Ce lege este aceasta, care sunt trăsăturile ei caracteristice? Legea economică fundamentală a capitalismului este o lege care determină nu vreo latură oarecare sau diferite procese de dezvoltare a producţiei capitaliste, ci toate laturile principale şi toate procesele principale ale acestei dezvoltări — prin urmare, determină esenţa producţiei capitaliste — miezul ei.

Nu este oare legea valorii legea economică fundamentala a capitalismului? Nu. Legea valorii este înainte de toate o lege a producţiei de mărfuri. Ea existat înainte de capitalism şi continuă să existe, ca şi producţia de mărfuri, după rasturnarea capitalismului, de pilda, în ţara noastră, ce-i drept, cu o sferă de acţiune limitată. Desigur, legea valorii, care are o largă sferă de acţiune în condiţiile capitalismului, joacă un mare rol în dezvoltarea producţiei capitaliste, dar ea nu numai că nu determină esenţa producţiei capitaliste şi bazele profitului capitalist, dar

nici măcar nu pune asemenea probleme. Deaceea, ea nu poate fi legea economică fundamentală a capitalismului contemporan.

Din aceleaşi considerente nu poate fi legea economică fundamentala a capitalismului nici legea concurenţei şi a anarhiei producţiei sau legea dezvoltării inegale a capitalismului în diferite ţări.

Unii spun că legea ratei mijlocii a profitului este legea economică fundamentală a capitalismului contemporan. Aceasta nu este adevărat. Capitalismul contemporan, capitalismul monopolist, nu se poate mulţumi cu un profit mijlociu, care pe deasupra are o tendinţă de scădere, datorită ridicării compoziţiei organice a capitalului. Capitalismul monopolist contemporan cere nu un profit mijlociu, ci maximum de profit, necesar pentru a realiza mai mult sau mai puţin regulat reproducţia lărgită.

Cel mai mult se potriveşte pentru noţiunea de lege economică fundamentală a capitalismului legea plusvalorii, legea naşterii şi creşterii profitului capitalist. Ea determină într'adevăr trăsăturile fundamentale ale producţiei capitaliste. Dar legea plusvalorii este o lege prea generală, care nu atinge problemele ratei superioare a profitului, a cărei asigurare constitue o condiţie a dezvoltării capitalismului monopolist. Pentru a complecta această lacună, trebue concretizată legea plusvalorii şi dezvoltată mai departe, potrivit cu condiţiile capitalismului monopolist, ţinându-se seamă, totodată, de faptul că capitalismul monopolist cere nu orice profit, ci tocmai un profit maximal. Aceasta şi este legea economică fundamentală a capitalismului contemporan.

Trăsăturile şi cerinţele principale ale legii economice fundamentale a capitalismului contemporan ar putea fi formulate cam în felul următor: asigurarea profitului capitalist maximal prin exploatarea, ruinarea şi pauperizarea majorităţii populaţiei ţării respective, prin aservirea şi jefuirea sistematică a popoarelor din alte ţări, mai ales din ţările înapoiate, în sfârşit, prin războaie şi prin militarizarea economiei naţionale, utilizate pentru asigurarea profiturilor celor mai înalte.

Unii spun că profitul mijlociu ar putea totuşi să fie considerat ca fiind pe deplin suficient pentru dezvoltarea capitalistă în condiţiile de astazi. Aceasta nu este adevărat. Profitul mijlociu este limita inferioară a rentabilităţii, sub care producţia capitalistă devine imposibilă. Dar ar fi ridicol să se creadă că magnaţii capitalismului monopolist contemporan, acaparând coloniile, subjugând popoarele şi punând la cale războaie, caută sa-şi asigure numai un profit mijlociu. Nu, nu profitul mijlociu şi nici supraprofitul, care de regulă nu reprezinta decât o oarecare depăşire a profitului mijlociu, ci tocmai profitul maximal este motorul capitalismului monopolist. Tocmai nevoia de a căpăta profituri maximale împinge capitalismul monopolist la paşi atât de riscanţi ca subjugarea şi jefuirea sistematică a coloniilor şi a celorlalte ţări înapoiate, transformarea unei serii de ţări independente în ţări dependente, organizarea de noi războaie, care sunt pentru magnaţii capitalismului contemporan cel mai bun „business" pentru obţinerea de profituri maximale, în sfârşit, încercările de a cuceri dominaţia economică mondială.

Insemnătatea legii economice fundamentale a capitalismului constă, între altele, în faptul că ea, determinând toate fenomenele cele mai impor-

tante în domeniul dezvoltării modului de producție capitalist, perioadele lui de avânt și crizele lui, victoriile și înfrângerile lui, meritele și cusururile lui, întregul proces al dezvoltării sale contradictorii, da posibilitatea de a le înțelege și explica.

Iată unul din numeroasele exemple „uimitoare".

Toată lumea cunoaște faptele din istoria și practica capitalismului care demonstrează dezvoltarea furtunoasă a tehnicii sub capitalism, când capitaliștii apar ca stegari ai tehnicii înaintate, ca revoluționari în domeniul dezvoltării tehnicii producției. Dar se cunosc, deasemenea, și fapte de altă natură, care demonstrează sistarea dezvoltarii tehnicii sub capitalism, când capitaliștii apar ca reacționari în domeniul dezvoltarii tehnicii noi și nu arareori trec la munca manuală.

Prin ce se explică această contradicție flagrantă? Ea nu poate fi explicată decât prin legea economică fundamentală a capitalismului contemporan, adică prin nevoia de a căpăta profituri maximale. Capitalismul este pentru tehnica nouă atunci când ea îi promite profiturile cele mai mari. Capitalismul este împotriva tehnicii noi și pentru trecerea la munca manuala atunci când tehnica nouă nu mai promite profiturile cele mai mari.

Așa stau lucrurile cu legea economică fundamentală a capitalismului contemporan.

Există oare o lege economică fundamentală a socialismului? Da, există. In ce constau trăsăturile și cerințele esențiale ale acestei legi?

Trasăturile și cerințele esențiale ale legii economice fundamentale a socialismului ar putea fi formulate aproximativ în felul următor: asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale și culturale mereu crescânde ale întregii societăți prin creșterea și perfecționarea neîntreruptă a producției socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte.

Prin urmare: în locul asigurarii unor profituri maximale — asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale și culturale ale societății; în locul dezvoltării producției cu întreruperi dela avânt la criza și dela criză la avânt — creșterea neîncetată a producției; în locul întreruperilor periodice în dezvoltarea tehnicii care sunt însoțite de distrugerea forțelor de producție ale societății — perfecționarea neîncetata a producției pe baza tehnicii celei mai înalte.

Unii spun că legea economica fundamentală a socialismului este legea dezvoltării planificate, proporționale a economiei naționale. Este inexact. Dezvoltarea planificată a economiei naționale, și, prin urmare, și planificarea economiei naționale, care este o oglindire mai mult sau mai puțin fidelă a acestei legi, luată în sine nu poate să dea nimic dacă nu se știe în numele cărei sarcini se realizează dezvoltarea planificată a economiei naționale sau dacă această sarcină nu este clară. Legea dezvoltării planificate a economiei naționale nu poate da efectul cuvenit decât în cazul când există o sarcină în numele infaptuirii careia se realizează dezvoltarea planificată a economiei nationale. Aceasta sarcină nu o poate da legea dezvoltării planificate a economiei naționale. Cu atât mai puțin o poate da planificarea economiei naționale. Această sarcină este cuprinsă în legea economică fundamentală a

socialismului sub forma cerinţelor sale expuse mai sus. Deaceea, acţiunile legii dezvoltării planificate a economiei naţionale pot căpata un câmp larg de desfăşurare numai în cazul când se bazează pe legea economică fundamentală a socialismului.

Cât priveşte planificarea economiei naţionale, ea poate obţine rezultate pozitive numai dacă se respectă două condiţii: a) dacă ea reflectă just cerinţele legii dezvoltării planificate a economiei naţionale; b) dacă se conformeaza în totul cerinţelor legii economice fundamentale a socialismului.

8. ALTE PROBLEME

1) Problema constrângerii extraeconomice în conditiile feudalismului.

Desigur, constrângerea extraeconomică a jucat un rol în întărirea puterii economice a moşierilor feudali. Totuşi, nu ea a constituit baza feudalismului, ci proprietatea feudală asupra pământului.

2) Problema proprietăţii personale a gospodariei colhoznicului.

Ar fi greşit să se spună în proiectul de manual că „fiecare gospodarie de colhoznic are în folosinţă personală o vacă, vite mărunte şi pasări de curte". In realitate, după cum se ştie, vaca, vitele marunte, pasările de curte etc. se găsesc nu în folosinţa personală, ci în *proprietatea* personală a gospodăriei colhoznicului. Expresia „în folosinţa personala" este luată probabil din Statutul-model al artelului agricol. Dar Statutul-model al artelului agricol conţine o greşală. In Constituţia U.R.S.S., care a fost elaborată cu mai multă meticulozitate, se spune altceva, şi anume:

„Fiecare gospodărie de colhoznic... are în proprietate personală o gospodărie auxiliară pe lotul de pământ de lângă casă, casă de locuit, vite productive, păsări de curte şi inventar agricol mărunt"

Aceasta este desigur just.

Ar trebui, în afară de aceasta, să se spună mai amănunţit că fiecare colhoznic are în proprietate personală între 1 şi atâtea vaci, în funcţie de condiţiile locale, atâtea oi, capre, porci, indicându-se (deasemenea numărul lor dela — până la, in funcţie de condiţiile locale) şi un număr nelimitat de păsări de curte (raţe, gâşte, găini, curcani).

Aceste amănunte sunt de o mare însemnătate pentru tovarăşii noştri din străinătate, care vor să ştie exact ce a rămas gospodăriei colhoznicului în proprietate personală după ce a fost înfăptuită la noi colectivizarea agriculturii.

3) Problema valorii arendei plătite de ţărani moşierilor, precum şi a valorii cheltuelilor pentru cumpărarea de pământ.

In proiectul de manual se spune că în urma naţionalizării pământului „ţărănimea a fost eliberată de plata arendei către moşieri, în sumă totală de vreo 500 de milioane de ruble anual" (trebue spus „în aur"). Această cifră ar trebui precizată, deoarece ea însumează, după părerea mea, plăţile pentru arendă nu pe întreaga Rusie, ci numai din majoritatea guberniilor Rusiei. Trebue avut aci în vedere că într'o

serie de periferii ale Rusiei arenda se plătea în natură, ceeace, se pare, n'a fost ţinut în seamă de autorii proiectului de manual. In afara de aceasta, trebue avut în vedere că ţărănimea a fost scutita nu numai de plata arendei, ci şi de cheltuelile anuale pentru cumpararea pământului. S'a ţinut seamă de aceasta în proiectul de manual? Mi se pare că nu s'a ţinut seamă; or, ar trebui luat în seamă.

4) Problema contopirii monopolurilor cu aparatul de stat.

Expresia „contopire" nu se potriveşte. Aceasta expresie exprimă superficial şi descriptiv apropierea dintre monopoluri şi stat, dar nu scoate la iveală sensul economic al acestei apropieri. Fapt este că în procesul acestei apropieri are loc nu pur şi simplu o contopire, ci o subordonare a aparatului de stat monopolurilor. Deaceea, ar trebui să înlăturăm cuvântul „contopire" şi să-l înlocuim cu cuvintele: „subordonarea aparatului de stat monopolurilor".

5) Problema folosirii maşinilor în U.R.S.S.

In proiectul de manual se arată că „în U.R.S.S. maşinile sunt folosite în toate cazurile în care economisesc munca societăţii". Aceasta nu este deloc ceeace ar trebui să se spună. Intâi, în U.R.S.S., maşinile economisesc întotdeauna munca societăţii, aşa încât nu cunoaştem cazuri în care ele, în condiţiile U.R.S.S., nu ar fi economisit munca societăţii. Al doilea, maşinile nu numai că economisesc munca, dar ele totodată uşurează munca celor ce muncesc, aşa încât, în condiţiile noastre, spre deosebire de condiţiile capitalismului, muncitorii folosesc cu multă voie bună maşinile în procesul muncii.

Deaceea, trebuia spus că nicăieri nu se folosesc cu atâta voie bună maşinile ca în U.R.S.S., căci maşinile economisesc munca societăţii şi uşurează munca muncitorilor, şi, întrucât nu există şomaj în U.R.S.S, muncitorii folosesc cu multă voie bună maşinile în economia naţională.

6) Problema situaţiei materiale a clasei muncitoare în ţările capitaliste.

Când se vorbeşte de situaţia materială a clasei muncitoare, se are în vedere de obicei muncitorii ocupaţi în producţie şi nu se ţine cont de situaţia materială a aşa zisei armate de rezervă a şomerilor. Este oare justă o asemenea atitudine faţă de chestiunea situaţiei materiale a clasei muncitoare? Cred că nu este justă. Dacă există o armată de rezervă a şomerilor, ai cărei membri n'au din ce trăi decât din vânzarea forţei lor de muncă, şomerii nu pot să nu intre în compoziţia clasei muncitoare, dar dacă intră în compoziţia clasei muncitoare, situaţia lor mizeră nu poate să nu influenţeze asupra situaţiei materiale a muncitorilor ocupaţi în producţie. Deaceea cred că la caracterizarea situaţiei materiale a clasei muncitoare din ţările capitaliste ar trebui să se ţină seama şi de situaţia armatei de rezervă a muncitorilor şomeri.

7) Problema venitului naţional.

Eu cred că ar trebui *neapărat* ca în proiectul de manual să se includă un capitol nou despre venitul naţional.

8) Problema unui capitol special în manual despre Lenin şi Stalin, ca creatori ai economiei politice a socialismului.

Eu cred că capitolul „Invaţatura marxistă despre socialism. Crearea de către V. I. Lenin şi I. V. Stalin a economiei politice a socialismului" trebue scos din manual. El este absolut inutil în manual, deoarece nu dă nimic nou şi nu face decât să repete palid ceeace s'a spus mai amănunţit în capitolele anterioare ale manualului.

In ce priveşte celelalte chestiuni, eu nu am nicio observaţie la „propunerile" tovarăşilor Ostrovitianov, Leontiev, Şepilov, Gatovschi şi alţii.

9. INSEMNATATEA INTERNAŢIONALA A UNUI MANUAL MARXIST DE ECONOMIE POLITICA

Eu cred că tovaraşii nu iau în consideraţie întreaga importanţa a unui manual marxist de economie politică. De acest manual are nevoie nu numai tineretul nostru sovietic. De el au o deosebită nevoie comuniştii din toate ţările şi oamenii care simpatizeaza cu comuniştii. Tovarăşii noştri din străinătate vor să ştie cum ne-am smuls noi din robia capitalistă, cum am transformat noi economia ţării în spiritul socialismului, cum am obţinut noi prietenia cu ţărănimea, cum am obţinut noi ca ţara noastră, nu demult încă săracă şi slabă, să se transforme într'o ţară bogată, puternică, ce anume reprezintă colhozurile, dece noi, cu toate că mijloacele de producţie au fost socializate, nu lichidăm producţia de mărfuri, banii, comerţul etc. Ei vor să ştie toate acestea şi multe altele nu din simplă curiozitate, ci spre a învăţa dela noi şi spre a folosi experienţa noastră pentru ţara lor. Deaceea, apariţia unui bun manual marxist de economie politică are nu numai o însemnătate politică internă, ci şi o mare însemnătate internaţională.

Avem, prin urmare, nevoie de un manual care să poată sluji drept carte de căpătâi pentru tineretul revoluţionar nu numai din interiorul ţarii, ci şi de peste hotare. El nu trebue să fie prea voluminos, deoarece un manual prea voluminos nu poate fi o carte de căpătâi şi va fi greu de învaţat, de biruit. Dar el trebue să conţină tot ce este esenţial, atât în ceeace priveşte economia ţării noastre, cât şi în ceeace priveşte economia capitalismului şi a sistemului colonial.

Unii tovarăşi au propus în timpul discuţiei să includem în manual o serie întreagă de capitole noi, istoricii — din domeniul istoriei, oamenii politici — din domeniul politicii, filosofii — din domeniul filosofiei, economiştii — din domeniul economiei. Aceasta ar face însă ca manualul să capete proporţii imense. Bineînţeles că acest lucru este inadmisibil. Manualul foloseşte metoda istorică pentru a ilustra problemele de economie politică, dar aceasta încă nu înseamnă că trebue să transformăm manualul de economie politică într'o istorie a relaţiilor economice.

Avem nevoie de un manual de 500, maximum de 600 de pagini — nu mai mult. Aceasta va fi o carte de căpătâi de economie politica marxistă — un dar bun pentru tinerii comunişti din toate ţările.

Dealtfel, dat fiind nivelul insuficient de dezvoltare marxistă a majorităţii partidelor comuniste din ţările străine, un asemenea ma-

nual ar putea să aducă un mare folos şi cadrelor comuniste netinere din aceste ţări.

10. CAILE DE IMBUNATAŢIRE A PROIECTULUI DE MANUAL DE ECONOMIE POLITICA

In cursul discuţiei, unii tovarăşi s'au întrecut cu zelul, „făcând praf" proiectul de manual, frecându-i pe autorii lui pentru greşeli şi lipsuri, afirmând că proiectul nu este reuşit. Aceasta nu este drept, Bineînţeles că manualul are greşeli şi lipsuri — ele exista aproape totdeauna într'un lucru mare. Oricum ar fi însă, majoritatea zdrobitoare a participanţilor la discuţii au recunoscut totuşi că proiectul de manual poate servi ca bază pentru viitorul manual, având nevoie doar de unele îndreptări şi complectări. Intr'adevăr, e deajuns să comparăm proiectul de manual cu manualele de economie politică aflate în circulaţie, pentru a ajunge la concluzia că proiectul de manual stă cu un cap mai sus decât manualele existente. Aceasta este un mare merit al autorilor proiectului de manual.

Cred că pentru a îmbunătăţi proiectul de manual ar trebui instituită o comisie restrânsă, în care să intre nu numai autorii manualului şi nu numai partizanii majorităţii participanţilor la discuţie, ci şi adversarii majorităţii, criticii vehemenţi ai proiectului de manual.

Ar fi bine ca în comisie să intre deasemenea un statistician cu experienţă, care să controleze cifrele şi să introducă în proiect noi materiale statistice, cât şi un jurist cu experienţă, care să controleze exactitatea formulărilor.

Membrii comisiei ar trebui să fie eliberaţi vremelnic de orice altă muncă, să fie pe deplin asiguraţi din punct de vedere material, pentru a se putea consacra pe de-a'ntregul muncii pentru manual.

Afară de aceasta, ar trebui instituită o comisie redacţională, alcătuită, să zicem, din 3 oameni, pentru redactarea definitivă a manualului. Aceasta mai este necesar şi pentru obţinerea unei unităţi de stil, care, din păcate, nu există în proiectul de manual.

Termenul prezentării la C.C. a manualului terminat este de 1 an.

I. STALIN

1 Februarie 1952

RASPUNS TOV. NOTCHIN, ALEXANDR ILICI

Tovaraşe Notchin!

Nu m'am grabit cu răspunsul deoarece am socotit că întrebările puse de d-v. nu sunt urgente. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât sunt alte probleme care au un caracter urgent şi care, fireşte, sustrag atenţia dela scrisoarea d-v.

Răspund pe puncte.

La punctul întâi.

„Observaţiile" conţin cunoscuta teză după care societatea nu este neputincioasa în faţa legilor ştiinţei, dupa care oamenii, cunoscând legile economice, pot să le folosească în interesul Societaţii. D-v. afirmaţi că aceasta teza nu poate fi extinsă asupra celorlalte formaţiuni sociale, ca ea este valabilă numai în socialism şi comunism, că caracterul spontan al proceselor economice, de pildă, sub capitalism, nu dă societăţii posibilitatea să folosească legile economice în interesul ei.

Aceasta nu este exact. In epoca revoluţiei burgheze, de pildă, în Franţa, burghezia a folosit împotriva feudalismului cunoscuta lege a concordanţei obligatorii a relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie, a răsturnat relaţiile de producţie feudale, a creat relaţii de producţie noi, burgheze, şi a făcut ca aceste relaţii de producţie sa corespundă caracterului forţelor de producţie, care se dezvoltaseră în sânul orândujrii feudale. Burghezia a făcut acest lucru nu în virtutea capacităţilor ei deosebite, ci pentrucă ea a fost vital interesată în aceasta. Feudalii se împotriveau acestui lucru nu în virtutea caracterului lor obtuz, ci pentrucă ei au fost vital interesaţi în a împiedica realizarea acestei legi.

Acelaş lucru trebue spus şi despre revoluţia socialistă din ţara noastră. Clasa muncitoare a folosit legea concordanţei obligatorii a relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie, a răsturnat relaţiile de producţie burgheze, a creat relaţii de producţie noi, socialiste, şi a făcut ca ele să corespundă cu caracterul forţelor de producţie. Ea a putut să facă acest lucru nu în virtutea capacităţilor ei deosebite, ci pentrucă a fost vital interesată în aceasta. Burghezia, care din forţa înaintata, cum fusese ea în zorile revoluţiei burgheze, avusese timpul să se transforme într'o forţă contrarevoluţionară, s'a opus în toate

chipurile traducerii în viață a acestei legi, s'a opus nu din cauza faptului că n'a fost organizată sau pentruca caracterul spontan al proceselor economice o făcea să se împotrivească, ci mai ales pentruca ea a fost vital interesată ca aceasta lege să nu fie tradusă în viața.

Prin urmare:

1. Folosirea proceselor economice, a legilor economice în interesul societății, are loc într'o măsură sau alta nu numai în socialism și comunism, dar și în alte formațiuni.

2. Folosirea legilor economice are întotdeauna și peste tot, în societatea divizata în clase, un substrat de clasă, steagul folosirii legilor economice în interesul societății fiind întotdeauna și peste tot clasa înaintată, în timp ce clasele pe cale de dispariție se opun acestui lucru.

Deosebirea aci între proletariat, pe de o parte, și alte clase, care în decursul istoriei au savârșit vreodata revoluții în relațiile de producție, pe de altă parte, constă în faptul că interesele de clasă ale proletariatului se contopesc cu interesele majorității zdrobitoare a societății, deoarece revoluția proletariatului înseamna nu nimicirea cutarei sau cutărei forme de exploatare, ci nimicirea oricarei exploatări, în timp ce revoluțiile altor clase, nimicind numai o forma de exploatare sau alta, se margineau la cadrul intereselor lor înguste de clasa, care erau în contradicție cu interesele majoritații societații.

In „Observații" se vorbește de substratul de clasa al folosirii legilor economice în interesul societații. Acolo se spune că „spre deosebire de legile științelor naturii, unde descoperirea și aplicarea unei legi noi se desfașoară mai mult sau mai puțin neted, în domeniul economic descoperirea și aplicarea unei legi noi care atinge interesele forțelor societații, aflate pe cale de dispariție, întâmpină cea mai mare împotrivire din partea acestor forțe". Dar d-v. n'ați dat atenție acestui lucru.

La punctul al doilea.

D-v. afirmați că deplina concordanță a relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție poate fi atinsa numai în socialism și comunism, pe când în condițiile altor formațiuni nu poate fi atinsa decât o concordanța parțială.

Aceasta nu este exact. In epoca de după revoluția burgheza, când burghezia a nimicit relațiile de producție feudale și a stabilit relații de producție burgheze, au fost incontestabil perioade când relațiile de producție burgheze erau în concordanță deplină cu caracterul forțelor de producție. In caz contrar capitalismul nu ar fi putut sa se dezvolte cu repeziciunea cu care s'a dezvoltat după revoluția burgheza.

Mai departe. Nu trebue înțelese în sens absolut cuvintele „concordanță deplină". Nu trebue sa le înțelegem în sensul ca în socialism n'ar exista nicio rămânere în urmă a relațiilor de producție fața de creșterea forțelor de producție. Forțele de producție sunt forțele cele mai mobile și mai revoluționare ale producției. Ele merg incontestabil înaintea relațiilor de producție și în socialism. Numai dupa un anumit timp relațiile de producție se transformă potrivit cu caracterul forțelor de producție.

Cum trebue în acest caz să înțelegem cuvintele „concordanță deplină"? Trebue să le înțelegem în sensul că în socialism lucrurile nu ajung de obicei până la un conflict între relațiile de producție și forțele de producție, că societate are posibilitatea să intervină la timp pentru a face ca relațiile de producție ce rămân în urmă să fie în concordanță cu caracterul forțelor de producție. Societatea socialistă are posibitatea să facă acest lucru, pentrucă în sânul ei nu există clase pe cale de dispariție, care ar putea să organizeze o împotrivire. Desigur, și în socialism vor exista forțe care rămân în urmă sau inerte, care nu înțeleg necesitatea unor schimbări în relațiile de producție, dar, desigur, nu va fi greu să le înfrângem fără a duce lucrurile până la conflict.

La punctul al treilea.

Din raționamentele d-v. rezultă că considerați drept marfă mijloacele de producție și, în primul rând, uneltele de producție fabricate în întreprinderile noastre naționalizate.

Putem oare considera mijloacele de producție în orânduirea noastră socialistă drept marfă? După mine, nicidecum.

Marfa este un produs al producției, care se vinde oricărui cumpărător; la vânzarea mărfii posesorul de marfă își pierde dreptul de proprietate asupra ei, iar cumpărătorul devine posesorul mărfii și o poate revinde, ipoteca, poate s'o lase să putrezească. Mijloacele de producție se încadrează oare în această definiție? Este limpede că nu se încadrează. Intâi, mijloacele de producție nu se „vând" oricărui cumpărător, ele nu se „vând" nici măcar colhozurilor, ele se repartizează numai de către stat întreprinderilor lui. In al doilea rând, posesorul mijloacelor de producție — statul — predându-le cutărei sau cutărei întreprinderi nu pierde câtuși de puțin dreptul de proprietate asupra mijloacelor de producție, ci, dimpotrivă, îl păstrează în întregime. In al treilea rând, directorii de întreprindere, care au căpătat din partea statului mijloacele de producție, nu numai că nu devin proprietari ai lor, ci, dimpotrivă, sunt confirmați ca împuterniciți ai statului sovietic pentru folosirea mijloacelor de producție conform planului dat de stat.

Precum se vede, mijloacele de producție în orânduirea noastră nu pot fi încadrate în niciun chip în categoria mărfurilor.

Dece atunci se vorbește de valoarea mijloacelor de producție, despre prețul de cost, despre prețul lor etc.?

Din două motive.

Intâi, aceasta este necesar pentru calculare, pentru socoteli, pentru stabilirea rentabilității și pierderilor întreprinderilor, pentru verificarea și controlul întreprinderilor. Dar aceasta nu este decât latura formală a chestiunii.

In al doilea rând, aceasta este necesar pentru ca, în interesul comerțului exterior, să se realizeze vânzarea mijloacelor de producție către state străine. Aci, în domeniul comerțului exterior, dar *numai în*

acest domeniu, mijloaçele noastre de producție sunt într'adevăr mărfuri și se vând într'adevăr (fără ghilimele).

Rezultă în felul acesta că în domeniul comerțului exterior mijloacele de producție fabricate în întreprinderile noastre păstreaza proprietatea de mărfuri atât în fond, cât și formal, pe când în domeniul circulației economice din interiorul țării mijloacele de producție își pierd proprietatea de mărfuri, încetează de a fi mărfuri și ies în afara sferei de acțiune a legii valorii, păstrându-și numai învelișul exterior de mărfuri (calcularea etc.).

Prin ce se explică acest specific?

Chestiunea este că în condițiile noastre socialiste dezvoltarea economică are loc nu prin revoluții, ci prin schimbări treptate, când vechiul nu se desființează pur și simplu complect, ci își schimbă natura potrivit cu noul, menținându-și numai forma, iar noul nu nimicește pur și simplu vechiul, ci pătrunde în el, îi schimbă natura, funcțiile, fără a-i sfărâma forma, ci folosind-o pentru dezvoltarea noului. Așa stau lucrurile nu numai cu mărfurile, ci și cu banii în circulatia noastră economică, ca și cu bancile, care, pierzându-și vechile funcții și capătând altele noi, păstrează forma veche folosita de orânduirea socialistă.

Dacă privim lucrurile din punct de vedere formal, din punct de vedere al proceselor care se desfășoară la suprafața fenomenelor, putem să ajungem la concluzia greșită că categoriile capitalismului ar ramâne valabile în economia noastră. Dacă însă abordăm lucrurile prin prima unei analize marxiste, care face o strictă deosebire între continutul procesului economic și forma lui, între procesele de dezvoltare care se desfășoară în adânc și fenomenele de suprafață, putem sa ajungem la singura concluzie justă, și anume că dela vechile categorii ale capitalismului s'a păstrat la noi mai ales forma, înfățișarea exterioară, dar că în fond ele s'au schimbat la noi în mod radical, potrivit cu nevoile de dezvoltare ale economiei naționale socialiste.

La punctul al patrulea.

D-v. afirmați că legea valorii exercită o acțiune regulatoare asupra prețurilor „mijloacelor de producție" care se produc în agricultura și se predau statului la prețuri de colectare.

D-v. aveți aci în vedere asemenea „mijloace de producție" ca materiile prime, de pildă bumbacul. Ați putea adauga la acesta inul, lâna și alte materii prime agricole.

Trebue să relevăm în primul rând că în cazul de față agricultura produce nu „mijloace de producție", ci unul din mijloacele de producție, materiile prime. Nu ne putem juca cu cuvintele „mijloace de producție". Când marxiștii vorbesc de producția mijloacelor de producție ei au în vedere în primul rând producția uneltelor de producție, ceeace Marx denumește „mijloacele mecanice de muncă a căror totalitate ar putea fi denumită scheletul și sistemul muscular al producției" care formează „trăsăturile distinctive caracteristice ale unei anumite epoci a producției sociale". A pune pe picior de egalitate o parte din mijloa-

cele de producţie (materiile prime) şi mijloacele de producţie, inclusiv uneltele de producţie, înseamnă a păcatui împotriva marxismului, caci marxismul porneşte dela rolul determinant al uneltelor de producţie în comparaţie cu toate celelalte mijloace de producţie. Oricine ştie că materiile prime în sine nu pot să producă unelte de producţie, deşi unele feluri de materii prime sunt necesare ca material pentru producerea uneltelor de producţie, pe când niciun fel de materie prima nu poate fi produsă fară unelte de producţie.

Mai departe. Este oare acţiunea legii valorii asupra preţului materiilor prime care se produc în agricultura o acţiune *regulatoare,* aşa cum afirmaţi d-v., tovarăşe Notchin? Ea ar fi regulatoare dacă ar exista la noi jocul „liber" al preţurilor materiilor prime agricole, dacă ar acţiona la noi legea concurenţei şi anarhiei producţiei, dacă n'ar exista la noi economia planificata, daca producţia materiilor prime n'ar fi regulată de plan. Dar deoarece toţi aceşti „dacă" nu exista în sistemul economiei noastre naţionale, acţiunea legii valorii asupra preţului materiilor prime agricole nu poate în niciun chip să fie regulatoare. Intâi, preţurile materiilor prime agricole sunt la noi fixe, stabilite de plan, şi nu sunt preţuri „libere". In al doilea rând, proporţiile producţiei de materii prime agricole nu sunt stabilite în mod spontan şi de oarecare elemente întâmplătoare, ci de plan. In al treilea rând, uneltele de producţie, necesare producţiei de materii prime agricole, nu sunt concentrate în mâinile diferitelor persoane sau grupuri de persoane, ci în mâinile statului. Ce rămâne atunci din rolul regulator al legii valorii? Rezultă că însaşi legea valorii este regulată de faptele arătate mai sus, fapte inerente producţiei socialiste.

Prin urmare, nu se poate nega că legea valorii înrâureşte formarea preţurilor materiilor prime agricole, că ea este unul din factorii formării preţurilor. Dar cu atât mai mult nu se poate nega faptul că această acţiune nu este şi nu poate fi regulatoare.

La punctul al cincilea.

Vorbind despre rentabilitatea economiei naţionale socialiste, am facut obiecţii in „Observaţiile" mele la adresa unor tovarăşi care afirmă că, întrucât economia noastră naţională planificată nu dă mare preferinţă întreprinderilor rentabile şi admite, alături de aceste întreprinderi, existenţa şi a unor întreprinderi nerentabile, ea ar suprima însuşi principiul rentabilităţii in economie. In „Observaţii" se spune că rentabilitatea luată din punctul de vedere al întreprinderilor izolate sau al ramurilor de producţie izolate nu poate fi deloc comparată cu rentabilitatea superioară pe care ne-o dă producţia socialistă, debarasându-ne de crizele de supraproducţie şi asigurându-ne o creştere necontenită a producţiei.

Dar ar fi greşit să tragem de aici concluzia că rentabilitatea diferitelor întreprinderi şi ramuri de producţie n'ar avea prea mare valoare şi n'ar merita să-i acordăm o atenţie serioasă. Aceasta, desigur, nu este just. Rentabilitatea diferitelor întreprinderi şi ramuri de producţie are o importanţă enormă din punctul de vedere al dezvoltării producţiei

noastre. De aceasta rentabilitate trebue sa se țină seama atât la planificarea construcției, cât și la planificarea producției. Acesta este abecedarul activității noastre economice în etapa actuală a dezvoltării.

La punctul al șaselea.

Nu este clar cum trebue să înțelegem cuvintele d-v. referitoare la capitalism: „producția lărgită într'o forma foarte deformata". Trebue spus că asemenea producție, și încă lărgită, nu există în lume.

Este evident ca după ce piața mondială s'a scindat și sfera eforturilor principalelor țări capitaliste (S.U.A., Anglia, Franța) în ce privește resursele mondiale a început să se restrângă, caracterul ciclic al dezvoltării capitalismului, creșterea și restrângerea producției trebue totuși să se mențină. Dar creșterea producției în aceste țari se va realiza pe o bază îngustată, deoarece volumul producției în aceste țări se va restrânge.

La punctul al șaptelea.

Criza generală a sistemului capitalist mondial a început în perioada primului război mondial, mai ales ca rezultat al desprinderii Uniunii Sovietice din sistemul capitalist. Aceasta a fost prima etapa a crizei generale. In perioada celui de al doilea război mondial s'a desfășurat cea de a doua etapă a crizei generale, mai ales după ce din sistemul capitalist s'au desprins țările de democrație populară din Europa și Asia. Prima criză din perioada primului război mondial și cea de a doua criză din perioada celui de al doilea război mondial trebue privite nu ca crize de sine stătătoare, izolate, rupte una de alta, ci ca etape de dezvoltare a crizei generale a sistemului capitalist mondial.

Este oare criza generală a capitalismului mondial numai o criză politică sau numai o criză economică? Nici una, nici alta. Ea este o criză generală, adică atotcuprinzătoare, a sistemului mondial al capitalismului, cuprinzând atât economia, cât și politica. Se înțelege că la baza acestei crize stă descompunerea mereu crescândă a sistemului economic mondial al capitalismului, pe de o parte, și puterea economica crescândă a țărilor care s'au desprins din capitalism — U.R.S.S., China și celelalte țări de democrație populară — pe de altă parte.

I. STALIN

21 Aprilie 1952.

DESPRE GREŞELILE TOV. IAROŞENCO L. D.

Recent, tov. Iaroşenco a trimis membrilor Biroului Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. o scrisoare, datată 20 Martie a. c., cu privire la o serie de probleme economice care s'au dezbătut în cadrul cunoscutei discuţii din Noembrie. Scrisoarea conţine o plângere a autorului ei cu privire la faptul că în principalele documente de sinteză referitoare la discuţie, ca şi în „Observaţiile" tovarăşului Stalin, „nu şi-a găsit niciun fel de oglindire punctul de vedere" al tov. Iaroşenco. Scrisoarea conţine deasemenea o propunere a tov. Iaroşenco ca să i se permită să alcătuiască o „Economie politică a socialismului" în decurs de un an sau un an şi jumătate, dându-i-se în acest scop două ajutoare.

Cred că vor trebui examinate în fond atât plângerea tov. Iaroşenco, cât şi propunerea lui.

Vom începe cu plângerea.

Aşa dar, în ce constă „punctul de vedere" al tov. Iaroşenco care nu şi-a găsit niciun fel de oglindire în documentele menţionate mai sus?

I

PRINCIPALA GREŞALĂ A TOV. IAROŞENCO

Dacă ar fi să caracterizăm în două cuvinte punctul de vedere al tov. Iaroşenco, ar trebui să spunem că este un punct de vedere nemarxist, prin urmare, profund greşit.

Principala greşală a tov. Iaroşenco constă în aceea că el se depărtează de marxism in problema rolului forţelor de producţie şi al relaţiilor de producţie în dezvoltarea societăţii, exagerează peste măsură rolul forţelor de producţie, micşorează tot peste măsură rolul relaţiilor de producţie şi termină prin a declara că în socialism relaţiile de producţie sunt o parte a forţelor de producţie.

Tov. Iaroşenco este de acord să recunoască un oarecare rol al relaţiilor de producţie în condiţiile „contradicţiilor de clasă antagoniste", întrucât aici relaţiile de producţie „sunt în contradicţie cu dezvoltarea forţelor de producţie". Acest rol el îl limitează însă la un rol negativ, la rolul de factor care frânează dezvoltarea forţelor de producţie, care încătuşează dezvoltarea lor. Alte funcţii, funcţii pozitive ale relaţiilor de producţie, tov. Iaroşenco nu vede.

In ceeace priveşte orânduirea socialistă, unde nu mai există „contradicţii de clasă antagoniste" şi unde relaţiile de producţie „nu mai sunt în contradicţie cu dezvoltarea forţelor de producţie" tov. Iaroşenco consideră că aici orice rol de sine stătător al relaţiilor de producţie dispare, relaţiile de producţie încetează de a mai fi un factor serios de dezvoltare şi sunt înghiţite de către forţele de producţie, aşa cum este înghiţită partea de către întreg. In socialism „relaţiile de producţie dintre oameni, spune tov. Iaroşenco, fac parte din organizarea forţelor de producţie ca mijloc, ca moment al acestei organizări". (Vezi scrisoarea tov. Iaroşenco către Biroul Politic al C.C.)

Care este dar. în acest caz, principala sarcină a Economiei politice a socialismului? Tov. Iaroşenco răspunde: „Deaceea, principala problemă a Economiei politice a socialismului constă *nu* în a studia relaţiile de producţie dintre oameni în societatea socialistă, *ci* în a elabora şi dezvolta teoria ştiinţifică a organizării forţelor de producţie în producţia socială, teoria planificării dezvoltării economiei naţionale". (Vezi cuvântarea tov. Iaroşenco la Plenara discuţiei.)

Prin aceasta se şi explică, propriu zis. faptul că tov. Iaroşenco nu se interesează de asemenea probleme economice ale orânduirii socialiste ca existenţa unor forme diferite de proprietate în economia noastră, circulaţia de mărfuri, legea valorii etc., socotindu-le probleme secundare care nu fac decât să provoace discuţii scolastice. El declară de-a-dreptul că în a sa Economie politică a socialismului „discuţiile cu privire la rolul uneia sau alteia dintre categoriile economiei politice a socialismului — valoare, marfă, bani, credit şi altele —, discuţii care la noi capătă adeseori un caracter scolastic, sunt *înlocuite* prin raţionamente sănătoase cu privire la organizarea raţională a forţelor de producţia în producţia socială, la fundamentarea ştiinţifică a acestei organizări". (Vezi cuvântarea tov. Iaroşenco la Secţia Plenarei discuţiei.)

Prin urmare, o economie politică fără probleme economice.

Tov. Iaroşenco crede că este suficient să se pună la punct o „organizare raţională a forţelor de producţie", pentru ca trecerea dela socialism la comunism să se facă fără dificultăţi deosebite. El consideră că acest lucru este absolut suficient pentru trecerea la comunism. El declară de-a-dreptul că „în socialism principala luptă pentru construirea societăţii comuniste se reduce la lupta pentru o justă organizare a forţelor de producţie şi folosirea lor raţională în producţia socială". (Vezi cuvântarea la Plenara discuţiei). Tov Iaroşenco proclamă în mod solemn că „comunismul înseamnă cea mai înaltă organizare ştiinţifică a forţelor de producţie în producţia socială".

Rezultă deci că esenţa orânduirii comuniste se reduce la „organizarea raţională a forţelor de producţie".

Din toate acestea tov. Iaroşenco trage concluzia că nu poate exista o singură economie politică pentru toate formaţiunile sociale, că trebue să existe două economii politice: una — pentru formaţiunile sociale presocialiste, al căror obiect este studierea relaţiilor de producţie dintre oameni, şi alta — pentru orânduirea socialistă, al cărei obiect trebue să fie nu studierea relaţiilor de producţie, adică a relaţiilor economice, ci studierea problemelor organizării raţionale a forţelor de producţie.

Acesta este punctul de vedere al tov. Iaroşenco.

Ce se poate spune despre acest punct de vedere?

In primul rând, nu este exact că rolul relaţiilor de producţie în istoria societăţii se limitează la rolul de frână care încătuşează dezvoltarea forţelor de producţie. Când marxiştii vorbesc despre rolul de frânare al relaţiilor de producţie, ei au în vedere nu orice relaţii de producţie, ci numai relaţiile de producţie vechi, care nu mai corespund dezvoltării forţelor de producţie şi, prin urmare, frânează dezvoltarea lor. Dar, în afară de relaţiile de producţie vechi există, după cum se ştie, relaţii de producţie noi, care iau locul celor vechi. Se poate spune oare că rolul noilor relaţii de producţie se reduce la rolul de frână a forţelor de producţie? Nu, nu se poate spune. Dimpotrivă, noile relaţii de producţie sunt acea forţă *principală* şi hotărîtoare care propriu zis determină dezvoltarea continuă — o dezvoltare puternică — a forţelor de producţie şi fără de care forţele de producţie sunt condamnate la lâncezire, cum este cazul astăzi în ţările capitaliste.

Nimeni nu poate nega uriaşa dezvoltare a forţelor de producţie ale industriei noastre sovietice în decursul cincinalelor. Dar această dezvoltare nu ar fi avut loc dacă noi nu am fi înlocuit în Octombrie 1917 relaţiile de producţie vechi, capitaliste, cu relaţii de producţie noi, socialiste. Fara această revoluţie în relaţiile de producţie economice din ţara noastra, forţele de producţie ar fi lâncezit la noi aşa cum lâncezesc astazi în ţarile capitaliste.

Nimeni nu poate nega dezvoltarea colosală a forţelor de producţie în agricultura noastră în ultimii 20—25 ani. Dar această dezvoltare nu ar fi avut loc dacă noi nu am fi înlocuit în perioada de dupa 1930 vechile relaţii de producţie capitaliste la ţară cu relaţii de producţie noi, colectiviste. Fara aceasta revoluţie în producţie, forţele de producţie din agricultura noastră ar lâncezi, la fel cum lâncezesc astăzi în ţarile capitaliste.

Desigur, noile relaţii de producţie nu pot rămâne şi nu rămân veşnic noi, ele încep să se învechească şi vin în contradicţie cu dezvoltarea continuă a forţelor de producţie, ele încep să nu mai aibă rolul de motor principal al forţelor de producţie şi se transformă într'o frână a lor. Atunci, în locul acestor relaţii de producţie, care s'au învechit, apar relaţii de producţie noi, al căror rol constă în a fi principalul motor al dezvoltării continue a forţelor de producţie.

Acest caracter specific al dezvoltării relaţiilor de producţie dela rolul de frână a forţelor de producţie la rolul de motor principal al mersului lor înainte şi dela rolul de motor principal la rolul de frâna a forţelor de producţie, este unul dintre elementele principale ale dialecticii materialiste marxiste. Acest lucru îl ştiu acum toţi începătorii în ale marxismului. Acest lucru nu îl ştie, după cum se vede, tov. Iaroşenco.

In al doilea rând, nu este exact că rolul de sine stătător al relaţiilor de producţie, adică al relaţiilor economice, dispare în socialism, că relaţiile de producţie sunt înghiţite de forţele de producţie, că în socialism producţia socială se reduce la organizarea forţelor de producţie. Marxismul consideră producţia socială ca un tot întreg, care are două

laturi strâns legate între ele: forţele de producţie ale societăţii (raporturile societăţii faţă de forţele naturii, in luptă cu care ea obţine bunurile materiale necesare), şi relaţiile de producţie (relaţiile dintre oameni în procesul de producţie). Acestea sunt două laturi diferite ale producţiei sociale, deşi sunt inseparabil legate între ele. Şi tocmai pentrucă ele sunt laturi diferite ale producţiei sociale, ele se pot influenţa reciproc. A afirma că una dintre aceste laturi poate fi înghiţită de cealaltă şi transformată într'o parte componentă a ei, înseamnă a păcătui in mod foarte serios împotriva marxismului.

Marx spune: „In producţie oamenii nu acţionează numai asupra naturii, ci acţionează şi unii asupra altora. Ei nu produc decât cooperand într'un fel anumit şi făcând între ei schimb de activităţi. Pentru a produce, ei intră în anumite legături şi relaţii între ei, şi numai în cadrul acestor legături şi relaţii sociale are loc acţiunea lor asupra naturii, are loc producţia". (Vezi K. Marx şi F. Engels, vol. V, p. 429) [1].

Prin urmare, producţia socială are două laturi, care, deşi inseparabil legate una de cealaltă. reflectă totuşi două şiruri de relaţii diferite: raporturile oamenilor faţă de natură (forţele de producţie) şi relaţiile dintre oameni în procesul de productie (relaţiile de producţie). Numai existenţa ambelor laturi ale producţiei ne dă producţia sociala, indiferent dacă este vorba de orânduirea socialistă sau de alte formaţiuni sociale.

Tov. Iaroşenco. de bunăseamă, nu e în totul de acord cu Marx. El consideră că această teză a lui Marx nu este aplicabilă la orânduirea socialistă. Tocmai deaceea el reduce problema Economiei politice a socialismului la sarcina organizării raţionale a forţelor de producţie, lasând la o parte relaţiile de producţie, economice, şi rupând de ele forţele de producţie.

Prin urmare, în locul unei Economii politice marxiste, la tov. Iaroşenco rezultă ceva în genul „Ştiinţei organizatorice generale" a lui Bogdanov.

Astfel, luând ideea justă că forţele de producţie sunt forţele cele mai mobile şi mai revoluţionare ale producţiei, tov. Iaroşenco duce această idee până la absurd, până la negarea rolului relaţiilor de producţie economice în socialism, iar în locul unei producţii sociale pline de viaţă, apare la el tehnologia unilaterală şi anemică a producţiei — ceva în genul „tehnicii social-organizatorice" buhariniste.

Marx spune: „In producţia socială a vieţii lor, (adică în producţia bunurilor materiale necesare pentru viaţa oamenilor — *I. St.)* oamenii intră în relaţii determinate, necesare, independente de voinţa lor, în relaţii de producţie care corespund unei anumite trepte de dezvoltare a forţelor lor materiale de producţie. Totalitatea acestor relaţii de producţie constitue structura economică a societăţii, baza reală pe care se ridică o suprastructură juridică şi politică şi căreia îi corespund anu-

---

[1] Karl Marx, Muncă salariată şi capital. Ed. P.M.R., 1951, ediţia a IV-a, p. 29. — *Nota Red.*

mite forme de conştiinţă socială". (Vezi prefaţa la cartea „Contribuţii la critica economiei politice")[1].

Aceasta înseamnă că fiecare formaţiune socială, inclusiv societatea socialistă, îşi are baza sa economică. alcătuită din totalitatea relaţiilor de producţie ale oamenilor. Se pune întrebarea: cum stau lucrurile la tov. Iaroşenco cu baza economică a orânduirii socialiste? După cum se ştie, tov. Iaroşenco a şi lichidat relaţiile de producţie în socialism, ca domeniu mai mult sau mai puţin de sine stătător, incluzând puţinul care a rămas din ele în organizarea forţelor de producţie. Se pune întrebarea: orânduirea socialistă are ea oare baza sa economică proprie? Este evident că, întrucât în socialism relaţiile de producţie ca forţă mai mult sau mai puţin de sine stătătoare au dispărut, orânduirea socialistă rămâne fără baza sa economică.

Prin urmare, orânduirea socialistă fără baza sa economică. Se ajunge astfel la o istorie destul de nostimă...

Este posibilă oare, în general, o orânduire socială fără o bază economică a sa? Tov. Iaroşenco consideră de bună seamă că e posibilă. Ei, dar marxismul consideră că asemenea orânduiri sociale nu există pe lume.

In sfârşit, este inexact că comunismul înseamnă organizarea raţională a forţelor de producţie, că esenţa orânduirii comuniste se reduce la organizarea raţională a forţelor de producţie, că e deajuns a organiza raţional forţele de producţie pentru a trece la comunism fără dificultăţi deosebite. In literatura noastră există o altă definiţie, o altă formulă a comunismului, şi anume formula lui Lenin „Comunismul este Puterea Sovietică plus electrificarea întregii ţări". De bună seamă tovarăşului Iaroşenco nu-i place formula lui Lenin şi el o înlocueşte cu propria lui formulă, de fabricaţie proprie: „Comunismul este cea mai înaltă organizare ştiinţifică a forţelor de producţie în producţia socială".

In primul rând, nimeni nu ştie ce reprezintă această „cea mai înaltă" organizare „ştiinţifică" sau „raţională" a forţelor de producţie, căreia îi face reclamă tov. Iaroşenco, care este conţinutul ei concret? Tov. Iaroşenco repetă de zeci de ori această formulă mitică în cuvântările sale la Plenară, în secţiile discuţiei, în scrisoarea sa adresată membrilor Biroului Politic, dar nicăieri, prin niciun cuvânt, nu încearcă să explice cum anume trebue înţeleasă „organizarea raţională" a forţelor de producţie, la care, chipurile, s'ar reduce esenţa orânduirii comuniste.

In al doilea rând, dacă e să alegem între cele două formule, ar trebui să respingem nu formula lui Lenin, care este singura formulă justă, ci aşa zisa formulă a tov. Iaroşenco, vădit născocită şi nemarxistă, luată din arsenalul „Ştiinţei organizatorice generale" a lui Bogdanov.

Tov. Iaroşenco crede că e suficient să realizăm organizarea raţională a forţelor de producţie, pentru a obţine un belşug de produse şi a trece la comunism, pentru a trece dela formula: „fiecăruia după munca sa" la formula „fiecăruia după nevoile sale". Aceasta este o mare eroare

---

[1] K. Marx şi F. Engels, Opere alese în două volume, vol I, p. 361. — *Nota Red.*

care dezvălue o totală neînţelegere a legilor dezvoltării economice a socialismului. Tov. Iaroşenco prezintă prea simplu, copilăresc de simplu, condiţiile trecerii dela socialism la comunism. Tov. Iaroşenco nu înţelege că nu se poate obţine nici belşugul de produse care să poată acoperi toate nevoile societăţii, nici trecerea la formula „fiecăruia după nevoile sale", lăsând în vigoare asemenea fapte economice ca proprietatea colhoznică de grup, circulaţia mărfurilor etc. Tov. Iaroşenco nu înţelege că înainte de a trece la formula „fiecăruia după nevoile sale" trebue să parcurgem un şir de etape de reeducare economică şi culturală a societăţii, în cursul cărora munca se va transforma în ochii societăţi dintr'un simplu mijloc de susţinere a vieţii în prima necesitate vitală, iar proprietatea socială — în baza de neclintit şi intangibilă a existenţei societăţii.

Pentru a pregăti o trecere reală, nu una declarativă, la comunism trebue să realizăm cel puţin trei condiţii preliminare principale:

1. Trebue, în primul rând, să asigurăm temeinic nu mitica „organizare raţională" a forţelor de producţie, ci creşterea neîncetată a întregii producţii sociale şi cu precădere creşterea producţiei mijloacelor de producţie. Creşterea cu precădere a producţiei mijloacelor de producţie este necesară nu numai fiindcă ea trebue să asigure utilarea atât a propriilor întreprinderi, cât şi a întreprinderilor tuturor celorlalte ramuri ale economiei naţionale, ci si pentrucă fără ea, în genere, nu este posibilă realizarea reproducţiei lărgite.

2. Trebue, în al doilea rând, ca prin treceri treptate, înfăptuite în mod avantajos pentru colhozuri şi, prin urmare, pentru întreaga societate, proprietatea colhoznică să fie ridicată la nivelul proprietăţii întregului popor, iar circulaţia mărfurilor să fie înlocuită, tot prin treceri treptate, cu sistemul schimbului de produse, pentru ca puterea centrală sau vreun alt centru social-economic să poată cuprinde totalitatea produselor producţiei sociale în interesul societăţii.

Tov. Iaroşenco greşeşte afirmând că în socialism n'ar exista nicio contradicţie între relaţiile de producţie şi forţele de producţie ale societăţii. Desigur, actualele noastre relaţii de producţie trec prin perioada în care ele, corespunzând pe deplin creşterii forţelor de producţie, le mişcă înainte cu paşi de 7 poşte. Ar fi însă nejust să ne mulţumim cu aceasta şi să credem că nu există niciun fel de contradicţii între forţele noastre de producţie şi relaţiile noastre de producţie. Contradicţii, fără îndoială, există şi vor exista, întrucât dezvoltarea relaţiilor de producţie rămâne în urmă şi va rămâne în urmă faţă de dezvoltarea forţelor de producţie. Când politica organelor conducătoare este justă, aceste contradicţii nu se pot transforma în antagonism şi lucrurile nu pot ajunge aci la un conflict între relaţiile de producţie şi forţele de producţie ale societăţii. Altfel vor sta lucrurile dacă vom duce o politică greşită, de felul celei pe care o recomandă tov. Iaroşenco. In acest caz conflictul va fi inevitabil, iar relaţiile noastre de producţie se pot transforma într'o foarte serioasă frână a dezvoltării continue a forţelor de producţie.

Deaceea sarcina organelor conducătoare este de a sezisa la timp contradicţiile care se dezp măsuri pentru învin-

gerea lor prin adaptarea relațiilor de producție la creșterea forțelor de producție. Aceasta se refera, in primul rând, la fenomene economice ca proprietatea colhoznică-de grup, circulația marfurilor. Desigur, în momentul de fața, aceste fenomene sunt folosite de noi cu succes pentru dezvoltarea economiei socialiste și ele sunt de un indiscutabil folos pentru societatea noastră. Fără îndoială că ele vor aduce folos și în viitorul apropiat. Ar fi însă o orbire de neiertat să nu vedem că, totodată, aceste fenomene încep chiar de pe acum să frâneze puternica dezvoltare a forțelor noastre de producție, deoarece ele creează obstacole în calea cuprinderii depline a întregii economii naționale, în special a agriculturii, de către planificarea de stat. Nu încape îndoială că cu cât va trece timpul, cu atât aceste fenomene vor frâna mai mult creșterea continuă a forțelor de producție din țara noastră. Prin urmare, sarcina constă în a lichida aceste contradicții prin transformarea treptata a proprietații colhoznice în proprietate a întregului popor și prin introducerea schimbului de produse — deasemenea treptat — in locul circulației marfurilor.

3. Trebue, în al treilea rând, să ajungem la o asemenea creștere a nivelului cultural al societății care sa asigure tuturor membrilor societații dezvoltarea multilaterală a aptitudinilor lor fizice și intelectuale, pentru ca membrii societății să aibă posibilitatea de a căpăta o cultura îndestulatoare ca să devină militanți activi ai dezvoltării sociale, pentru ca ei să aibă posibilitatea să-și aleagă liber profesiunea și să nu fie țintuiți pe toată viața, în virtutea diviziunii existente a muncii, de o singură profesiune oarecare.

Ce se cere pentru aceasta?

Ar fi greșit sa se creadă că se poate atinge o atât de serioasă creștere a nivelului cultural al membrilor societații, fără schimbări serioase în situația actuala a muncii. Pentru aceasta trebue, înainte de toate, sa se reduca ziua de muncă cel puțin până la 6, iar apoi și până la 5 ore. Aceasta este necesar pentru ca membrii societății sa obțină destul timp liber, necesar pentru obținerea unei culturi multilaterale. Pentru aceasta trebue, apoi, să se introducă invațământul politehnic general obligator, necesar pentru ca membrii societății să aibă posibilitatea să-și aleagă liber profesiunea și să nu fie țintuiți pe toata viața de o singură profesiune oarecare. Pentru aceasta trebue apoi să se îmbunatățeasca în mod radical condițiile de locuit și să se ridice salariul real al muncitorilor și funcționarilor cel puțin de două ori, dacă nu mai mult, atât prin sporirea directă a salariului în bani, cât și, mai ales, prin continua reducere sistematică a prețurilor la obiectele de larg consum.

Acestea sunt principalele condiții pentru pregătirea trecerii la comunism.

Numai după îndeplinirea *tuturor* acestor condiții preliminare, în ansamblu, se va putea spera că munca se va transforma in ochii membrilor societății dintr'o povară în „prima necesitate vitală" (Marx), că „munca se va transforma dintr'o povară grea în plăcere" (Engels), că proprietatea obștească va fi considerată de către toți membrii societății drept baza de neclintit și intangibilă a existenței societății.

Numai după îndeplinirea *tuturor* acestor condiţii preliminare, în ansamblu, se va putea trece dela formula socialistă „dela fiecare după capacităţi, fiecaruia după muncă" la formula comunistă „dela fiecare după capacităţi, fiecăruia după nevoi".

Aceasta va fi o trecere radicală dela o economie, dela economia socialismului, la o altă economie, superioară, la economia comunismului.

După cum se vede, în ceeace priveşte trecerea dela socialism la comunism lucrurile nu stau chiar atât de simplu cum şi le închipue tov. Iaroşenco.

A încerca să reduci toată această problemă complexă şi variată, care necesită serioase transformări economice, la „organizarea raţională a forţelor de producţie", aşa cum o face tov. Iaroşenco, înseamnă a înlocui marxismul cu bogdanovism.

II

ALTE GREŞELI ALE TOV. IAROŞENCO

1. Din punctul sau de vedere greşit tov. Iaroşenco trage şi concluzii greşite cu privire la caracterul şi obiectul economiei politice.

Tov. Iaroşenco neagă necesitatea unei economii politice unice pentru toate formaţiunile sociale, pornind dela faptul că fiecare formaţiune socială are legile ei economice specifice. El nu are însă deloc dreptate şi este în divergenţă aci cu marxişti ca Engels, Lenin.

Engels spune că economia politică este „ştiinţa condiţiilor şi formelor în care s'a efectuat producţia şi schimbul — deci şi a repartiţiei produselor — în cadrul *diferitelor societăţi omeneşti*" („Anti-Dühring")[1]. Prin urmare, economia politică studiază legile dezvoltării economice nu a unei singure formaţiuni sociale, oricare ar fi ea, ci a diferitelor formaţiuni sociale.

Cu aceasta, după cum se ştie, este întru totul de acord Lenin, care, în observaţiile sale critice asupra cărţii lui Buharin „Economia perioadei de tranziţie", a spus că Buharin nu are dreptate atunci când limitează sfera de acţiune a economiei politice la producţia de mărfuri şi, în primul rând, la cea capitalistă, observând totodată că Buharin face aci un „pas înapoi faţă de Engels".

In deplină concordanţă cu aceasta este definiţia economiei politice, dată în proiectul manualului de economie politică, în care se spune că economia politică este ştiinţa care studiază „legile producţiei sociale şi ale repartiţiei bunurilor materiale *pe diferitele trepte* de dezvoltare ale societăţii omeneşti".

Aceasta şi este de înţeles. In dezvoltarea lor economică, diferitele formaţiuni sociale sunt supuse nu numai legilor lor economice specifice, ci şi acelor legi economice care sunt comune pentru toate formaţiunile, de pildă, legi de felul legii unităţii forţelor de producţie cu relaţiile de producţie în producţia socială unică, de felul legii unităţii relaţiilor dintre forţele de producţie şi relaţiile de producţie în procesul dezvol-

---

[1] F. Engels, „Anti-Dühring". Ed. P.M.R., 1952, ediţia a II-a, p. 175. — *Nota Red.*

ţării tuturor formaţiunilor sociale. Prin urmare, formaţiunile sociale nu sunt numai separate una de alta prin legile lor specifice, ci sunt şi legate una de alta prin legi economice, comune tuturor formaţiunilor.

Engels avea perfectă dreptate spunând: „Pentru a face o critică completă a economiei burgheze nu era suficientă cunoaşterea formei capitaliste de producţie, schimb şi repartiţie. Mai trebuiau cercetate şi comparate, cel puţin în linii generale, şi formele care au precedat-o sau care mai există în acelaş timp cu ea în ţările mai puţin dezvoltate" („Anti-Dühring") [1].

Este evident că aici, în această chestiune, tov. Iaroşenco se face ecoul lui Buharin.

Mai departe. Tov. Iaroşenco afirmă că în a sa „Economie politică a socialismului" „categoriile economiei politice — valoarea, marfa, banii, creditul etc. — sunt *înlocuite* prin raţionamente sănătoase despre organizarea raţională a forţelor de producţie în producţia socială", că, prin urmare, obiectul *acestei* economii politice îl constitue *nu* relaţiile de producţie ale socialismului, *ci* „elaborarea şi dezvoltarea unei teorii ştiinţifice a organizării forţelor de producţie, a unei teorii a planificării economiei naţionale etc.", că în socialism relaţiile de producţie îşi pierd însemnătatea lor de sine stătătoare şi sunt absorbite de forţele de producţie ca parte componentă a acestora.

Trebue să spunem că asemenea bazaconii stupide n'a debitat încă la noi niciun „marxist" scrântit la cap. Căci ce înseamnă o economie politică a socialismului fără probleme economice, de producţie? Există oare o astfel de economie politică? Ce înseamnă a înlocui în economia politică a socialismului problemele economice cu probleme de organizare a forţelor de producţie? Aceasta înseamnă a lichida economia politică a socialismului. Asta şi face tov. Iaroşenco — el lichidează economia politică a socialismului. Aici, el se alătură în totul lui Buharin. Buharin *spunea* că odată cu suprimarea capitalismului trebue să fie suprimată şi economia politică. Tov. Iaroşenco nu spune aceasta, dar *o face,* lichidând economia politică a socialismului. Ce-i drept, făcând aceasta, el vrea să lase impresia că nu este în totul de acord cu Buharin, dar aceasta este un vicleşug şi încă un vicleşug ieftin. In realitate el face ceeace propovăduia Buharin şi ceeace a combătut Lenin. Tov. Iaroşenco se târăşte pe urmele lui Buharin.

Mai departe. Tov. Iaroşenco reduce problemele economiei politice a socialismului la problemele organizării raţionale a forţelor de producţie, la problemele planificării economiei naţionale etc. Dar el greşeşte profund. Problemele organizării raţionale a forţelor de producţie, problemele planificării economiei naţionale etc. constitue nu obiectul economiei politice, ci obiectul politicii economice a organelor conducătoare. Acestea sunt două domenii diferite, care nu pot fi confundate. Tov. Iaroşenco a confundat aceste două lucruri diferite şi a ajuns în impas. Economia politică studiază legile de dezvoltare a relaţiilor de producţie dintre oameni. Politica economică trage din aceasta concluzii practice, le concretizează şi îşi clădeşte pe această bază munca sa de zi cu zi.

[1] F. Engels, „Anti-Dühring". Ed. P.M.R., 1952, ediţia a II-a, p. 176. — *Nota Red,*

A încărca economia politică cu problemele politicii economice înseamnă a o desființa ca știință.

Obiectul economiei politice îl constitue relațiile de producție economice dintre oameni. Din acestea fac parte: a) formele de proprietate asupra mijloacelor de producție; b) situația diferitelor grupuri sociale în producție și relațiile reciproce dintre ele — care decurg de aici — sau, cum spune Marx: „schimbul reciproc în activitatea lor"; c) formele de repartiție a produselor, întru totul dependente de ele. Toate acestea la un loc constitue obiectul economiei politice.

Din această definiție lipsește cuvântul „schimb", care figurează în definiția lui Engels. El lipsește fiindcă de obicei mulți înțeleg prin „schimb" schimbul de mărfuri, propriu nu tuturor, ci numai unora din formațiunile sociale, ceeace provoacă uneori neînțelegere — deși prin cuvântul „schimb" Engels înțelegeea nu numai schimbul de mărfuri. Dar, după cum se vede, ceeace Engels înțelegea prin cuvântul „schimb" și-a găsit locul în definiția amintită ca o parte componentă a ei. Prin urmare, prin conținutul său această definiție a obiectului economiei politice coincide pe deplin cu definiția lui Engels.

2. Atunci când se vorbește despre legea economică fundamentală a unei formațiuni sociale sau a alteia, se pornește de obicei dela faptul că aceasta din urmă nu poate avea câteva legi economice fundamentale, că ea poate avea doar o singură lege economică fundamentală oarecare, tocmai ca lege *fundamentală*. In caz contrar, am avea câteva legi economice fundamentale pentru fiecare formațiune socială, ceeace este în contradicție cu însăși noțiunea de lege fundamentală. Dar tov. Iaroșenco nu este de acord cu aceasta. El consideră că pot exista nu una, ci câteva legi economice fundamentale ale socialismului. E de necrezut, dar este fapt. In cuvântarea sa la Plenara discuției el spune:

„Mărimile și corelațiile fondurilor materiale ale producției și reproducției sociale sunt determinate de existența și perspectiva creșterii forței de muncă antrenate în producția socială. Aceasta este legea economică fundamentală a societății socialiste, lege care determină structura producției și reproducției sociale socialiste".

Aceasta este prima lege economică fundamentală a socialismului.

In aceeași cuvântare, tov. Iaroșenco declară: „Corelația dintre secțiile I și II este determinată în societatea socialistă de nevoia de a produce mijloace de producție în proporții necesare pentru antrenarea în producția socială a întregii populații apte de muncă. Aceasta este legea economică fundamentală a socialismului și, în acelaș timp, aceasta este o cerință a Constituției noastre care decurge din dreptul la muncă al oamenilor sovietici".

Aceasta este, ca să spunem așa, a doua lege economică fundamentală a socialismului.

In sfârșit, in scrisoarea sa adresată membrilor Biroului Politic, tov. Iaroșenco declară: „Pornind dela aceasta, trăsăturile și cerințele esențiale ale legii economice fundamentale a socialismului pot fi formulate, cred, cam în felul următor: producția în continuă creștere și desăvârșire a condițiilor materiale și culturale de trai ale societății".

Aceasta este a treia lege economică fundamentală a socialismului.

Oare toate aceste legi sunt legi economice fundamentale ale socialismului sau numai una dintre ele este legea fundamentală, iar dacă numai una dintre ele, atunci care anume — la aceste întrebari, tov. Iaroşenco nu dă raspuns în ultima sa scrisoare adresată membrilor Biroului Politic. Formulând, în scrisoarea sa adresata membrilor Biroului Politic, legea economică fundamentală a socialismului, el a „uitat" pe semne ca, acum 3 luni, în cuvântarea sa la Plenara discuţiei, el mai formulase încă alte două legi economice fundamentale ale socialismului, socotind, se pare, că această combinaţie mai mult decât dubioasă va fi trecută cu vederea. După cum se vede, însa, socotelile sale au dat greş.

Să presupunem ca primele doua legi economice fundamentale ale socialismului formulate de tov. Iaroşenco nu mai există, ca de acum înainte tov. Iaroşenco consideră ca lege economica fundamentală a socialismului a treia formulare a sa, expusă în scrisoarea adresată membrilor Biroului Politic. Să ne adresăm scrisorii tov. Iaroşenco.

Tov. Iaroşenco spune în această scrisoare că el nu este de acord cu definiţia legii economice fundamentale a socialismului dată în „Observaţiile" tovarăşului Stalin. El spune:

„Principalul în această definiţie îl constitue «asigurarea satisfacerii maximale... a nevoilor întregii societăţi». Producţia este arătată aci ca un mijloc pentru atingerea acestui scop principal — satisfacerea nevoilor. O astfel de definiţie da temei sa se presupună că legea economică fundamentală a socialismului, formulată de Dumneavoastră, porneşte nu dela primatul producţiei, ci dela primatul consumului".

Este evident că tov. Iaroşenco nu a înţeles deloc esenţa problemei şi nu vede ca referirile la primatul consumului sau al producţiei nu au absolut nicio legatură cu această chestiune. Când se vorbeşte despre primatul unora sau altora dintre procesele sociale asupra celorlalte procese se porneşte de obicei dela faptul că ambele aceste procese sunt mai mult sau mai puţin de aceeaşi natură. Se poate vorbi şi trebue să se vorbească despre primatul producţiei mijloacelor de producţie asupra producţiei mijloacelor de consum, deoarece atât într'un caz, cât şi în celălalt avem de-a-face cu producţia, prin urmare ele sunt mai mult sau mai puţin de aceeaşi natură. Dar nu se poate vorbi, ar fi greşit să se vorbească despre primatul consumului asupra producţiei sau al producţiei asupra consumului, întrucât producţia şi consumul constitue două domenii absolut diferite, ce-i drept, legate unul cu celălalt, dar totuşi domenii diferite. Tov. Iaroşenco, pesemne, nu înţelege că aici este vorba nu de primatul consumului sau al producţiei, ci despre problema: care este *scopul* pe care-l pune societatea în faţa producţiei sociale, cărei *sarcini* îi subordonează ea producţia socială, bunăoară, în socialism. Deaceea nu au absolut nicio legătură cu această chestiune nici afirmaţiile lui Iaroşenco că „baza vieţii societăţii socialiste ca şi a oricărei alte societăţi o constitue producţia". Tov. Iaroşenco uită că oamenii produc nu pentru producţie, ci pentru satisfacerea nevoilor lor. El uită ca producţia ruptă de satisfacerea nevoilor societăţii se ofileşte şi piere.

In general — se poate vorbi oare despre scopurile producţiei capitaliste sau socialiste, despre sarcinile cărora le este subordonată producţia capitalistă sau socialistă? Cred că se poate şi trebue.

Marx spune:

„Scopul nemijlocit al producţiei capitaliste îl constitue producţia nu a marfurilor, ci a plusvalorii sau a profitului în forma sa dezvoltata; nu a produsului, ci a plusprodusului. Din acest punct de vedere însaşi munca este productivă numai în masura in care creeaza capitalului profit sau plusprodus. In măsura în care muncitorul nu le creeaza, munca sa nu este productiva. Massa muncii productive folosite reprezinta deci pentru capital interes numai în masura în care mulţumită ei — sau corespunzator ei — creşte cantitatea de supramunca; numai în aceasta masura este necesar ceeace am numit noi timpul de munca necesar. In măsura în care munca nu da acest rezultat, ea este inutila şi trebue încetată.

Scopul producţiei capitaliste consta întotdeauna în a crea maximum de plusvaloare sau maximum de plusprodus cu minimum de capital avansat; atunci când acest rezultat nu este realizat prin munca excesivă a muncitorilor, apare o tendinţă a capitalului, care consta în dorinţa de a produce produsul dat cu cât mai puţină cheltuiala posibil — în dorinţa de a economisi forţă de munca şi cheltueli...

In această concepţie, muncitorii înşişi apar drept ceeace sunt de fapt în producţia capitalistă — numai ca mijloace de producţie, iar nu ca scop în sine şi nici ca scop al producţiei". (Vezi „Teorii asupra plusvalorii", vol. II, partea a II-a).

Aceste cuvinte ale lui Marx sunt remarcabile nu numai pentrucă definesc concis şi exact scopul producţiei capitaliste, ci şi pentrucă ele indică scopul de baza. sarcina principală care trebue pusă în faţa producţiei socialiste.

Prin urmare, scopul producţiei capitaliste este obţinerea de profituri. In ceeace priveşte consumul, el este necesar capitalismului numai în masura în care asigură obiectivul obţinerii de profituri. Fara asta problema consumului îşi pierde pentru capitalism orice sens. Omul cu nevoile sale dispare din câmpul vizual.

Care este deci scopul producţiei socialiste, care este sarcina principală, îndeplinirii căreia trebue să-i fie subordonată producţia socială în socialism?

Scopul producţiei socialiste nu este profitul, ci omul cu nevoile sale, adică satisfacerea nevoilor sale materiale şi culturale, scopul producţiei socialiste este, după cum se spune în „Observaţiile" tovarăşului Stalin: „asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale mereu crescânde ale întregii societăţi".

Tov. Iaroşenco crede că are de-a-face aici cu „primatul" consumului asupra producţiei. Aceasta este, desigur, o inepţie. In realitate, aci avem de-a-face nu cu primatul consumului, ci cu *subordonarea* producţiei socialiste scopului ei principal — asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale mereu în creştere ale întregii societăţi.

Prin urmare, asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale mereu în creştere ale întregii societăţi — acesta este *scopul* producţiei socialiste; creşterea şi perfecţionarea neîncetată a producţiei socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte — acesta este *mijlocul* pentru atingerea scopului.

Aceasta este legea economică fundamentală a socialismului.

Dorind să păstreze așa numitul „primat" al producției asupra consumului, tov. Iaroșenco susține că „legea economică fundamentală a socialismului" constă „în creșterea și perfecționarea neîntreruptă a producției condițiilor materiale și culturale ale societății. Aceasta este absolut greșit. Tov. Iaroșenco denaturează în mod grosolan și stâlcește formula expusă in „Observațiile" tovarășului Stalin. La el producția se transformă din mijloc în scop, iar asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale și culturale mereu crescânde ale societății este exclusă. Rezultă creșterea producției pentru creșterea producției, producția ca un scop în sine, iar omul cu nevoile sale dispare din câmpul vizual al tovarășului Iaroșenco.

Deaceea, nu-i de mirare că, odată cu dispariția omului ca scop al producției socialiste, dispar, în „concepția" tovarășului Iaroșenco, și ultimele rămășițe de marxism.

Așa dar, la tov. Iaroșenco a rezultat nu „primatul" producției asupra consumului, ci un fel de „primat" al ideologiei burgheze asupra ideologiei marxiste.

3. Un loc deosebit îl ocupă problema teoriei reproducției a lui Marx. Tov. Iaroșenco susține că teoria reproducției a lui Marx este o teorie numai a reproducției capitaliste, că ea nu conține nimic care ar putea fi valabil pentru alte formațiuni sociale, inclusiv pentru formațiunea socială socialistă. El spune:

„Transpunerea schemei reproducției a lui Marx — elaborată de el pentru economia capitalistă — asupra producției sociale socialiste, este produsul unei înțelegeri dogmatice a învățăturii lui Marx și e contrară esenței învațăturii lui". (Vezi cuvântarea tov. Iaroșenco la Plenara discuției.) .

El susține, apoi, că „schema reproducției a lui Marx nu corespunde legilor economice ale societății socialiste și nu poate servi ca bază pentru studierea reproducției socialiste" (ibid.).

Vorbind despre teoria reproducției simple a lui Marx, care stabilește o corelație determinată între producția mijloacelor de producție (sectorul I) și producția mijloacelor de consum (sectorul II), tov. Iaroșenco spune:

„In societatea socialistă corelația dintre sectoarele I și II nu este condiționată de formula lui Marx V+P din sectorul I și C din sectorul II. In condițiile socialismului, susmenționata legătură reciprocă în dezvoltare, între sectoarele I și II nu trebue să existe" (ibid.).

El susține că „teoria elaborată de Marx despre corelația dintre sectoarele I și II este inacceptabilă în condițiile noastre socialiste, deoarece teoria lui Marx are la bază economia capitalistă cu legile ei"... (Vezi scrisoarea adresată de tov. Iaroșenco membrilor Biroului Politic.)

Așa face praf tov. Iaroșenco teoria reproducției a lui Marx.

Desigur, teoria reproducției a lui Marx, elaborată pe baza studierii legilor producției capitaliste, oglindește specificul producției capitaliste și, firește, îmbracă forma relațiilor de valoare marfaro-capitaliste. Altfel nici nu se putea. Dar a vedea in teoria reproducției a lui Marx numai această formă și a nu observa baza ei, a nu observa conținutul ei prin-

cipal, care este valabil nu numai pentru formaţiunea socială capitalistă înseamnă a nu înţelege nimic din această teorie. Dacă tov. Iaroşenco ar fi înţeles ceva în această chestiune, el ar fi înţeles şi acel adevăr evident că schemele reproducţiei ale lui Marx nu se limitează nicidecum la oglindirea specificului producţiei capitaliste, că ele conţin totodată o serie întreagă de teze fundamentale ale reproducţiei, valabile pentru toate formaţiunile sociale, inclusiv şi îndeosebi pentru formaţiunea socială socialistă. Astfel de teze fundamentale ale teoriei reproducţiei a lui Marx ca teza împărţirii producţiei sociale în producţie a mijloacelor de producţie şi producţie a mijloacelor de consum; teza creşterii cu precădere a producţiei mijloacelor de producţie în condiţiile reproducţiei lărgite; teza corelaţiei dintre sectoarele I şi II; teza plusprodusului ca unică sursă a acumulării; teza formării şi destinaţiei fondurilor sociale; teza acumulării ca unică sursă a reproducţiei lărgite — toate aceste teze fundamentale ale teoriei lui Marx asupra reproducţiei sunt tocmai acele teze valabile nu numai pentru formaţiunea capitalistă, iar de aplicarea acestor teze nu se poate lipsi nicio societate socialistă în planificarea economiei naţionale. Este caracteristic că tov. Iaroşenco însuşi, care strâmbă din nas cu atâta trufie faţă de „schemele reproducţiei" ale lui Marx, este nevoit să recurgă la fiece pas la ajutorul acestor „scheme", atunci când discută problemele reproducţiei socialiste.

Dar cum priveau această chestiune Lenin, Marx?

Sunt îndeobşte cunoscute observaţiile critice ale lui Lenin asupra cărţii lui Buharin „Economia perioadei de tranziţie". In aceste observaţii, Lenin, după cum se ştie, a admis că formula lui Marx, a corelaţiei dintre sectoarele I şi II, formulă împotriva căreia se ridică tov. Iaroşenco, rămâne valabilă atât pentru socialism, cât şi pentru „comunismul pur", adică pentru faza a doua a comunismului.

In ceeace-l priveşte pe Marx, se ştie că lui nu-i plăcea să se abată dela studierea legilor producţiei capitaliste şi că în „Capitalul" nu s'a ocupat de chestiunea valabilităţii în socialism a schemelor sale de reproducţie. Totuşi, în capitolul 20 al volumului II al „Capitalului", la rubrica „Capitalul constant al sectorului I", unde tratează despre schimbul produselor sectorului I în cadrul acestui sector, Marx remarcă, oarecum în treacăt, că în socialism schimbul produselor în acest sector s'ar desfăşura în mod tot atât de constant ca şi în producţia capitalistă. Marx spune:

„Dacă producţia s'ar face în comun şi nu pe baze capitaliste, este clar că aceste produse ale sectorului I ar fi repartizate ca mijloace de producţie în mod tot atât de continuu, în vederea reproducţiei, între ramurile de producţie ale acestui sector, o parte rămânând direct în sfera de producţie din care a ieşit ca produs, iar cealaltă parte trecând în alte locuri de producţie; ar rezulta astfel o circulaţie continuă între diferitele locuri de producţie ale acestui sector" (Vezi Marx „Capitalul", vol. II, ediţia a 8-a pag. 307) [1].

Prin urmare, Marx nu considera deloc că teoria sa asupra reproducţiei este valabilă numai pentru producţia capitalistă, deşi el s'a ocu-

---

[1] K. Marx, Capitalul, vol. II, Ed. P.M.R. 1951, p. 350. — *Nota Red.*

pat cu cercetarea legilor producției capitaliste. Dimpotrivă, dupa cum se vede, el pornea dela ideea că teoria sa asupra reproducției poate fi valabilă și pentru producția socialistă.

Trebue sa menționam că Marx, în „Critica programului dela Gotha", în analiza economiei socialismului și a perioadei de trecere la comunism, pornește dela tezele fundamentale ale teoriei sale asupra reproducției, considerându-le, după cum se vede, obligatorii pentru orânduirea comunistă.

Trebue deasemenea să menționăm că Engels, în al său „Anti-Dühring", criticând „sistemul socialitar" al lui Dühring și caracterizând economia orânduirii socialiste, pornește și el dela tezele fundamentale ale teoriei reproducției a lui Marx, considerându-le obligatorii pentru orânduirea comunistă.

Acestea sunt faptele.

Rezultă că și aici, în problema reproducției, tov. Iaroșenco, cu tot tonul său arogant față de „schemele" lui Marx, s'a impotmolit din nou.

4. Tov. Iaroșenco termină scrisoarea adresată de el membrilor Biroului Politic cu propunerea de a i se da însarcinarea de a întocmi o „Economie politica a socialismului". El scrie:

„Pornind dela definiția obiectului științei economiei politice a socialismului, expusa de mine la ședința plenară, la secție și în prezenta scrisoare, eu aș putea, folosind metoda dialectică marxista, să elaborez în decurs de un an, cel mult un an și jumătate, cu ajutorul a doi oameni, soluțiile teoretice ale problemelor fundamentale ale economiei politice a socialismului, sa expun teoria marxistă, leninist-stalinistă, a economiei politice a socialismului, teorie care va transforma această știință într'o arma eficace a luptei poporului pentru comunism".

Nu se poate sa nu recunoaștem că tov. Iaroșenco nu suferă de modestie. Mai mult, folosind stilul anumitor literați, s'au putea spune „ba din contra".

Mai sus s'a spus că tov. Iaroșenco confundă economia politică a socialismului cu politica economică a organelor conducatoare. Ceeace el consideră ca fiind obiectul economiei politice a socialismului — organizarea rațională a forțelor de producție, planificarea economiei naționale, formarea de fonduri sociale etc. — nu este obiectul economiei politice a socialismului, ci obiectul politicii economice a organelor conducătoare.

Nu mai vorbesc de faptul că greșelile grave comise de tov. Iaroșenco și „punctul sau de vedere" nemarxist nu pot fi un indemn de a da tov. Iaroșenco o asemenea sarcină.

★

Concluzii

1) Plângerea tov. Iaroșenco împotriva conducătorilor discuției este lipsită de sens, deoarece conducătorii discuției, fiind marxiști, nu puteau să oglindească în documentele lor de sinteză „punctul de vedere" nemarxist al tov. Iaroșenco;

2) rugămintea tov. Iaroşenco de a i se da însărcinarea de a scrie o Economie politică a socialismului nu poate fi considerată serioasă, fie şi numai pentru motivul că ea duhneşte a hlestacovism [1].

I. STALIN

22 Mai 1952.

[1] *Hlestacovism* — lăudăroşie uşuratică şi mincinoasă, dusă până la neruşinare. (După numele lui *Hlestacov*, personaj din comedia lui N. V. Gogol „Revizorul"). — *Nota Red.*

RASPUNS TOVARĂŞILOR SANINA A. V. ŞI VENJER V. G.

Am primit scrisorile d-v. După cum se vede, autorii acestor scrisori studiază profund şi serios problemele economiei ţării noastre. Aceste scrisori conţin multe formulări juste şi consideraţii interesante. Totuşi, pe lângă aceasta, ele conţin şi unele serioase greşeli teoretice. In răspunsul de faţă vreau să mă opresc tocmai asupra acestor greşeli.

I. PROBLEMA CARACTERULUI LEGILOR ECONOMICE ALE SOCIALISMULUI

Tovarăşii Sanina şi Venjer afirmă că „numai datorită acţiunii conştiente a oamenilor sovietici, care se ocupă cu producţia materială, apar legile economice ale socialismului". Această teză este cu totul greşită.

Există oare legile dezvoltării economice în mod obiectiv, în afara noastră, independent de voinţa şi de conştiinţa oamenilor? Marxismul raspunde la această întrebare afirmativ. Marxismul consideră că legile economiei politice a socialismului sunt o oglindire în capetele oamenilor a legilor obiective, care există în afara noastră. Dar formula tovarăşilor Sanina şi Venjer răspunde la această întrebare negativ. Aceasta înseamnă că aceşti tovarăşi se situează pe punctul de vedere al teoriei greşite care susţine că în socialism legile dezvoltării economice sunt „create", „transformate" de organele de conducere a societăţii. Cu alte cuvinte, ei rup cu marxismul şi se situează pe poziţiile idealismului subiectiv.

Desigur, oamenii pot să descopere aceste legi obiective, pot să le cunoască şi, sprijinindu-se pe ele, să le folosească în interesul societăţii. Dar ei nu pot nici să le „creeze" nici să le „transforme".

Să presupunem că ne-am situa pentru un moment pe punctul de vedere al teoriei greşite care neagă existenţa legilor obiective în viaţa economică sub socialism şi care proclamă posibilitatea „creării" de legi economice, „transformării" legilor economice. Ce rezultat ar avea aceasta? Aceasta ar avea ca rezultat că am cădea sub imperiul haosului şi întâmplărilor, ne-am trezi într'o dependenţă de rob faţă de aceste întâmplări, ne-am lipsi de posibilitatea nu numai de a înţelege, ci pur şi simplu de a ne descurca în acest haos de întâmplări.

Aceasta ar avea ca rezultat faptul că noi am lichida economia politică ca ştiinţă, căci ştiinţa nu poate să fiinţeze şi să se dezvolte fără a recunoaşte legile obiective, fără a studia aceste legi. Lichidând însă

ştiinţa, ne-am lipsi de posibilitatea de a prevedea mersul evenimentelor în viaţa economică a ţării, adică ne-am lipsi de posibilitatea de a organiza chiar şi cea mai elementară conducere economică.

In ultima instanţă, am ajunge să fim la cheremul bunului plac al unor aventurieri „economici", care sunt gata „să suprime" legile dezvoltării economice şi „să creeze" legi noi fără a înţelege şi fără a ţine seama de legile obiective.

Este îndeobşte cunoscută formularea clasică a poziţiei marxiste în această problemă, formulare dată de Engels în al său „Anti-Dühring":

„Forţele sociale, la fel ca şi forţele naturii, acţionează în chip orb, violent şi nimicitor, atâta timp cât nu le cunoaştem şi nu ţinem seama de ele. Dar, din clipa în care le-am cunoscut, din clipa în care am înţeles activitatea, sensul şi efectele lor, nu mai depinde decât de noi ca să le supunem tot mai mult voinţei noastre şi să atingem prin ele scopurile noastre. Aceasta se referă, mai ales, la uriaşele forţe de producţie de astăzi. Cât timp refuzăm cu încăpăţânare să înţelegem natura şi caracterul lor — şi acestei înţelegeri i se împotrivesc modul de producţie capitalist şi apărătorii lui, — aceste forţe acţionează în ciuda voinţei noastre, împotriva noastră, şi ne domină, după cum am arătat amănunţit. Dar, odată ce am înţeles natura lor, ele pot fi transformate în mâinile producătorilor asociaţi, din tirani demonici în servitori docili. E vorba de aceeaşi deosebire ca între puterea destructivă a electricităţii din trăznetul furtunii şi electricitatea îmblânzită a telegrafului şi a arcului voltaic, aceeaşi deosebire ca între incendiu şi focul pus în slujba omului. Printr'o astfel de folosire a forţelor de producţie moderne — potrivit naturii lor, în sfârşit, cunoscute de noi — producţia sociala anarhică este înlocuită cu producţia socială planificată potrivit nevoilor colectivităţii ca şi ale fiecărui membru al ei în parte. In felul acesta, modul de însuşire capitalist — în cadrul căruia produsul îl robeşte mai întâi pe producător, iar apoi şi pe acela care şi-l însuşeşte — va fi înlocuit prin acel mod de însuşire a produselor care se bazează chiar pe natura mijloacelor de producţie moderne: pe de o parte, prin însuşirea direct socială, ca mijloc de menţinere şi de dezvoltare a producţiei, pe de altă parte prin însuşirea direct individuală, ca mijloc de existenţă şi de satisfacere a nevoilor"[1].

2. PROBLEMA MASURILOR IN VEDEREA RIDICARII PROPRIETAŢII COLHOZNICE LA NIVELUL PROPRIETAŢII INTREGULUI POPOR

Ce măsuri sunt necesare pentru a ridica proprietatea colhoznică, care, desigur, nu este proprietate a întregului popor, la nivelul proprietăţii întregului popor („naţionale") ?

Unii tovarăşi cred că trebue pur şi simplu naţionalizată proprietatea colhoznică, declarând-o proprietate a întregului popor, aşa cum s'a procedat la timpul său cu proprietatea capitalistă. Această propunere este complect greşită şi absolut inadmisibilă. Proprietatea colhoznică

---

[1] F. Engels, „Anti-Dühring". Ed. P.M.R., 1952, ediţia a II-a, p. 328—329. *Nota Red.*

este proprietate socialistă, şi nu putem nicidecum s'o tratăm ca pe proprietatea capitalistă. Din faptul că proprietatea colhoznică nu este o proprietate a întregului popor, nu rezultă în niciun caz că proprietatea colhoznica nu este proprietate socialistă.

Aceşti tovarăşi cred că trecerea proprietăţii unor persoane sau grupuri în proprietatea statului este unica sau în orice caz cea mai bună forma a naţionalizarii. Aceasta nu este adevarat. In realitate, trecerea în proprietatea statului nu este nici unica formă şi nici măcar cea mai buna formă a naţionalizării, ci forma iniţială a naţionalizării, după cum foarte just spune despre aceasta Engels în „Anti-Dühring". Fara îndoiala ca atâta timp cât există statul, trecerea în proprietatea statului este cea mai lesne de înţeles forma iniţială a naţionalizării. Dar statul nu va exista în vecii vecilor. Odata cu largirea sferei de acţiune a socialismului în majoritatea ţărilor din lume, statul va dispare treptat şi, desigur că în legatura cu aceasta, va cădea problema trecerii avutului unor persoane şi grupuri în proprietatea statului. Statul va dispare, iar societatea va ramâne. Prin urmare, succesor al proprietăţi întregului popor nu va mai fi statul, care va dispare, ci societatea însăşi, reprezentata de organul ei economic central de conducere.

In acest caz, ce trebue să întreprindem pentru a ridica proprietatea colhoznică la nivelul proprietăţii întregului popor?

Drept principala masura pentru o asemenea ridicare a proprietaţii colhoznice, tovarăşii Sanina şi Venjer propun următoarele: să se vândă colhozurilor şi sa se treacă astfel în proprietatea acestora principalele mijloace de producţie, concentrate în staţiunile de maşini şi tractoare, să fie descarcat în felul acesta statul de investiţiile capitale în agricultură şi să se obţină astfel ca înseşi colhozurile să poarte răspunderea pentru întreţinerea şi dezvoltarea staţiunilor de maşini şi tractoare. Ei spun:

„Ar fi greşit să se creadă că investiţiile făcute de colhozuri vor trebui sa fie folosite mai ales pentru nevoile de cultură ale satului colhoznic, în timp ce pentru nevoile producţiei agricole cea mai mare parte a investiţiilor va trebui sa le facă ca şi până acum statul. Oare n'ar fi mai just sa fie eliberat statul de această povară, dat fiind că colhozurile sunt pe deplin în stare să ia această povară în întregime asupra lor? Statul are destule domenii pentru investirea mijloacelor sale spre a crea în ţară un belşug de obiecte de consum".

Pentru a motiva aceste propuneri, autorii propunerii aduc câteva argumente.

In primul rând. Referindu-se la cuvintele lui Stalin că mijloacele de producţie nu se vând nici măcar colhozurilor, autorii propunerii pun la îndoială această teză a lui Stalin, declarând că statul vinde totuşi mijloace de producţie colhozurilor, şi anume mijloace de producţie ca inventarul mărunt, de pildă coase şi secere, motoare mici etc. Ei socotesc că dacă statul vinde colhozurilor aceste mijloace de producţie, el ar putea să le vândă şi toate celelalte mijloace de producţie ca, de pildă, maşinile S.M.T.-urilor.

Acest argument este inconsistent. Desigur, statul vinde colhozurilor inventar mărunt, după cum se cuvine conform Statutului artelului agri-

col şi conform Constituţiei. Dar se poate oare pune pe acelaşi plan inventarul mărunt şi astfel de mijloace de producţie principale din agricultură, ca maşinile S.M.T.-urilor, sau, să zicem, pamântul, care este doar şi el unul din principalele mijloace de producţie în agricultura? Este limpede că nu se poate, dat fiind că inventarul marunt nu hotarăşte în nicio măsură soarta producţiei colhoznice, în timp ce mijloacele de producţie, ca maşinile S.M.T.-urilor şi pământul, hotarăsc în totul soarta agriculturii în condiţiile noastre actuale.

Nu este greu de înţeles că atunci când Stalin a spus că mijloacele de producţie nu se vând colhozurilor, el a avut în vedere nu inventarul mărunt, ci principalele mijloace de producţie agricolă: maşinile S.M.T.-urilor, pământul. Autorii se joacă cu cuvintele „mijloace de producţie" şi confundă două lucruri deosebite, fară a-şi da seama ca ajung în impas.

In al doilea rând. Tovarăşii Sanina şi Venjer se mai refera apoi la faptul că în perioada începutului mişcării colhoznice de massă — la sfârşitul anului 1929 şi începutul anului 1930 — C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. a fost el însuşi pentru trecerea staţiunilor de maşini şi tractoare în proprietatea colhozurilor, cerând colhozurilor să amortizeze valoarea staţiunilor de maşini şi tractoare în 3 ani. Ei socotesc ca, deşi pe atunci acest lucru a eşuat pentrucă colhozurile „erau sarace", acum însă, când colhozurile au devenit bogate, am putea sa revenim la aceasta politică — la vinderea S.M.T.-urilor către colhozuri.

Acest argument este şi el inconsistent. La C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. s'a luat într'adevar la inceputul anului 1930 o hotarîre cu privire la vinderea unor S.M.T.-uri către colhozuri. Aceasta hotarîre a fost adoptată la propunerea unui grup de colhoznici udarnici cu titlul de experienţa, cu titlul de probă, urmând ca peste foarte puţin timp aceasta problema să fie reluata şi examinata din nou. Dar chiar primul control a aratat ca această hotarîre nu era potrivita şi, după câteva luni, anume la sfârşitul anului 1930, s'a revenit asupra acestei hotarîri.

Creşterea ulterioara a mişcarii colhoznice şi dezvoltarea construcţiei colhoznice au convins definitiv atât pe colhoznici, cât şi cadrele de conducere că concentrarea principalelor unelte de producţie agricolă in mâinile statului, în mâinile staţiunilor de maşini şi tractoare, este singurul mijloc de asigurare a unui ritm înalt de creştere a producţiei colhoznice.

Ne bucură pe toţi creşterea colosală a producţiei agricole a ţării noastre, creşterea producţiei de cereale, a producţiei de bumbac, de in, de sfeclă etc. Care este izvorul acestei creşteri? Izvorul acestei creşteri este tehnica modernă, marele număr de maşini moderne, care deservesc toate aceste ramuri de producţie. Nu este vorba aici numai de tehnică în general, ci de faptul că tehnica nu poate sta pe loc, ea trebue să se perfecţioneze necontenit, că tehnica veche trebue să fie scoasă din funcţiune şi înlocuită cu una nouă, iar cea nouă cu cea mai noua. Fără aceasta este de neconceput progresul agriculturii noastre socialiste, nu sunt de neconceput nici recolte bogate, nici belşugul de produse agricole. Dar ce înseamnă a scoate din funcţiune sute de mii de tractoare cu roţi şi a le înlocui cu tractoare cu şenile, a înlocui zeci de mii de combine învechite cu altele noi, a crea maşini

noi, să zicem pentru plantele industriale? Aceasta înseamnă a face cheltueli de miliarde, care se pot recupera abia peste 6—8 ani. Pot colhozurile noastre să suporte aceste cheltueli, chiar dacă sunt milionare? Nu, nu pot, pentrucă ele nu sunt în stare să ia asupra lor cheltueli de miliarde, care se pot recupera deabia peste 6—8 ani. Aceste cheltueli poate să le ia asupra sa numai statul, căci el şi numai el este în stare sa suporte pierderile care provin din scoaterea din funcţiune a maşinilor vechi şi înlocuirea lor cu maşini noi, căci el şi numai el este in stare să suporte aceste pierderi timp de 6—8 ani pentruca după expirarea acestui termen să recupereze cheltuelile făcute.

Ce înseamnă după toate acestea a cere ca S.M.T.-urile să fie vândute colhozurilor, să fie trecute în proprietatea acestora? Aceasta înseamnă a împinge colhozurile la pierderi mari şi a le ruina, a submina mecanizarea agriculturii, a încetini ritmul producţiei colhoznice.

De aici concluzia: propunând vinderea S.M.T.-urilor, trecerea lor în proprietatea colhozurilor, tovarăşii Sanina şi Venjer fac un pas înapoi spre starea de înapoiere şi încearcă să întoarcă înapoi roata istoriei.

Să presupunem pentru un moment că am acceptat propunerea tovarăşilor Sanina şi Venjer şi am început să vindem în proprietatea colhozurilor principalele unelte de producţie, staţiunile de maşini şi tractoare. Ce ar rezulta din aceasta?

Din aceasta ar rezulta, în primul rând, că colhozurile ar deveni proprietari ai principalelor unelte de producţie, adică ar ajunge să aibă o situaţie excepţională, pe care nu o are nicio întreprindere din ţara noastră, căci, după cum se ştie, chiar întreprinderile naţionalizate nu sunt în ţara noastră proprietari ai uneltelor de producţie. Cum s'ar putea motiva această situaţie excepţională a colhozurilor, prin ce considerente ale progresului, ale mersului înainte? Se poate spune oare că o asemenea situaţie ar contribui la ridicarea proprietăţii colhoznice la nivelul proprietăţii întregului popor, că ea ar grăbi trecerea societăţii noastre dela socialism la comunism? Nu va fi oare mai just să spunem că o asemenea situaţie ar putea numai să îndepărteze proprietatea colhoznică de proprietatea întregului popor şi ar duce nu la o apropiere de comunism, ci, dimpotrivă, la o îndepărtare de el?

Din aceasta ar rezulta, în al doilea rând, o lărgire a sferei de acţiune a circulaţiei mărfurilor, căci o enormă cantitate de unelte de producţie agricolă ar ajunge în orbita circulaţiei mărfurilor. Ce cred tovarăşii Sanina şi Venjer: ar putea oare o lărgire a sferei circulaţiei mărfurilor să contribue la mersul nostru înainte spre comunism? Nu este oare mai just să spunem că ea n'ar putea decât să frâneze mersul nostru înainte spre comunism?

Greşala principală a tovarăşilor Sanina şi Venjer constă în faptul că ei nu înţeleg rolul şi însemnătatea circulaţiei mărfurilor în condiţiile socialismului, nu înţeleg că circulaţia mărfurilor nu este compatibilă cu perspectiva trecerii dela socialism la comunism. Ei cred, pe semne, că şi în condiţiile circulaţiei mărfurilor se poate trece dela socialism la comunism, că circulaţia mărfurilor nu poate să împiedice această trecere. Aceasta este o greşală profundă care s'a ivit pe baza neînţelegerii marxismului.

Criticând „comuna economică“ a lui Dühring, care funcţionează în condiţiile circulaţiei mărfurilor, Engels, în lucrarea sa „Anti-Dühring“, a demonstrat în mod convingător ca existenţa circulaţiei marfurilor trebue să ducă în mod inevitabil aşa numitele „comune economice“ ale lui Dühring la renaşterea capitalismului. După cum se vede, tovarăşii Sanina şi Venjer nu sunt de acord cu acest lucru. Cu atât mai rau pentru ei. Noi însă, marxiştii, pornim dela cunoscuta teză marxistă potrivit căreia trecerea dela socialism la comunism şi principiul comunist al repartiţiei produselor după nevoi exclud orice schimb de mărfuri, prin urmare şi transformarea produselor în mărfuri, şi totodată transformarea lor în valoare.

Aşa stau lucrurile cu propunerea şi argumentele tovarăşilor Sanina şi Venjer.

Ce trebue la urma urmelor să întreprindem pentru a ridica proprietatea colhoznică la nivelul proprietăţii întregului popor?

Colhozul nu este o întreprindere obişnuită. Colhozul lucrează pe un pământ şi cultivă un pământ care nu mai este demult proprietatea colhozului, ci proprietatea întregului popor. Prin urmare, colhozul nu este proprietarul pământului pe care-l lucrează.

Mai departe. Colhozul lucrează cu ajutorul principalelor unelte de producţie care nu sunt proprietatea colhozului, ci proprietatea întregului popor. Prin urmare, colhozul nu este proprietarul principalelor unelte de producţie.

Mai departe. Colhozul este o întreprindere cooperatistă, el foloseşte munca membrilor săi şi repartizează veniturile printre membri după zilele-muncă, colhozul având totodată seminţe proprii care sunt reînnoite în fiecare an şi trec în producţie.

Se pune întrebarea: ce are propriu zis în stăpânirea sa colhozul, unde este acea proprietate colhoznica de care el poate dispune cu totul liber şi după aprecierea sa? Această proprietate o constitue producţia colhozului, produsele rezultate din producţia colhoznică: cereale, carne, grăsimi, legume etc., fără a socoti clădirile şi gospodăria personală a colhoznicilor de pe lotul lor. Fapt este ca o parte însemnată a acestei producţii, surplusurile producţiei colhoznice, ajung pe piaţă şi intră astfel în sistemul circulaţiei mărfurilor. Tocmai această împrejurare ne împiedică în prezent să ridicăm proprietatea colhoznică la nivelul proprietăţii întregului popor. Deaceea, tocmai dela acest capăt trebue desfăşurată munca în vederea ridicării proprietăţii colhoznice la nivelul proprietăţii întregului popor.

Pentru a ridica proprietatea colhoznică la nivelul proprietăţii întregului popor, trebue să eliminăm surplusurile producţiei colhoznice din sistemul circulaţiei mărfurilor şi să le includem în sistemul schimbului de produse dintre industria de stat şi colhozuri. Iată miezul problemei.

La noi nu există încă un sistem dezvoltat de schimb de produse, dar există germeni ai schimbului de produse sub forma „schimbului de mărfuri industriale“ a produselor agricole. După cum se ştie, producţia colhozurilor producătoare de bumbac, de in, de sfeclă şi a altor colhozuri încă demult „se schimbă pe mărfuri industriale“; ce-i drept „se schimbă pe mărfuri industriale“ nu în întregime, ci parţial, dar

totuşi „se schimbă pe mărfuri industriale". In treacăt fie zis, expresia „schimb pe mărfuri industriale" nu este fericită, ea ar trebui înlocuită cu schimb de produse. Sarcina constă în a organiza aceşti germeni ai schimbului de produse în toate ramurile agriculturii şi a-i dezvolta într'un sistem larg de schimb de produse, pentru ca colhozurile să primească pentru producţia lor nu numai bani, ci, mai ales, produsele necesare. Un astfel de sistem va cere o uriaşă sporire a producţiei pe care oraşul o livrează satului, din această cauză el va trebui să fie introdus fara a ne pripi prea mult, pe măsura acumularii produselor fabricate în oraşe. Dar el va trebui introdus cu fermitate, fără şovăire, reducând pas cu pas sfera acţiunii circulaţiei marfurilor şi lărgind sfera acţiunii schimbului de produse.

Un astfel de sistem, reducând sfera acţiunii schimbului de marfuri, va înlesni trecerea dela socialism la comunism. In afară de aceasta, va permite a se încadra proprietatea principala a colhozurilor, produsele producţiei colhoznice, în sistemul general al planificării pe scară naţionala.

Tocmai aceasta va fi în condiţiile noastre actuale mijlocul real şi hotăritor pentru a ridica proprietatea colhoznică la nivelul proprietăţii întregului popor.

Este oare avantajos un astfel de sistem pentru ţărănimea colhoznică? Fară îndoială că este avantajos. Este avantajos, deoarece ţărănimea colhoznică va primi din partea statului mult mai multe produse şi la preţuri mult mai ieftine decât în condiţiile schimbului de mărfuri. Este îndeobşte cunoscut că colhozurile care au contracte cu statul în vederea schimbului de produse („schimbul de mărfuri industriale") obţin incomparabil mai multe avantaje decât colhozurile care nu au astfel de contracte. Dacă sistemul schimbului de produse ar fi extins asupra tuturor colhozurilor din ţară, aceste avantaje ar deveni un bun al întregii noastre ţăranimi colhoznice.

I. STALIN

28 Septembrie 1952.

I. STALIN

CUVÂNTARE ROSTITĂ LA CONGRESUL AL XIX-lea AL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE

Tovarăşi!

Permiteţi-mi, în numele Congresului nostru, să exprim mulţumiri tuturor partidelor şi grupurilor frăţeşti ai căror reprezentanţi au onorat Congresul nostru cu prezenţa lor sau care au trimis Congresului mesaje de salut, — pentru saluturile prieteneşti, pentru urarile de succese, pentru încredere. *(Aplauze furtunoase, prelungite, care se transformă în ovaţii.)*

Pentru noi este deosebit de preţioasa această încredere, care înseamna hotărîrea de a sprijini partidul nostru în lupta sa pentru un viitor luminos al popoarelor, in lupta sa împotriva războiului, în lupta sa pentru menţinerea păcii. *(Aplauze furtunoase, prelungite.)*

Ar fi greşit să se creadă că partidul nostru, care a devenit o forţa puternica, nu mai are nevoie de sprijin. Aceasta nu este just. Partidul nostru şi ţara noastră întotdeauna au avut şi vor avea nevoie de încrederea, de simpatia şi de sprijinul popoarelor frăţeşti de peste hotare.

Specificul acestui sprijin este că orice sprijin dat năzuinţelor de pace ale partidului nostru de catre orice partid frăţesc înseamna totodată sprijinirea propriului popor în lupta pentru menţinerea pacii. Când muncitorii englezi, în 1918 — 1919, în perioada atacului armat al burgheziei engleze împotriva Uniunii Sovietice, au organizat lupta împotriva războiului sub lozinca „Jos mâinile de pe Rusia", aceasta a fost sprijinirea, — sprijinirea în primul rând a luptei propriului popor pentru pace, iar apoi şi sprijinirea Uniunii Sovietice. Când tovarăşul Thorez sau tovaraşul Togliatti declară că popoarele lor nu vor lupta împotriva popoarelor Uniunii Sovietice *(aplauze furtunoase)*, aceasta înseamnă sprijinirea, — sprijinirea în primul rând a muncitorilor şi ţăranilor din Franţa şi Italia, care luptă pentru pace, iar apoi şi sprijinirea năzuinţelor de pace ale Uniunii Sovietice. Acest specific al sprijinului reciproc se explică prin faptul că interesele partidului nostru nu numai că nu contrazic interesele popoarelor iubitoare de pace, ci, dimpotrivă, se contopesc cu aceste interese. *(Aplauze furtunoase.)* In ceeace priveşte Uniunea Sovietică, interesele ei în general nu pot fi despărţite de cauza păcii în întreaga lume.

Se înţelege că partidul nostru nu poate să rămână dator partidelor frăţeşti şi ca el însuşi, la rândul său, trebue să le sprijine atât pe ele, cât şi popoarele lor în lupta lor pentru eliberare, în lupta lor pentru menţinerea pacii. După cum se ştie, el chiar aşa procedează. *(Aplauze furtunoase.)* După ce partidul nostru a luat puterea în 1917 şi dupa ce partidul a luat măsuri reale pentru lichidarea asupririi capitaliste şi moşiereşti, reprezentanţii partidelor frăţeşti, admirând curajul şi succesele partidului nostru, i-au dat titlul de „brigadă de şoc" a mişcarii revoluţionare şi muncitoreşti mondiale. Prin aceasta ei îşi exprimau speranţa că succesele „brigăzii de şoc" vor uşura situaţia popoarelor care lâncezesc sub jugul capitalismului. Cred că partidul nostru a îndreptaţit aceste speranţe, îndeosebi în perioada celui de al doilea război mondial, când, zdrobind tirania fascistă germană şi japoneză, Uniunea Sovietică a salvat popoarele Europei şi Asiei de primejdia robiei fasciste. *(Aplauze furtunoase.)*

Fireşte că a fost foarte greu de a îndeplini acest rol de cinste atâta timp cât „brigada de şoc" a fost una singura, şi atâta timp cât ea a trebuit să îndeplinească acest rol de avangardă aproape singură. Dar asta a fost odată. Acum, lucrurile stau cu totul altfel.

Acum, când din China şi Coreea până în Cehoslovacia şi Ungaria au aparut noi „brigăzi de şoc" — ţarile de democraţie populară —, acum partidului nostru îi este mai uşor să lupte, iar munca a pornit şi ea mai cu spor. *(Aplauze furtunoase, prelungite.)*

O atenţie deosebita merita acele partide comuniste, democratice sau muncitoreşti-ţărăneşti care nu au venit încă la putere şi care continuă să-şi ducă munca sub călcâiul draconicelor legi burgheze. Lor le este desigur mai greu să-şi ducă munca. Totuşi, lor nu le este atât de greu sa-şi ducă munca cum ne-a fost nouă, comuniştilor ruşi, în vremea ţarismului, când şi cea mai mică mişcare înainte era declarată cea mai gravă crimă. Totuşi, comuniştii ruşi au rezistat, nu s'au speriat de greutaţi şi au cucerit victoria. La fel va fi şi cu aceste partide.

Dece acestor partide nu le va fi totuşi atât de greu să-şi ducă munca, în comparaţie cu comuniştii ruşi din perioada ţarismului?

Pentrucă, în primul rând, ele au în faţa ochilor asemenea exemple de luptă şi de succese ca cele existente în Uniunea Sovietică şi în ţările de democraţie populară. Prin urmare, ele pot învăţa din greşelile şi succesele acestor ţări, şi astfel să-şi uşureze munca.

Pentrucă, în al doilea rând, însăşi burghezia — principalul duşman al mişcării de eliberare — a devenit alta, s'a schimbat în mod serios, a devenit mai reacţionară, a pierdut legăturile cu poporul şi s'a slabit pe sine însăşi. Se înţelege că şi acest fapt trebue să uşureze munca partidelor revoluţionare şi democratice. *(Aplauze furtunoase.)*

Inainte, burghezia îşi permitea să facă paradă de liberalism, apara libertaţile burghezo-democratice şi îşi crea astfel popularitate în popor. Acum, din liberalism nu a rămas nici urmă. Nu mai există aşa numita „libertate individuală", drepturile individului sunt recunoscute acum numai acelora care au capital, iar toţi ceilalţi cetăţeni sunt consideraţi material uman brut, bun numai pentru exploatare. Principiul egalităţii în drepturi a oamenilor şi naţiunilor a fost călcat în picioare, fiind în-

locuit cu principiul drepturilor depline ale minoritații exploatatoare și al lipsei de drepturi a majorității exploatate a cetățenilor. Steagul libertăților burghezo-democratice a fost aruncat peste bord. Cred că acest steag va trebui să-l ridicați voi, reprezentanții partidelor comuniste și democratice, și să-l duceți înainte, dacă vreți să strângeți în jurul vostru majoritatea poporului. Altcineva nu are cine să-l ridice. *(Aplauze furtunoase.)*

Inainte, burghezia era socotită drept capul națiunii, ea apăra drepturile și independența națiunii, punându-le „mai presus de orice". Acum, din „principiul național" nu a rămas nici urmă. Acum, burghezia vinde drepturile și independența națiunii pe dolari. Steagul independenței naționale și al suveranității naționale a fost aruncat peste bord. Nu încape îndoială că acest steag va trebui să-l ridicați voi, reprezentanții partidelor comuniste și democratice, și să-l duceți înainte, dacă vreți să fiți patrioți ai țării voastre, dacă vreți să deveniți forța conducătoare a națiunii. Altcineva nu are cine să-l ridice. *(Aplauze furtunoase.)*

Așa stau lucrurile în prezent.

Se înțelege că toate aceste împrejurări trebue să ușureze munca partidelor comuniste și democratice care nu au venit încă la putere.

Așa dar, există toate temeiurile să contăm pe succesele și victoria partidelor frățești în țările în care stăpânește capitalul. *(Aplauze furtunoase.)*

Trăiască partidele noastre frățești! *(Aplauze prelungite.)*

Să trăiască ani mulți conducătorii partidelor frățești! *(Aplauze prelungite.)*

Trăiască pacea între popoare! *(Aplauze prelungite.)*

Jos ațâțătorii la războil *(Toți se ridică în picioare. Aplauze furtunoase, care nu contenesc vreme îndelungată, transformându-se în ovații. Aclamații: „Trăiască tovarășul Stalin!", „Tovarășului Stalin — ura!", „Trăiască marele conducător al oamenilor muncii din întreaga lume, tovarășul Stalin!", „Marelui Stalin — ura!", „Trăiască pacea între popoare!". Urale.)*

14 Octombrie 1952.

GH. GHEORGHIU-DEJ

ÎNSEMNĂTATEA ISTORICĂ MONDIALĂ A CONGRESULUI AL XIX-lea AL P. C. U. S.

EXPUNERE FACUTA IN FAȚA ADUNARII ACTIVULUI COMITETULUI CENTRAL AL P.M.R. ȘI AL COMITETULUI ORAȘENESC P.M.R. BUCUREȘTI

— 25 Octombrie 1952 —

Tovarași și tovarașe,

Lucrarile celui de al XIX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice au fost urmarite cu un imens interes și cu cea mai mare atenție de întreaga lume.

Privirile întregii lumi erau îndreptate spre Congresul partidului lui Lenin și Stalin, ca spre un eveniment epocal, ca spre unul din acele evenimente care au un rol de seamă în istoria întregii omeniri.

Partidul nostru a avut marea cinste de a trimite o delegație a sa la Congresul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. In cuvântul nostru de salut am căutat să exprimăm dragostea nemărginită a oamenilor muncii din Republica Populară Româna pentru eliberatoarea noastră, Uniunea Sovietică, pentru gloriosul Partid Comunist al Uniunii Sovietice, pentru prietenul cel mai scump al poporului român, tovarașul Stalin. *(Adunarea se ridică în picioare și ovaționează furtunos minute în șir.)* In numele poporului muncitor român, delegația noastră a exprimat Comitetului Central al P.C.U.S. și personal tovarașului Stalin adânca recunoștința pentru ajutorul și sprijinul mare și dezinteresat în opera de construire a socialismului în țara noastră. *(Aplauze prelungite.)* In salutul său delegația noastră a arătat că pentru comuniștii români și pentru oamenii muncii din Republica Populară Română creșterea forței Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și a Statului Sovietic constitue un izvor de energie revoluționară, întărînd hotărîrea poporului muncitor al țarii noastre de a merge înainte pe drumul luminat de pilda P.C.U.S., pe drumul socialismului.

Impreună cu delegația noastră, la Congres au asistat numeroase alte delegații, reprezentând 44 de partide comuniste și muncitorești din întreaga lume — din țările de democrație populară, din țările capitaliste și din țări coloniale. Congresul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a prilejuit astfel o demonstrație de neuitat a internaționalismului proletar,

a tăriei crescânde a mişcarii comuniste internaţionale, a solidaritaţii şi dragostei oamenilor muncii din toate ţarile faţă de Uniunea Sovietică, faţa de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice — avangarda mişcarii muncitoreşti internaţionale, o manifestare de neuitat a unităţii partidelor comuniste în jurul drapelului marxism-leninismului, în jurul tovaraşului Stalin. *(Aplauze furtunoase.)*

Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice s'a ţinut în împrejurări internaţionale complexe, în condiţiile slabirii continue a sistemului capitalist mondial, care este sguduit de contradicţii profunde şi merge spre o pieire inevitabilă, în condiţiile agravarii situaţiei internaţionale, datorita ameninţării unui nou razboi din partea blocului agresiv americano-englez, în condiţiile creşterii şi largirii luptei popoarelor pentru pace

Imprejurarile interne în care s'a ţinut Congresul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice se caracterizează prin mărețe succese obţinute de poporul sovietic în toate domeniile, succese care au creat condiţiile trecerii treptate dela socialism la comunism. In actuala etapă de dezvoltare a Uniunii Sovietice, făurirea bazei tehnico-materiale a comunismului, trecerea treptata spre faza superioară a comunismului se afla la ordinea de zi.

Preocupările atotcuprinzătoare ale partidului lui Lenin şi Stalin şi sarcinile mareţe care îi stau în faţă şi-au gasit expresia în materialele Congresului al XIX-lea al partidului: Raportul de activitate al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, prezentat de tovarăşul Malencov, care a înfaţişat în toată amploarea ei gigantica activitate organizatorica, economica şi educativă desfăşurată de partid în cei 13 ani care s'au scurs dela Congresul al XVIII-lea, cât şi planurile de viitor ale partidului; Directivele celui de al 5-lea plan cincinal; noul Statut al partidului, rapoartele şi cuvântările conducatorilor Partidului Comunist şi ai Statului Sovietic.

Insemnătatea istorică mondială a celui de al XIX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice constă în aceea că, făcând bilanţul victoriilor epocale repurtate de partid în răstimpul dintre Congresele al XVIII-lea şi al XIX-lea, a îmbogaţit partidele frăţeşti, pe oamenii muncii din întreaga lume, întreaga omenire progresista, cu uriaşa experienţă a partidului comunist, luminând omenirii drumul progresului, al fericirii şi al bunei stări.

Comuniştii din toate ţările vor studia cu nesaţ documentele Congresului, găsind în comoara inepuizabilă a experienţei partidului lui Lenin si Stalin o călăuză sigură pentru propria lor activitate, o demonstraţie de netăgăduit a superiorităţii istorice a socialismului asupra capitalismului, o confirmare luminoasă a adevărului că victoria socialismului în întreaga lume este inevitabilă. *(Aplauze prelungite.)*

Insemnătatea istorică mondială a acestui Congres constă, mai departe, în aceea că el a trasat perspectivele mărețe ale continuei dezvoltări economice a Uniunii Sovietice şi ale ridicării neîntrerupte a nivelului material şi cultural al societăţii sovietice. Omenirea progresistă şi iubitoare de pace priveşte cu drept cuvânt politica Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — politică de întărire continuă a Statului Sovietic, a

economiei şi a culturii sale — drept un aport hotărîtor la cauza apărării păcii şi libertăţii popoarelor. Aşa cum a arătat tovarăşul Stalin în istorica sa cuvântare rostită la Congres, interesele Partidului Comunist al Uniunii Sovietice *„nu numai că nu contrazic interesele popoarelor iubitoare de pace, ci, dimpotrivă, se contopesc cu aceste interese. In ceeace priveşte Uniunea Sovietică, interesele ei în general nu pot fi despărţite de cauza păcii în întreaga lume“* [1].

Uriaşa însemnătate istorică a celui de al XIX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice constă în aceea că el a indicat căile construirii societăţii comuniste în Uniunea Sovietică, prin trecerea treptată dela socialism la comunism, croind astfel drumul spre comunism pentru întreaga omenire. *(Aplauze furtunoase.)*

La baza lucrărilor Congresului, la baza tuturor documentelor sale, a stat noua operă genială a marelui corifeu al ştiinţei, clasic al marxism-leninismului, tovarăşul Iosif Vissarionovici Stalin — *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.“*. Această operă îmbogăţeşte tezaurul ştiinţei marxist-leniniste cu noi idei, cu noi teze, formulate pentru prima oară în istoria marxism-leninismului de tovarăşul Stalin. Creând această lucrare, tovarăşul Stalin a dat comuniştilor din întreaga lume o nouă carte de căpătâi, o nouă călăuză a activităţii lor.

Pe baza tezelor fundamentale ale lucrării tovarăşului Stalin *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.“*, o comisie în frunte cu tovarăşul Stalin, aleasă de Congres, va avea sarcina de a elabora proiectul noului program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Pe fiecare dintre noi, membri ai delegaţiei Partidului Muncitoresc Român, ca şi pe ceilalţi delegaţi ai partidelor frăţeşti, ne-a impresionat în mod deosebit atmosfera de măreţie în care s'a desfăşurat Congresul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, înaltul nivel al dezbaterilor, ascuţitul spirit critic şi autocritic, caracterul profund democratic al lucrărilor Congresului.

Congresul a arătat marea forţă a partidului, unitatea de fier a rândurilor sale, coeziunea sa de monolit. O expresie a acestei unităţi şi coeziuni a fost puternicul entuziasm şi unanimitatea cu care Congresul a ales noul Comitet Central al partidului, în frunte cu acela care alături de Lenin a făurit Partidul Comunist al Uniunii Sovietice şi l-a condus în lupta pentru victoria revoluţiei, pentru construirea victorioasă a socialismului, acela care conduce Uniunea Sovietică pe drumul construirii comunismului, acela pe care oamenii simpli îl numesc în toate limbile globului pământesc stegarul păcii, părintele celor ce muncesc, conducător iubit al popoarelor — tovarăşul Stalin. *(Aplauze şi ovaţii care nu încetează vreme îndelungată.)*

Congresul a fost o măreaţă şcoală, o şcoală de neuitat, pentru reprezentanţii partidelor comuniste şi muncitoreşti frăţeşti, care au avut cinstea şi bucuria de a asista la lucrările lui.

Cu nemărginită emoţie, cu dragoste fierbinte şi entuziasm, au ascultat delegaţii Congresului şi noi, oaspeţii din alte ţări, cuvântarea rostită

[1] I. Stalin, Cuvântare rostită la Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Editura pentru literatură politica. 1952, p. 4.

la Congres de tovarăşul Stalin — măreţ program de luptă şi de victorii pentru partidele comuniste şi muncitoreşti, pentru oamenii muncii, pentru popoarele iubitoare de pace de pretutindeni — din Uniunea Sovietica, din ţările de democraţie populară, din ţări unde oamenii muncii mai poartă jugul capitalist, din ţări coloniale asuprite de imperialişti.

Cuvântarea istorică a tovarăşului Stalin înaripează pe comuniştii din toate ţările în lupta lor nobilă pentru binele popoarelor lor, pentru binele omenirii, pentru triumful cauzei lui Marx-Engels-Lenin-Stalin.

I

In cele ce urmează mă voi opri pe scurt asupra câtorva grupe de probleme principale, pe care le-a analizat în lucrările sale Congresul al XIX-lea al P.C.U.S.

Congresul a făcut o profundă analiză a schimbărilor petrecute în situaţia internaţională în perioada care s'a scurs dela Congresul al XVIII-lea al P.C.U.S.

Aşa cum se arată în raportul prezentat de tovarăşul Malencov, cel de al doilea război mondial a zguduit din temelii viaţa multor popoare şi state şi a schimbat faţa lumii. Războiul acesta, pregătit de forţele reacţiunii imperialiste internaţionale, a dus la rezultate neprevazute pentru imperialişti, datorită luptei eroice a poporului sovietic.

„In locul nimicirii sau slăbirii Uniunii Sovietice — spune tovaraşul Malencov — *a rezultat întărirea U.R.S.S., a crescut prestigiul internaţional al Uniunii Sovietice. In locul slăbirii şi zdrobirii democraţiei a avut loc desprinderea de capitalism a unei serii de ţări din Europa centrală şi de Sud-Est şi statornicirea regimului de democraţie populara în aceste ţari. In locul înrobirii tot mai adânci a popoarelor din ţările coloniale şi dependente a avut loc un nou şi puternic avânt al luptei de eliberare naţională din aceste ţări, s'a agravat criza sistemului colonial al imperialismului. O grea lovitură a dat întregului sistem imperialist mondial victoria istorică a marelui popor chinez. Astăzi a treia parte a omenirii a şi fost smulsă de sub jugul imperialismului, a fost eliberată din lanţurile exploatării imperialiste"* [1].

In felul acesta s'a adeverit geniala previziune făcută de tovaraşul Stalin încă acum 25 de ani. Tovarăşul Stalin spunea atunci că în cursul evoluţiei istorice se vor forma în lume două centre: centrul socialist, care va atrage spre sine ţările care gravitează spre socialism, şi centrul capitalist, care va atrage spre sine ţarile care gravitează spre capitalism. Mersul evenimentelor a confirmat în mod strălucit previziunea stalinistă; iar în perioada de după cel de al doilea război mondial centrul socialist devine tot mai puternic, puterea sa de atracţie — tot mai mare, în timp ce sistemul capitalist mondial este cuprins de un proces de slăbire continuă.

Cât de profunde au fost schimbările determinate în viaţa popoarelor de cel de al doilea război mondial, şi îndeosebi de victoria Uniunii Sovie-

---

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politica, 1952, p. 5—6.

tice în acest război, putem judeca din propriul nostru exemplu. In momentul în care se ținea Congresul al XVIII-lea România era o țară cu un regim capitalisto-moșieresc, cu o economie înapoiată, o țară în plină fascizare, vasală a puterilor imperialiste și avantpost al agresiunii antisovietice. In anii care s'au scurs de atunci s'au petrecut multe în viața poporului nostru. Agresorii imperialiști și slugile lor fascisto-antonesciene au suferit o grea înfrângere. Imprejurarea istorică că făuritorul victoriei a fost Statul Sovietic socialist, că pe pământul Patriei noastre au pașit forțele armate eliberatoare ale Statului Sovietic, a avut un rol hotarîtor pentru soarta țarii și a poporului nostru. Sub conducerea partidului, cu neîntreruptul ajutor al Uniunii Sovietice, România a parcurs în câțiva ani un drum mare, bogat în prefaceri revoluționare. Pentru a ne da seama de profunzimea acestor prefaceri, ajunge să comparam situația politică și economică, internă și internațională a României de acum 13 ani cu cea a României de azi, când țara a devenit un șantier imens al construirii socialismului, o forță activă a luptei popoarelor pentru pace, una din acele țari care poartă cu mândrie denumirea care le-a fost dată de tovarășul Stalin, — aceea de nouă „brigadă de șoc" a mișcarii revoluționare și muncitorești internaționale. *(Aplauze, urale puternice timp de minute în șir.)*

Profundele deosebiri în situația lagărului capitalist și în aceea a lagărului socialist sunt determinate de acțiunea legii fundamentale a capitalismului pe de o parte, a legii fundamentale a socialismului, pe de altă parte — legi descoperite și formulate pentru prima oară în istoria învațăturii marxist-leniniste de tovarășul Stalin. Așa cum arată tovarășul Stalin *„trasaturile și cerințele principale ale legii economice fundamentale a capitalismului contemporan ar putea fi formulate cam în felul următor: asigurarea profitului capitalist maximal prin exploatarea, ruinarea și pauperizarea majorității populației țării respective, prin aservirea și jefuirea sistematică a popoarelor din alte țări, mai ales din țările înapoiate, în sfârșit, prin războaie și prin militarizarea economiei naționale, utilizate pentru asigurarea profiturilor celor mai înalte"* [1].

Acestei legi fundamentale a economiei capitaliste i se contrapune legea economică fundamentală a socialismului, ale cărei trăsaturi și cerințe esențiale — ne învața tovarășul Stalin — *„ar putea fi formulate aproximativ în felul următor: asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale și culturale mereu crescânde ale întregii societăți prin creșterea și perfecționarea neîntrerupta a producției socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte"* [2].

Drept efect al acțiunii acestor legi avem de-a-face în prezent în situația economică mondială cu *două linii de dezvoltare*: linia avântului necontenit al economiei în U.R.S.S. și în țările de democrație populară și linia economiei capitaliste, ale cărei forțe de producție stagnează și care se zbate în ghiarele crizei generale a capitalismului în continuă adâncire.

Existența acestor două linii de dezvoltare economică se oglindește

---

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. Editura pentru literatura politica, 1952, p. 43.

[2] Op. cit., p. 45.

în cifrele comparative privind evoluția producției industriale în U.R.S.S. și în țările capitaliste, citate în raportul prezentat de tovarașul Malencov și în cuvântările altor tovarăși. Astfel volumul producției industriale a Uniunii Sovietice în 1951 depășea de aproape 13 ori pe cel din anul 1929, în timp ce în Statele Unite, în aceeași perioadă, producția n'a crescut decât de 2 ori, și aceasta exclusiv datorită goanei înarmarilor și criminalului război împotriva poporului coreean.

Nu mai puțin convingătoare este urmatoarea comparație. In timp ce Uniunea Sovietică, în cei 35 de ani de existență a Puterii Sovietice, și-a sporit producția de 39 de ori, Anglia pentru o creștere analoagă a producției a avut nevoie de 162 de ani. Iar Statele Unite în acești 35 de ani nu și-au sporit producția decât de circa 2 ori și jumatate. Aceasta este o ilustrare strălucită a imensei superiorități a orânduirii socialiste și a economiei ei.

La cele de mai sus s'ar mai putea adauga date privind rapida dezvoltare a țărilor de democrație populară. Dacă luăm, de pilda, țara noastră, volumul producției noastre industriale s'a dublat fața de nivelul dinainte de război, iar într'o serie de ramuri hotarîtoare ale industriei această creștere este cu mult mai mare. Față de 1948, numai în decurs de 4 ani producția noastră industrială, ținând seama de realizarea planului pe 1952, crește la 300%. Aceasta în timp ce economia țărilor mici din lumea capitalistă se află în stare falimentara, rezultat al faimosului „ajutor" care le-a fost impus de imperialismul american sub forma planului Marshall — plan de înrobire economică, de amestec brutal în treburile interne, de totală aservire și răpire a independenței naționale și suveranității de stat a acestor țări.

Acesta este rezultatul existenței celor două linii de dezvoltare în viața economică contemporană.

Rezultatul economic cel mai important al celui de al doilea război mondial — ne învață tovarășul Stalin în lucrarea sa *„Probiemele economice ale socialismului în U.R.S.S."* — este *destrămarea pieței mondiale unice atotcuprinzătoare,* împrejurare care a determinat *o nouă adâncire a crizei generale a sistemului capitalist mondial.*

Azi există două piețe mondiale paralele, care se dezvoltă în direcții opuse: piața țărilor lagărului democratic, pașnic, și piața țărilor lagărului imperialist, agresiv.

Ceeace caracterizează relațiile în interiorul pieței lagărului democratic este colaborarea economică și ajutorul reciproc.

Experiența acestei colaborări — scrie tovarășul Stalin — arată că nicio țară capitalistă n'ar fi putut să acorde țărilor de democrație populară un ajutor atât de efectiv și tehnicește calificat ca acela pe care li-l acordă Uniunea Sovietică, ajutor de prim rang din punct de vedere tehnic, și totodată cât se poate de ieftin. Important este înainte de toate — subliniază tovarășul Stalin — că la baza acestei colaborări stă dorința sinceră de a se ajuta reciproc și de a obține un avânt economic general. Arătând că datorită acestui fapt în țările de democrație populară industria s'a dezvoltat în ritm rapid, tovarășul Stalin prevede că se va ajunge în curând la situația că aceste țări nu numai că nu vor avea nevoie să

importe mărfuri din țările capitaliste, dar vor simți ele însele nevoia de a desface în alte părți mărfuri excedentare din producția proprie.

In cuvântarea sa la Congres tovarășul Micoian a dat țara noastră drept pildă a rezultatelor colaborării frățești a Uniunii Sovietice și țărilor de democrație populară. El a arătat cu drept cuvânt că Republica Populară Română, dând avânt producției petrolifere, a organizat în acelaș timp o industrie a construcției de mașini în plină dezvoltare și, sprijinindu-se pe ajutorul frățesc al Uniunii Sovietice, produce singură aproape întreg utilajul pentru extracția petrolului și a trecut la producția de aparate complexe pentru rafinarea petrolului. Acesta este singurul exemplu din lume când un stat mic ce posedă bogății petrolifere are în acelaș timp o industrie proprie de fabricare a utilajului petrolifer.

Creșterea continuă a schimbului de mărfuri între țările lagărului democratic, trecerea la acorduri economice de lungă durată, noile forme de colaborare economică între țările acestui lagăr, putința de a coordona planurile lor, și îndeosebi uriașul ajutor acordat de Uniunea Sovietică tuturor celorlalte țări ale lagărului democratic, toate acestea joacă un rol de însemnatate deosebită în dezvoltarea economică a țărilor democratice, zădărnicind încercările imperialiștilor de a pune piedici dezvoltării lor, de a le submina economia prin blocadă economică.

Cu totul alta este situația pieței lagărului imperialist și natura relațiilor dintre țările cuprinse în această piață.

Această piață se îngustează tot mai mult din cauza crizelor economice, șomajului, săracirii masselor, scăderii consumului populației, din cauza pierderii pieței țărilor care fac parte din lagărul democratic.

Imperialismul american — cel mai hrăpăreț și cel mai agresiv imperialism — caută să scape de greutăți economice pe calea cuceririi depline a dominației pe piața mondială; aceasta el o face pe socoteala și în detrimentul „aliaților" și „prietenilor" săi, începând cu Anglia. Faptele arată — spunea tovarășul Malencov — că niciun dușman al Angliei nu i-a dat lovituri atât de grele și nu i-a luat bucată cu bucată imperiul, cum o face „prietenul" ei american. Dacă aceasta este situația trufașei Anglii — cea mai mare putere imperialistă a Europei — este lesne de înțeles ce soartă au țările mici, vasale ale Statelor Unite, din Europa, America de Sud, Asia, a căror independență, suveranitate, interese economice și politice sunt cu cinism călcate în picioare de stăpânii monopoliști din America. Tovarășul Malencov a caracterizat concepția imperialiștilor americani asupra relațiilor cu „aliații" lor în felul următor: „Intâi mă veți duce voi pe mine în spinare, iar apoi vă voi călări eu pe voi"[1]. *(Râsete în sală.)*

Profitând de slăbirea concurenților săi — adică a celorlalte țări imperialiste — imperialismul american a acaparat o parte însemnată a pieței capitaliste mondiale. El distruge în interesul lui relațiile economice istoricește închegate între țările capitaliste, înlocuindu-le prin relații unilaterale cu Statele Unite. *In acest fel imperialismul american*

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politica, 1952, p. 23.

acționează ca o forță care dezorganizeaza economia celorlalte state capitaliste.

Imperialiştii americani încearcă să lichideze dificultățile economice prin goana înarmărilor şi militarizarea industriei. In anul bugetar în curs cheltuelile militare directe ale Statelor Unite au crescut de aproape 60 de ori față de anul bugetar 1937—38. Dar militarizarea economiei naționale n'a reuşit să înlăture dificultățile economiei capitaliste, ci dimpotrivă, adâncind disproporția între posibilitățile producției şi puterea de cumpărare a masselor, creează condițiile pentru *o nouă şi adâncă criză economică.*

Sălbaticul jaf imperialist din țările coloniale şi dependente, unde economia, mai ales agricultura, se află în stare de decădere, iar zeci de milioane de oameni sunt înfometați în permanență, procesul adânc de destrămare a sistemului colonial al imperialismului, care a cuprins numeroase țări coloniale, apasă tot mai greu asupra economiei capitaliste.

Toate acestea înseamnă că în economia capitalistă au apărut contradicții şi mai adânci decât înainte, iar sistemul mondial al economiei capitaliste în ansamblu a devenit mult mai îngust şi mult mai nestabil decât înainte de cel de al doilea război mondial.

Pentru monopolurile capitaliste goana înarmărilor, exploatarea sângeroasă a altor țări, înfometarea propriului lor popor, constitue sursa unei îmbogățiri fără precedent. Chiar după date oficiale, veniturile monopolurilor capitaliste din Statele Unite au crescut față de 1938 de 13 ori. Totodată la celălalt pol al societății — în lumea celor ce muncesc — domneşte mizeria cea mai neagră. Numai în Statele Unite se numără 13 milioane de şomeri totali şi parțiali. Impozitele asupra populației au crescut aproape în aceeaşi proporție în care au crescut şi veniturile monopolurilor, de peste 12 ori. Costul vieții în Statele Unite a crescut de aproape 3 ori. Şi mai grea este situația oamenilor muncii în celelalte țări capitaliste, jefuite şi exploatate de imperialiştii americani — în Franța şi Italia, în Belgia şi Olanda, în Germania occidentală şi Japonia.

Inrăutățirea situației materiale a masselor largi populare duce la intensificarea luptei lor împotriva scăderii nivelului de trai, împotriva politicii militariste, duce la ascuțirea contradicțiilor de clasă dintre burghezia imperialistă şi oamenii muncii, la creşterea valului de greve în țările capitaliste.

Visând să cucerească dominația asupra altor popoare, imperialiştii americani duc o politică de subminare a păcii şi de pregătire a noului război, ştiind că pe cale paşnică, fără dezlănțuirea unui nou război, cucerirea dominației mondiale este cu neputință. Aceste pregătiri războinice sunt îndreptate împotriva bastionului principal al păcii, adversarul principal al războiului — Uniunea Sovietică — împotriva țărilor de democrație populară, aliate credincioase ale Uniunii Sovietice în lupta pentru menținerea păcii. Statele Unite ale Americii împing spre război celelalte țări capitaliste — înainte de toate cele care fac parte din blocul Atlantic, cât şi țările învinse în cel de al doilea război mondial — Germania apuseană, Italia, Japonia. Mascându-şi adevăratele intenții sub steagul anticomunismului şi „apărării libertății“, Statele Unite jefuesc

celelalte state capitaliste, acaparează coloniile lor, pieţele lor de desfacere, sursele lor de materii prime.

In ce priveşte strategia militară a imperialismului american, Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a subliniat ca particularitatea acestei strategii *„consta în aceea ca trăgătorii lui de sfori urzesc planurile lor de război, contând pe folosirea unor teritorii straine şi a unor armate străine, în primul rând pe folosirea teritoriului şi a armatei Germaniei occidentale şi Japoniei, precum şi ale Angliei, Franţei şi Italiei, — pe folosirea altor popoare, care, potrivit intenţiilor strategilor americani, trebue sa serveasca drept instrument orb şi carne de tun în vederea cuceririi dominaţiei mondiale de catre monopoliştii americani"* [1].

In acest scop imperialiştii americani, pregătindu-se de un nou razboi, introduc un sălbatic regim fascist nu numai în Statele Unite, dar şi în alte ţari, în special acolo unde forţele păcii şi democraţiei sunt mai puternice (Franţa, Italia, Japonia). Imperialismul american apare astăzi nu numai în rolul de agresor, ci şi în rolul de *jandarm mondial,* care caută să sugrume libertăţile democratice şi să instaureze fascismul.

Impotriva acestui jandarm mondial se ridică tot mai mult ura şi împotrivirea popoarelor oprimate de el. Creşte şi se intensifică lupta popoarelor pentru independenţa naţională. Aceasta slabeşte poziţiile imperialiştilor şi duce la ascuţirea luptei dinauntrul lagarului imperialist, între forţele reacţiunii fasciste şi forţele democratice ale popoarelor din ţările imperialiste. *Această situaţie,* a subliniat tovarăşului Malencov, *poartă în sine consecinţe extrem de serioase pentru aţâţatorii la război.*

Planurile agresive ale lagărului imperialist, în frunte cu imperialismul american, îndreptate împotriva Uniunii Sovietice şi ţărilor de democraţie populara, reprezinta o primejdie reală pentru cauza păcii. Dar nu este just să credem că razboiul poate fi îndreptat numai împotriva Statului Sovietic şi a statelor democrat-populare. *Teza cu privire la inevitabilitatea războaielor între ţările capitaliste,* ne învaţă tovarăşul Stalin, *ramâne în picioare.*

Analizând contradicţiile care sfâşie lagărul imperialist, tovarăşul Stalin trage concluzia că ar fi greşit să se creadă că Anglia şi Franţa, Germania occidentală şi Japonia vor răbda la infinit dominaţia şi jugul Statelor Unite ale Americii şi nu vor încerca să se smulgă din robia americană, pentru a porni pe drumul unei dezvoltări de sine stătătoare. Contradicţiile interne ale lagărului imperialist, care se ascut încontinuu, creează posibilitatea unui război între statele capitaliste.

Evenimentele internaţionale ne aduc în fiecare zi noi confirmări ale ascuţirii contradicţiilor între ţările capitaliste, între Statele Unite şi Anglia, între Statele Unite şi Franţa, între Franţa şi Germania de Vest, între Anglia şi Japonia etc.

Ţinând seama de aceasta, Uniunea Sovietică luptă pentru preîntâm-

---

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 25.

spinarea oricărui război între state, pentru reglementarea paşnică a conflictelor şi divergenţelor internaţionale.

In înfăptuirea politicii sale de pace, Uniunea Sovietică se află în deplin acord cu celelalte state democratice, iubitoare de pace — Republica Populară Chineză, ţările europene de democraţie populară, Republica Democrată Germană, Republica Democrată Populară Coreeană, Republica Populară Mongolă —, cu care Uniunea Sovietică are legături de strânsă prietenie şi cărora le acordă, pe baza tratatelor de asistenţă mutuală, ajutor şi sprijin în opera lor de dezvoltare şi întărire.

Politica externă a Uniunii Sovietice se bazează pe teza leninist-stalinistă a posibilităţii coexistenţei paşnice a capitalismului şi comunismului, a posibilităţii colaborării paşnice atunci când există de ambele părţi voinţa de a-şi îndeplini obligaţiile asumate, de a respecta principiul egalităţii şi neamestecului în treburile interne ale altor state.

Aşa cum se arată în Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C.U.S., prezentat Congresului, există *două perspective ale evoluţiei relaţiilor internaţionale.* Cercurile agresive americano-engleze afirmă în mod mincinos că singura posibilitate pentru preîntâmpinarea unor zguduiri economice şi asigurarea comenzilor pentru industrie este goana înarmărilor. Cu alte cuvinte ei se pronunţă pentru perspectiva războiului. Acestora trebue să li se reamintească învăţămintele trecutului. Poporul sovietic, a arătat tovarăşul Malencov, are experienţa luptei împotriva agresorilor şi este obişnuit să-i bată. *El îi va bate şi pe viitor, dacă vor îndrăzni să atace Patria sovietică. (Aplauze puternice timp de minute în şir.)* Cât despre rezultatele războaielor, se ştie că în urma primului război mondial, din sistemul capitalist s'a desprins Rusia, iar în urma celui de al doilea război mondial — un şir întreg de ţări din Europa şi Asia. *„Există toate motivele pentru a presupune că un al treilea război mondial va provoca prăbuşirea sistemului capitalist mondial"* [1].

Dar afară de perspectiva războiului şi a urmărilor sale, există şi o altă perspectivă, perspectiva păstrării păcii, perspectiva dezvoltarii şi lărgirii relaţiilor comerciale între toate statele, independent de deosebirea dintre sistemele lor sociale — ceeace poate asigura pe mulţi ani comenzile necesare industriei ţărilor dezvoltate, poate ajuta la ridicarea economică a ţărilor slab dezvoltate şi la asigurarea unei colaborări economice de lungă durată. Pentru realizarea acestei perspective este necesară interzicerea propagandei războiului, interzicerea armei atomice şi bacteriologice, treptata reducere a forţelor armate ale marilor puteri, încheierea unui pact al păcii între marile puteri — măsuri care pot salva popoarele de teama pericolului unui nou război, pot pune capăt irosirii barbare de resurse materiale în vederea pregătirii unui nou război distrugător şi pot face posibilă utilizarea acestor resurse spre folosul popoarelor. Pentru o asemenea politică, care corespunde celor mai vitale necesităţi ale întregii omeniri, se pronunţă Uniunea Sovietică, pentru o asemenea politică se pronunţă şi statul român demo-

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politică. 1952, p. 36.

crat-popular şi celelalte state democratice din Europa şi Asia. *(Aplauze prelungite.)*

Sub steagul luptei pentru realizarea acestor cerinţe se desfăşoară în întreaga lume mişcarea de luptă pentru apărarea păcii. La Congresul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice această largă mişcare de apărare a pacii a fost definită drept *o coaliţie antirăzboinică a diferitelor clase şi pături sociale interesate în încetarea încordării internaţionale şi în preîntâmpinarea unui nou război mondial.*

In lucrarea sa, tovarăşul Stalin a dat o profundă analiză a caracterului acestei mişcări.

„Mişcarea contemporană pentru pace are drept scop să ridice masele populare la luptă pentru menţinerea păcii, pentru preîntâmpinarea unui nou război mondial. Prin urmare, această mişcare nu urmăreşte ţelul doborîrii capitalismului şi instaurării socialismului — ea se limitează la ţelurile democratice ale luptei pentru menţinerea păcii" [1].

Succesul acestei mişcări democratice fără de partid, mişcare care cuprinde azi în rândurile sale multe sute de milioane de oameni din întreaga lume, ar duce la menţinerea păcii şi la preîntâmpinarea unui nou razboi, ceeace ar însemna în condiţiile istorice actuale o victorie uriaşă a cauzei democraţiei şi păcii.

De aci trebue trasă concluzia practică cu privire la necesitatea de a întări neobosit mişcarea de luptă pentru pace, de a-i da un caracter cât mai larg, cât mai cuprinzător, pentru a cuprinde în rândurile ei pe toţi oamenii cinstiţi care voiesc să apere pacea, să preîntâmpine uriaşele pierderi de vieţi omeneşti şi de valori materiale pricinuite de război, să asigure popoarelor putinţa unei munci creatoare paşnice.

Comuniştii se află în toate ţările în primele rânduri ale celor care luptă pentru apărarea păcii.

In numele apărării păcii ei sunt gata să colaboreze cu toţi acei care-şi manifestă în mod sincer voinţa de a lupta pentru pace, *fără deosebire de vederi politice sau credinţe religioase,* considerând că asigurarea păcii, înfrângerea şi izolarea aventurierilor din lagărul agresorilor imperialişti, care de dragul profiturilor lor se străduesc să târască popoarele într'un macel sângeros, reprezintă în prezent *sarcina principală a întregii omeniri progresiste şi iubitoare de pace.*

Totodată comuniştii ştiu că succesul mişcării de luptă pentru pace nu este deajuns pentru a nimici inevitabilitatea războaielor, *„nu este deajuns, deoarece, cu toate aceste succese ale mişcării pentru apărarea păcii* — arată tovarăşul Stalin — *imperialismul se menţine totuşi, continuă să existe, prin urmare continuă să existe şi inevitabilitatea războaielor.*

Pentru a înlătura inevitabilitatea războaielor — ne învaţă tovarăşul Stalin — *trebue desfiinţat imperialismul"* [2]. *(Aplauze furtunoase.)*

In lupta împotriva imperialismului o înaltă misiune revine partidelor comuniste, democratice sau muncitoreşti-ţărăneşti, care încă n'au venit

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 40.

[2] Op. cit., p. 40-41.

la putere şi care continuă să-şi ducă munca sub călcâiul draconicelor legi burgheze. In epocala sa cuvântare rostită la Congres, tovarăşul Stalin a arătat în ce constă această misiune, trăgând concluzii geniale cu privire la căile şi metodele de muncă ale partidelor comuniste frăţeşti, cu privire la perspectivele luptei lor şi a victoriilor lor. Subliniind că burghezia contemporană a călcat în picioare principiul egalităţii oamenilor şi a naţiunilor, a aruncat peste bord steagul libertăţilor burghezo-democratice, drapelul independenţei naţionale şi al suveranităţii naţionale, tovarăşul Stalin a spus: *„Nu încape îndoială că acest steag va trebui să-l ridicaţi voi, reprezentanţii partidelor comuniste şi democratice şi să-l duceţi înainte, dacă vreţi să fiţi patrioţi ai ţării voastre, dacă vreţi să deveniţi forţa conducătoare a naţiunii. Altcineva nu are cine să-l ridice"* [1].

Cuvintele tovarăşului Stalin că *„există toate temeiurile să contăm pe succesele şi victoria partidelor frăţeşti în ţările în care stăpâneşte capitalul"* [2], înflăcărează pe luptătorii pentru pace, democraţie şi socialism din ţările capitaliste, întăresc nestrămutata lor încredere în victoria cauzei lor drepte. *(Aplauze prelungite.)*

II

Congresul P.C.U.S. a analizat pe larg realizările dobândite de poporul sovietic în perioada care s'a scurs dela Congresul al XVIII-lea al partidului în domeniul construcţiei economice şi culturale. Congresul a relevat că această perioadă se caracterizează prin consolidarea continuă a situaţiei interne a Uniunii Sovietice, prin creşterea întregii economii naţionale şi a culturii socialiste.

Munca paşnică a oamenilor sovietici a fost întreruptă de agresiunea fascistă împotriva Uniunii Sovietice. In cursul războiului poporul sovietic, sub conducerea Partidului lui Lenin şi Stalin, şi-a mobilizat toate forţele şi toate resursele, asigurând istorica victorie în Marele Război pentru Apărarea Patriei.

Războiul a întârziat cu aproximativ 8—9 ani dezvoltarea industriei sovietice. In cunoscuta sa cuvântare dela 9 Februarie 1946 tovarăşul Stalin a trasat planul organizării unui nou şi puternic avânt al economiei naţionale în vederea ridicării nivelului industriei sovietice aproximativ de 3 ori faţă de nivelul dinainte de război. Acest program grandios se realizează cu deplin succes. Voi da numai câteva cifre pentru a ilustra ritmul furtunos de creştere a producţiei industriale a Uniunii Sovietice.

Dacă luăm de pildă producţia de fontă, ea va atinge, în 1952, 25 milioane de tone, aproximativ cu 70% mai mult decât înainte de război. Numai în decurs de 3 ani producţia de fontă a crescut cu 8 milioane de tone. Producţia de petrol se va ridica în anul în curs la 47 milioane de tone, cu 50% mai mult decât înainte de război, creşterea pe 3 ani fiind de 13 milioane de tone.

---

[1] I. Stalin, Cuvântarea rostită la Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 7.

[2] Ibidem.

Volumul total al producției industriale va fi la sfârșitul anului 1952 de 2,3 ori mai mare decât în 1940.

Un mare avânt a luat producția mărfurilor de larg consum. In 1952 se vor produce peste 5 miliarde metri de pânzeturi, 250 milioane perechi de încălțăminte de piele, 3,3 milioane tone de zahăr etc.

Partidul și guvernul se călăuzesc după indicațiile tovarășului Stalin cu privire la însemnatatea utilării industriei cu tehnica cea mai avansată. Numai în ultimii 3 ani industria sovietică de construire a mașinilor a creat aproape 1600 de noi tipuri de mașini și mecanisme.

Un rol de seamă în lupta pentru progresul tehnic îl are știința sovietică. *„In aceasta perioadă* — a arătat în raportul C.C. tovarășul Malencov — *cea mai importantă realizare a științei sovietice o constitue descoperirea metodelor de producere a energiei atomice. Prin aceasta, știința și tehnica noastra au lichidat monopolul S.U.A. în acest domeniu și au dat o lovitură serioasă ațâțatorilor la război... Dispunând de posibilitați reale pentru producerea energiei atomice, Statul Sovietic este profund interesat ca acest nou gen de energie să fie folosit în țeluri pașnice, pentru binele poporului, căci o astfel de folosire a energiei atomice extinde nelimitat puterea omului asupra forțelor elementare ale naturii, deschide în fața omenirii posibilități uriașe pentru creșterea forțelor de producție, pentru progresul tehnic și cultural, pentru sporirea avuției sociale"*[1].

Succese mari au fost repurtate în opera de electrificare, în opera de dezvoltare industrială a unor regiuni lipsite înainte de industrie.

La Congres s'a subliniat în mod deosebit necesitatea organizării ritmice a producției fără „asalturi" la sfârșit de lună; necesitatea strictei respectări a planului pe sortimente și a normelor în ceeace privește calitatea produselor; a folosirii intense a tuturor rezervelor în vederea continuei creșteri a productivității muncii și a folosirii depline a minunatei tehnici de care dispun întreprinderile sovietice; a bunei organizări a normarii tehnice.

Este semnificativ că în Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C.U.S., prezentat de tovarășul Malencov, un capitol special este consacrat regimului de economii, ca pârghie de cea mai mare importanță pentru avântul continuu al economiei naționale.

Pentru noi este de cea mai mare actualitate indicația Congresului: *„Cu cât vor fi folosite mai din plin și mai rațional resursele din producție, cu cât vom gospodări mai cu grijă și mai cu chibzuință, cu atât vor fi obținute succese mai mari în dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale, cu atât mai mari vor fi rezultatele obținute în ridicarea nivelului material și cultural de trai al poporului"*[2].

Pentru a ilustra cu câtă măestrie descoperă și mobilizează oamenii sovietici rezervele interne ale întreprinderilor, ajunge să citām următoarele două fapte:

1. Din procentul total de creștere a producției industriale față de

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 45.

[2] Op. cit., p. 69.

1940 aproape 3/4 — 70% — s'au obţinut pe contul creşterii productivităţii muncii. 2. Directivele planului cincinal prevăd că, în timp ce volumul total al investiţiilor de stat pentru construcţii în 1951—55 va creşte cu 90%, sumele destinate pentru aceste construcţii vor creşte numai cu 60% în comparaţie cu planul cincinal precedent, urmând ca restul de 30% să fie acoperit pe contul scăderii preţului de cost, ridicării productivităţii muncii, reducerii cheltuelilor neproductive etc.

In ceeace priveşte planurile de viitor, în domeniul industriei se prevede, la sfârşitul celui de al 5-lea plan cincinal, o creştere a producţiei industriale cu 70% faţă de 1950.

Producţia industrială se va tripla faţă de 1940, lucru care fară îndoială va trebui să dea de gândit tuturor amatorilor de aventuri războinice.

O mare atenţie se acordă creşterii producţiei în industria uşoară şi alimentară, creştere care va fi deasemeni de 70%. In cuvântarea sa la Congres, tovarăşul Micoian sublinia că: *„Succesele obţinute în sporirea producţiei produselor alimentare şi a tuturor mărfurilor de larg consum, cât şi avântul continuu şi rapid al bunei stări a masselor populare prevăzut de noul cincinal sunt un rezultat al grijii permanente a tovarăşului Stalin pentru omul sovietic şi pentru fericirea lui"* [1].

In lucrarea sa *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S."* tovarăşul Stalin relevă deosebita însemnătate a cunoscutei formule leniniste *„comunismul este Puterea Sovietică plus electrificarea întregii ţări"*, arătând că aceasta este singura definiţie justă a comunismului. Călăuzindu-se după această idee leninist-stalinistă, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice acordă o atenţie excepţională construirii de noi centrale electrice uriaşe. Directivele planului cincinal, aprobate de Congres, prevăd punerea în funcţiune a unor staţiuni hidroelectrice mari, printre care staţiunea hidroelectrică Chiubâşev de 2.100.000 kw., precum şi a mai multor altor centrale hidroelectrice, cu o putere totală de aproape 2 milioane kw. Totodată Directivele prevăd larga desfăşurare a construirii centralelor hidoelectrice Stalingrad, Cahovca, Novosibirsc şi a altor construcţii care poartă pe drept cuvânt denumirea de mari construcţii ale comunismului.

In domeniul agriculturii poporul sovietic a repurtat deasemeni în anii de după război succese cu adevărat grandioase, a continuat cu paşi repezi mecanizarea agriculturii. In prezent în Uniunea Sovietică există circa 9.000 de staţiuni de maşini şi tractoare de diferite feluri — cam atâtea staţiuni câte tractoare avem la noi în ţară. S'a înfăptuit o muncă vastă de grupare laolaltă a colhozurilor mai mici. In locul a 254.000 de colhozuri există în prezent în Uniunea Sovietică 97.000 de colhozuri, lucru care permite mai buna organizare a muncii colhozurilor şi mai rapida lor dezvoltare.

In fruntea unui mare număr de colhozuri se află preşedinţi având studii superioare agronomice. In satele sovietice creşte şi se înmulţeşte repede numărul de specialişti de tot felul.

Odată cu creşterea suprafeţelor cultivate cu 5,3 milioane ha faţă

---

[1] A. I. Micoian, Cuvântarea rostită la Congresul al XIX-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 17.

de nivelul dinainte de război, în Uniunea Sovietică are loc continua ridicare a producției la hectar și a producției globale a tuturor culturilor. Incă înainte de război tovarășul Stalin a pus sarcina ridicării producției de cereale până la 7—8 miliarde de puduri pe an (un pud este egal cu 16 kg.) In 1952 recolta globală de cereale este de 8 miliarde de puduri, iar recolta de grâu a crescut față de 1940 cu 48%.

Congresul a putut să constate astfel că *problema cerealelor, care înainte era socotită drept cea mai acută și serioasă problemă, a fost rezolvată cu succes, rezolvată definitiv și irevocabil.*

Odată cu aceasta are loc o furtunoasă creștere a producției de culturi tehnice și industriale, precum și o continuă dezvoltare a creșterii vitelor. Producția de carne, lapte, unt, ouă, lână, depășește în prezent nivelul dinainte de război.

In Uniunea Sovietică se înfăptuesc uriașe lucrări de transformare a naturii, irigări, împăduriri.

Intregul Congres a salutat cu aplauze cuvintele că drept *„urmare a înfăptuirii marilor lucrări prevăzute pentru dezvoltarea irigației, pentru crearea de perdele forestiere de protecție și asanarea terenurilor mlăștinoase, agricultura noastră se va ridica pe o treaptă înaltă și țara va fi asigurată pentru totdeauna împotriva intemperiilor"*[1].

Ridicându-se împotriva preocupării excesive a unor tovarăși pentru înfăptuirea într'un ritm forțat a concentrării satelor în mari așezări colhoznice (agro-orașe), Congresul a subliniat că sarcina principală a organelor de partid, sovietice și agricole este și acum grija pentru dezvoltarea gospodăriei obștești și a producției obștești a colhozurilor, care reprezintă principala forță a colhozurilor și singura bază trainică pentru ridicarea continuă a bunei stări materiale a colhoznicilor.

Congresul a atras atenția asupra necesității de a acorda o neslăbită atenție apărării avutului obștesc al colhozurilor, bunei organizări a muncii în colhozuri, înrădăcinării în agricultură a cuceririlor științei și a experienței înaintate.

Pentru viitor, Directivele celui de al cincilea plan cincinal prevăd creșterea neîntreruptă a producției agricole. Producția de cereale va crește cu 40—50%, producția de bumbac cu 55—65%, producția de sfeclă de zahăr cu 65—70% etc. Aceasta urmează să fie obținută în deosebi pe calea creșterii producției la hectar. Astfel producția medie de cereale în Ucraina de Sud va fi de 20—22 de chintale la ha, iar pe terenuri irigate — 30 până la 34 de chintale. Planul cincinal prevede deasemeni o mare sporire a producției în domeniul creșterii de vite.

Planul stabilește sarcini grandioase în domeniul împăduririlor. In decurs de 5 ani se vor planta în total circa 5 milioane de hectare de perdele de păduri. Pentru comparație voi reaminti că totalul suprafețelor păduroase din țara noastră este de 6.100.000 de hectare.

In urma intrării în funcțiune a noilor centrale hidroelectrice și creării de canaluri de irigație, terenuri întinse vor fi irigate și transfor-

---

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 60.

mate în pământuri roditoare. Construirea centralelor hidroelectrice şi a sistemelor de irigaţie pe Volga-Don, Nipru şi Amu-Daria va asigura irigarea permanentă a 6 milioane de hectare de pământ arabil şi irigarea periodică a 22 milioane de hectare de păşuni. Se deschid largi perspective pentru *electrificarea agriculturii*, pentru introducerea de pluguri electrice, combine electrice şi alte maşini agricole electrice.

Avântul mecanizării agriculturii va permite să se mecanizeze aratul şi semănatul cerealelor, culturilor industriale şi culturilor de nutreţ în proporţie de 90—95%. De pe acum în Cuban mecanizarea principalelor lucrări agricole la cereale a atins un procent de aproape 100%. Investiţiile de stat pentru agricultură vor creşte mai mult decât de 2 ori.

Acestea sunt principalele prevederi ale planului cincinal în ceeace priveşte producţia agricolă.

Directivele Congresului al XIX-lea al P.C.U.S. pentru cel de al 5-lea plan cincinal de dezvoltare a Uniunii Sovietice acordă o deosebită atenţie problemelor ridicării bunei stări materiale, a sănătăţii publice şi a nivelului cultural al poporului.

Analizând caracteristicile legii fundamentale a socialismului, tovarăşul Stalin spune: *„Scopul producţiei socialiste nu este profitul, ci omul cu nevoile sale, adică satisfacerea nevoilor sale materiale şi culturale"*[1].

Şi mai departe: *„Prin urmare, asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale mereu în creştere ale întregii societăţi — acesta este s c o p u l producţiei socialiste; creşterea şi perfecţionarea neîncetată a producţiei socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte — acesta este m i j l o c u l pentru atingerea scopului.*

Aceasta este legea economică fundamentală a socialismului"[2].

Planurile cincinale sovietice sunt o oglindire a acestei laturi esenţiale a legii fundamentale a socialismului. Acest lucru se poate vedea înainte de toate din creşterea necontenită a venitului naţional, care în perioada 1940—1951 a sporit cu 83%. Spre deosebire de ţările capitaliste, unde cea mai mare parte a venitului naţional este însuşită de clasele exploatatoare — în U.R.S.S. întregul venit naţional este un bun al celor ce muncesc. Circa 3/4 din venitul naţional merg pentru satisfacerea nevoilor materiale şi culturale personale ale oamenilor muncii, iar restul pentru lărgirea producţiei socialiste şi pentru alte nevoi de stat şi obşteşti.

Veniturile reale ale muncitorilor şi funcţionarilor au atins în 1951 un nivel de 157% faţă de 1940, iar cele ale ţăranilor — 160%.

Unul din mijloacele principale ale sporirii veniturilor reale sunt reducerile periodice de preţuri. In perioada de după război guvernul sovietic a redus preţurile în 5 rânduri. Nivelul general al preţurilor la mărfurile de larg consum a scăzut de 2 ori. Astăzi consumatorul sovietic poate cumpăra cu 50 de ruble tot atâta marfă câtă cumpăra acum 5 ani cu 100 de ruble.

---

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S Editura pentru literatură politică, 1952, p. 85.

[2] Op. cit., p. 86.

Merită menţionat cu acest prilej că în Statele Unite preţurile alimentelor au crescut în aceeaşi perioadă cu 10—30%. Preţul pâinii a crescut în acest răstimp în Statele Unite cu 28%, în Anglia cu 90%, în Franţa cu peste 100%, în timp ce în Uniunea Sovietică preţul pâinii a scazut în acest timp de 2 ori şi jumătate.

Aceeaşi situaţie este cu carnea, laptele, zahărul etc.

In timp ce în U.R.S.S. consumul populaţiei creşte continuu, în ţările capitaliste are loc scăderea neîntreruptă a consumului la cele mai importante mărfuri de larg consum.

In Uniunea Sovietică sunt alocate fonduri uriaşe pentru construcţia de locuinţe, pentru asigurări sociale şi sănătatea publică. Ca rezultat al creşterii nivelului de trai şi al progresului în domeniul sănătăţii publice, în U.R.S.S. scade necontenit mortalitatea. In ultimii 3 ani populaţia Uniunii Sovietice a crescut cu aproape 10 milioane de oameni.

In ceeace priveşte învăţământul public, cheltuelile statului în acest compartiment au crescut faţă de 1940 de 2 ori şi jumătate. Numărul de studenţi şi elevi este astăzi în Uniunea Sovietică de 57 de milioane de oameni, aproape cu 8 milioane mai mult decât în 1940.

In raportul C.C. al P.C.U.S. tovarăşul Malencov s'a ocupat pe larg de problemele actuale ale dezvoltării literaturii şi artei în Uniunea Sovietică. Noi recomandăm scriitorilor şi artiştilor noştri să studieze în mod aprofundat această admirabilă analiză marxistă a problemelor literaturii şi artei.

Raportul a arătat că, în operele lor, scriitorii şi artiştii sovietici trebue să biciuiască viciile, lipsurile, fenomenele nesănătoase care se întâlnesc în societate, să dezvalue în imagini artistice pozitive chipul omului de tip nou în toată măreţia demnităţii lui omeneşti, şi astfel să contribue la cultivarea în oamenii societăţii sovietice a unor caractere, deprinderi şi obişnuinţe libere de plăgile şi viciile generate de capitalism.

Directivele noului plan cincinal fixează obiectivul continuei sporiri a nivelului de trai al oamenilor muncii, al înfloririi culturii, ştiinţei şi artei. Venitul naţional al Uniunii Sovietice va creşte cu cel puţin 60%; salariile reale vor spori cu cel puţin 35%, iar veniturile colhoznicilor cu cel puţin 40%. Directivele prevăd dublarea investiţiilor pentru construirea de locuinţe, trecerea la învăţământul mediu de 10 ani în toate oraşele importante şi pregătirea condiţiilor pentru generalizarea învăţământului de 10 ani în întreaga ţară; sporirea aproximativ de 2 ori a numărului de specialişti care vor termina şcolile superioare pentru ramurile principale ale economiei; sporirea cu 50% a investiţiilor pentru sănătatea publică, învăţământ, ştiinţă, aşezăminte culturale.

Un exemplu strălucit al grijii Partidului Comunist şi al Statului Sovietic pentru ridicarea nivelului de trai al poporului îl constitue realizările dobândite de republicile unionale, datorită politicii naţionale leninist-staliniste.

Dacă luăm o republică sovietică cum este Ucraina, ea a depăşit cu mult şi din punctul de vedere al dezvoltării economice, şi din cel al nivelului de trai multe dintre ţările cele mai puternice economiceşte ale lumii capitaliste. Ucraina Sovietică produce acum cu mult mai multă

fontă decât Franța și Italia laolalta, mai mult oțel și laminate decât Franța, de odată și jumătate de ori mai mult cărbune decât Franța și Italia laolaltă, de 3 ori mai multe tractoare decât aceste două țari capitaliste laolaltă și cu mult mai mult grâu, cartofi, sfeclă de zahar. Cât despre republicile sovietice din Asia Centrală, din Caucazia — Tadjichistanul, Azerbaidjanul, Turcmenia și altele, nu mai vorbim de faptul că, din punct de vedere al dezvoltării economice și culturale, ele au depășit de mult țările capitaliste învecinate cu ele. Dar ele au lăsat în urmă și țările din Europa occidentală. Crește și se desvoltă producția industrială a acestor republici, înflorește cultura lor. Pe când în Franța la 10.000 de oameni există numai 36 de studenți, în Republica Sovietică Tadjică la acelaș număr de locuitori există 58 de studenți, iar în Azerbaidjan 93. In timp ce în Franța nu există decât un medic la 1.000 de locuitori, în Republica Sovietică Uzbecă există câte un medic la 895 de oameni.

Directivele planului cincinal cuprind numeroase prevederi în vederea asigurării și pe viitor a dezvoltării economice rapide a republicilor unionale: a republicilor sovietice baltice, a republicilor sovietice turcmenă și uzbecă, a republicilor sovietice ucraineană, bielorusă, moldovenească și altele.

Delegații republicilor unionale au vorbit la Congres despre sprijinul, solidaritatea și ajutorul frățesc primit din partea clasei muncitoare ruse, despre rolul poporului rus, al națiunii ruse, ca cea mai proeminentă dintre națiunile care fac parte din Uniunea Sovietică, ca forță care cimentează prietenia popoarelor Uniunii Sovietice.

Sub conducerea partidului, poporul sovietic muncește neobosit pentru traducerea în viață a prevederilor planului cincinal pe anii 1951—1955. Așa cum se arată în Directivele aprobate de Congresul al XIX-lea: *„Actualul plan cincinal (al 5-lea) demonstrează din nou în fața întregii lumi marea forță vitală a socialismului, avantajele fundamentale ale sistemului economic socialist față de sistemul capitalist. Acest plan cincinal este un plan de construcție economică și culturală pașnică, succese cu care ne mândim acum, dacă am fi admis slabirea economice dintre Uniunea Sovietică și țările de democrație populară și la dezvoltarea relațiilor economice cu toate țările care doresc să dezvolte comerțul pe bază de egalitate în drepturi și avantaje reciproce"*[1]

Realizarea celui de al cincilea plan cincinal va însemna un nou pas important pe drumul construirii comunismului în Uniunea Sovietică. *(Aplauze.)*

Un rol hotărîtor în obținerea succeselor grandioase ale poporului sovietic îl are Statul Sovietic. Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este în permanență preocupat de întărirea continuă a orânduirii sociale și de stat sovietice.

Tovarășul Malencov a relevat rolul important pe care l-a avut

[1] Directivele Congresului al XIX-lea al partidului cu privire la cel de al 5-lea plan cincinal de dezvoltare a U.R.S.S. pe anii 1951—1955. Ed. P.M.R., 1952, p. 45.

zdrobirea teoriilor putrede şi duşmănoase care cereau slăbirea şi dispariţia Statului Sovietic în condiţiile încercuirii capitaliste.

„Noi nu am fi avut succesele pe care le avem în construcţia noastră paşnică, succese cu care ne mândrim acum, dacă am fi admis slăbirea statului nostru. Noi ne-am fi găsit dezarmaţi în faţa duşmanilor şi în faţa pericolului unei înfrângeri militare, dacă n'am fi întărit statul nostru, armata noastră, organele noastre de pedepsire şi de informaţie. Partidul a transformat Ţara Sovietică într'o fortăreaţă de nebiruit a socialismului, pentrucă el a întărit şi întăreşte prin toate mijloacele statul socialist"[1].

In perioada de după război s'a dezvoltat şi s'a întărit şi mai mult funcţiunea economico-organizatorică şi cultural-educativă care este în prezent funcţiunea fundamentală a Statului Sovietic. Se întăreşte şi se consolidează prietenia între popoarele Uniunii Sovietice. Statul Sovietic aplică în mod consecvent principiile democratismului socialist, care stau la baza Constituţiei staliniste.

In acelaş timp, ţinând seama de existenţa imperialismului şi a planurilor sale agresive, Partidul Comunist şi Guvernul Sovietic poartă grijă întăririi capacităţii de apărare a Uniunii Sovietice.

In cuvântarea sa la Congres, tovarăşul Bulganin sublinia că lagărul păcii şi democraţiei, care se întinde dela Elba până la Oceanul Pacific, este cuprins de elanul construcţiei paşnice şi de năzuinţa de a păstra pacea ani îndelungaţi. Dar este important să se sublinieze că, pentru caz de nevoie, el posedă forţe armate moderne şi îndeajuns de puternice. Referindu-se la ameninţările şi încercările de intimidare a Uniunii Sovietice din partea aţâţătorilor la război, tovarăşul Bulganin a spus: *„Prea vă omorîţi cu firea, domnilor imperialişti! Marele popor sovietic nu este dintre cei ce se sperie, pe el nu-l poţi intimida cu ameninţări. Ei, dar dacă lucrurile vor ajunge la o adică, poporul nostru va şti să se apere, să apere interesele Patriei sale. Şi, dacă va fi nevoie, Forţele Armate sovietice vor şti să dea ripostă oricărui agresor, după toate regulile artei militare sovietice"*[2]. *(Aplauze furtunoase.)*

Uniunea Sovietică este în prezent mai tare decât oricând din punct de vedere economic şi politic, cât şi din punct de vedere al capacităţii sale de apărare, şi este mai mult decât oricând capabilă să facă faţă oricărei încercări şi să apere cu succes cauza păcii, democraţiei şi socialismului. *(Aplauze prelungite.)*

III

Realizările măreţe obţinute de poporul sovietic, victoriile istorice repurtate de el sunt rod al politicii juste a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, rod al activităţii sale de mobilizare a poporului în vederea traducerii în viaţă a acestei politici, rezultat al faptului că în întreaga

---

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 83.

[2] N. A. Bulganin, Cuvântare rostită la Congresul al XIX-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 27.

sa activitate Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este călăuzit de cunoaşterea legilor de dezvoltare a societăţii, de ştiinţa marxist-leninistă.

„Victoria istorică a poporului sovietic în Marele Război pentru Apărarea Patriei, îndeplinirea înainte de termen a celui de al 4-lea plan cincinal, dezvoltarea continuă a economiei naţionale, creşterea bunei stării materiale şi a nivelului cultural de trai al poporului sovietic, întărirea unităţii moral-politice a societăţii sovietice şi a prieteniei dintre popoarele ţării noastre, gruparea în jurul Uniunii Sovietice a tuturor forţelor lagărului păcii şi democraţiei — acestea sunt principalele rezultate care confirmă justeţea politicii partidului nostru"[1] — spunea în raportul C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice tovarăşul Malencov

Toate aceste rezultate au putut fi obţinute datorită unităţii de fier a rândurilor partidului, datorită coeziunii sale în jurul Comitetului Central al partidului în frunte cu tovarăşul Stalin.

Meritul principal în făurirea acestei unităţi îl are conducătorul şi învăţătorul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi al poporului sovietic, tovarăşul Stalin.

Acum, în lumina învăţămintelor războiului, apare deosebit de clară uriaşa însemnătate mondială a luptei necruţătoare pe care Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a dus-o împotriva tuturor duşmanilor marxism-leninismului, împotriva troţchisto-buharinştilor şi altor capitulanţi şi trădători.

Zdrobirea de către Partidul lui Lenin şi Stalin a duşmanilor marxism-leninismului din rândurile sale constitue un merit nepieritor al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice în faţa întregii mişcări comuniste internaţionale, în faţa omenirii întregi.

Toate partidele comuniste învaţă dela P.C.U.S. să păzească ca lumina ochilor unitatea partidului, să se călăuzească în permanenţă după indicaţia lui Lenin şi Stalin că partidul este unitatea de voinţă incompatibilă cu existenţa oricărei fracţiuni, să combată fără cruţare orice manifestare de oportunism, orice deviere dela linia partidului, să întărească rândurile partidului, izgonind din el elementele străine şi duşmănoase.

Este necesar să reamintim cu acest prilej uriaşul ajutor acordat de Lenin şi Stalin, de Partidul Comunist al U.R.S.S., în toţi anii de după victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, partidelor comuniste frăţeşti, printre care şi partidului nostru, în opera de întărire a unităţii rândurilor lor. Este necesar îndeosebi să relevăm rolul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi personal al tovarăşului Stalin în descoperirea şi demascarea bandei de trădători, spioni şi provocatori titoişti, ceeace a făcut posibilă zădărnicirea complotului imperialist împotriva ţărilor de democraţie populară, împotriva mişcării comuniste internaţionale. Demascarea bandei titoiste este un merit istoric al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

---

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 89.

Taria Partidului lui Lenin şi Stalin stă în legatura sa indisolubilă cu massele. Această legătură îşi găseşte expresia în creşterea rândurilor partidului. In timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, în rândurile partidului au intrat peste 1 milion 600.000 de membri de partid. In prezent P.C.U.S. numară aproape 7 milioane de membri şi candidaţi de partid, faţă de circa 2 milioane 500.00, cât număra în perioada Congresului al XVIII-lea al partidului.

In raportul prezentat de tovarăşul Malencov, în raportul tovarăşului Hruşciov şi în dezbaterile la acest raport au fost examinate temeinic toate problemele principale ale vieţii interne de partid şi ale activităţii partidului. Activiştii partidului nostru vor găsi în materialele Congresului Partidului Comunist al Uniunii Sovietice o nesecată comoară de învaţăminte pentru întărirea muncii noastre de partid şi lichidarea lipsurilor pe care le avem în domeniul construcţiei de partid.

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice şi Comitetul său Central acordă o excepţională atenţie îmbunătăţirii compoziţiei calitative a partidului. Deaceea Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a considerat necesar să nu forţeze ritmul de creştere a rândurilor partidului, ci să concentreze atenţia organizaţiilor de partid asupra ridicarii nivelului politic al membrilor şi candidaţilor de partid, să fie mai exigent faţă de cei care intră în rândurile partidului.

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este deasemeni în permanenţă preocupat de ridicarea nivelului muncii organizatorice de partid şi a muncii ideologice, combătând orice tendinţă de folosire în activitatea de partid a metodelor administrative de conducere, care duc la birocratizarea muncii de partid şi slăbesc iniţiativa massei membrilor de partid. Dupa cum a arătat în raportul C.C., tovarăşul Malencov, *„măsurile înfăptuite de partid în ceeace priveşte desfăşurarea democraţiei interne de partid şi a autocriticii au ajutat organizaţiile de partid să lichideze în considerabilă măsură lipsurile în ceeace priveşte starea muncii politice de partid, au jucat un important rol în ceeace priveşte avântul ei. Pe această bază a crescut activitatea şi iniţiativa membrilor de partid, s'au întarit organızaţiile de bază ale partidului din întreprinderi, colhozuri şi instituţii, s'a înviorat munca lor, s'a întărit controlul masselor de partid asupra activităţii organelor de partid, a crescut rolul plenarelor comitelor de partid şi al activului de partid"*[1].

Raportul asupra activităţii Comitetului Central al partidului subliniază că este necesar ca în toate organizaţiile de partid autocritica şi îndeosebi critica să joace pe de-a'ntregul rolul său de metodă principală cu ajutorul căreia trebue dezvăluite şi lichidate greşelile şi lipsurile. Este necesar, arată raportul, de a se duce o luptă necruţătoare ca împotriva celor mai înrăiţi duşmani ai partidului, împotriva celor ce înabuşă critica şi persecută pe cei care critică. *„Ar fi greşit să se creadă* — subliniază raportul — *că critica de jos se poate dezvolta dela sine, pe calea mersului dela sine. Critica de jos poate să se dezvolte şi să se lărgească numai cu condiţia ca orice om care face o critică sănă-*

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politică 1952, p. 94.

ioasă să fie convins că va găsi sprijin în organizațiile noastre și că lipsurile arătate de el vor fi efectiv înlăturate" [1].

Raportul a acordat deasemeni multă atenție întăririi disciplinei de partid și de stat, și mai ales traducerii în viață a indicației marelui Lenin că elementul principal al muncii organizatorice este alegerea justa a oamenilor și controlul executării.

La Congres s'a arătat că îndeplinirea sarcinilor în domeniul muncii de stat și de partid se asigură nu prin numărul mare de hotarîri și directive, ci prin modul în care se controlează aplicarea în viață a hotarîrilor luate. Deaceea sunt necesare întărirea considerabilă a controlului pe linie de partid, concentrarea atenției organelor de partid asupra controlului executării hotarîrilor partidului și guvernului, buna organizare a acestui control de către organele de partid cu sprijinul masselor largi ale oamenilor muncii, al organizațiilor de partid, sindicale și comsomoliste, al activului Sovietelor locale.

Atât în raportul asupra activității Comitetului Central, cât și in cuvântările numeroșilor delegați, s'au dezbătut pe larg problemele muncii ideologice. „*Munca ideologică* — spune raportul asupra activitații Comitetului Central — *este o obligație primordială a partidului, și subaprecierea acestei munci poate aduce prejudicii ireparabile intereselor partidului și statului. Nu trebue să uităm niciodată că orice slabire a influenței ideologiei socialiste înseamnă întărirea influenței ideologiei burgheze...*

Acela care rămâne în urmă din punct de vedere politico-ideologic, care trăiește cu formule învățate pe de rost și nu simte noul, acela nu este capabil să se orienteze just în situația internă și externă, nu poate și nu este demn să stea în fruntea mișcării, și mai devreme sau mai târziu viața îl va debarca. Numai un conducător care muncește neîncetat pentru a-și ridica nivelul, care își însușește în mod creator marxism-leninismul, care își formează și perfecționează însușiri de activist de tip leninist-stalinist, poate fi la înălțimea sarcinilor partidului nostru"[2].

Adoptarea noului Statut al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice constitue un eveniment de seamă în istoria partidului lui Lenin și Stalin. Statutul adoptat de Congres corespunde noilor împrejurari istorice, schimbărilor petrecute în structura societății sovietice, rolului și sarcinilor partidului în etapa de trecere dela socialism la comunism. Noul Statut va fi un mijloc de întărire și mai mare a unității Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, de ridicare a combativității organizațiilor de partid, de intensificare a educației ideologice a comuniștilor, a cadrelor de partid și de stat în spiritul leninismului, de largă desfășurare a democrației de partid, a autocriticii și a criticii de jos.

Principalele elemente noi ale Statutului sunt fără îndoială cunoscute. Statutul dă o nouă definiție a partidului, aratând că Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este uniunea de luptă liber consimțită a

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al partidului. Editura pentru literatură politica. 1952, p. 97.
[2] Op. cit. p. 105—106.

comuniştilor, tovarăşi de idei, organizată din oameni din rândurile clasei muncitoare, ţărănimii muncitoare şi intelectualităţii muncitoare. Statutul dă definiţia ştiinţifică a calităţii de membru al partidului, arătând că membru al P.C.U.S. poate fi orice om al muncii care nu exploatează munca străină — cetăţean al Uniunii Sovietice — şi care recunoaşte programul şi Statutul partidului, care contribue activ la realizarea lor, care activează într'una din organizaţiile partidului şi care îndeplineşte toate hotărîrile partidului.

Statutul defineşte în mod magistral îndatoririle unui membru de partid: de a apăra prin toate mijloacele unitatea partidului; de a fi luptător activ pentru îndeplinirea hotărîrilor partidului; de a fi exemplu în muncă; de a întări zi de zi legătura cu massele; de a munci pentru ridicarea conştiinţei sale şi însuşirea bazelor marxism-leninismului; de a respecta disciplina de partid şi de stat, deopotrivă obligatorie pentru toţi membrii partidului; de a dezvolta autocritica şi critica de jos; de a semnala organelor conducătoare de partid până la Comitetul Central al partidului lipsurile în muncă, fără a ţine seamă de persoane; de a fi cinstit în faţa partidului, de a nu admite ascunderea şi deformarea adevărului; de a păstra secretul de partid şi de stat şi a da dovadă de vigilenţă politică; de a traduce în viaţă indicaţiile partidului cu privire la justa selecţionare a cadrelor pe baza calităţilor lor politice şi profesionale. Statutul consideră călcarea îndatoririlor de bază ale membrului de partid drept incompatibilă cu rămânerea în rândurile partidului.

Statutul prevede unele modificări, cu caracter organizatoric, îndeosebi înlocuirea Biroului Politic prin Prezidiul Comitetului Central şi desfiinţarea Biroului Organizatoric — sarcinile de conducere a muncii curente, îndeosebi în ceeace priveşte organizarea controlului îndeplinirii hotărîrilor partidului şi selecţionarea cadrelor, concentrându-se la Secretariatul Comitetului Central.

Prima plenară a Comitetului Central care a avut loc după Congres a ales organele executive ale partidului — Prezidiul şi Secretariatul, având în frunte pe tovarăşul Stalin. *(Aplauze furtunoase care durează minute în şir.)*

Statutul partidului stabileşte sarcinile principale care stau în prezent în faţa Partidului Comunist al Uniunii Sovietice: *de a construi societatea comunistă, pe calea trecerii treptate dela socialism la comunism, de a ridica incontinuu nivelul material şi cultural al societăţii, de a educa pe membrii societăţii în spiritul internaţionalismului şi stabilirii relaţiilor frăţeşti cu oamenii muncii din toate ţările, de a întări prin toate mijloacele apărarea activă a Patriei Sovietice împotriva acţiunilor agresive ale duşmanilor.*

★

Din cele de mai sus se desprinde imensa importanţă a documentelor Congresului al XIX-lea nu numai pentru Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, dar pentru toate partidele comuniste. Ţinând seama de condiţiile concrete şi împrejurările istorice în care acţionează, fiecare partid

comunist găseşte în documentele Congresului al XIX-lea al P.C.U.S. un adevărat îndreptar în opera de educare a membrilor de partid în spiritul concepţiei leninist-staliniste asupra partidului, un îndreptar în opera de întărire a rândurilor partidului, în opera de consolidare a regimului de democraţie populară şi construire a socialismului.

In ceeace priveşte partidul nostru, fiecare dintre noi, dela cadrele conducătoare de partid până la membrii de rând ai partidului, trebue sa considerăm drept o sarcină centrală, de cea mai mare importanţă studierea genialei lucrări a tovarăşului Stalin, operă clasică a marxism-leninismului — *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S."*, studierea cuvântării tovarăşului Stalin la Congres, precum şi a raportului prezentat de tovarăşul Malencov asupra activităţii Comitetului Central al P.C.U.S., a Directivelor pentru cel de al 5-lea plan cincinal al Uniunii Sovietice, a noului Statut al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi a altor materiale şi documente ale Congresului.

Sarcina cadrelor noastre de partid şi de stat, sarcina tuturor membrilor partidului, este de a-şi însuşi în mod profund analiza magistrală a situaţiei internaţionale făcută la Congres. Aceasta analiză, ţinând seamă de importanţa pe care o au în viaţa popoarelor problemele internaţionale, şi îndeosebi problema luptei pentru pace, va sluji drept fir călăuzitor pentru toate domeniile de activitate ale partidelor comuniste şi muncitoreşti.

Cunoaşterea acestor probleme va constitui un sprijin preţios în munca organizaţiilor noastre de partid, a organizaţiilor de massă, a comitetelor de luptă pentru pace. Tabloul măreţ al raporturilor de forţă pe tărâm internaţional, pe care l-a făcut Congresul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, spulberând în mod necruţător iluziile elementelor duşmănoase din interiorul ţării noastre, arată fiecărui om cinstit şi de bună credinţă tăria crescândă a lagărului păcii, creşterea continuă a forţelor care acţionează împotriva aţâţătorilor la războı şi luptă pentru zădărnicirea planurilor lor.

Membrii noştri de partid şi în primul rând cadrele de partid şi de stat trebue să studieze cu temeinicie realizările grandioase, de o imensă valoare politică, culturală şi morală, repurtate de poporul sovietic pe tărâmul industriei, agriculturii, creşterii nivelului de trai al poporului.

Cunoaşterea profundă şi multilaterală a căilor pe care a mers poporul sovietic sub conducerea partidului lui Lenin şi Stalin pentru a dobândi aceste succese, cunoaşterea felului în care Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a rezolvat multiplele sarcini complexe în domeniul economiei, culturii şi construcţiei de stat, va ridica pe o treaptă mai înaltă activitatea practică-politică, organizatorică şi gospodărească a organelor noastre de partid şi de stat.

O atenţie deosebită trebue dată studierii tezaurului de experienţă a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice în domeniul vieţii de partid, experienţă care s'a oglindit în mod strălucit în lucrările Congresului şi în documentele elaborate de el. *Invăţând dela partidul lui Lenin şi Stalin, organele şi organizaţiile noastre de partid trebue să dezvolte şi să întărească democraţia internă de partid, trebue să înrădăcineze cu perseverenţă şi curaj autocritica şi critica de jos, trebue să se pre-*

ocupe în permanența de întarirea disciplinei de partid, de consolidarea unității de nezdruncinat a rândurilor partidului.

In viața internă a partidului nostru au avut loc în cursul anului acesta evenimente importante. A fost zdrobită devierea de dreapta care constituia o primejdie pentru interesele partidului, ale statului democrației populare și poporului muncitor. Călăuzindu-ne după experiența Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, după învățămintele Congresului al XIX-lea, trebue sa continuăm neobosit munca de lichidare a urmarilor devierii de dreapta, să păstrăm și să întărim vigilența împotriva tuturor abaterilor dela linia partidului.

Mai sunt la noi cazuri de călcare și deformare a liniei partidului în domeniul transformării socialiste a agriculturii, cazuri de călcare a unuia dintre principiile fundamentale ale politicii noastre de organizare a agriculturii socialiste — principiul liberului consimțământ al țărănimii muncitoare, cazuri de calcare a politicii partidului nostru de alianță cu țaranul mijlocaș, cazuri de abuzuri și exagerări în aplicarea politicii juste a statului nostru în domeniul colectărilor. Nu este deloc surprinzator că în toate aceste cazuri abaterile de dreapta își dau mâna cu abateri cu caracter „stângist". Documentele Congresului al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice trebue să înarmeze organizațiile noastre de partid în vederea intensificării luptei împotriva oricărei călcări și deformări a liniei partidului. Un rol hotărîtor trebue să-l joace și în viața partidului nostru controlul executării sarcinilor și selecționarea cadrelor. Sunt la noi unele comitete regionale care au luat în decursul anului curent multe zeci de hotărîri. Dar efectul acestor hotărîri a fost slab, deoarece aceste comitete de partid n'au analizat suficient lucrurile, au elaborat hotărîri care nu cuprindeau toate aspectele problemei examinate, nu au studiat când și cum trebue luată o hotărîre, și îndeosebi nu au avut grijă să controleze îndeplinirea propriilor lor hotărîri.

Hotăritor nu este numărul de hotărîri, tovarăși, ci controlul asupra îndeplinirii hotărîrilor partidului, stricta respectare a hotărîrilor organelor conducatoare de partid, a hotărîrilor guvernului și a propriilor hotărîri !

Intr'un număr de organizații regionale ale partidului nostru sunt în curs de pregătire conferințe de partid. La baza muncii de organizare a acestor conferințe trebue pusă aplicarea consecventă a democrației interne de partid, trebue stimulată *în fapt* autocritica și în deosebi critica de jos. Conferințele de partid și alte măsuri pe linia vieții interne a partidului trebue să contribue la creșterea inițiativei și a simțului de răspundere al organelor de partid — dela comitetul regional până la organizația de bază — a inițiativei și a simțului de răspundere al fiecărui membru de partid. Ele trebue să contribue la înlăturarea metodelor administrative, birocratice, în munca de partid, la întărirea muncii politice de massă a activității de organizare și mobilizare politică a oamenilor muncii, a activității de ridicare a nivelului ideologic al membrilor de partid.

In prezent în numeroase organizații de partid are loc primirea de noi candidați de partid. Să ne călăuzim și în această privință de expe-

rienţa istorică a partidului lui Lenin şi Stalin. *Nu avem nevoie de goana dupa număr.* Trebue pus accentul pe calitate, pe compoziţia sanatoasa a partidului, pe intrarea în rândurile partidului a miilor de oameni ai muncii verificaţi în muncă, care şi-au arătat prin fapte devotamentul faţa de partid, faţă de statul democrat-popular.

Nu încape îndoială că pe masură ce cadrele noastre de partid vor aprofunda şi îşi vor însuşi uriaşa experienţă a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi experienţa proprie a Partidului nostru, în aceeaşi măsură vom repurta noi şi noi succese în întărirea partidului, în îmbunataţirea muncii organizatorice, a muncii politico-ideologice a activitaţii şcolilor de partid şi a presei de partid şi vom face ca partidul nostru să-şi îndeplinească cu cinste misiunea sa de forţa conducatoare a construirii socialismului în Republica Populara Română, misiunea sa internaţionalistă de forţă conducătoare a uneia dintre „brigazile de şoc" ale mişcării revoluţionare şi muncitoreşti internaţionale. *(Aplauze furtunoase.)*

IV

După cum am aratat, la baza lucrărilor Congresului şi a documentelor elaborate de Congres a stat geniala lucrare a tovaraşului Stalin *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S."*.

Taria Partidului Comunist constă în aceea că planurile sale, care determină perspectivele şi caile mersului înainte, se bazează pe cunoaşterea legilor economice, pe ştiinţa construirii societaţii comuniste, elaborată de tovarăşul Stalin.

In recenta lucrare a tovaraşului Stalin *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S."* sunt studiate legile producţiei sociale şi ale repartiţiei bunurilor materiale în societatea socialista, sunt definite bazele ştiinţifice ale dezvoltării economiei socialiste, sunt indicate căile trecerii treptate dela socialism la comunism, căile lichidării contradicţiei dintre oraş şi sat, dintre munca fizică şi intelectuală, cât şi ale lichidării deosebirilor esenţiale dintre ele.

In această lucrare tovarăşul Stalin a elaborat pentru prima oara geniala sa teză cu privire la principalele condiţii prealabile în vederea trecerii spre comunism.

Tovarăşul Stalin ne învaţă: *„Trebue, în primul rând, să asigurăm temeinic... creşterea neîncetată a întregii producţii sociale şi cu precădere creşterea producţiei mijloacelor de producţie...*

Trebue, în al doilea rând, ca prin treceri treptate, înfaptuite în mod avantajos pentru colhozuri şi, prin urmare, pentru întreaga societate, proprietatea colhoznică să fie ridicată la nivelul proprietăţii întregului popor, iar circulaţia mărfurilor să fie înlocuită, tot prin treceri treptate, cu sistemul schimbului de produse, pentru ca puterea centrală sau vreun alt centru social-economic să poată cuprinde totalitatea produselor producţiei sociale în interesul societăţii...

Trebue, în al treilea rând, să ajungem la o asemenea creştere a nivelului cultural al societăţii care să asigure tuturor membrilor societaţii dezvoltarea multilaterală a aptitudinelor lor fizice şi intelectuale, pentru

ca membrii societății să aibă posibilitatea de a căpăta o cultură îndestulatoare ca să devină militanți activi ai dezvoltării sociale, pentru ca ei sa aibă posibilitatea să-și aleagă liber profesiunea și să nu fie țintuiți pe toată viața, în virtutea diviziunii existente a muncii, de o singură profesiune oarecare"[1].

Pentru realizarea acestui ultim scop, arată tovarășul Stalin, este necesar să se reducă ziua de muncă cel puțin până la 6 ore, iar apoi până la 5 ore, pentru ca membrii societății să aibă destul timp liber necesar obținerii unei culturi multilaterale. Trebue apoi să se introducă învățământul politehnic general, pentru ca membrii societății să-și poată alege în mod liber profesiunea să se îmbunătățească condițiile de locuit și să se ridice salariul real al muncitorilor și funcționarilor cel puțin de 2 ori. Numai după îndeplinirea tuturor acestor condiții preliminare în ansamblul lor se va putea trece dela formula socialistă „dela fiecare după capacități, fiecăruia după muncă", la formula comunistă „dela fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi".

In felul acesta, tovarășul Stalin trasează căile concrete de construire a societății comuniste, căile înfăptuirii visului de aur al omenirii — comunismul. Sub înțeleapta conducere a tovarășului Stalin, visul acesta este transformat în realitate în Uniunea Sovietică, deschizând o nouă eră în istoria omenirii. *(Aplauze prelungite.)*

Invățătura marxist-leninistă, lucrările tovarășului Stalin luminează pentru întreaga omenire căile de dezvoltare ale civilizației mondiale. In etapa actuală a istoriei este cu neputință să lupți și să construești fără o profundă însușire a tot ceeace a adus tovarășul Stalin în știința marxist-leninistă cu privire la legile și căile de dezvoltare socială.

Pentru partidele comuniste și muncitorești din țările de democrație populară este cu neputință să abordeze și să rezolve în mod just vreo problemă a construirii economiei socialiste fără o adâncă studiere a genialelor idei și teze noi cu care a îmbogățit tovarășul Stalin economia politică marxist-leninistă prin lucrarea sa *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S."*

Cadrele noastre de partid, de stat și economice trebue să depună eforturi neobosite, sistematice, pentru a-și însuși din plin, în toată profunzimea ei, învățătura tovarășului Stalin cu privire la astfel de probleme de bază ale economiei politice marxist-leniniste cum sunt: caracterul legilor economice în societatea socialistă, legea economică fundamentală a socialismului, legea dezvoltării planificate (proporționale) a economiei, legea concordanței obligatorii a caracterului forțelor de producție și a relațiilor de producție, producția de marfă și legea valorii în socialism etc. Cadrele noastre, cele care lucrează pe tărâmul muncii ideologice, ca și cele ce muncesc pe tărâmul conducerii practice a economiei, au în fața lor sarcina de a studia problemele aplicării învățăturilor tovarășului Stalin la condițiile concrete ale fazei de trecere dela capitalism la socialism în țara noastră.

Tovarășul Stalin — sublinia tovarășul Malencov în raportul pre-

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. Editura pentru literatura politica, 1952, p. 73, 74, 75.

zentat la Congres — previne în mod stăruitor împotriva unei uşuratece luări înainte şi a trecerii la forme economice superioare, fara crearea preliminară a premizelor necesare pentru o asemenea trecere.

Această punere în gardă se adresează din plin unora dintre tovarăşii noştri, care sunt nerăbdători să pornească pe drumul „colectivizării totale", ale „deschiaburirii" etc., igorând linia clară a partidului nostru, hotărîrile şi directivele sale cu privire la necesitatea unei munci răbdătoare în vederea lămuririi masselor muncitoare şi asigurării condiţiilor materiale şi organizatorice pentru crearea de noi gospodării colective sau întovărăşiri agricole şi treptata atragere a masselor largi ale ţărănimii muncitoare pe făgaşul agriculturii socialiste.

In lucrarea sa, tovarăşul Stalin manifestă o deosebită grija pentru ridicarea nivelului ideologic al cadrelor comuniste din întreaga lume. Vorbind despre manualul de economie politică, care este în pregatire în Uniunea Sovietică, tovarăşul Stalin subliniază că el este necesar nu numai pentru tineretul sovietic; el este deosebit de necesar comuniştilor din toate ţările şi oamenilor care simpatizează cu comuniştii, care vor să ştie cum s'au smuls oamenii sovietici din robia capitalistă, cum au transformat economia ţării în spiritul socialismului, cum a fost obţinută prietenia cu ţăranimea şi a fost transformată Ţara Sovietica într'o ţară bogată şi puternică.

„Avem, prin urmare, nevoie — scrie tovarăşul Stalin — *de un manual care să poată sluji drept carte de căpătâi pentru tineretul revoluţionar nu numai din interiorul ţării, ci şi de peste hotare... Dealtfel, dat fiind nivelul insuficient de dezvoltare marxistă a majorităţii partidelor comuniste din ţarile străine, un asemenea manual ar putea să aducă un mare folos şi cadrelor comuniste netinere din aceste ţări"*[1].

Acest minunat apel stalinist la învăţătură trebue urmat de toate cadrele partidului nostru.

In ţara noastră s'au editat în sute de mii de exemplare lucrarea tovarăşului Stalin *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.,* cuvântarea tovarăşului Stalin la Congres, raportul prezentat de tovarăşul Malencov şi alte materiale ale Congresului. Comitetul Central al Partidului a adoptat recent un plan de intensificare a muncii ideologice, având la bază studierea lucrării tovarăşului Stalin şi a materialelor Congresului.

Combătând orice tendinţă de subapreciere a muncii ideologice, şi îndeosebi a muncii individuale a comuniştilor pentru lărgirea cunoştinţelor lor în domeniul marxism-leninismului, să nu ne cruţam eforturile pentru a ne însuşi comoara de învăţătură cuprinsă în geniala lucrare a tovarăşului Stalin şi în documentele Congresului al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Tovarăşi şi tovarăşe,

Partidul nostru este angajat în momentul de faţă într'o largă şi serioasă acţiune politică — acţiunea de pregătire a alegerilor pentru

---

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. Editura pentru literatură politică, 1952, p. 50—51.

Marea Adunare Naţionala, primele alegeri care au loc pe baza noii Constituţii a Republicii Populare Române. Noua Constituţie consacră realizarile măreţe obţinute de poporul muncitor român, sub conducerea partidului, în opera de făurire a regimului de democraţie populară şi de construire a socialismului, de asigurare a celor mai largi drepturi şi lib rtaţi democratice cum n'a cunoscut poporul nostru muncitor în întreaga sa istorie. Economia ţării noastre a păşit pe drumul dezvoltării şi înfloririi. Recentul comunicat cu privire la rezultatul îndeplinirii planului pe trimestrul al III-lea al anului în curs este o nouă şi grăitoare dovada a faptului că am asigurat economiei naţionale o continuă dezvoltare pe linie ascendentă, fară crize şi fără şomaj, că în ţara noastră, înapoiată în trecut, se dezvoltă în ritm rapid ramurile hotărîtoare ale industriei, se produc noi şi noi genuri de maşini şi maşini-unelte; că, în ciuda dificultaţilor pe care le mai avem, nivelul de viaţă material şi cultural al populaţiei creşte, aprovizionarea populaţiei se îmbunătăţeşte treptat, învaţamântul şi cultura au devenit un bun al întregului popor.

Căror fapte le datorăm toate aceste succese? Le datorăm politicii juste a partidului nostru, călăuzit de învăţătura marxist-leninistă şi de experienţa istorică a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Le datoram ajutorului frăţesc pe care ni-l dau în toate domeniile vieţii noastre de stat şi economice, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, Statul Sovietic socialist, le datorăm grijii părinteşti pe care o manifestă la fiecare pas pentru interesele şi nevoile poporului nostru marele Stalin. *(Aplauze furtunoase timp de minute în şir.)*

Le datorăm avântului şi abnegaţiei în muncă, de care dă dovadă minunatul popor român, minunata noastră clasă muncitoare, ţărănimea noastră muncitoare, intelectualitatea legată de popor. *(Aplauze prelungite.)*

Cu toate succesele mari pe care le-am dobândit, există încă lipsuri şi slăbiciuni care trebue înlăturate. Indatorirea noastră, ca şi a oricărui partid marxist-leninist, este de a recunoaşte curajos greşelile atunci când se comit, de a analiza adânc cauzele lor, spre a putea elabora astfel masurile necesare pentru înlăturarea greşelilor şi a mobiliza massele de oameni ai muncii pentru îndreptarea lucrurilor.

Prezentându-se în faţa oamenilor muncii, comuniştii îşi vor lua angajamentul să lupte cu aceeaşi dârzenie pentru întărirea şi înflorirea Republicii Populare Române, pentru fericirea poporului muncitor. Partidul nostru şi celelalte organizaţii ale oamenilor muncii din Frontul Democraţiei Populare vor chema poporul muncitor să muncească cu un avânt crescând pentru construirea socialismului, pentru întărirea patriei, pentru asigurarea bunei stări a celor ce muncesc, pentru întărirea, prin succesele noastre, a frontului mondial al luptei pentru pace.

Noi vom chema oamenii muncii să-şi sporească vigilenţa împotriva duşmanilor fericirii poporului dinauntrul ţarii, împotriva sugrumătorilor libertăţii popoarelor, duşmani ai independenţei şi libertăţii poporului nostru, aţâţatorii criminali ai unui nou război — imperialiştii americani şi englezi — şi a haitei de slugi nemernice ale imperialismului, dela social-democraţii de dreapta până la titoişti. Noi vom munci pentru întă-

rirea şi mai mare a sentimentelor de dragoste fierbinte şi recunoştinţa pe care le nutresc cele mai largi masse ale poporului nostru pentru Uniunea Sovietică, pentru tovaraşul Stalin.

Tovarăşi şi tovarăşe,

In munca sa partidul nostru şi oamenii muncii din patria noastră sunt insufleţiţi de pilda luminoasa a poporului sovietic, de grandioasele sale victorii, de perspectivele nemarginite pe care el le deschide omenirii. Impreună cu noi, popoarele celorlalte ţări de democraţie populara, marele popor chinez, poporul Republicii Democrate Germane, popoarele ţărilor capitaliste, popoarele care mai gem sub jug colonial, toţi cei ce doresc fericirea pentru ei şi pentru copiii lor au ochii aţintiţi cu nemarginită încredere spre Uniunea Sovietică, spre Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, spre marele său conducător, tovarăşul Stalin.

„Pentru noi — a spus în cuvântarea sa la Congres tovarăşul Stalin — *este deosebit de preţioasă această încredere, care înseamnă hotărîrea de a sprijini partidul nostru în lupta sa pentru un viitor luminos al popoarelor, in lupta sa împotriva războiului, în lupta sa pentru menţinerea păcii"* [1].

Istoria a încredinţat Partidului Comunist al Uniunii Sovietice un rol de cinste, rolul de far călăuzitor al mişcării comuniste mondiale, rolul de primă şi cea mai puternică brigadă de şoc, de brigada de şoc conducătoare a mişcării revoluţionare internaţionale. Partidul lui Lenin şi Stalin a îndreptăţit din plin speranţele omenirii muncitoare şi a îndeplinit cu cinste misiunea sa. Popoarele lumii ştiu că partidul lui Lenin şi Stalin îşi va îndeplini şi pe viitor până la capăt misiunea sa istorică. *(Aplauze furtunoase.)*

Să trimitem de aci un înflăcărat salut frăţesc Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Comitetului său Central, genialului conducător al popoarelor, stegarul luptei pentru pace, democraţie şi socialism, tovaraşul Stalin. *(Aplauze, urale puternice care nu contenesc timp îndelungat.)*

Trăiască pacea între popoare!

Jos aţâţătorii la război!

Trăiască gloriosul Partid Comunist al Uniunii Sovietice, partidul lui Lenin şi Stalin!

Trăiască genialul învăţător al oamenilor muncii din întreaga lume, care luminează prin geniul său drumul omenirii spre un viitor însorit — marele STALIN! *(Adunarea se ridica în picioare şi îşi manifestă prin aplauze furtunoase, ovaţii şi urale, care nu contenesc timp îndelungat, dragostea înflacărată pentru Uniunea Sovietica, pentru gloriosul P.C.U.S. şi pentru marele Stalin.)*

---

[1] I. Stalin, Cuvântare rostită la Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Editura pentru literatura politica, 1952, p. 3.

DESPRE NICOLAE BĂLCESCU
ȘI CERCURILE REVOLUȚIONAR-DEMOCRATICE DIN RUSIA

DE

GH. HAUPT

ASPIRANT LA UNIVERSITATEA DIN LENINGRAD

In cursul veacurilor, poporul din Țările Române, subjugate de imperiul otoman, a vazut în Rusia forța cu ajutorul căreia își va cuceri libertatea. Această credință se baza, în primul rând, pe multilateralele legaturi politico-economice și culturale, care își aveau începutul în vremurile cele mai vechi, și pe ajutorul pe care marele vecin ni l-a dat în vremuri grele și sumbre.

Paralel cu trupele rusești care au pășit pe pământul Moldovei și al Țării Românești, pentru a-i alunga pe asupritori, au venit la noi cărți și tipografii, sculptori și pictori, care au adus cu ei un neprețuit ajutor cultural și moral din partea marelui popor rus.

Ceea ce caracterizează gândirea social-politică a Moldo-Valahiei din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea și dela începutul secolului al XIX-lea, este faptul că gânditorii și oamenii progresiști din această perioadă au legat de Rusia soarta țarilor lor, desvoltarea lor viitoare, fiind convinși că eliberarea de sub jugul străin se va face cu ajutorul Rusiei.

Pline de optimism răsunau versurile învățatului Dosoftei dela sfârșitul secolului al XVII-lea: *„Dela Moscova răsare lucoare"*.

După câțiva ani, în 1700, mitropolitul Teodosie din București spunea într'o scrisoare: „Scăparea și ajutorul împotriva Turcilor și a catolicilor (adică a Austriacilor — *Nota Autorului)* poate veni numai dela Moscova".

Aceste rânduri au fost scrise în perioada în care Rusia lui Petru se afirma ca o mare putere.

Invățatul Dimitrie Cantemir a legat soarta țării de Rusia. In concepțiile sale social-politice își găsesc oglindirea, atât ideile și speranțele premergătorilor săi, cât și desvoltarea impetuoasă din perioada lui Petru. In timpul cât a trăit în Rusia la curtea lui Petru, D. Cantemir a încercat să fundamenteze teoretic speranțele și dorințele Moldovenilor și ale Muntenilor, care vedeau în Rusia pe eliberatoarea lor. Ceea ce caracterizează concepțiile și activitatea sa a fost „credința către stat

şi împărat", adică faţă de Rusia şi faţă de Petru, după cum a observat la timpul său iluministul rus N. Novicov [1].

In 1714, D. Cantemir i-a prezentat lui Petru tratatul „Cercetare asupra naturii monarhiei" [2], în care el dovedea caracterul natural al înfloririi şi al desvoltării imperiului nordic, şi-şi exprima credinţa profundă că desvoltarea viitoare a omenirii în general, şi a popoarelor asuprite de Turci, în special, este legată de Rusia, în fruntea căreia stă Petru, care, prin reformele sale, a creat un imperiu puternic şi înaintat [3]. In acest imperiu, condus de Petru, care a fost „un om cu adevărat mare" [4], după cum îl apreciază Engels, D. Cantemir a văzut un sprijin puternic pentru poporul nostru.

Evenimentele din secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea au dovedit că D. Cantemir avusese dreptate. Eliberarea Moldovei şi a Ţării Româneşti se datorează în mare măsură războaielor Rusiei împotriva Turcilor.

In cursul acestor războaie, poporul de jos, massele largi ţărăneşti au văzut în soldatul rus pe eliberatorul lor, concepţie care şi-a găsit oglindirea şi în cântecele populare. In aceste războaie, s'a întărit prietenia frăţească de arme dintre ostaşii ruşi şi români. Rusia a dat un mare ajutor la organizarea regimentelor de voluntari moldoveni şi munteni, care au luptat sub comanda lui Suvorov, a lui Bagration şi a lui Cutuzov. Eroul naţional român Tudor Vladimirescu, în 1811 locotenent în armata rusă şi comandant a 6000 de panduri, a fost decorat pentru vitejia sa.

Opinia publică românească a urmărit cu emoţie lupta poporului rus împotriva invaziei lui Napoleon. Unităţi de panduri s'au retras în Rusia, împreună cu armata lui Cutuzov, pentru a participa la lupta împotriva lui Napoleon. Proclamaţiile, care îndemnau la apărarea Rusiei, au fost traduse în limba română. Numeroase broşuri, stampe şi hărţi au popularizat victoria armatei ruse asupra cotropitorilor străini. Toate acestea arată că poporul român a văzut în Rusia pe eliberatoarea sa, pe salvatoarea sa de sub jugul străin. Aceste speranţe s'au realizat în cursul secolului al XIX-lea, în urma victoriei armatelor ruseşti, la care au participat şi trupele române. Sângele vărsat de soldaţii ruşi pentru eliberarea poporului român de sub jugul otoman a întărit temelia prieteniei nesdruncinate a poporului nostru cu marele popor rus.

Dar trebue să subliniem că oamenii de frunte ai României, şi în primul rând Nicolae Bălcescu, nu au legat şi nu au putut să lege soarta ţării de autocraţia ţaristă. Ţarismul a fost un bastion al reacţiunii europene şi „Jandarmul Europei" cum îl numeau clasicii marxismului.

Faptul că fruntaşii mişcării revoluţionare române din anii 1840—1850, în frunte cu N. Bălcescu, au înfierat şi au urît autocraţia ţaristă ne arată maturitatea lor. Această poziţie îi apropia ideologic de oamenii înaintaţi din Rusia acelui timp, care, prin Radişcev, prin decem-

---

1 Nicolai Novicov, Experienţa dicţionarului istoric asupra scriitorilor ruşi. 1772, p. 76—81.

2 Manuscrisul se păstrează în aşa numita bibliotecă a lui Petru, în secţia de manuscrise a Bibliotecii Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. din Leningrad.

3 Vezi articolul din „Studii" Nr. 1, 1951, p. 210—218.

4 K. Marx şi F. Engels, Opere, v. IX, partea I-a, p. 246.

briști, Herzen și Belinschi, ridicaseră steagul luptei împotriva autocrației țariste.

Prima generație de revoluționari ruși — decembriștii — au urmarit cu multa atenție și simpatie lupta popoarelor asuprite din Balcani, deci și a Moldovenilor și a Muntenilor. Când, în Ianuarie 1821, țaranii români s'au răsculat, sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, decembriștii au urmarit cu multă simpatie și atenție această luptă. Din ordinul generalului P. D. Kiseleff, locotenent-colonelul Pestel a plecat de trei ori în Moldova, la începutul anului 1821 (Martie—Aprilie), pentru a cerceta mișcarea eteriștilor și pentru a strânge informații despre răscoala din Moldova. Din rapoartele lui Pestel, se vede nu numai simpatia față de această luptă, dar și tendința de a-i ajuta pe răsculați, dorința de a le asigura posibilitatea sa fugă în Rusia în caz de necesitate și să gasească acolo un adăpost [1].

Dar decembriștii n'au știut sa analizeze just evenimentele din Moldo-Valahia. Având legaturi organizatorice cu Eteria și o atitudine plină de entuziasm pentru mișcarea de eliberare a Grecilor, ei înclinau să considere rascoala lui Tudor Vladimirescu drept o parte organică a mișcarii eteriste. Ei nu au știut să vadă elementul ei esențial: lupta țaranilor români împotriva jugului social și național.

In Martie 1821, Pușchin scria plin de entuziasm, din Chișinau, unuia dintre prietenii sai, Davîdov: *„Iți aduc la cunoștință întâmplari care vor avea urmări importante, nu numai pentru țara noastră, dar și pentru toată Europa. Grecia s'a răsculat și și-a proclamat independența. Teodor Vladimiresco, care a servit cândva în armata defunctului prinț Ipsilante, a ieșit, în Februarie anul curent, din București, împreună cu o ceată mică de arnauți înarmați și a declarat că Grecii nu mai pot suporta asupririle și jafurile șefilor turci, că ei au hotarît să se elibereze de sub jugul nelegiuit, că ei nu vor să platească decât dările impuse de guvern. Aceasta proclamație a alarmat toata Moldova. Prințul Sutzo și consulul rus au încercat zadarnic să împiedece lărgirea răscoalei — pandurii și arnăuții fugeau de pretutindeni la curajosul Vladimiresco, și în câteva zile el s'a aflat în fruntea unei armate de 7000 de oameni"* [2].

Oamenii progresiști din Rusia au vrut sa-i ajute cu arma în mână pe rasculați. După parerea profesorului Bazanov [3], generalul decembrist

---

[1] Unul din memoriile lui Pestel adresate lui P. D. Kiseleff a fost publicat de A. P. Zaboloțchi-Desiatovschi, Contele P. D. Kiseleff și epoca sa, v. IV, (publicat în Hurmuzachi, Documente v. IV, supl. I, p. 314—318).

Credem ca este neîntemeiata ipoteza Prof. S. Știrbu cu privire la faptul ca misiunea lui Pestel nu a fost oficial primita dela P. D. Kiseleff, ci ar fi fost întreprinsa din inițiativa decembriștilor. Aceasta ipoteza este contrazisă de fapte. P. D. Kiseleff, raportând lui Alexandru I evenimentele din Moldova, arata ca ele sunt extrase din notele locotenent-colonelului Pestel. Acest raport a parut foarte limpede chiar împaratului (N. Pavlov-Silvanschi, Decembristul Pestel în fața Justiției penale, p. 171—173). Tot în această lucrare, a fost publicat memoriul lui Pestel asupra acestei misiuni, adresat comandantului Wittgenstein (p. 173—174).

[2] Se crede ca scrisoarea lui Pușchin a fost scrisa lui S. D. Davîdov și nu lui Raevschi, așa cum s'a aratat în traducerile românești. Vezi A. S. Pușchin, Opere complete, Ed. Acad. de Științe a U.R.S.S., M-L., 1949, v. X, p. 22.

[3] V. Bazanov, Decembriștii la Chișinău (I. F. Orlov și V. F. Raevschi). Chișinau, 1951, p. 53.

M. F. Orlov, a cărui divizie staţiona la frontiera cu România, se pregatea să participe la eliberarea Greciei de sub jugul turcesc. Dar, în primavara anului 1821, decembriştii nu au putut să exercite o influenţa serioasa asupra mişcarii lui T. Vladimirescu. „Ei erau foarte departe de popor“,— scrie V. I. Lenin[1]. Chiar în Rusia, era foarte îngust cercul de oameni, care s'au resimţit de pe urma influenţei lor revoluţionare înainte de manifestarea din piaţa senatului (XII, 1825).

In prima jumatate a secolului al XIX-lea, ideile eliberatoare ruse pătrund în Ţara Româneasca şi în Moldova prin răspândirea literaturii progresiste ruse şi, în primul rând, a operei lui Puşchin. Primii traducători ai poeziilor lui Puşchin, poetul Al. Donici şi C. Negruzzi, l-au cunoscut personal pe marele poet rus, iar opera lor poarta amprenta clară a influenţei sale.

Dar numarul Românilor care ştiau că înafară de Rusia „lui Muraviev care spânzura, există şi Muraviev-i care sunt spânzuraţi“[2] era mic, extrem de mic. Revoluţia din 1848 şi, mai ales, evenimentele din perioada următoare au făcut ca Europa, deci şi Moldova şi Ţara Românească, să cunoască existenţa Rusiei progresiste şi revoluţionare, care lupta împotriva autocraţiei, dându-le posibilitatea să se convinga ca împotriva ţarismului se ridică poporul rus care, cu tot jugul îngrozitor care-l apăsa, nu a cedat în faţa tiraniei. Cel care a deschis ochii Europei, arătându-i că există două Rusii, a fost Herzen. El a venit la Paris în 1847 şi a rămas toată viaţa în emigraţie, pentru a putea servi poporul rus şi pentru a lupta pentru eliberarea lui. Dar, la Paris, el a putut să se convingă, în cele câteva luni ale revoluţiei din 1848, ce este democraţia burgheză.

Herzen şi-a întors faţa cu desgust dela purtătorii liberalismului burghez care au înnecat în sânge revoluţia muncitorilor din Iunie 1848. El a suferit profund din cauza înfrângerii poporului. Dar, deoarece el nu a înţeles caracterul revoluţiei din 1848, deoarece nu a văzut rolul istoric al clasei muncitoare, el a căzut pradă, pentru un timp, disperarii şi unui pesimism profund. „Falimentul spiritual al lui Herzen, scepticismul şi pesimismul lui profund de după anul 1848 a fost falimentul *iluziilor burgheze* în privinţa socialismului“, scrie Lenin[3]. Dar, departe de a sdruncina credinţa sa în viitorul poporului rus, evenimentele din 1848 dimpotrivă au întărit-o. In acelaşi timp, Herzen şi-a dat seama că Europa are idei pline de ignoranţă despre Rusia şi despre poporul rus. Drept urmare, Herzen a ajuns la concluzia: „Intr'adevar este timpul să facem Europa să cunoască Rusia. Europa nu o cunoaşte; ea cunoaşte guvernul nostru, faţada noastră, şi nimic mai mult. ...Acum vor cunoaşte mai bine poporul“[4].

Dela Herzen, prin operele lui şi dela el personal, emigranţii revoluţionari români între care şi N. Bălcescu au aflat că există două Rusii.

---

[1] V. I. Lenin, In memoria lui Herzen, Opere, v. XVIII, p. 14.

[2] A. I. Herzen, p. 459.

[3] V. I. Lenin, Opere, v. XVIII, p. 10.

[4] A. I. Herzen, Colecţie de opere, v. V. p. 390. După cum scrie un contemporan şi prieten de al lui, Herzen „a început cu curaj sa faca Rusia cunoscută strainilor, pe care o cunoşteau atât de puţin". Fragmente din amintirile lui M. C. Reichel şi scrisorile lui Herzen adresate ei. Moscova, 1909, p. 119.

Articolele şi broşurile lui Herzen, scrise în franceză şi în germană, au fost larg răspândite în Europa, iar schiţa sa „De pe celalalt mal" a atras atenţia tuturor cititorilor progresişti din Europa. După aceste lucrări, conducătorii revoluţiei din 1848 din Ţara Românească au înţeles multe fenomene, pe care, înainte, nu le putuseră explica. Ei au băgat de seamă că, chiar în armata ţaristă, care venise să înnăbuşe revoluţia dela 1848, erau larg răspândite ideile rezistenţei faţă de autocraţie. Un contemporan îşi aminteşte că, în 1848, „la Bucureşti, mulţi dintre ofiţerii şi chiar dintre căpitani (ai armatei ruse — *Nota autorului)* au conspirat cu unii dintre prizonierii români, transmiţându-le scrisori şi asigurându-i că, în caz că ungurii vor fi într'adevăr puternici şi vor rezista câtăva vreme, o bună parte a armatei va trece în tabăra ungurilor". Acelaşi contemporan scrie: „Mulţi dintre români au mai văzut cum plângeau soldaţii ruşi atunci când au fost aduşi să lupte împotriva ungurilor" [1], Oamenii progresişti români au înţeles cât de mare era cercul Ruşilor care erau de partea revoluţiei române şi ungare, împotriva autocraţiei ţariste [2].

Pe când se afla în emigraţie, Herzen a întreţinut legături de prietenie cu mulţi dintre conducătorii mişcării revoluţionare din diverse ţări, siliţi să-şi părăsească patria în urma înfrângerii revoluţiei, şi, încă în 1849, casa sa a devenit unul dintre centrele emigranţilor revoluţionari. Pe Herzen, care s'a bucurat de simpatia generală a oamenilor progresişti din timpul său, l-au cunoscut la Paris şi emigranţii români după 1848. O scurtă analiză a acestui fapt este necesară, cu atât mai mult, cu cât ne aduce mai aproape la desvăluirea importanţei problemei a legăturilor dintre Bălcescu şi cercurile revoluţionare ruse.

Nu aflăm decât foarte puţin despre relaţiile lui A. I. Herzen cu emigranţii români, din corespondenţa şi din operele sale. Numai în opera sa „Bîloe i dumî" [3], el aminteşte numele liberalului D. Brătianu (ulterior reacţionar inveterat) şi anume, în legătură cu activitatea „Comitetului democratic central al Europei", în 1852. Dar Herzen nu l-a cunoscut numai pe D. Brătianu, ci şi pe alţi conducători şi participanţi ai revoluţiei din 1848. Astfel, în 1870, organul conservatorilor „Pressa", care ducea o campanie împotriva fruntaşului burghez român C. A. Ro-

---

1 C. A. Rosetti. Rusia, 1852, în Scrierile lui C. A. Rosetti, v. I, 1887, p. 70—85.

2 Remarcam că şi Bacunin urmarea cu atenţie şi simpatie evenimentele revoluţionare din Valahia, în parte datorită faptului că ele intrau în planurile sale panslaviste. In Mai 1849, când a fost arestat la Dresda, i-a fost luat manuscrisul „Rascoala valahilor şi intervenţia Rusiei", scrisă în limba franceză în Februarie-Martie 1849 (Materialele pentru biografia lui Bacunin. Ed. de Stat, M.-P., 1923, v. I, p. 22—25 şi de asemenea, M. A. Bacunin, colecţia de opere şi scrisori... 1935, p. 379—381). Sunt indicaţii precum că şi la mijlocul lui Iulie 1848, Bacunin ar fi scris un oarecare articol cu privire la Valahia (... p. 542—543). In depoziţiile sale, Bacunin, printre cunoştinţele sale dela Dresda, numeşte şi pe Vasile Ghica din Valahia. V. Ghica este înfaţişat în raporturile poliţiei ca un opoziţionist, ca un cap înfierbântat, ca un om bogat. In August 1848, el se găsea la Viena de unde pleacă după revoluţia din Octombrie. La Dresda, el făcea parte din cercul democraţilor, şi îl cunoştea pe Bacunin. După ce au început turburările din Dresda, el a plecat prin München în Elveţia şi apoi la Marsilia (Informaţiile Comenduirii oraşului Viena din 19 Iulie 1849). M. A. Bacunin, Opere şi scrisori alese, Moscova, 1935, v. IV, p. 527 (Adnotări).

3 A. I. Herzen, Colecţia de Opere, v. V, p. 15, 281, 287.

setti, l-a învinuit pe acesta de o conspiraţie republicana şi a citat următorul fragment din articolul unui oarecare Gustav Rasch, publicat în ziarul „Der Hausfreund" din Berlin (Nr. 10, Ianuarie 1870): „La câteva zile după sosirea mea la Bucureşti m'am dus la Rosetti, pe care-l cunoscusem la Paris, în casa lui A. I. Herzen, pe vremea când eram amândoi în emigraţie în Franţa. Rosetti şi-a primit educaţia de conspirator şi agitator la şcoala superioară a Parisului" [1]. Desigur, aceste din urma cuvinte sunt oarecum exagerate. Rosetti era departe de a fi revoluţionar. Dar pentru noi este important faptul ca el l-a cunoscut pe Herzen, lucru confirmat de acelaşi G. Rasch [2], care-l cunoscuse pe Herzen din 1848 [3]. In articolul său „Alex. Herzen", scris pentru „Neue freie Presse", cu prilejul morţii lui Herzen [4], Rasch vorbeşte cu simpatie despre el şi despre ajutorul pe care Herzen l-a dat emigranţilor revoluţionari din Paris, în 1849. „Casa lui a fost locul de adunare al ostracizaţilor de cele mai diferite naţionalitaţi: aici se întâlneau Nemţi şi Italieni, Polonezi şi Români, Unguri şi Sârbi; în fiecare zi, în casa lui Herzen se punea masa cu 12 tacâmuri pentru emigranţi... Fiecare dintre aceste persoane a fost primit cu căldura în casa lui Herzen".

Enumerând câteva persoane, care au fost martore ale acestei atitudini faţă de emigranţi în casa lui Herzen, G. Rasch aminteşte şi despre „ministru român" Rosetti [5].

Există şi alte date care atestă legăturile dintre Rosetti şi Herzen. Astfel, în Noembrie 1851, P. D. Kiseleff, ambasadorul Rusiei la Paris, comunica, într'o notă secretă, că Herzen îşi transmite broşurile revoţionare în Rusia prin intermediul emigranţilor români [6]. „Partidul slav mi-a făcut impresia de a fi mai descurajat (decât partidul lui Czartoriski — *Nota autorului*) şi de a voi să acţioneze asupra populaţiei prin foi subversive. El a încercat să răspândească pamflete în principatele Moldovei şi Valahiei, ca şi în provinciile de Sud ale Imperiului" — arăta Kiselleff.

Şi mai departe, el scrie: „Herzen şi Golovin la Nisa, C. Zaleschi la Bruxelles, Rosetti, H. Rădulescu şi Kisch la Londra sunt conducătorii acestui partid. Carţile patrund: 1) fie prin Könisberg, unde un oarecare Rausmitz serveşte ca intermediar al lui Zaleschi din Bruxelles, 2) fie prin Bucureşti, unde un oarecare Paladi (conte) are legături cu Rosetti, autorul câtorva lucrări în limba română, în sfârşit, 3) prin Marsilia şi Constantinopole".

Dar între Herzen şi Rosetti nu s'au stabilit legături mai strânse.

---

[1] „Pressa", anul III, Nr. 17, 1870, p. 66.

[2] G. Rasch, scriitor democrat german a murit în anul 1878. „O placere deosebită mi-a produs G. Rasch" — scrie în anul 1877, Engels lui Liebknecht — în legatură cu faptul că Rasch a tipărit în Nr. 20 al revistei „Vorwärts" o declaraţie care arată că el s'a convins de corupţia lui Karl Vogt în urma demascarii acestuia de către Liebknecht. Arhiva lui Marx şi Engels, Partizdat, Moscova, 1932, v. IV, p 149

[3] A. I. Herzen, Opere, v. XXI, p. 559, Comentarii de M. Lemke.

[4] „Neue freie Presse", 1870, Nr. 1944, citat din A. I. Herzen, Opere, v. V, p. 269—270.

[5] Ibidem.

[6] Arhiva centrală istorică (Moscova).

Explicaţia acestui fapt nu trebue căutată numai în faptul că, după scurt timp, Rosetti nu a mai avut nimic comun cu mişcarea revoluţionară, dar în primul rând şi în aceea că Herzen avea o atitudine foarte critică faţă de oamenii din jurul său. „El ştia să vada mărginirea naţională a unora, oportunismul şi liberalismul altora, frazeologia goală şi metodele de a arunca praf în ochii altora...“ [1], trăsături pe care Herzen nu putea să nu le observe repede la Rosetti.

C. A. Rosetti, unul dintre conducătorii burgheziei liberale, care, după caracterizarea precisă a lui Bălcescu, „făcea agitaţie de dragul agitaţiei“, nu à răspândit ideile lui Herzen.

Totuşi, aceste relaţii personale cu Herzen l-au influenţat fără îndoială pe Rosetti, şi, în scurta perioadă cât a rămas în emigraţie, au lăsat unele urme în anumite acţiuni ale sale. Astfel este probabil că, şi sub influenţa acestei legături, el a scris, în 1852, la Paris, o carte despre Rusia, în care Rosetti demasca autocraţia ţaristă, arătându-şi simpatia pentru asupritul popor rus [2].

. Nicolae Bălcescu, cu toată atitudinea critică faţă de Rosetti, a avut legături strânse cu acesta şi a putut prin el să facă cunoştinţă dacă nu personal cu Herzen, cel puţin cu operele şi activitatea marelui revoluţionar democrat rus.

Pe de altă parte, tineretul progresist român şi emigranţii români, în primul rând Bălcescu, care se aflau atunci la Paris, au putut să cunoasca lucrarile lui A. I. Herzen şi au avut posibilitatea să facă legătură personală cu el şi prin intermediul istoricului francez J. Michelet.

Tot prin intermediul lui Michelet, Herzen şi cercurile revoluţionare ruse au avut posibilitatea să facă cunoscută activitatea lui N. Balcescu.

E cunoscut faptul că, între Michelet şi emigranţii români, s'a stabilit o legătură strânsă, putem spune chiar prietenească, încă din 1848 [3]. Istoricul francez simpatiza, de pe poziţii democratice, cu mişcarea de eliberare a unor ţări asuprite, cum erau Polonia, Italia şi România. Imediat după înfrângerea revoluţiei, Michelet a început să lucreze la „Legendele democratice“, în care trebuiau să intre schiţe din istoria mişcarii de eliberare a acestor ţari. Unii dintre emigranţii români l-au ajutat la alegerea materialelor.

In cadrul acestei căutari de material, el a avut prilejul să-l cunoască, în 1851, pe Herzen. Michelet l-a simpatizat pe Herzen şi a devenit prietenul şi admiratorul sau. „...Atâta timp cât mai exită în Europa asemenea oameni, nu aveam niciun motiv să fim disperaţi“ — scria Michelet despre Herzen, în 1852 [4]. Michelet a contribuit la răspândirea lucrărilor lui Herzen şi a fost unul dintre adepţii săi înfocaţi. El recomanda tuturor lucrarile lui Herzen, şi, deci, este natural să le fi recomandat şi Românilor pe care-i cunoştea.

---

1 F. Levin, Herzen şi Europa. „Pravda“ din 6 Aprilie 1937.

2 Scrierile lui C. A. Rosetti, 1887, v. I, p. 1—140. Rosetti scrie că autocraţia se sprijină în Rusia numai pe „subjugare, robie, ignoranţa şi teroare“, p. 125; ca epigraf la aceasta carte sunt citate cuvintele lui Pestel.

3 I. Breazu, Michelet şi Românii. Cluj, 1935

4 J. Michelet, Pologne à Russie Légende de Kosciusko, 1852, p. 130. Citat după A. I. Herzen, Colecţia de opere, v. VI, p. 675 (Adnotari).

Pe de altă parte, în cartea sa, apărută în 1854, care conţinea schiţe din mişcarea de eliberare a Italiei, a României, a Poloniei şi a Rusiei [1], existau nu numai referiri la Iscandev (adică Herzen), dar se simţea şi folosul criticii severe, pe care Herzen i-o făcuse lui Michelet încă în 1851 [2]. Trebue subliniat că în această carte, Michelet îl aminteşte des şi pe N. Bălcescu.

Pe vremea aceea, cartea lui Michelet a fost cunoscută atât de cititorii progresişti români, cât şi de cei ruşi. Ea a fost adusă în Rusia pe cale ilegală. In această carte Michelet vorbeşte despre Balcescu cu multă consideraţie. „Balcescu a fost un erudit de primul rang, şi, totodata o minte practică, foarte dreaptă, foarte luminoasă" — scrie Michelet. „El a fost un mare istoric al ţării sale şi, este înafară de orice îndoială, unul dintre conducătorii ei cei mai înţelepţi. Nu cunosc până acum nimic mai bun în această temă (adică problema agrară — *Nota autorului),* nimic mai instructiv, decât această broşură, intitulată „Chestiunea economică în Principatele Dunărene" [3].

In cartea sa, cunoscută de Herzen, Michelet a folosit larg această lucrare a lui Bălcescu.

Toate aceste fapte ne pot servi ca indicaţii pentru cercetarea mai adâncă în viitor, cu scopul de a lămuri problema legăturii dintre Balcescu şi Herzen. Pe de alta parte, dispunem şi de alte date, mai graitoare decât cele de mai sus, care dau posibilitatea de a afirma ca în 1849—1850, Bălcescu a cunoscut lucrările lui Herzen şi că ele i-au influenţat eventual şi activitatea lui revoluţionară.

N. Bălcescu, conducătorul lagărului revoluţionar democratic din Ţara Românească, ura autocraţia ţaristă. In articolele şi în scrisorile sale, el a demascat nu numai acest bastion al reacţiunii europene, dar şi pe toţi cei care se orientau spre el. Această poziţie atesta maturitatea concepţiilor revoluţionare ale lui Bălcescu. Dar trebue să subliniem că Balcescu nu a fost numai duşmanul autocraţiei ruse, dar şi duşmanul tiraniei în general. El a demascat cu pasiune pe Napoleon al III-lea, l-a înfierat ca pe cel mai periculos duşman al libertăţii şi i-a prevenit pe compatrioţii săi să nu caute ajutor la acest tiran [4].

Balcescu a demascat pe Palmerstoni, pe Napoleoni, pe Romanovi, „tiranii popoarelor", cum le spunea el. Credo-ul democratului revoluţionar reiese din rândurile, pe care le îndreaptă împotriva liberalilor Iaşi: „In zadar veţi îngenunchia şi vă veţi ruga pe la porţile împăraţilor, pe la uşile miniştrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici nu vor, nici nu pot. Fiţi gata dar a o lua voi, fiindcă împăraţii, domnii şi boierii pământului nu dau numai aceia ce le smulg popoarele" [5].

Bălcescu era ferm convins că poporul român poate scăpa de asuprirea naţională şi socială numai luptând în alianţă cu toate popoarele asuprite. Acestea erau idei utopice, pentrucă numai proletariatul a fost

---

[1] Les Légendes démocratiques du Nord. Paris, 1854.

[2] A. I. Herzen, Poporul rus şi socialismul. Scrisoare adresată lui Jules Michelet, Opere, v. VI, p. 433—462.

[3] Les Légendes démocratiques... p. 305—306.

[4] Vezi scrisoarea lui Balcescu — I. Ghica, Amintiri din pribegie.

[5] N. Bălcescu, Opere, v. I, partea a II-a, p. 107.

în stare să cucerească eliberarea de sub orice jug. Dar în condițiile istorice de atunci, Bălcescu nu putea să-și dea seama de acest lucru. Visurile sale spre o societate liberă de exploatare au fost expresia dragostei sale pentru popor, iar democratismul său revoluționar și-a gasit expresia în visul unei alianțe în luptă a popoarelor.

Balcescu nu s'a mărginit numai sa scrie despre această alianță și sa o dorească, dar el a luptat cu abnegație pentru înfaptuirea ei, arătându-și în fapte atitudinea cinstită și devotată față de cauza revoluției. In acest scop, el a plecat, în 1848, în Ungaria, ultima fortareața a revoluției, pe de o parte, pentru a-i convinge pe acei Români din Transilvania, care erau grupați în jurul lui Avram Iancu, să nu lupte împotriva Ungurilor, ci împotriva dușmanului lor comun, imperiul habsburgic. Pe de altă parte, el căuta să influențeze pe Kossuth, care ducea o politica națională dăunatoare revoluției.

In concepțiile lui Bălcescu despre crearea unui comitet care să fie statul major de acțiune al popoarelor asuprite din Europa de Sud-Est, se disting net două perioade: prima este aceea dinaintea sosirii sale la Paris, în 1849. In această perioadă, el s'a străduit să creeze o alianță între Români, Unguri, Turci și „popoarele democratice slave": Polonezii, Sârbii și Bulgarii. Ascuțișul acestei alianțe era îndreptat impotriva Rusiei țariste, care a intervenit împotriva revoluției ungare. Pe atunci, Balcescu nu își dădea seama de existența Rusiei revoluționare, și era înclinat să identifice Rusia lui Nicolae I cu Rusia în general. O dovedește scrisoarea sa din 29.XII.1848, când pe drumul din Ungaria spre Belgrad, el a luptat pentru o alianță cu popoarele slave cu scopul de a le smulge de sub influența Rusiei [1]. Această poziție a lui Bălcescu nu trebue să ne mire. El nu știa nimic sau prea puțin despre Rusia decembriștilor și a lui Herzen. El personal cunoștea numai doi Ruși, pe istoricii și filologii Grigorovici și Nadejdin, cu care făcuse cunoștință în timpul trecerii lor prin Țara Românească, în 1845 [2]. Dar, dela ei, el nu putea să afle nimic despre existența unei mișcări de eliberare în Rusia.

A doua perioadă începe în 1849, când, sosit la Paris, el s'a lovit, chiar din primele zile, de articolele lui Herzen din ziarul „Ecrits du peuple" și a auzit despre Herzen dela diverși emigranți străini și. desigur și dela Rosetti.

Aici la Paris, Bălcescu a depus toate eforturile pentru a crea Comitetul de acțiune al tuturor popoarelor dunărene și din Estul Europei. Infăptuirea acestui Comitet a întâmpinat întâi tot felul de greutăți, create

[1] I. Ghica, Amintiri din pribegie (Scrisoarea din 29.XII.1848).

[2] V. I. Grigorovici, profesor al Universității din Cazan (1845—1876) a fost trimis în misiune în anul 1845 și a trăit 4 luni în Valahia. A vizitat orașele Târgoviște, Câmpulung, Curtea de Arges, Buzău și până la 15 mânăstiri unde se gaseau monumente slave. In timpul cât a stat în Valahia a apărut primul număr al revistei „Magazinul istoric pentru Dacia" unde s'a tipărit corespondența lui Ștefan cel Mare (publicată în Rusia de catre Grigorovici, v. I, p. 277). Grigorovici învața limba română și „acorda o mare atenție elementului slav" al limbii române. Vezi Scurtă notă asupra calatoriei magistrului dela Universitatea din Cazan — Grigorovici. Revista Ministerului Instrucțiunii — Iunie 1847, p. 27—40. Nadejdin în calatoria sa — în Note științifice ale Universitații din Cazan, 1848.

de elementele liberale şi de dreapta din rândurile emigranţilor români. In lipsa lui Balcescu, liberalii reuşisera să puna mâna pe conducerea emigraţiei romane. Ei se temeau de revoluţie, mai mult decât de orice şi, desigur că nici nu s'au gândit sa întreprinda ceva pentru a strânge forţele în vederea luptei viitoare. Intre timp, elementele progresiste cereau să se stabileasca şi să se întareasca cât mai repede legăturile cu reprezentanţii altor popoare. „Ce relaţii aţi stabilit între noi şi ceilalţi emigranţi?" [1], îl întreba cu insistenţa Cesar Bolliac pe conducatorul aripei de dreapta Eliade, în scrisoarea din 30.II.1849, scrisa într'un ton foarte critic la adresa conducerii emigranţilor. Pe vremea aceea, în urma unei lupte îndelungate a lui Bălcescu, conducerea de dreapta a emigraţiei române a fost înlaturată si s'a creat un nou Comitet pentru conducerea emigraţiei, din care a făcut parte şi Bălcescu [2].

Balcescu nu s'a mulţumit numai sa stabileasca legături strânse cu conducătorii diferitelor grupuri naţionale de emigranţi, dar a pus si bazele unei organizaţii revoluţionare secrete a popoarelor din Estul Europei. Ceea ce este foarte important este faptul că în acest Comitet întra şi un reprezentant al Rusiei.

In scrisoarea din 26.I.1850, Bălcescu îi comunică lui Ghica la Constantinopol: „Am constituit la Londra un Comitet, în care vor intra câte trei reprezentanţi a 6 naţiuni: Românii, Ungurii, Polonezii, Ruşii, Boemienii şi Moravii, Turcii, Slavii de Sud" [3].

Sarcina Comitetului era realizarea mutuală a ajutorului şi a solidarităţii reciproce în mişcarea acestor popoare, pentru a cuceri, pe cale revoluţionară, o confederaţie liberă.

Bălcescu a subliniat caracterul secret al Comitetului.

„Ideea trebue propagată, dar existenţa Comitetului şi a membrilor săi trebue să fie secretă" [4]. Acest caracter conspirativ explica faptul că, înafară de cele comunicate în această scrisoare, nu ştim nimic despre activitatea acestui Comitet. După cum comunică Balcescu, au intrat în acest Comitet: din partea Românilor, el; din partea Ungurilor: Klapka, Teleky, Pulsky; doi reprezentanţi polonezi, şi, în sfârşit din partea Rusiei, Golovin.

---

1 Este foarte interesanta scrisoarea lui Bolliac în care se explica pe larg necesitatea unor mişcari revoluţionare unite ale Românilor cu Ungurii. 20 Mai 1873 Trompeta Carpaţilor, an. XI, Nr. 1066 (Biblioteca Acad. R.P.R., P. III, 1500, v. IV). Acest numar al ziarului este dedicat aniversării naşterii scriitorului Cesar Bolliac.

2 Ion Ghica, Amintiri din pribegie, p. 214.

3 Idem, p. 459.

In legătură cu aceasta trebue să amintim tendinţa emigraţiei ungare din 1850—1851 de a întări colaborarea revoluţionara cu Polonezii şi Ruşii. Spionul poliţiei austriace a comunicat în anul 1851 din Paris că, în ultimul timp, s'a observat o înclinaţie a emigraţiei ungare către revoluţionarii polonezi şi ruşi. „Ei vor să aţâţe turburările din Rusia şi sa conspire împotriva ţarului". Tábori Kórnel — Titkos rendörsegés Kamarilla: — Akták a bécsi titkos rendörség levéltárából Budapest, 1921, p. 177.

Ambasadorul dela Viena, Meiendorf, a comunicat la începutul anului 1851 că „...emigraţia maghiară a hotărît, cu scopul de a continua propria sa cauză, să-şi lege acţiunile cu propaganda revoluţionară în general şi cu Polonezii în special, pentru a exercita influenţă asupra populaţiei slave din imperiul Turc". Arhiva centrală istorică (Moscova, Fondul secţiunii I-a, expediţie 84, 2.1 — 1851, p. 17).

4 I. Ghica, Idem, p. 461.

Cine a fost acest Golovin? In „Bîloe i dumî", Herzen a caracterizat în mod strălucit această figură negativă şi monstruoasă, care s'a dat drept revoluţionar şi emigrant politic rus, numindu-l „un Nozdrev şi un Hlestacov autohton".

La fel ca mulţi dintre contemporanii săi de după 1850, Bălcescu a fost indus în eroare de cărţile, în fond slabe, ale lui Golovin, care erau îndreptate împotriva odiosului Nicolae I. Necunoscându-l în de aproape, Balcescu a luat în serios declaraţiile ţipătoare ale lui Golovin despre „revoluţionarismul" sau, etc. In plus, în această perioada, Golovin a reuşit să-şi creeze, deşi numai temporar, o aureolă de revoluţionar rus, iar în 1849 — 1851 lumea mai avea impresia că ei întreţine legaturi strânse cu A. I. Herzen [1]. Temeiul acestei păreri nu era numai faptul că ei s'au întâlnit de câteva ori şi ca erau în corespondenţă, dar şi în faptul ca, deşi Herzen avea faţă de el o atitudine negativă, tocmai în acest an, numele său a figurat împreună cu numele lui Golovin, pe câteva apeluri. „Tot ce face el (adică Golovin — *Nota autorului)* lumea crede că s'a făcut din îndemnul său..." — îi scria lui Herzen soţia sa, în 1851 [2].

Numai prin aceasta se explică faptul că Bălcescu l-a considerat pe I. G. Golovin drept un reprezentant al mişcării revoluţionare ruse şi a stabilit cu el un contact strâns. Golovin a căpătat chiar însarcinarea de a scoate un ziar în limba franceză, pentru a răspândi ideile comitetului secret [3]. Din acest ziar nu s'a ales nimic [4].

După toate probabilităţile, Comitetul nu a început să funcţioneze şi legătura dintre Bălcescu şi Golovin a slăbit. Astfel se explică faptul că, începând din vara anului 1850, democratul revoluţionar român nu mai aminteşte de aceste relaţii în corespondenţa sa.

Este greu să răspundem la întrebarea, dacă Golovin i-a vorbit lui Herzen despre existenţa Comitetului şi dacă a încercat să-l atragă la activitatea acestuia [5]. Din corespondenţa lui Herzen, nu putem extrage informaţii.

Dar este un fapt incontestabil interesul profund pe care opinia publică progresistă din România, în fruntea căreia se găsea Bălcescu, l-a manifestat pentru Rusia revoluţionară, după 1848. Oamenii progresişti din România, în frunte cu Bălcescu, nu au aflat numai despre existenţa celor două Rusii, din lucrările lui Herzen care erau larg raspândite în Europa, dar au început chiar să caute în rândurile democraţilor revoluţionari ruşi un aliat în lupta împotriva tiranilor, pentru libertatea poporului român. Cu timpul, acest interes al opiniei publice

---

1 Arhiva Roşie, 1937, v. II, p. 211.

2 A. I. Herzen, Opere, v. VI, p. 43

3 I. Ghica, Amintiri din pribegie, p. 461.

4 In Octombrie 1850, Golovin împreună cu G. Motie a înfiinţat la Nisa „O revista pentru un sezon". Vezi, Memoriile lui Ivan Golovin, Leipzig, 1859, p. 131. Aceasta însă nu putea fi revista pe care o dorea Bălcescu, ceea ce se poate vedea din caracterul şi conţinutul acestui jurnal.

5 La 26 Martie, 1850, Balcescu a anunţat în scrisoarea sa: „cunoştinţele mele din Londra au plecat cu treaba în Elveţia" (I. Ghica, p. 507). Se crede ca ar fi vorba de Golovin, care a petrecut iarna anului 1849—1850 la Londra, primavara la Geneva, iar în August, a trecut prin Turcia şi Nisa. Aici el l-a întâlnit pe Herzen (Trecutul, cartea a V-a, 1907, p. 283). Herzen a venit de asemenea la Geneva la Reichel (Vezi Amintirile lui M. K. Reichel, p. 67).

progresiste din România creşte mereu. Colaborarea cu mişcarea revoluţionară rusă se întăreşte tot mai mult în cursul deceniilor care urmează.

Trebue menţionat că numele şi ideile lui Nicolae Bălcescu devin bine cunoscute cercurilor democratice ruse, în perioada ascuţirii luptei poporului român pentru unirea Moldovei şi Ţării Româneşti. Aceasta se datoreşte, revistei „Sovremennic“ condusă de Cernîşevschi, revista, care, cum este ştiut, a militat în favoarea unirii. In paginile revistei „Studii“[1] s'a vorbit despre un studiu intitulat „Principatele dunarene Moldova şi Valahia“ publicat în numerele din Februarie şi Iulie 1858 ale revistei „Sovremennic“, arătându-se că acest articol a contribuit foarte mult atât la apărarea drepturilor poporului român, cât şi la opera de cunoaştere a României în Rusia. Trebue menţionat faptul important că studiul din „Sovremennic“ expune ideile lui Nicolae Bălcescu. Acest studiu aminteşte şi de numele marelui revoluţionar democrat român N. Bălcescu.

Ideea fundamentală a articolului din „Sovremennic“ este realizarea de jos a unirii, pe calea democratică în interesul poporului. Atât prin conţinutul lui, cât şi prin felul cum punea problema, articolul din „Sovremennic“ era în opoziţie radicală, atât cu concepţiile presei oficiale din Rusia, cât şi din Apusul Europei.

Era foarte greu să scrii un asemenea articol în condiţiile de atunci ale Rusiei ţariste, fără să mai vorbim despre condiţiile aspre ale cenzurii, care sileau revistele revoluţionar-democrate să recurgă la limbajul lui Esop[2].

O altă dificultate importantă a constituit-o faptul că revista a fost silită să desvalue adevaratul conţinut al revendicarilor de unire emise, nu de *liberalii* români, ci de *poporul* român, pe baza unor materiale extrem de sărăcacioase, de care putea să dispună cercetatorul rus al istoriei şi al situaţiei sociale din România. Aceste materiale se reduceau la câteva însemnări ale unor călători care vizitasera Moldova şi Ţara Românească la sfârşitul secolului al XIX-lea. Dar această literatură oferea puţin material despre problema agrară şi arăta prea puţin situaţia reală a claselor şi lupta maselor ţăraneşti. Pe de altă parte, chiar în literatura istorică a României, aceste probleme au început să fie tratate abia între anii 1840 — 1850, fenomen legat, în primul rând, de activitatea democratului revoluţionar N. Bălcescu[3].

Dar lucrările scrise în limba franceză de emigranţii români cu privire la problemele sociale după 1848, nu puteau pătrunde în Rusia,

---

[1] „Studii", 1949, Nr. 4.

[2] Numai în anul 1858, cenzura a şters din „Contemporanul", 45 pagini tipărite. Vezi V. Evgheniev — Maximov, Studii asupra istoriei jurnalisticii socialiste din Rusia secolului al XIX-lea, Leningrad, 1927, p. 111.

[3] N. Balcescu arata într'o serie de lucrari ale sale că „...istoria nu trebue să ne faca cunoscute numai anumite personagii privilegiate, ci trebue sa înfaţişeze poporul român cu instituţiile sociale, ideile, sentimentele şi obiceiurile sale în decursul secolelor". N. Bălcescu, Opere, v. I, partea I-a, p. 107. In anul 1846, Balcescu a scos minunata lucrare „Despre starea sociala a ţaranimii muncitoare din cnezatele româneşti în epoci diferite", Opere, v. I, p. 185—188.

deoarece figurau pe lista cărţilor straine interzise de secţiunea a III-a [1]. Aceasta explică lipsa de material. Acesta este motivul pentru care articolul din „Sovremennic" este împarţit în două părţi în ceea ce priveşte fondul. Prima parte este o schiţă istorică (până la revoluţia dela 1848) şi reprezintă, în fond, o traducere prescurtata a carţii lui R. Regnault: „Histoire sociale et politique des Principautés Danubiennes" [2], aparută la Paris în 1856, şi pe care autorul studiului nu o citeaza deloc. In schimb, partea a doua, care examina situaţia Moldovei şi a Ţarii Româneşti, dupa 1848, este o cercetare originală, atât prin problemele pe care le ridică, cât şi prin modul în care le tratează.

O trăsătură importantă a întregului articol este aceea ca, atât în tratarea istoriei cât şi în tratarea situaţiei sociale din Moldova şi din Ţara Românească, el reproduce aprecierea democratului revoluţionar român N. Bălcescu. Cauza acestui fapt este aceea ca lucrarea lui Regnault expune ideile lui N. Balcescu.

Istoricul francez reproduce pagini întregi din diferite lucrari ale lui Bălcescu, citând numai „Question économique...."

Cartea lui Regnault a fost foarte cunoscută în Occident. O cunoştea şi Marx, care, în analiza Regulamentului Organic din „Capitalul" [3], se referea la această carte. Dar un fapt extrem de important este că Marx a folosit din cartea lui Regnault *numai* datele lui N. Bălcescu.

Este interesant să menţionám felul în care autorul studiului din „Sovremennic" a folosit cartea lui Regnault.

Au fost lăsate la o parte toate consideraţiile lui Regnault şi folosite numai părţile care corespundeau concepţiei autorului. Rezultatul a fost că schiţa istorică a studiului din „Sovremennic" a coincis cu aprecierile şi cu explicaţiile lui N. Bălcescu. Asemenea lui Balcescu, „Sovremennic" arată că: 1) Proprietatea feudală din Moldova şi din Ţara Românească s'a născut din înstrăinarea prin violenţă a pamânturilor ţaranilor liberi, care se întemeiau pe principiile obştei; 2) el îi demască pe boieri şi arată că atât în trecut, cât şi în prezent, ei s'au manifestat ca elemente ostile intereselor naţionale; şi, în al treilea rând, pe baza datelor statistice ale lui N. Bălcescu „Sovremennic" arată starea îngrozitoare a ţăranilor şi uriaşa povară a obligaţiilor pe care Regulamentul Organic le impunea ţăranilor.

Deoarece atât Balcescu cât şi „Sovremennic" rezolvau problema de pe poziţii democratice, concepţiile lor în problema unirii principatelor într'un singur stat au coincis pe deplin.

Dar autorul articolului de care ne ocupăm nu cunoştea ideile lui Bălcescu numai prin intermediul lui Regnault. Astfel, în analiza istoriei ţaranilor, el nu se rezumă la cartea lui Regnault, iar când descrie reformele lui Mavrocordat, autorul foloseşte şi citeaza materiale tipărite

---

[1] Arhiva Centrală Istorică din Moscova, fondul, dosarul 426—1849 p. 139—145 „Indice alfabetic de carţi în limba franceza absolut interzis de cenzura straina". Sanct Petersburg, anul 1852.

[2] „Contemporanul", 1858, Nr. 4.

[3] K. Marx, Capitalul, M. 1949, v. I, p. 242, 244.

în revista „Magazinul istoric pentru Dacia“ [1], dând aceeaşi apreciere defavorabilă acestei reforme, ca și democratul revoluționar român. Analizând propunerile române în problema eliberării ţaranilor şi a împroprietăririi lor, „Sovremennic“ aminteşte numele lui Nicolae Balcescu [2] şi expune cu multă simpatie propunerile sale, pe baza broşurii „Question économique des principautés danubiennes“.

Este important să relevăm faptul că „Sovremennic“ nu se mărgineşte numai la menţionarea numelui lui Bălcescu în text, dar se referă la lucrarea lui de mai sus şi în notele dela subsol. Lucrarea lui Balcescu a apărut anonim la Paris, în 1850 [3], iar Regnault, care se refera ades la această lucrare şi reproduce din ea pagini întregi, nu arată nicăieri ca autorul acestei lucrări este N. Bălcescu.

Este extrem de greu să răspundem la întrebarea, de unde au putut afla cercurile progresiste din Rusia cine este autorul broşurii, dacă ţinem seama de regimul riguros al cenzurii din acea vreme. Acest lucru este cu atât mai greu, cu cât nu cunoaştem nici numele autorului studiului din „Sovremennic“. Chiar în lista „Evidenţa onorariilor“, a revistei „Sovremennic“, nu figurează nici numele autorului, nici onorariul care i s'a plătit. Dar desigur, autorul necunoscut al studiului a luat cunoştinţă de numele autorului broşurii „Question économique...“ din cartea susmenţionată a lui Michelet.

Din lipsa materialului, deocamdată trebue să ne mărginim la constatarea faptului că cercurile progresiste şi în primul rând, revoluţionarii democraţi ruşi din Rusia cunoşteau numele şi ideile revoluţionarului român N. Bălcescu. Acest lucru este valabil, în primul rând, pe lângă Herzen, pentru N. G. Cernîşevschi. El trebuia să cunoască acest articol, cel puţin pentrucă, începând din 1856, el a condus anumite rubrici ale revistei, pentru care citea corecturile în pagină şi participa la pregătirea materialului şi la redactarea revistei [4].

Totodată, se ştie că marele iluminist revoluţionar rus se interesa intens şi profund aproape de toate problemele vieţii politice din epoca sa, şi că, lucru extrem de important, el era specialistul revistei „Sovremennic“ pentru problema balcanică, ca şi pentru problema ţărănească, adica pentru problemele de care se ocupa articolul în discuţie.

---

[1] „Contemporanul“ citează denumirea acestei reviste şi a articolelor folosite de ea, în limba franceza; Archives de la métropole de Bucarest. „Magasin historique de la Dacie“, II, 1846, p. 284 (Cartea obşteştii adunari a Ţării Româneşti pentru desrobirea tuturor ţăranilor, 1847). Urbarium de Mavrocordat, ibidem, p. 243. (Urbariul sau punctul facut de domnul Constantin Nicolae Mavrocordat. „Magazinul istoric pentru Dacia“, II, 1846. Nu este lipsit de interes că în acelaşi numar al revistei „Magazinul istoric pentru Dacia“ se publicau fragmente din Istoria Rusiei, a lui Caramzin, care refereau la istoria Moldovei.

[2] „Contemporanul“, 1858, Nr. 4, p. 295.

[3] Aceasta este cea mai ascuţita şi cea mai coaptă lucrare a lui Balcescu. In această lucrare, el tinde să desvalue situaţia îngrozitoare a ţaranilor, sa rezolve chestiunea agrară şi totodată, după cum scrie el însuşi, să dea „o lovitură hotarîtoare Regulamentului (adică iobagiei — *Nota autorului*) şi boierilor....“ Vezi I. Ghica, Amintiri din pribegie, p. 507.

In acelaşi timp, „Question économique...“ reprezintă o sinteză a tuturor lucrarilor premergatoare ale lui Balcescu.

[4] Vezi, Moştenirea literara. Editura Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., Moscova, 1950, v. 53—54, p. 246.

Nu este lipsit de interes să menționăm că N. G. Cernîşevschi s'a ocupat în paginile revistei „Sovremennic" atât de problema agrară din Moldova din 1858, cât şi de lupta pentru unire în 1859. In Nr. VII al revi tei „Sovremennic" recenzând articole publicate în revista „Selscoe blagoustroistvo", între care figura şi articolul „Despre situaţia clasei ţărăneşti în Moldova şi despre discuţiile actualului divan din Moldova despre eliberarea ţăranilor", reprodus din „Revista Ministerului de Interne" [1]. N. G. Cernîşevschi citează nota redacţiei revistei „Selscoe blagoustroistvo" la acest articol: „Credem că putem scoate, din acest articol, unele învăţăminte şi avertismente folositoare pentru noi".

Este interesant să menţionăm că din acest articol, N. G. Cernîşevschi trage următoarea concluzie despre criza economiei feudale din Moldova, arătând că, în situaţia actuală: „ţăranii nu pot dispune liber de munca lor, iar moşierii, de pământul lor". Drept care, şi unii şi alții sunt nemulţumiţi de situaţia lor.

Cernîşevschi a arătat ca, în Moldova, „problema este una singură: în ce fel să răscumpere obligaţiile ţăranilor şi cât pământ să se dea în proprietate ţăranilor?" Şi tocmai aceasta este problema căreia articolul anonim din „Sovremennic", care manifestă simpatie faţă de propunerile lui N. Bălcescu, îi acorda cea mai mare atenţie.

Toate acestea dovedesc, dacă nu participarea directă, cel puţin cunoştinţele foarte amănunţite pe care le avea marele democrat revoluţionar rus în legătură cu acest articol, care prezenta publicului rusesc numele lui Bălcescu şi programul său.

Revista democraţiei revoluţionare ruse a apărat rezolvarea *democratică* a problemei unirii, nu numai în opoziţie cu forţele reacţionare şi conservatoare din apus, dar şi în opoziţie cu forţele liberale din apus şi din Rusia, care se ridicau împotriva soluţionării de jos, democratice a acestei probleme.

Din datele sumare de mai sus reiese că studierea problemei relaţiilor dintre N. Bălcescu şi revoluţionarii democraţi ruşi, va aduce lămuriri însemnate privind epoca în care a trăit şi a luptat N. Bălcescu, dela a cărui moarte se împlinesc acum 100 de ani.

---

[1] „Sovremennic" (Contemporanul) 1858, cartea a 7-a şi de asemenea, N. G. Cernîşevschi, Opere, 1949, v. V, p. 818—820. Articolul recenzat de Cernîşevschi a fost tiparit mai întâi în numărul din luna Mai al „Revistei Ministerului Afacerilor Interne" din 1858, (v. XXIX, secţia a II-a, Cercetari şi Descrieri, cartea a 4-a, p. 141—154). Acest articol înafara de revista „Selscoe blagoustroistvo" a fost retiparit în revista liberala „Sîn Otecestva" 1858, Nr. 20 din 18 Mai.

SCURT DICȚIONAR FILOSOFIC

Publicăm în traducere românească extrase din lucrarea „Scurt Dicționar Filosofic" de M. Rosenthal și P. Iudin, aparut la Moscova în anul 1951, în ediția a III-a.

MATERIALISM ISTORIC, sau *concepția materialistă a istoriei* — învățătura marxist-leninistă despre legile de desvoltare a societații omenești. Materialismul istoric este extinderea consecventă a tezelor materialismului dialectic la studiul fenomenelor sociale. Inainte de Marx, în știință domina concepția idealistă a istoriei. Crearea teoriei materialismului istoric este legată de marea descoperire făcută de Marx în interpretarea istoriei și a evenimentelor istorice. „După cum Darwin descoperise legea desvoltarii naturii organice, tot așa Marx a descoperit legea desvoltării istoriei omenești: faptul simplu, până acuma ascuns sub buruienile ideologiei, că oamenii trebue în primul rând să manânce, să bea, să locuiască și să se îmbrace, înainte de a putea să se îndeletnicească cu politica, știința, arta, religia, etc.; că, prin urmare, producția mijloacelor materiale nemijlocite de trai și odată cu această treaptă respectivă de desvoltare economică a unui popor sau a unei epoci alcătuesc temelia din care s'au desvoltat orânduirile de stat, concepțiile juridice, arta și chiar religia oamenilor, temelia prin care trebue lămurite acestea, și nu invers, cum s'a procedat până acum" (Engels). K. Marx—F. Engels, „Opere alese", Ed. P.M.R. 1952, v. II, p. 152). In desvoltarea mijloacelor de producție a bunurilor materiale necesare pentru existența omului, materialismul istoric vede principala forță care determină întreaga viață socială a oamenilor și condiționeaza trecerea dela o orânduire socială la alta. Nicio societate nu poate să existe fără a produce bunuri materiale. Cu ajutorul uneltelor de munca, al tehnicii, omul exercită în procesul de producție o influență asupra naturii și obține cele necesare pentru trai. De desvoltarea producției materiale depinde progresul societății. Istoria societății omenești începe din momentul când omul s'a ridicat până la folosirea uneltelor și a devenit „un animal care confecționează unelte". Cu cât *forțele de producție ale societații* (vezi) sunt mai desvoltate, cu atât este mai puternica dominația omului asupra naturii. Odată cu desvoltarea forțelor de producție se schimbă și a doua latură necesară a producției materiale — *re-*

lațile de producție (vezi) se schimbă rânduielie social-economice. Inlocuirea *formațiilor social-economice* (vezi) în istorie (orânduirea primitiva, sclavagistă, feudală, burgheză, socialistă) este în primul rând înlocuirea unor relații de producție prin altele mai progresiste. Această înlocuire este întotdeauna urmarea necesara a desvoltarii forțelor de producție ale societații. Statornicirea noilor relații de producție se face de obicei pe calea rasturnarii revoluționare a vechilor relații de producție. Meritul teoriei materialismului istoric a lui Marx consta, prin urmare, în faptul ca, în primul rând, ea a acordat atenție legilor economice ale vieții societații, condițiilor obiective ale producției materiale, care constitue baza întregii activitați istorice a oamenilor. Datorita teoriei lui Marx, „haosul și arbitrarul care domniseră până atunci în concepțiile asupra istoriei și politicii au fost înlocuite cu o teorie științifică uimitor de unitară și de armonioasă, care arată cum dintr'o orânduire de viața socială se desvoltă, ca urmare a creșterii forțelor de producție, o altă orânduire superioară — cum se desvoltă, de pildă, capitalismul din feudalism" (Lenin, „Trei izvoare și trei parți constitutive ale marxismului", Ed. P.M.R., 1948, p. 8—9). Materialismul istoric a pus pentru totdeauna capăt teoriilor idealiste, care priveau istoria societății ca o activitate haotică, arbitrară a indivizilor. După cum arata Lenin, concepția materialistă a istoriei a redus pentru întâia oara acțiunile indivizilor „la acțiunile *claselor,* a căror luptă determină desvoltarea societății". Descoperirea faptului că producția materiala este adevărata bază a întregii vieți și a evoluției societații a permis pentru întâia oară să se înțeleagă mărețul rol creator al masselor popu'are, muncitoare, în istorie. Istoria evoluției sociale a fost pentru întâia oară înțeleasă ca „istoria a înșiși producătorilor de bunuri materiale, istoria masselor celor ce muncesc, care sunt forțele fundamentale ale procesului de producție și care produc bunurile materiale necesare existenței societății.

Prin urmare, știința istoriei, dacă vrea să fie o adevărată știință, nu mai poate sa reducă istoria evoluției sociale, la acțiunile regilor și șefilor de armată, la acțiunile «cuceritorilor» și ale «subjugatorilor» de state, ci trebue, înainte de toate, să se ocupe cu istoria producătorilor de bunuri materiale, cu istoria masselor celor ce muncesc, cu istoria popoarelor" (Stalin, „Despre materialismul dialectic și materialismul istoric", ed. de lux, P.M.R., 1951, p. 57). In funcție de modul de producție existent, de existența materială a societații, se formează și caracterul istoric determinat al întregii orânduiri sociale, al instituțiilor politice, modul de gândire al oamenilor, concepțiile, ideile și teoriile lor. *Existența socială determină conștiința socială.* Nu putem înțelege în mod just esența instituțiilor, ideilor și teoriilor politice, dacă uităm de baza materială a apariției lor — orânduirea economică a societății. Nu putem înțelege de ce într'o epocă apar unele instituții și idei, iar în altă epoca altele, dacă pornim dela ele însile, și nu dela baza economică. Conștiința socială — concepțiile politice, juridice, artistice, filosofia, religia și celelalte forme ideologice — depind de relațiile de producție dominante dintre oameni și se modifică fundamental odată cu modificarea bazei economice. Explicând originea și dependența instituțiilor, ideilor

şi teoriilor politice, de bază, teoria materialismului istoric nu neaga deloc marea lor însemnatate în viaţa socială. Materialismul istoric, spre deosebire de *materialismul economic* (vezi), care reduce rolul oamenilor la zero, dimpotrivă, subliniaza uriaşul lor rol social. Odata apărute, instituţiile şi ideile sociale şi politice devin ele însele o forţa, care exercita o influenţa asupra condiţiilor care le-au dat naştere. Ele sau frâneaza desvoltarea socială ca forţe reacţionare care servesc păturile şi clasele înapoiate ale societăţii, sau fac ca această desvoltare sa mearga înainte, servind clasele înaintate, revoluţionare. In teoria materialismului istoric sunt strâns şi indisolubil îmbinate materialismul consecvent şi istorismul. Tocmai de aceea, odată cu descoperirea teoriei materialismului istoric, ştiinţa sociala s'a transformat pentru întâia oara într'o adevărată ştiinţa a legilor de desvoltare a societaţii omeneşti. Marx a dat o genială formulare a esenţei materialismului istoric în prefaţa la cartea „Contribuţiuni la critica economiei politice". „In producţia sociala a vieţii lor, oamenii intră în raporturi determinate, necesare, independente de voinţa lor, în raporturi de producţie care corespund unei anumite trepte de desvoltare a forţelor lor materiale de producţie. Totalitatea acestor raporturi de producţie constitue structura economică a societaţii, baza reală pe care se ridică o suprastructura juridica şi politica şi căreia îi corespund anumite forme de conştiinţa socială. Modul de producţie a vieţii materiale determina procesul vieţii sociale, politice şi spirituale în general. Nu conştiinţa oamenilor le determina existenţa, ci, dimpotrivă, existenţa lor sociala le determină conştiinţa. Pe o anumită treapta a desvoltării lor, forţele materiale de producţie ale societaţii vin în contrazicere cu raporturile de producţie existente sau — în termeni juridici — cu raporturile de proprietate înlauntrul cărora ele se mişcaseră până atunci. Din forme de desvoltare a forţelor de producţie, aceste raporturi se prefac în catuşe ale acestora. Atunci se deschide o epocă de revoluţie socială. Schimbarea bazei economice provoacă prefacerea mai înceată sau mai rapidă a întregii uriaşe suprastructuri. In cercetarea unor astfel de prefaceri trebue să se facă totdeauna deosebire între prefacerea materială a condiţiilor economice de producţie, prefacere care poate fi constatată cu precizie pe calea ştiinţelor naturale, şi între formele juridice, politice, religioase, artistice sau filosofice, cu un cuvânt ideologice, sub care oamenii devin conştienţi de acest conflict şi îl soluţionează prin luptă. După cum un individ nu poate fi apreciat după cele ce gândeşte el despre sine, tot astfel o asemenea epocă de prefacere nu poate fi apreciată după conştiinţa ei. Dimpotrivă, această conştiinţă trebue explicată prin contrazicerile vieţii materiale, prin conflictul ce există între forţele de producţie ale societăţii şi raporturile de producţie. O formaţiune socială nu piere înainte de a se fi desvoltat toate forţele de producţie pentru care este destul de larga, iar raporturile de producţie noi şi superioare nu le iau locul niciodată înainte de a se fi maturizat condiţiile lor materiale de existenţa, în chiar sânul vechii societăţi. Deaceea omenirea îşi pune totdeauna numai sarcini pe care le poate rezolva, căci privind mai de aproape, vom găsi totdeauna că problema însăşi se iveşte numai colo unde condiţiile materiale ale rezolvării ei există sau, cel puţin, se află în proces de de-

venire" (K. Marx F. Engels, „Opere alese", Ed. P.M.R., 1949, p. 361—362). Teoria materialismului istoric creată de Marx şi Engels a fost desvoltata şi îmbogaţită de către Lenin şi Stalin pe baza analizei noilor condiţii de desvoltare ale societăţii în epoca imperialismului şi a revoluţiilor proletare, în epoca construirii socialismului. In lucrarea lui I. V. Stalin *„Despre materialismul dialectic şi materialismul istoric"* (vezi) sunt expuse cu o minunată claritate şi profunzime bazele materialismului istoric, sunt elaborate în mod creator o serie întreagă de probleme — condiţiile vieţii materiale ale societăţii, particularităţile producţiei, concordanţa deplină dintre relaţiile de producţie şi forţele de producţie în orânduirea socialistă, rolul ideilor în desvoltarea societăţii etc. In lucrarea lui I. V. Stalin, „Marxismul şi problemele lingvisticii" a fost desvoltată mai departe cu profunzime problema fundamentală a materialismului istoric, problema *bazei şi suprastructurii* (vezi).

MATERIALISM ISTORICO-NATURALIST (materialism ştiinţifico-naturalist, materialism spontan) — „convingerea instinctivă, neajunsă la conştiinţă, difuză, intuitivă din punct de vedere filosofic, a sdrobitoarei majorităţi a naturaliştilor asupra realităţii obiective a lumii exterioare, ce e reflectată de conştiinţa noastră" (Lenin, „Materialism şi empiriocriticism", Ed. P.M.R., 1948, p. 391). In „Materialism şi empiriocriticism" Lenin dă ca pildă pe materialistul spontan E. Haeckel (vezi), autorul cărţii „Enigmele universului", care nu se consideră materialist, dar cu toate acestea, credincios ştiinţei, ajunge la concluzii materialiste, dovedind prin aceasta *„imposibilitatea de a extirpa materialismului istorico-naturalist"* (Op. cit., p. 395). Convingerea că lumea este materială şi că ea există în afară şi independent de conştiinţa noastră este o convingere practică (experimentală) firească, a oricărui om cu judecată sănătoasă. Dar materialismul ştiinţifico-naturalist inconştient, spontan, daca nu devine conştient. cade în empirism şi pozitivism vulgar, devine uşor prada idealismului şi metafizicii. Idealiştii se folosesc de slabiciunea materialismului ştiinţifico-natural pentru a-l abate pe poziţiile idealismului filosofic. In „Materialism şi empiriocriticism" Lenin a aratat că una dintre cele mai importante cauze ale crizei ştiinţelor naturii a fost nepriceperea de a înţelege din punct de vedere filosofic noile cuceriri ale ştiinţei, şi că această criză poate fi biruită numai pe calea trecerii dela vechiul materialism ştiinţifico-naturalist metafizic, mecanicist la materialismul conştient, dialectic. In articolul „Reflecţiuni asupra însemnătaţii materialismului militant", Lenin cerea materialiştilor dialecticieni să întarească „alianţa cu reprezentanţii ştiinţelor moderne ale naturii care înclină spre materialism" (Lenin, Marx, Engels, Marxism, Ed. a II-a P.M.R., 1949, p. 492), să ridice materialismul ştiinţifico-naturalist al naturaliştilor până la nivelul materialismului dialectic. Lenin arata că „fără o solidă fundamentare filosofică, niciun fel de ştiinţa a naturii, niciun fel de materialism nu va putea rezista în lupta împotriva asaltului ideilor burgheze şi a restabilirii concepţiilor burgheze despre lume. Pentru a rezista în această luptă şi a o duce cu deplin succes la bun sfârşit, naturalistul trebue să fie un materialist modern, un adept conştient al materialismului reprezentat de Marx, trebue să fie

adică un materialist dialectic" (Op. cit., p. 493). Dar a fi un materialist dialectic conștient înseamnă să-ți însușești bazele teoretice ale marxism-leninismului „caci nu poate fi socotit cu adevărat leninist acela care, zicându-și leninist, se mărginește numai la specialitatea sa, de pilda, la matematică, botanică sau chimie, dincolo de care nu vede nimica" (Stalin, „Problemele leninismului", Ed. a II-a P.M.R., 1942, p. 127).

CULTURA — este totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire în procesul practicii de muncă istorico-sociale. Valorile materiale, în primul rând forțele de producție, țin de domeniul culturii materiale. Realizările științei, artei etc. alcatuesc domeniul culturii spirituale. Cultura materială și spirituala sunt în mod strâns legate între ele. Cultura spirituală, gradul de desvoltare a ei depind de nivelul culturii materiale a societății. Cultura spirituală a societații împarțite în clase are un caracter de clasă. Direcția desvoltării ei este determinată de interesele clasei dominante. Proletariatul, făurindu-și cultura sa, folosește tot ceea ce este valoros, ceea ce a fost creat în domeniul culturii de către generațiile procedente, prelucrând în mod critic și controlând totul în lumina practicii sale sociale istorico-mondiale. „Cultura proletară trebue să fie desvoltarea firească a acelui baraj de cunoștințe pe care le-a elaborat omenirea sub jugul societății capitaliste, a societății moșierești, a societății birocratismului" (Lenin). Proletariatul, îndeplinindu-și misiunea sa istorică, desființează împărțirea în clase a societații și totodată se desființează pe sine însuși ca clasă și creează societatea socialistă fără clase. Cultura *proletară* de clasă este în același timp cultùra întregii omeniri a societății comuniste. Astfel, cultura proletară se deosebește radical de cultura tuturor celorlalte societați împărțite în clase, cultura proletară se deosebește de asemenea prin caracterul său de massă, național. Ea este un bun al masselor largi ale proletariatului și al altor pături de oameni ai muncii care merg dupa proletariat. Procesul de însușire a culturii de către massele oamenilor muncii constitue o întreagă revoluție — revolutia *culturală*. Menșevicii afirmau că revoluția culturală trebue să preceadă în mod obligatoriu trecerea puterii în mâinile proletariatului, dat fiind că altfel, proletariatul învingător s'ar dovedi, chipurile, incapabil sa conducă statul. Lenin a sdrobit această teorie trădătoare; practica construirii socialismului în U.R.S.S. a arătat în mod evident deplina inconsistența a acestei teorii, esența ei reacționară de clasă. In condițiile societății exploatatoare, spunea Lenin, unde acționează cu toată forța puternicul mecanism al înrobirii economice, politice și ideologice, massele nu sunt în stare să-și însușească cultura. Revoluția culturală poate avea loc numai atunci când, după instaurarea dictaturii sale, proletariatul învingător creează condițiile corespunzătoare pentru aceasta. Tocmai așa s'a întâmplat în U.R.S.S. Luând puterea în mâinile sale, proletariatul din U.R.S.S. a folosit toate bogățiile materiale și spirituale ale țării pentru binele poporului. Lichidarea analfabetismului, învățământul general obligatoriu, înarmarea oamenilor sovietici cu cunoștințe tehnice, atragerea păturilor celor mai largi ale oamenilor muncii la activitatea socială și de stat, întrecerea socalistă, toate acestea au fost elementele componente

a.e măreţei revoluţii culturale care a avut loc în ţara noastra. Principalul rezultat al revoluţiei culturale în U.R.S.S. este crearea unei noi intelectualităţi sovietice, o intelectualitate pe care nu a cunoscut-o şi nu putea s'o cunoasca întreaga istorie precedentă a omenirii. Desvoltarea culturii ın ţara noastră are loc pe baza înfloririi culturii naţionale în forma şi socialistă în conţinut. Lenin şi Stalin au aratat singura cale justa de desvoltare a culturii dupa victoria proletariatului — cale care duce la cultura comunistă mondială. Partidul a sdrobit teoriile antimarxiste care, sub aspectul construirii culturii internaţionale, au fost ındreptate împotriva desvoltării culturii naţionale în formă şi socialiste în conţinut. Partidul a respins întotdeauna concepţiile burgheze cosmopolite care ignoreaza interesele desvoltării culturii naţionale. Meritul tovarăşului Stalin constă în elaborarea profunda a problemei cu privire la faptul că desvoltarea maximă a culturii naţionale în formă şi socialista în conţinut este acea bază pe care creşte viitoarea cultură mondiala unică a societăţii comuniste. „Proletară în conţinut, naţională în forma iată cultura universală spre care merge socialismul. Cultura proletara nu desfiinţeaza cultura naţională, ci, îi dă conţinut. Şi invers, cultura naţională nu desfiinţează cultura proletară, ci îi dă formă" (Stalın). Numai Puterea Sovietică, care se conduce după învaţatura lui Lenin şi Stalin, a facut din cele mai bune valori culturale istorice, create de fiecare naţiune care face parte din U.R.S.S., un bun al întregului popor muncitor. Un rol deosebit sub acest raport îl joacă cultura înaintata a marelui popor rus, cultură legată de nume ca Puşchin şi Tolstoi, Bielinschi şi Cernîşevschi, Cehov şi Gorchi, Secenov şi Pavlov, Mendeleev şi Butlerov, Docuceaev şi Viliams, Timiriazev şi Miciurin, Ceaicovschi şi Glınca, Suricov şi Repin şi multe alte nume cunoscute, de clasici ai ştiinţei şi artei ruse. Cultura socialistă sovietică desvoltă pe o nouă bază cele mai bune tradiţii ale acestei culturi înaintate, ca şi cultura naţională înaintată a altor popoare. Victoria socialismului în U.R.S.S., succesele revoluţiei culturale, caracterul profund ideologic şi progresist al literaturii sovietice au făcut din ea centrul culturii înaintate a lumii întregi. Cultura socialistă creată în U.R.S.S. este o cultură de tip nou, superior, cum nu a cunoscut omenirea. Ea este pentru întreaga omenire prototipul culturii viitorului, când socialismul va învinge în lumea întreagă. Cultura socialistă exprimă raporturile dintre oamenii între care sunt desfiinţate raporturile de exploatare şi de asuprire. Aceasta este o cultură cu adevărat liberă, cu adevărat populară. Cultura sovietică este opusă, „culturii" în descompunere, complet putredă a imperialismului, şi este o forţă atractivă pentru cei mai buni reprezentanţi ai culturii din toate ţările. Perspectivele desvoltării ulterioare a culturii socialiste sovietice sunt măreţe. Tovarăşul Stalin arată că partidul îşi trasează ca sarcină să-i facă pe toţi muncitorii şi ţăranii culţi, să ridice nivelul tehnic şi cultural al muncitorilor până la nivelul inginerilor şi tehnicienilor, nivel necesar pentru desfiinţarea deosebirilor dintre munca fizică şi munca intelectuală. Invăţământul general obligatoriu de 7 ani, succesele revoluţiei culturale, desvoltarea întrecerii socialiste, succesele construcţiei comunismului în U.R.S.S., deschid calea spre desfiinţarea completă a deosebirilor dintre munca fizică şi

munca intelectuală, spre desvoltarea multilaterală a tuturor capacităților fizice și spirituale ale omului. Victoria socialismului transforma aspectul satului. In locul vechiului sat a crescut și se desvolta un sat nou, bazat pe tehnica socialistă, pe cultura sovietica înaintata. Ramașițele vechiului contrast dintre oraș și sat se șterg tot mai mult. Cu fiecare succes nou în construcția comunistă va crește cultura poporului sovietic, căci comunism înseamnă nu numai o abundență de produse de consum, ci și înflorirea multilaterală a culturii spirituale.

„MARXISMUL ȘI PROBLEMELE LINGVISTICII“ — genială opera a marxismului creator, scrisă de I. V. Stalin în 1950 în legatura cu discuția din „Pravda“ cu privire la problemele lingvisticii. In această opera tovarășul Stalin a criticat cu profunzime teoria antimarxistă a lui Marr despre limbă, teorie care orientase lingvistica sovietica într'o direcție falsă. Pornind dela tezele fundamentale ale materialismului dialectic și materialismului istoric, tovarășul Stalin a fundamentat și a desvoltat în mod multilateral teoria marxist-leninista a lingvisticii, a adus o nouă contribuție de seamă la tezaurul științific al marxismului, a creat singura bază teoretică științifică pentru desvoltarea mai departe a problemelor arzătoare ale lingvisticii și ale construcției lingvistice în U.R.S.S., și a îmbogățit cu noi teze teoria marxist-leninistă a desvoltarii limbii și a culturii naționale în condițiile socialismului și comunismului. Principalele teze ale lui Marr și anume, că limba ar fi o suprastructură a bazei economice, că limba are un caracter de clasă și că desvoltarea ei s'ar face sub formă de explozii periodice, ca limba nu este un mijloc de comunicare între oameni, ci un instrument de lupta al unei clase împotriva alteia, și alte teze nemarxiste, vulgarizatoare, de felul acestora, împiedecau să se rezolve în mod just problemele fundamentale ale lingvisticii. Tovarășul Stalin a aratat ca limba nu este o suprastructură. Spre deosebire de suprastructura, care se modifică împreuna cu baza economică și este produsul unei singure epoci, limba „traiește incomparabil mai mult decât orice bază și orice suprastructură“ („Marxismul și problemele lingvisticii“, Ed. de lux, p. 20), ea „este produsul unei întregi serii de epoci, în decursul cărora ea capată formă, se îmbogațește, se desvoltă și se șlefuește“ (Op. cit., p. 19 20). Spre deosebire de suprastructură, care este legata de producție numai indirect, prin intermediul bazei, limba, ne învața I. V. Stalin, „reflectă schimbările din producție imediat și nemijlocit, fără să aștepte schimbarile în bază“ (Op. cit., p. 24). In lumina acestei definiții — singura științifică — a esenței limbii, devine absolut limpede cât de greșită și de daunat are este încadrarea limbii printre fenomenele cu caracter de clasă. Incercarea lui Marr și a elevilor lui de a declara limba drept o categorie de clasă este în contradicție cu concepția marxistă despre națiune, deoarece una din trăsăturile caracteristice ale națiunii este comunitatea de limbă. Tovarășul Stalin a descoperit și a fundamentat legile de desvoltare ale limbii. I. V. Stalin a respins teoria stadialității a lui Marr, teorie lipsită de valoare și în contradicție cu faptele, potrivit căreia pe o treaptă sau alta, vechea limbă dispare brusc, pe calea exploziei, iar în locul ei apare o limbă nouă, care ar corespunde noii baze economice. „Marxismul —

ne învaţa tovarăşul Stalin — nu admite explozii brusce în desvoltarea limbii, moartea bruscă a limbii existente şi construirea bruscă a unei limbi noi" (Op. cit., p. 58). I. V. Stalin a descoperit legile acţiunii reciproce dintre diferitele limbi în trecut şi a aratat cum se va desfăşura procesul de contopire a limbilor într'o singură limbă comună în viitoarea societate comunistă. Lucrarea lui I. V. Stalin cu privire la lingvistica a indicat o cale clară lingvisticii sovietice şi a dat o profundă temelie teoretică practicii construcţiei lingvistice din ţara noastră, construcţie care reprezinta una dintre cele mai importante verigi ale construirii culturii sovietice socialiste. El a spulberat părerile daunatoare despre atitudinea faţă de moştenirea lingvistică şi a arătat că „teoria" lui Marr, care neagă succesiunea în desvoltarea limbii, este o varietate de vulgarizare în spiritul celor dela „proletcult" şi „R.A.P.P.". Elaborând bazele marxiste ale lingvisticii, tovarăşul Stalin a desvoltat în mod creator o serie întreaga de probleme ale materialismului dialectic şi materialismului istoric. Tovaraşul Stalin a dat o definiţie extrem de precisă şi clară a bazei ca orânduire economică a societăţii într'o etapă dată a desvoltării ei. Definind suprastructura ca fiind concepţiile politice, juridice, religioase, artistice, filosofice ale societăţii şi instituţiile politice, juridice şi celelalte, corespunzătoare lor, tovarăşul Stalin caracterizează, pentru prima oară în literatura marxistă într'o formă atât de amplă, particularitaţile suprastructurii: în primul rând, odată cu modificarea şi lichidarea bazei se modifică şi se lichidează suprastructura care îi corespunde, în al doilea rând, fiind generată de bază, suprastructura îi dă un sprijin activ, ajută noii orânduiri să se consolideze şi să învingă vechea orânduire, în al treilea rând, suprastructura nu este legată direct de producţie, de forţele de producţie, ci este legată de ele indirect, prin intermediul bazei economice. Caracterizarea bazei economice şi suprastructurii şi a corelaţiei dintre ele, făcută de I. V. Stalin în lucrarea „Marxismul şi problemele lingvisticii", constitue o preţioasă contribuţie la teoria materialismului istoric. Ea dă criteriile care ne permit să soluţionam limpede problema: ce trebue să includem în suprastructură şi ce nu putem considera ca suprastructură. Ea arată adevăratul raport dintre producţie, baza economică şi suprastructură şi ajută să fie învinse concepţiile vulgarizatoare, care mai circulă încă, despre această problemă. O uriaşă însemnătate are indicaţia tovarăşului Stalin cu privire la problema legii dialectice a trecerii dela o veche calitate la una noua. Criticând teoria marristă a desvoltării limbii pe calea exploziei, tovaraşul Stalin arată că „legea trecerii dela o veche calitate la una noua prin explozii este inaplicabilă nu numai desvoltării limbii; ea nu este întotdeauna aplicabilă nici altor fenomene sociale ale bazei sau suprastructurii" (Op. cit., p. 60). Saltul ca explozie bruscă a orânduirii existente şi înlocuirii ei prin una nouă este obligatoriu numai pentru societatea formată din clase antagoniste, de pildă perioada de trecere dela orânduirea capitalistă la orânduirea socialistă. Dar saltul sub formă de explozie, ne învaţă I. V. Stalin, „nu este deloc obligatoriu pentru societatea în care nu există clase duşmane (Op. cit., p. 60). Tovarăşul Stalin dă ca exemplu de salt în desvoltarea societăţii sovietice, colectivizarea — revoluţie care s'a produs pe calea trecerii treptate dela vechi la nou. Din

această teză a tovarăşului Stalin trebue să tragem concluzia că, în condiţiile societaţii sovietice, salturile în trecerea dela o veche calitate la una nouă au un caracter specific, care le deosebeşte profund de salturile din vechea societate antagonistă. Acest caracter specific constă în faptul ca în U.R.S.S. trecerea dela vechi la nou a pierdut forma de explozie, de revoluţie politică. In lucrarea lui I. V. Stalin „Marxismul şi problemele lingvisticii“ este desvoltată mai departe şi problema tratării din punct de vedere istoric a realităţii. Această lucrare dă o lovitură dogmatismului şi talmudismului în analiza fenomenelor sociale. „Marxismul nu admite — arată tovarăşul Stalin — formule şi concluzii imuabile, obligatorii pentru toate epocile şi perioadele. Marxismul este duşmanul oricărui dogmatism“ (Op. cit., p. 117). I. V. Stalin arată ce însemnatate are în teorie tratarea nu în mod dogmatic, ci creator, din punct de vedere istoric, a fenomenelor. Tovarăşul Stalin dă ca pildă problema construirii socialismului într'o singură ţară şi a soartei statului după victoria socialismului într'o singură ţară în condiţiile menţinerii încercuirii capitaliste şi arată cum trebue să fie puse aceste probleme, tratându-le din punct de vedere istoric. Aceeaşi tratare istorică, arată I. V. Stalin, este necesară în înţelegerea încrucişarii limbii (în epoca dinainte de victoria socialismului pe scară mondială) şi a problemei contopirii limbilor (în epoca de după victoria socialismului pe scară mondială). Lucrarea lui I. V. Stalin „Marxismul şi problemele lingvistice“ are o uriaşă însemnătate pentru teoria marxistă a cunoaşterii. Tovarăşul Stalin a arătat că nu se poate rupe, aşa cum făcea Marr, limba de gândire. A concepe gândirea în afara limbii înseamnă a cădea în mocirla idealismului. Limba este „materia naturală“ a gândirii, gândirea neputând sa existe decât pe baza limbii. „Realitatea gândirii se manifestă în limbă. Numai idealiştii pot vorbi despre o gândire nelegată de „materia naturală“ a limbii, despre gândire fără limbă“ (Stalin, op. cit., p. 85). Această teza a tovarăşului Stalin ne înarmează atât în lupta împotriva idealiştilor care transformă gândirea într'o fantomă goală, o izolează de realitatea obiectivă, a cărei reflectare de fapt este, cât şi împotriva idealiştilor care transformă limba în ceva de sine stătător şi escamotează în mod conştient faptul că limba este strâns legată de gândire, înregistreaza şi fixează activitatea gândirii. In filosofia anglo-americană contemporana reacţionară, are o largă răspândire aşa numita teorie semantică, care reduce opoziţia fundamentală dintre concepţiile despre lume şi dintre ideologiile de clasă, opoziţia dintre materialism şi idealism la limbă, la „inexactitatea“ termenilor şi expresiilor lingvisticii etc. Printr'un asemenea procedeu reacţionarii burghezi din filosofie încearcă să susţină cauza disperată a idealismului. Teza tovarăşului Stalin că nu există gândire fără limbă, că limba înregistrează şi fixează în cuvinte şi în îmbinarea cuvintelor în propoziţii rezultatele activităţii gândirii, demască trucurile şarlataneşti ale filosofilor burghezi. In lucrarea lui I. V. Stalin este arătată strânsa legătură dintre teoria filosofica a cunoaşterii şi lingvistică, însemnătatea limbii pentru teoria cunoaşterii. In lucrarea sa, tovarăşul Stalin a subliniat însemnătatea discuţiilor şi a luptei de opinii în desvoltarea ştiinţei. „Este îndeobşte recunoscut — arată I. V. Stalin — că nici o ştiinţă nu poate prospera fără lupta

de opinii, fără libertatea criticii" (Op. cit., p. 66). Această teză este o concretizare şi o aplicare a legii generale care acţionează în societatea sovietică — legea desvoltării pe calea criticii şi autocriticii, — la cunoaşterea ştiinţifică. Experienţa desfăşurării discuţiei filosofice, a discuţiei cu privire la problemele teoriei lui Pavlov, a discuţiei despre limbă şi altele arată ce rodnică metodă este pentru desvoltarea ştiinţei lupta de opinii, libertatea criticii. Lucrarea lui I. V. Stalin „Marxismul şi problemele lingvisticii" a înarmat pe savanţii sovietici în lupta lor pentru noi succese în ştiinţa şi cultura sovietică, a luminat calea desvoltarii culturilor şi limbilor naţionale ale popoarelor din toate ţările.

ISTORIA R.P.R.

CUPRINSUL

Recent a apărut o ediţie nouă a manualului Istoria R.P.R. sub redacţia Acad. Mihail Roller. In numerele viitoare vom reveni cu recenzarea lucrării. Publicăm în acest număr cuprinsul

Pag.

Partea a IV-a

ORANDUIREA FEUDALĂ (I)

Partea a V-a

ORANDUIREA FEUDALĂ (II). LUPTA PENTRU INDEPENDENȚA ÎMPOTRIVA JUGULUI TURCESC

Partea a X-a

ELIBERAREA NAȚIONALA A ROMANIEI DE CATRE GLORIOASA ARMATA SOVIETICA. LUPTA PARTIDULUI COMUNIST ROMAN PENTRU INSTAURAREA ȘI DESVOLTAREA REGIMULUI DE DEMOCRAȚIE POPULARA

„DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI", Veacul XVI

A. MOLDOVA, VOL. IV (1591—1600)

Prefața

Volumul de față cuprinde 371 documente din Moldova (anii 1591-1600), păstrate mai ales în Biblioteca Academiei R.P.R. și la Arhivele Statului din București și Iași. Din numarul de 371 documente. 231 sunt traduceri dupa originale în limba slavă, 26 după copii slave; 19 traduceri dupa originale și copii grecești; 20 sunt transcrieri dupa originale românești, iar 75 sunt transcrieri de vechi traduceri și rezumate românești dupa originale ce nu s'au pastrat. La sfârșitul volumului se publica 4 documente de autenticitate îndoelnica.

Ultima parte a volumului cuprinde un număr de 91 fotocopii după originale slave, 6 dupa cele grecești și 14 dupa cele românești.

★

Acest volum cuprinde un grup de documente din arhiva lui Petru Vodă Șchiopul care, dupa cum se știe, s'a retras din domnia Moldovei de teama Turcilor și a framântarilor țaranești. (Petru Șchiopul, stabilit în Tirol, a murit în anul 1594).

Printre aceste documente se gasește catastihul din 20 Februarie 1591 (Doc. Nr. 5) cel mai vechi izvor statistic demografic și fiscal până azi cunoscut pentru istoria Moldovei dela sfârșitul veacului al XVI-lea. El cuprinde numele ținuturilor și numărul locuitorilor lor pe categorii de birnici: țărani, 36 941 printre care sunt menționați 3858 țarani «siraci»; apoi 4983 curteni: 574 «vatași»; 1350 popi; 120 «saigâi» ocupați cu extragerea sarii de la «satul Ocne» (viitorul Tg. Ocnei), și 3211 nemiși. In numărătoarea celor 36.941 țarani se amintește de țarani «siraci» dar nu se precizeaza componența celorlalți, țarani dependenți (vecini), țarani liberi, care stapâneau în cete (drujine) un hotar indiviz și își lucrau singuri pamântul devalmașesc, adică razeșii pe care istoriografia burgheza îi considera aparând cu aceasta denumire numai în sec. XVII. Dar în colecție s'a publicat un document din 19 Septembrie 1585, menționând un vataf și «razeșii sai» (cf. Documente privind istoria României, veacul XVI, A. Moldova, vol. III (1571-1590) p. 291); alte doua documente care vorbesc de răzeși se găsesc în prezentul volum (Doc Nr. 324 din 13 Iunie 1599 și Nr. 345 din 19 Februarie 1600).

Același document amintește — așa cum s'a vazut — și de «nemeș», pe care vechea istoriografie îl considera sinonim cu «răzeș». Insă un act din 20 Iulie 1586 relatează plângerea la domnie a unui «nemeș anume Mihăilă din Halasești» asupra pererubților din ținutul Neamț, cum ca «i s'a luat o vaca pentru sulgiu, cum s'au luat vacile și dela țarani», iar domnul poruncește dregatorilor sa caute în catastiful respectiv și de-l vor gasi scris «voi dați-i un taler sau lăsați-i un om pentru lucru» (A. Moldova. vol. III (1571-1590), p. 329). Nemeșii stapânesc individual pământul (cf. ibidem, paginile 339-40, 397-8), au țărani în dependență; se ciocnesc cu marea boierime acaparatoare de dregătorii, moșii și privilegii etc. Trebue lamurit întru cât nemeș corespunde cu boierii fara dregatorii sau ar fi tot una cu razeșii. In cazul din urma

ar reieşi că — la sfârşitul veacului XVI — ţaranii vecini (şerbi) reprezentau un procent de 90%, iar ţaranii liberi 10%.

★

Alt document dela Petru Schiopul din 12 Mai 1591 cuprinde socoteala goştinei oilor pe ţinuturi, sumele pe care le primea domnia în aspri vechi sau noi dela gelepii şi casapii turci, dar mai ales greci, cum şi indicaţia ca darea se platea în natura şi în bani. Actul desvălue jefuirea nemiloasă a ţărănimii prin exercitarea monopolului turcesc asupra produselor noastre. Se ridicau într'un an de către oamenii Sultanului, pe preţ de nimic, 141.400 oi, care ieşeau din ţara istovită de dajdii pe la Focşani sau Isaccea. Numarul oamenilor înscrişi în catastihul visteriei fiind de 47.198, rezulta că fiecare birnic trebuia sa dea domniei sau sa vânda, presat de dari, câte trei oi anual. Actul citat (Doc. Nr. 24) este urmat de un altul, din 12 Mai (Doc. Nr. 25), cu numele casapilor şi gelepilor şi numarul oilor cumpărate.

Din marturiile date de un diplomat polon, de neguţatori greci din Ţara Românească şi mai mulţi boieri mari moldoveni, rezulta ca vama se arenda la 15 August şi numai pe un an; domnul lua dijma din oi, anual, 150.000 capete, care treceau graniţa fara a plăti vamă, iar dacă nu se aduna aceasta sumă, vameşul era obligat să dea domniei câte trei aspri de fiece oaie, până la împlinirea sumei de 150.000 oi (Doc. Nr. 91-95).

Dintr'o listă a lui Petru Şchiopul cuprinzând înşirarea averii lui în bani şi lucruri preţioase (Doc. Nr. 123) culegem informaţia ca pentru vama Iaşilor (vama cea mare), domnul încasa arenda (în anul 1583) 4000 taleri pe lună sau 48.000 taleri anual, o sumă importantă având în vedere raritatea monetei. Inventarul menţionat arată că domnul posedă suma lichida de 59.000 galbeni şi obiecte preţioase de aur şi argint (lanţişoare, inele, cercei, figurine, sabii, hangere, cupe, tipsii, pahare, linguri, sfeşnice, etc.) în valoare cel puţin echivalenta cu banii curaţi. In perioada respectivă, media preţului de cumpărare a unui sat moldovean era 3000 galbeni, deci domnul mazil mai poseda la trei ani după detronare o bogaţie în bani şi bijuterii echivalentă cu valoarea a 40 de sate. Cifrele ne dau o idee clara de intensitatea cu care domnul numit de boieri «matca fara ac», a exploatat şi a jefuit ţaranimea încât sa poata umple pântecul turcesc nesaţios şi sa şi asigure lui şi familiei averi atât de mari.

★

Din analiza tranzacţiilor bunurilor funciare din aceasta decada, care se fac mai toate in bani, rezulta ca economia de schimb creşte şi ca economia naturala începe sa se destrame. Cifrele care nu pot fi concludente pentru întreaga economie, dar care sunt totuşi indicatoare se exprima astfel în aceste documente: tranzacţiile în moneta reprezinta 89%, iar cele în produse 11%. La plângerea calugarilor dela m-rea Tazlau, Ştefan Voda Razvan mustra pe dregatorii ţinutului Tigheciu, unde se afla satul Tatareani al mânastirii: «...voi nu luaţi dela ei bani, ci-i mânaţi la munca sa lucreze» şi le porunceşte «voi sa luaţi dela ei bani pentru lucru, cum vi s'a dat povaţuiala» (Doc. Nr. 155). Incepe a se afirma deci renta în bani.

Din analiza documentelor din volum se constată că asprul turcesc circulă tot mai rar pe piaţa interna; doar 6,5% din transacţiile actelor sunt in asprii, faţa de 28% din perioada 1571-1590. Acest fapt, fireşte şi ca urmare a falsificării oficiale a asprului turcesc, dictata de Sultan în 1584, când galbenul (zlotul, sultaninul, unghiul) şi talerul şi-au dublat valoarea faţa de asprul nou batut din argint prost; dar fenomenul editarii asprului depreciat nu se observa în documentele corespunzătoare cronologic din Ţara Românească, ba dimpotriva, aici dominá asprul, ceea ce dovedeşte ca în acea vreme în Moldova, încercările de a scăpa de controlul otoman erau mai pronunţate.

★

Dela Petru Şchiopul, obişnuit sa-şi ţină grijuliu socotelile — uneori cu neînţelese greşeli de calcul — s'a pastrat şi însemnarea localitaţilor strabătute din Moldova prin Polonia, Cehia, Austria până în Tirol, cu precizarea distanţelor în mile şi notarea unor cheltuieli (Doc. Nr. 84).

De asemenea, se gasesc printre aceste documente scrisori ale unor boieri din tagma lui Petru Şchiopul. Ele ajută la înţelegerea relaţiilor politicianiste şi de intrigă dela curtea Sultanului, care slujeau la menţinerea şi îndepărtarea unor domnitori.

Sunt mai multe scrisori din partea lui Andronic Cantacuzino, a Patriarhului Eremia de Constantinopol şi a altor binevoitori ai domnului mazil, prin care îl anunţa de încercarile facute la Poarta pentru reinscaunarea lui (Doc. Nr. 85-88; 102, 113, 119-21). In aceste scrisori se vorbeşte şi de propunerea făcuta lui Petru Şchiopul de a se aşeza la Chios, după indicaţia Sultanului şi marelui vizir (Doc. Nr. 110-111), propuneri pe care nu le-a primit deoarece se temea de soarta fiului sau care ar fi putut fi supus represaliilor imperiului otoman.

★

Desvoltarea economica a oraşelor din această epoca face ca feudalii laici şi eclesiastici sa încerce — prin diferite mijloace — sa ia în stapânire parţial sau integral hotarele târgurilor. In unele cazuri, domnia e nevoita sa dea curs cerinţelor boierimii şi bisericii renunţând uneori la dreptul «domnesc» ce-l avea asupra celor mai multe târguri.

Aceasta este situaţia pe care o ilustreaza doc. Nr. 239 din 19 Septembrie 1597 în care domnia renunţa la drepturile sale în favoarea unei mânastiri încuviinţând oamenilor acesteia de «a-şi ara şi a semana grânele şi a cosi fânul, în ţarina târgului, în ţarina Sucevei, unde le place, ca şi oamenii târgoveţi...». Tot în acest document, Ieremia Movila, domnul Moldovei, defavorizeaza meseriaşii oraşului «domnesc» lipsindu-i de scutirile largi pe care le acordă meşteşugarilor aceleiaşi mânastiri (cojocari, ciubotari, curelari etc.).

Insaşi domnia rasluieşte din hotarul târgului vânzându-i pamânturile (Doc. Nr. 127 din 28 Martie 1594) în care Aron Voda vinde un sat unui mare vameş; «care sat au fost din hotarul târgului ca sa-şi facă şi ia sat».

★

Documentele din acest volum vorbesc şi de actul lui Mihai Viteazul care uneşte pentru câteva luni cele trei Ţări Româneşti într'un singur sistem politic unitar. In documentele din Mai 1600, se vorbeşte de unirea Moldovei. Căpeteniile bisericii moldovene, la fel ca şi marii boieri care nu voiau sa existe o putere politica centralizatoare care ar fi atins puterea lor, se ridică împotriva lui Mihai şi pregatesc peste hotare intervenţia polona.

Mihai Viteazul. care se intitulează «domn al Ţarii Româneşti, al Ardealului şi Moldaviei» (Doc. Nr. 252 din 27 Mai 1600) caută sa asigure o putere politică stabila în Moldova. El pune boieri care-i erau ataşaţi, în fruntea treburilor civile. Apoi numeşte şi în toate dregatoriile bisericeşti oameni de încredere. In realizarea scopurilor sale politice el cauta sa se sprijine şi pe biserica. In acest scop el pune şi în fruntea bisericii oameni devotaţi politicii sale. La 2 Iunie 1600 a convocat la Iaşi un sinod care a înfierat capeteniile bisericeşti care au tradat şi «iarăşi nu contenesc gândindu-se la lucrarile rele şi caşunând scandaluri vor sa stârnească rasboi împotriva evlaviosului Mihai Voevod. se ostenesc să-l scoată de pe tronul Moldovei».

La sinod, toţi monahii fugari sunt declaraţi «căzuţi din scaunele lor» ca uneltitori şi trădători şi se numeşte un nou mitropolit al Moldovei credincios lui Mihai. Acesta capata împuternicirea cu înlocuirea imediată a episcopilor, ceea ce se face pentru Roman, la 15 Iunie (Doc. Nr. 357), iar pentru Radăuţi la 19 Iunie (Doc. Nr. 358).

★

După cum se vede, documentele din volum ating mai multe probleme nelegate între ele. Toate laolaltă slujesc însă la lămurirea complexelor probleme pe care le ridică istoria medie a patriei noastre.

B. ŢARA ROMANEASCA,. VOL. III (1551—1570)

Prefaţă

Acest volum cuprinde 446 documente ale Ţarii Româneşti din perioada 1551-1570; dintre acestea, 349 documente după originale redactate în limba slavona. In anexa se reproduc fotocopiile a 155 documente originale.

★

Studiul documentelor cuprinse în acest volum va înlesni lămurirea unor probleme legate de desvoltare [illegible]porturilor feudale pe teritoriul Ţ[illegible] Româneşti la mijlocul sec. al XVI-lea.

In aceste documente se oglindeşte

procesul creşterii schimbului în bani şi unele consecinţe ale acestui proces.

Documentele aduc cea mai veche ştire despre marimea birului, cuprinsa în izvoarele pâna azi cunoscute. Se arata că rudele ţăranului Vladul din Sârbi «au platit 20 ani birurile lui Vladul şi au dat pentru acele biruri 1200 aspri», devenind coproprietari pe ocina ţăranului. Rezultă de aici că birul plătit de acest ţaran, proprietar de ocina, era de 60 aspri anual (cca un galben) (Doc. Nr. 109 din 17 Ianuarie 1559).

Merita să fie studiat în ce măsură birul (după unii greşit interpretat de anumiţi istorici ca având funcţiunea exclusiv de «impozit» era plătit şi sub numele de «dajdie» stăpânului teritorial, fie că era vorba de domn, de boier sau de mânastire, aşa cum ar trebui lămurită şi problema Aţiganilor, până azi nelămurita. Astfel la 9 Ianuarie 1570 (Doc. Nr. 389) se arată că egumenul mânăstirii Bistriţa trimisese pe o slugă a lui, anume Aldea din Bârlui, «în satele sfintei mânastiri, să strângă şi să ia venitul din porci şi din stupi şi dăjdiile Aţiganilor»; egumenul se plânge că din aceste dăjdii, Aldea «a ascuns 900 aspri», ceea ce arată că dăjdiile erau în cazul de faţă încasate în bani.

Trebue studiat în ce măsură dăjdiile plătite proprietarului feudal, domn, boier sau mânastire, existau paralel şi întru cât se deosebeau de birul pe care îl plateau şi oamenii liberi, din care se împlinea haraciul Turcilor.

Clasa stăpânitoare organiza astfel strângerea birului, încât el apăsa în cea mai mare parte pe umerii masselor exploatate. Cazul iscat cu prilejul repartiţiei birului în satul de ţărani liberi Turceni ajută la studierea acestei probleme (Doc. Nr. 162). Din document reiese mecanismul de impunere a birului de către organe domneşti («au umblat Roşca şi Arsenie rabojari în judeţul Gorju») care au lucrat cu ajutorul unui localnic pe nume Drăghici Drăghici, se spune în document, «a făcut socoteala satului» (adică a repartizat între ţaranii liberi din sat suma globală fixată de rabojari). Dar a fost plângere că a nedreptaţit pe unii în favoarea altora. Se spune că «a [illegible] Drăghici pe Dan la trei biruri, iar [illegible] niște oameni din sat, el i-a pus ca [illegible]raci; iar ei nu erau săraci ci erau cu averi».

Tot în legătură cu birul, documentele din acest volum arata cum numeroşi ţarani, uneori chiar mici boieri, erau siliţi sa-şi vândă ocina din pricina neplaţii birului (Doc. Nr. 15, 112..., etc.). Actele domneşti, redactate de obicei aşa cum cereau interesele boierilor, susţin că ei au facut-o «de buna voie»; în 1569-1570, se pretinde chiar ca «a cazut Naica singură la Stoica logofat sa-i dea ei aspri, pentru ca a fost sa plateasca birul cel mare... iar ei n'a avut odihna nici zi nici noapte dela Naica... apoi... l-a trimis însaşi Naica pe fiul ei, anume Buta, de a pus semne şi pietre acestui loc şi l-a dat la mâna lui Stoica logofat» (Doc. Nr. 377).

In realitate este vorba de ruinarea şi aservirea unui numar de ţarani liberi, uneori chiar şi mici boieri, care pierd pamântul împotriva voii lor şi sub presiunile birului care ar îndeplini şi alte funcţiuni decât cea a impozitului, problema care merita sa fie studiată.

★

Cu veacuri în urmă apar «targurile», locul de întâlnire periodică al celor care făceau schimb de produse. Astfel de târguri întâlnim în toate Ţările Române, uneori în centre (oraşele) de pe moşiile domnului, boierilor sau mânăstirilor. Documentele cuprinse în acest volum arata ca în secolul al XVI-lea începe să apară tot mai numeros organizarea de prăvălii în principalele oraşe, strazi sau cartiere ca sediul stabil de comerţ.

Cartea de judecata data la 13 Mai 1563 de către autorităţile orăşeneşti din Bucureşti (Doc. Nr. 212) arată desvoltarea luata de pravaliile negustorilor şi existenţa unui cartier special (numit «bazar») în care ele erau grupate. Actul întarind vânzarea unei prăvalii arată ca asemenea transacţii trebuiau încheiate «cu ştirea tuturor negustorilor... din bazar». Din aceasta reiese că o grupare negustorească (pe care o vom întâlni mai des în acte de mai târziu sub numele de «breasla negutatorilor», cu «starostele» ei) are a-şi spune cuvântul. Actul nu este redactat ca de obicei numai în numele sudeţului şi celor 12 pârgari ai oraşului; în locul unui al 12-lea pârgar se citeaza «negustorii din bazar». Faptul ca reprezentanţii «bazarului» au a-şi spune cuvântul în transarea litigiilor privind uneori chiar fiecare pravalie în parte, arată ca organizarea

negustorimei ia atare forme, incat poate chiar îngradi concurenţa pe calea unor reglementări corporative

Aceasta organizare a negustorilor exclude tot mai mult dependenţa personala faţa de boier, creând într'un proces îndelungat, obiceiul că un oraş în care exista un «bazar» nu poate sta în servagiu faţa de un stapân teritorial, ci trebue să fie oraş domnesc.

Merită să fie studiat procesul formarii bazarelor, formele lor de organizare, caracterul stabilităţii lor în timp, relaţiile lor cu autoritatea domnească şi masura în care au ajutat la creşterea puterii domneşti. In legatura cu aceasta ne poate ajuta şi studierea caracterului proceselor pe care le poartă pentru apărarea moşiei lor agricole unele oraşe ca Argeşul (Doc. Nr. 105, 154, 159, 167), Piteşti (Doc. Nr. 147) sau Gherghiţa (Doc. Nr. 170).

Aceasta nu înseamnă că în societatea de pe teritoriul Ţării Româneşti nu se întâlnesc la mijlocul secolului al XVI-lea numeroase manifestari ale stărilor mai vechi de economie naturala care se ciocnesc cu tendinţele noi de largire a pieţii.

Dar elemente noi apar şi ele trebue urmarite cu atenţie pentru a cunoaşte procesul desvoltării schimbului.

★

Merită să fie studiate şi ciocnirile care au avut loc între negustorii turci şi cei localnici, ca un aspect al luptei împotriva jugului otoman.

In Bucureşti, de pilda, se vede mai clar cum se oglindeşte atât lupta dintre nou si vechi în desvoltarea economiei feudale, cât şi lupta împotriva reprezentanţilor imperiului otoman care voiau sa menţina în mâna lor schimbul. «Bazarul» din Bucureşti era mai ales în mâna negustorilor veniţi din imperiul otoman care pastrau legaturi strânse cu stăpânirea otomana (numele însuşi de «bazar», ca şi numele reprezentanţilor negustorimii, ca Oxotie, Gheorghe Grecul, etc., arata acest lucru).

Reprezentanţii Porţii, sau pur şi simplu Turcii, se bucurau de avantajele ce le oferea situaţia de asupritori. Felul în care ienicerii puteau, independent de judecata, să-şi facă dreptate cum le convenea mai bine reiese din doc. Nr. 191, datat 14 Nov. 1561. Documentul arata că după moartea lui Ivan «barbir» (e vorba de unul dintre frizerii care în Evul Mediu îndeplineau şi funcţia de medic) cele trei «dughene» ale sale sunt rapite moştenitorilor, caci vaduva lui Ivan «s'a maritat dupa un ienicer care i-a luat dughenele cu sila». Deşi mitropolitul şi boierii ţarii hotărasc ca macar două dintre aceste dughene sa fie restituite moştenitorilor fireşti, actul constata ca fiul lui Ivan, anume Petriman, este silit la rândul sau să-şi vândă dugheana lui «Pana Grecul».

Dupa cum se vede, în condiţiile existenţei jugului otoman, negustorii imperiului, prin abuz, îşi rezolvă litigiile în favoarea lor

Aceasta atitudine a ienicerilor este, cu atat mai brutală în acea vreme, cu cât documentele din volum oglindesc consolidarea stapânirii turceşti asupra Ţarii Româneşti în anii 1551-1570.

La 15 Septembrie 1557, domnitorul Patraşcu cel Bun aminteşte înscaunarea lui prin cuvintele: «vremea în care m'a dăruit domnul dumnezeu şi stapânul nostru, cinstitul împarat, cu moşia parinţilor domniei mele, Ţara Româneasca» (Doc. Nr. 84). La această dată, unii domni nu afirma în actele interne, vreo pretenţie de independenţa şi suveranitate.

In aceste condiţii, actele de violenţă brutală ale unor feudali turci îndreptate împotriva locuitorilor ţarii, erau mult înlesnite. Documentul din 20 Nov. 1569 ne informează despre îndeletnicirile lui Hasan, «un turc din Belgrad». Se arata că Dragul din Maneşti căzuse rob în mâna Tatarilor; Hasan îl «rascumpara» dela aceştia pe o sumă totala de 10.000 aspri, silind apoi pe mama Dragului sa-şi vânda pamântul pentru a obţine cei 14.000 aspri cât cerea de data aceasta Turcul. Documentul povesteşte cum «Stana, mama Dragului a adus acei aspri şi i-a dat toţi în mâna lui Hasan Turcul, de şi-a scos pe fiul ei Dragul din lanţuri, din temniţa» (Doc. Nr. 385). Se vede limpede cum Turcul realiza câştiguri enorme pe spinarea familiilor acelora pe care îi ţinea întemniţaţi fără vină.

Ura poporului împotriva jugului otoman se manifesta puternic în aceasta vreme; firmanele Sultanilor (în copie şi traduceri la Biblioteca Academiei R.P.R. — vor intra în alt volum al Colecţiei «Documente privind Istoria României») oglindesc îngrijorarea guvernului otoman faţă de creşterea rezistenţei populare şi a unor acţiuni

haiduceşti prin parţile balţilor Dunarii, ajungând chiar la Târgovişte, la incendierea pulberariei turceşti.

Aceste fapte, ca şi toate celelalte aspecte ale desvoltarii societaţii pe teritoriul Ţarii Româneşti, trebue studiate în vederea luminarii problemelor din istoria R.P.R.

★

B. ŢARA ROMANEASCA VOL. IV (1571—1580)

Prefaţă

Volumul de faţa cuprinde 489 documente din Ţara Româneasca (anii 1571—1580), păstrate mai ales în Biblioteca Academiei R.P.R. şi la Arhivele Statului din Bucureşti. Din numarul de 489 documente, 363 sunt traduceri dupa originale în limba slavă; 42 după copii slave; 4 sunt transcrieri dupa originale româneşti, iar 8 sunt transcrieri de vechi traduceri şi rezumate româneşti după originale ce nu s'au păstrat. In anexă se reproduc fotocopiile a 124 documente originale.

★

Documentele publicate în prezentul volum arată că în această epocă se întareşte asuprirea turca care jefueşte o parte tot mai însemnată din bunurile ţării. Odată cu aceasta se întareşte exploatarea ţaranimii.

Una din masurile potrivnice ţaranilor este confiscarea, prin diferite mijloace, de catre boieri a pamântului ţaranilor. Mizeria cruntă, pricinuita de exploatarea turco-boiereasca, în care se sbat în aceste timpuri massele ţaraneşti, este folosita pentru a grabi ritmul procesului de deposedare a ţărănimii de pamânt. Documentul Nr. 103 din 4 Aprilie 1573 arata: «...toţi aceşti mai sus zişi oameni au vândut şi au închinat toate mai sus zisele ocine,..., unii pe timp de foamete rea; iar alţii şi-au vândut copiii la Turci, iar alţii au murit de foame pe drumuri...». Aceeaşi situaţie e descrisă şi în documentele 205, 212, 294, 481, etc.

Mijloacele folosite de boieri pntru a pune mâna pe pamântul ţaranilor, pe care le gasim pomenite în documentele prezentului volum, sunt între altele: vânzarea silita a pamânturilor; folosirea violenţei (Doc. Nr. 303, etc.); confiscarea pentru neplata amenzilor (Doc. Nr. 70, 303, etc.), etc. Un factor important al acestui proces este şi neputinţa ţaranimii de a face fata creşterii nemasurate a birului. aceasta mai ales în condiţiile unei asupriri fiscale salbatice exercitată de boieri însarcinaţi cu strânsul birului în iudeţe. Documentele pomenesc în unele locuri de boierii «birari» care dupa ce jefuesc populaţia fug peste hotare cu banii birului (Doc. Nr. 90, 405, etc.).

Se agraveaza procesul aservirii ţaranimii. Tot mai multe documente pomenesc de «rumâni» şi de «vecini» ca de un element care însoţeşte in chip firesc actele de danie sau de întarire a proprietaţii satelor. In unele locuri procesul de aservire începe sa devină general; se vorbeşte, de pilda, într'un document (Nr. 94) de un «sat mare de vecini»; alte documente formuleaza în chip obişnuit: «...din ocini, din vecini...», fara a mai preciza numarul, ceea ce indica generalizarea procesului (Doc. Nr. 62, 127, 164, 254, 341, 345).

Documentele scot la iveală — in acest proces — fenomenul ruperii, datorita exploatarii boiereşti, a vecinilor de pamânturile lor cu care cazusera împreună în starea de vecinătate. Din cauza faptului ca în multe cazuri pamântul şi ţăranul vecin nu mai alcatuesc un tot indisolubil, documentele precizează despre unele pamânturi ca sunt «cu rumâni» sau «fara rumani» (Doc. Nr. 312, 448, 450, 454, etc,).

Massele ţaraneşti, libere sau aservite, nu întâmpinau cu indiferenţa acest proces. Unele documente arata opoziţia tot mai înverşunata manifestata de cetele ţaraneşti în înfaţişările lor la divanul domnesc şi mai ales în revolta împotriva asupritorilor (Doc. Nr. 103, 224, etc.).

★

Se ascut ciocnirile dintre domnie şi marea boierime pentru partea de venit ce-l scoteau de pe spinarea poporului, dupa jaful turcesc. In cadrul acestor ciocniri, domnia se straduia sa întarească gruparea boiereasca care o sprijinea, grupare pe care o folosea împotriva restului marii boierimi. Intre alte prilejuri alese de domnie pentru aceasta sunt cazurile de «hiclenie», de tradare faţa de domn. In chip

obişnuit, ca o trăsătura aproape constanta a vechiului drept românesc, averile hiclenilor erau confiscate în folosul domniei. Documentul Nr. 352 din 14 Septembrie 1578 formulează foarte precis acest lucru: «...Şi au ramas domneşti toate averile şi satele, pentru hiclenia lui».

Aceste averi în deobşte confiscate pentru trădare erau în parte acordate de catre domnie unor boieri pe care în acest mod încerca să-i organizeze pe o poziţie favorabilă intereselor ei. Documentul pomenit mai sus, referindu-se la acest obicei domnesc, spune în legătură cu averile confiscate dela un boier «hiclean»: «...iar cu celelalte sate răposatul Vlad Voevod a miluit pe mulţi boieri».

Această practică domnească este ilustrata de numeroase documente. Astfel, în documentul Nr. 25 din 1 Iunie 1571 se spune: «Fiindca a fost acest sat al lui Stanciu al Bengăi, astfel, Stanciu al Bengai el l-a pierdut dela domnia mea cu *rea hiclenie* iar Florea postelnic, el l-a dobândit cu dreaptă şi credincioasă slujba *dela domnia mea*».

In acest document se întrevăd clar poziţiile pe care se situează grupările clasei stapânitoare, reaua hiclenie pe de o parte, dreapta şi credincioasa slujba pe de altă parte.

Certurile şi luptele feudale dintre boieri sunt mai de lunga durată. Documentul Nr. 162 vorbeşte de o cearta care se desfaşoară sub trei domnitori cu aproape zece înfaţişări. Sunt cazuri când boierii folosind violenţa îşi cotropesc pământurile (Doc. Nr. 135, 428, etc.). Aceste documente oglindesc certurile din sânul clasei stăpânitoare.

★

Documentele publicate în acest volum aduc de asemenea şi unele date in legatură cu desvoltarea schimbului in aceasta epocă, în lupta contra îngradirilor otomane. Numeroase acte orăşeneşti, încheiate şi întarite de autorităţile oraşeneşti, au ca obiect tranzacţiuni privitoare la prăvalii şi locuri de pravalii (Doc. Nr. 75, 308, 484, etc.). Trebue reţinut că şi o parte a boierimii este interesată în schimb, şi achiziţioneaza pravalii (Doc. Nr. 330, 454, etc.). Unii boieri erau şi ei nemulţumiţi de stăpânirea turcă. Astfel, în documentul Nr. 454 din 12 Martie 1580, emis de cancelaria domnească, se arată ca vornicul Dragomir ia în stăpânire 18 pravalii şi cu acest prilej a avut ciocniri cu negustorii turci (acelaşi document).

De asemenea unele aspecte ale situaţiei juridice a oraşelor reies din documentul Nr. 31 din 14 Iunie 1571. In acest document, în care orăşenii se opun fară succes la raşluirea moşiei oraşului de catre boieri, se spune: «Şi aşa au pârât sudeţul şi 12 pârgari că acest sat... n'a fost de moştenire a lui jupân... ci a fost sat domnesc. Şi au vrut sudeţul şi cei 12 pârgari să facă... satul... oraşeni ca şi alţi orăşeni, sa-i alipească cu oraşenii...», ceea ce denota că locuitorii pamânturilor domneşti din vecinătatea oraşelor puteau fi transformaţi în orăşeni, în cazul, bineînţeles, când reuşeau în eforturile de largire a privilegiilor oraşului.

Desvoltarea schimbului trebue legată şi de prezenţa în aceste documente a unor forme ale rentei monetare. Astfel documentele Nr. 86, 98 indica existenţa pe lângă «vinăriciul domnesc» şi «vinăriciul boieresc» (amândoua dări în natură) şi a «perperilor» (dare în bani).

Documentele mai indică date referitoare la *preţul pământului*. (Doc. Nr. 369, 461, 462, 464, 466, 469, 472, 476, etc.), la *preţul animalelor* (Doc. Nr. 127, 363, 413, 435, 444, 448, 454), la *preţul mâinii de lucru* (Doc. Nr. 130), etc.

★

Documentele din acest volum arată că în aceasta vreme jugul turcesc apasa tot mai mult. Turcii nu-şi însuşesc numai bunuri. Ei îşi creează mari surse de venituri bănoase şi din înrobirea locuitorilor Ţarii Romaneşti (Doc. Nr. 67): «şi... iar... ea a avut nişte fii ai ei în Ţara Turceasca şi n'a avut bani ca sa-i plateasca dela Turci ci a vândut această mai sus zisă ocină... de şi-a platit fii ei... si i-a scos dela Turci».

Regimul dominaţiei otomane în epoca în care sunt emise documentele prezentului volum, începe a fi considerat ca un regim de stat al Ţarii Româneşti. De aceea, în doc. Nr. 197 un boier tradator nu e considerat numai «hiclean» faţă de domn ci şi faţa de «împarat» (adica sultan), ceea ce arata că domnii se considera simpli reprezentanţi ai Porţii Otomane.

Marile suferinţe produse de jugul otoman şi lupta poporului pentru a se scutura de acest jug reprezinta o problema deosebit de însemnata care rămâne a fi studiată.

M. C. CARGER, *Chievul şi cucerirea mongolă.* „Sovietscaia Arheologhia", 1949, Nr. 11.

Autorul studiului „Chievul şi cucerirea mongola" încearca pe bază de elemente arheologice să lumineze unele aspecte din istoria Chievului dela sfârşitul secolului al XIII-lea şi începutul secolului al XIV-lea.

Pentru aceasta, Carger face un scurt istoric al discuţiilor care au început în a doua jumatate a secolului al XIX-lea, reprezentate fiind de filologul M. Pogodin. Interpretând greşit o serie de pasaje din cronica lui Nestor, Pogodin ajunge la concluzia ca Chievul a fost locuit de Velico-Ruşi şi nu de Malo-Ruşi. După teoria lui M. Pogodin, aservirea mongola determină deplasarea populaţiei vechiului Chiev (velico-rusa) spre Nordul Rusiei. După invazie, regiunea a fost populată de Ucrainenii veniţi din regiunea Carpaţilor.

Atitudinea lui Pogodin este criticată mai târziu de reprezentanţii ştiinţei ucrainene: A. Maximovici şi A. Cotlearschi. Aceşti reprezentanţi ai ştiinţei ucrainene critica pe Pogodin, dar cad în extrema cealalta ajungând la concluzia că: „Rolul cuceririi mongole a Chievului este neînsemnat, Chievul nu a fost pustiit niciodata".

Mai târziu, istoriografia burgheza naţionalista reia discuţiile cu privire la rolul cuceririi mongole a Chievului.

In revista „Trecutul Chievului", apare un studiu al lui V. B. Antonovici, intitulat „Chievul, soarta şi importanţa lui în secolele XIV—XVI".

Ştiri puţin numeroase şi fragmentare privind mânastirea Pecersca şi catedrala Sf. Sofia, menţionate în cronicile secolelor XIII—XIV, îl determină pe Antonovici sa-şi însuşeasca teoria că oraşul Chiev nu a avut o perioada de decădere la sfârşitul secolului al XIII-lea şi începutul secolului al XIV-lea.

Ideea aceasta este reluată de M. S. Gruşevschi, unul dintre cei mai de seama reprezentanţi ai istoriografiei burghezo-naţionaliste.

Gruşevschi combate ideile lui Pogodin privitoare la strămutarea populaţiei chievene, criticând în acelaşi timp şi poziţia istoricilor burghezi polonezi, care susţineau ca devastarea Tatarilor a atras o colonizare cu populaţie polona a Chievului. Căutând să demonstreze aceste fapte, Gruşevschi face şi greşeli grave. El atribue Tatarilor un rol pozitiv în desvoltarea poporului ucrainean.

Carger reda părerea lui Gruşevschi în legatură cu invazia Tatarilor în urmatoarele cuvinte: „Populaţia a fost nivelată datorita pauperizarii şi emigrarii clasei avute. Această nivelare a contribuit la democratizarea mai temeinica a relaţiilor sociale şi invers, şi-a gasit sprijinul în orânduirea obştii democratice".

Interpretarea câtorva ştiri privind monumentele arhitectonice amintite in cronici îl apropie pe Gruşevschi de parerea lui Antonovici, şi anume ca Chievul nu a avut o perioada de decadere serioasă

M. C. Carger face observaţia ca materialul arheologic privind istoria oraşului Chiev a fost neglijat de istoricii secolului al XIX-lea, cu toate ca inca din al doilea sfert al secolului al XIX-lea au avut loc sapaturi mari în oraşul Chiev

Autorul constată că acest material împraştiat pe la diverse muzee din U.R.S.S. nu a fost studiat temeinic şi nu a fost întrebuinţat pentru luminarea unor aspecte din viaţa oraşului vechi.

Acest factor negativ se adaugă la faptul că săpăturile au fost facute de oameni fară o pregatire ştiinţifica, de obicei amatori, care de cele mai multe ori transformau cercetarile arheologice în surse de venituri, cautând tezaure, etc. Printre aceştia sunt citaţi Anneacov, Tunianov ş.a. Cercetatorii de tipul lui Tunianov au dat lucrarilor un caracter îngust. Obiectele rezultate din săpaturi au fost rupte de ştiinţa istorica, pe care aveau sarcina sa o completeze. Anii 1907—1908 schimba întrucâtva înfaţişarea lucrurilor prin sapaturile întreprinse de V. V. Hvoica.

Acest cercetator a reuşit să redea, bazându-se pe rezultatele sapaturilor efectuate, o imagine a vechiului oraş cu reşedinţa marelui cneaz.

Carger atrage atenţia că aceste rezultate au fost importante cu toate lipsurile din pregătirea lui V. V. Hvoica.

Inafară de acestea, au mai fost greutăţi şi de altă natura, de pildă restricţiile din partea proprietarilor de locuri unde se executau lucrarile, sau saracia fondurilor destinate săpaturilor care s'au facut cu mijloace particulare.

In urma acestor săpături cu rezul-

tate foarte importante, ca descoperirea reşedinţei marelui cneaz, a locuinţelor, a atelierelor meşteşugareşti, a monumentelor, etc., istoricii au început sa acorde importanţa materialelor descoperite.

In anul 1908, comisia arheologică întreprinde lucrari mari în Chiev. Planul de sapaturi se întindea pe o perioada de 10 ani, prevazând în acest scop materiale şi tehnicieni pregatiţi.

★

Marea Revoluţie Socialista din Octombrie da un suflu nou lucrărilor arheologice dela Chiev.

Prin înlaturarea piedicii puse de proprietaţile particularilor, s'a putut trece la o noua metoda şi tehnică de lucru.

Secţiunile înguste din trecut au fost înlocuite cu sapaturi pe suprafeţe întinse, pentru a putea prinde problemele în întregimea lor.

Factorul esenţial care a deosebit săpaturile noi de cele vechi a fost acela ca, după Marea Revoluţie Socialista din Octombrie, cercetările arheologice au fost subordonate ştiinţei istorice, propunându-şi ca scop lamurirea multor probleme pe baza materialelor.

Sapaturile dela Chiev desleaga multe probleme privitoare la apararea oraşului din Decembrie 1240.

La Chiev, încă din anul 1938, a fost observata o stratigrafie caracteristica, neîntâlnita de arheologii care au săpat în oraşele din Nordul Rusiei: Novgorod, Pscov, Staraia Ladoga, etc.

Carger arată ca cercetatorii oraşelor din Nord descopereau la fiecare pas straturi de cultura materiala reprezentând faze succesive ale construcţiei şi vieţii oraşelor din acele regiuni. Este citata săpatura din strada Holonia din Novgorod, unde au fost găsite 19 straturi ale parajelor de lemn încadrate într'o viaţă de 8 secole a oraşului.

Săpaturile dela Chiev au avut ca rezultat o stratigrafie mai confuză, explicată în parte prin fazele prin care a trecut oraşul în timpul reconstrucţiilor de-a-lungul veacurilor.

In cercetările de până acum, a fost prins stratul vechiului oraş, la o adâncime de 1,50—2 m imediat sub stratul aşezarii secolelor XIX-XX. Un strat intermediar, bogat în materiale, nu a fost prins, cu toate ca obiecte izolate databile din secolele XIV—XVI au fost găsite în timpul lucrarilor.

Pentru aceste secole, lipsesc şi urmele de construcţii din piatra, resturi de morminte, etc. în aria cercetarilor întreprinse până acum. In schimb, în alte raioane, stratul de cultura materiala a secolelor XVII—XVIII, datat precis, este deasupra stratului vechiului Chiev, despartit numai de un strat de pământ subţire, aproape steril.

Carger face observaţia ca sub straturile secolelor XVII—XVIII—XIX, cercetatorului i se înfaţişeaza o imagine a ruinelor de construcţii din piatră, palate, biserici, case, ateliere, morminte pline de schelete. Toate acestea oglindesc sugestiv o distrugere provocată de un dezastru.

Aceasta situaţie a fost prinsă în mai multe raioane ale oraşului de sus, ceea ce demonstreaza ca distrugerea a avut un caracter general.

In continuare, autorul studiului analizeaza câteva cazuri de gorodişti tipice pentru exemplificarea dispariţiei într'o aşezare.

Gorodiştea Borşevscoe pe Don, parasita de locuitorii ei, a lasat cercetatorilor resturi de ceramica şi planul locuinţelor, peste care, de-a-lungul veacurilor, s'a depus un strat gros de pamânt. Majoritatea gorodiştilor sapate, unde a fost continuitate de viaţă, demonstreaza ca straturile se succed treptat pe perioade, bine pastrate, exceptând intervenţia reconstrucţiilor care au deranjat straturile. In cazul acesta stratigrafia devine mai puţin complicata şi comporta un studiu comparativ. Cazuri de acest fel au fost întâlnite la sapaturile din Nord, Staraia Ladoga, Novgorod, etc. Un al treilea tip de aşezari îl avem în cazul când o aşezare înfloritoare, lovită de o catastrofa, se transforma într'una de proporţii mai mici. Exemplu: satul devine selişte sau oraşul gorodişte.

Tipica pentru acest caz este gorodiştea Raichi din Ucraina. Orăşelul a suferit la începutul secolului al XIII-lea o mare catastrofă care a distrus zidurile fortareţei, piaţa, etc.

Pretutindeni, cu ocazia săpăturilor, au fost prinse schelete omeneşti cu mâini, picioare taiate, vârfuri de sageţi înfipte în oase. Sapaturile dela Chiev au dus la concluzii asemănătoare cu cazul gorodiştii Raichi.

★

In partea a treia a studiului său, M. C. Carger expune rezultatele sapăturilor dela Chiev, din anul 1939, tă-

cute în preajma bisericii Mihailovschi Zlatoverhii. In jurul bisericii, au fost gasite urme ale locuinţelor şi atelierelor meşteşugarilor din secolele XII—XIII. Opt locuinţe descoperite cu dependinţele lor sunt situate în secolul al XII-lea, dupa inventarul materialului descoperit: un buzdugan, ceramică, o monedă bizantina din secolul al XII-lea şi altele.

Problema pusă în faţa cercetatorilor a fost stabilirea încetarii din viaţa a acestei aşezari, la distrugerea căreia a contribuit un mare incendiu.

In bordeiul Nr. 8, denumit de cercetatori, al pictorului, au fost prinse indicii mai sigure sub arsura. de exemplu· un buzdugan, o trusă cu instrumente de dulgherie, vase cu vopsele, etc. Concluzia la care au ajuns cercetatorii este aceea ca proprietarii bordeiului nu au fost prezenţi în timpul catastrofei. Uşa bordeiului a fost încuiată, aşa cum arata lacatul uşii, care se petrecea prin doua belciuge.

Sapaturile campaniei din 1946 din strada Jitomirscaia au dat la iveala doua locuinţe de tipul semibordeielor. Inventarul găsit aci a contribuit la completarea cunoştinţelor asimilate în campania 1938, demonstrând ca incendiul a fost însoţit de o luptă înverşunata.

Locuintele descoperite în 1946 fac parte din tipul de locuinţe, cunoscut regiunii chievene (semibordeiele) de forma dreptunghiulară săpate jumatate în sol, iar deasupra, pereţii lucraţi din lut batatorit.

Materialul găsit în aceste locuinţe s'a pastrat în întregime, începând cu obiectele de uz casnic până la ţesătura carbonizată.

O descoperire caracteristică semnalată de autor este aceea a două schelete găsite într'un cuptor al locuinţei II, aşezate într'o poziţie neobişnuita.

In locuinţa I-a au fost prinse de asemenea câteva schelete în poziţii ciudate. In urma unei atente analize s'a ajuns la concluzia că două cranii dintre acestea erau de tip mongol.

Aceste doua locuinţe se găseau în centrul oraşului, în preajma fortificaţiilor de lângă porţile lui Batîi, porţi care uneau oraşul lui Vladimir, cu oraşul lui Iaroslav.

Altă descoperire legată de catastrofa asediului din 1240 o reprezintă camera secreta, prima sub ruinile bisericii Desiatinnaia. Forma acestei gropi este pastrata plina cu materiale ale construcţiei, var, nisip, placi, cuie, etc., la o adâncime de 20—30 cm.

La o adâncime de cca 1 m au fost descoperite urme dintr'un edificiu din secolele X—XI. Aci au fost gasite de asemenea materiale de construcţie, începând dela fragmentele de var, ardezie, marmora şi terminând cu resturi de piese confecţionate, ca blocuri de tencuiala cu fresca, un capitel, etc. La o adâncime de 1,50 m au fost prinse forme de turnat pentru diverse bijuterii.

La numai 20—40 cm de acestea, s'au gasit scheletele a 2 oameni maturi şi al unui adolescent. Sub aceştia au fost prinse un paloş, un coif de fier, un topor ş. a.

La o adâncime de cca 4,50 m sub un strat de cenuşă şi carbuni, au fost gasite două schelete, unul atribuit unei femei batrâne, iar cel de al doilea unui copil de 17—18 ani.

Pe lângă primul schelet au fost gasite numeroase podoabe şi resturi de ţesătură scumpă, precum şi o moneda veneţiană din secolul al XII-lea.

Sub aceste schelete, în loessul afânat, au fost descoperite alte câteva unelte, un topor, doua lopeţi de lemn cu marginea de fier, etc

La 4,60 m faţă de nivelul podelei vechi a bisericii Desiatinnaia, a fost prins pământul viu în fundul gropii.

Construcţia descrisa a dus pe cercetatori la concluzia ca aceasta reprezintă o cameră secreta pentru pastrarea obiectelor preţioase din biserica.

O serie de elemente fac pe autor sa creada că majoritatea obiectelor gasite de cercetători, din cele enumerate mai sus, aparţin secolelor XII—XIII, cu excepţia materialului de construcţie rezultat din dărâmarea bisericii.

Carger face o apropiere între camera secretă şi o groapă comuna plina de schelete descoperita de V. V. Hvoica la rasarit de biserica, lânga palatul cnezilor.

In această groapă, scheletele aveau o poziţie nenormală. La unele din ele au fost găsite resturi de podoabe. Majoritatea craniilor erau despicate de lovituri de secure. Printre cranii a fost găsit şi unul atribuit unui mongol. In fundul gropii a fost găsită o cruce. Pe cruce este scris numele Sf. Theodor în limba greacă.

Dupa V. V. Hvoica, crucea ar fi aparţinut altarului bisericii şi ar fi reprezentat un obiect sacru pe care a-

paratorii l-au ascuns de teama de a nu cadea în mâinile pagânilor.

Sapaturile din oraşul Chiev au scos la iveală numeroase aşezari distruse de incendiu. Situaţia în care au fost prinse aceste aşezări, demonstrează ca proprietarii lor le-au parasit pentru scurt timp şi nu au avut vreme să se întoarca sa-şi ridice macar lucrurile mai de preţ.

In urma ultimelor sapaturi, au fost scoase materiale noi din diverse raioane ale Chievului, datate din secolele XII—XIII. Ele vin sa sprijine afirmaţia de mai sus.

★

In continuarea studiului său, M. C. Carger încearcă o reconstituire a evenimentelor din istoria Rusiei meridionale din această vreme.

Amintind de nimicirea statului bulgar (1236—1238) de către Tătari, autorul urmareşte drumul parcurs de invadatori prin Riazan, Vladimir-Suzdal. In stepele cumane, hoardele tatare stau aproape un an cu scopul de a pregăti forţele împotriva Chievului. Cu ocazia unor raiduri prin Sudul Rusiei, una din hoardele tatare conduse de vărul hanului ajunge la porţile Chievului, care impresionează pe noii veniţi prin măreţia sa.

Incercarile de patrundere în Chiev prin vicleşug, nu reuşesc Tatarilor, care pornesc împrejurul oraşului.

Tronul Chievului ramâne liber în urma fugii cneazului Mihail Vsevolodovici. Urmează Rostislav Mstislavici, care la rândul lui este fugarit de Daniil din Galici, care sprijină pe Dmitr.

In toamna anului 1240, hoarda condusa de Batu ajunge la porţile Chievului.

Pasagiile de cronică referitoare la faptele asediului sunt sguduitoare. Cercetatorul cronicii are impresia ca autorul în descriere se trădează ca martor ocular al faptelor descrise. După Carger, cronica s'a dovedit a fi un document foarte important prin cuprinsul ştirilor sale privitoare la asediu. El face o scurta analiza a pasajului privitor la asediu, confruntând câteva cronici şi ajunge la concluzia ca cucerirea Chievului a avut loc la 6 Decembrie 1240, ştire menţionata în cronica Susdalscaia şi acceptata de majoritatea specialiştilor. O serie de cronici din Nordul Rusiei dau alte date şi informaţii care completează tabloul asediului. De reţinut ştirea din cronica Avraomca, în care este relatata prinderea tătarului Tovrul care a furnizat chievenilor ştiri în legatură cu capacitatea de luptă a Tatarilor.

Batu a concentrat atacul în partea de Sud a oraşului la porţile Leadschie unde au fost întrebuinţaţi berbecii ca instrumente de asediu.

Dupa străpungerea zidurilor sunt descrise faze de lupta corp la corp cu suliţe şi săgeţi. Acum este scos din lupta şi cneazul Dmitr.

Tătarii trec peste zidurile oraşului lui Iaroslav, după care întrerup atacul pentru un scurt timp.

Chievenii organizează apărarea pe o noua linie, iar odată cu aceasta, oraşenii se grupeaza întărind punctul din jurul bisericii Maicii Domnului.

Carger face o precizare în studiu, în legatură cu locul întarit după primul asediu, susţinând că este vorba, nu de un şanţ, ci de un val de aparare. Locul întarit de chieveni făcea parte din oraşul lui Vladimir apărat de nişte turnuri care au fost distruse în secolul al XVII-lea. In mijlocul acestei fortificaţii, se găsea biserica Desiatinnaia. Atacul Tatarilor început a doua zi strapunge noua linie de rezistenţa. Chievenii nu cedează însă, transformând în puncte de rezistenţă fiecare strada şi casa.

Carger afirmă că săpăturile din 1946 din strada Jitomirscaia au scos la iveala materiale care demonstrează luptele din acest sector.

In acest cartier au fost prinse pe suprafeţe, cladiri acoperite de schelete.

★

In ultima parte a studiului său, M. C. Carger, pe baza materialelor rezultate din săpături si aceea a informaţiilor din cronici şi calatori, cauta sa dea o justă cronologie a faptelor, combatând afirmaţiile neştiinţifice privind problema tratată.

Interpretarea nejusta a faptelor de catre Antonovici, Cruşevschi şi alţii, care întrebuinţau în argumentarile teoriilor lor pasaje de genul *„şi au ucis cu paloşele toată lumea, atât pe copii cât şi pe cei vârstnici"*, nu sunt valabile pentru cazul oraşului Chiev.

Autorul citeaza cazul orăşelului Cozlec unde populaţia a fost nimicita complet după o eroică şi dârză rezistenţă de 7 săptamâni.

Cronica relatează că Tatarii au căutat timp îndelungat capetele celor 3

conducători ai oraşului printre cadavrele asediaţilor.

Din partea Tătarilor au căzut 4000 de ostaşi, fapt care i-a determinat să numească oraşelul Cozlec „oraş rău".

Chievul este descris după asediu, de călugărul italian Plano Carpini în trecere spre curtea hanului tatar.

Carger atrage atenţia asupra unui pasaj din descrierea lui Carpini, referitor la 200 de case rămase în urma distrugerii oraşului.

Ştirile calătorilor din secolul al XVI-lea completează fragmente de ştiri din cronici privitoare la perioada de după asediu.

Numeroase ştiri din diferite cronici amintesc de acte de ceremonie religioasa, ca hirotonisiri de biserici sau numiri de prelaţi în Chiev.

O informaţie de acest gen ne aduce ştirea ca biserica Desiatinnaia cu hramul Maicii Domnului, a servit ca loc de refugiu luând ca element de comparaţie catedrala Uspenia din Vladimir care cu 3 ani în urma servise pentru acelaşi scop.

De frică, orăşenii împreună cu vârfurile bisericii s'au urcat pe zidurile bisericii şi au cauzat prăbuşirea ei.

Carger crede că biserica Desiatinnaia a fost un ultim punct de rezistenţă al Chievului

Biserica a fost supusă unui asediu cu berbecii, care au produs darâmarea ei. Desigur ca, în momentul ultimelor clipe de vieţuire a bisericii, oamenii au căutat galerii, firide şi tot felul de locuri ascunse pentru a se feri de furia navalitorilor.

Aşa explică Carger şi faptele privitoare la camera secreta, de existenţa căreia ştiau numai câteva vârfuri bisericesti.

Ea a adăpostit probabil persoane din elita oraşului, dovada că în preajma scheletelor de aici au fost gasite numeroase podoabe.

Din această cameră secretă, autorul presupune că refugiaţii au încercat săparea unui tunel pentru a ieşi spre partea de Nord a oraşului. Aici au fost găsite lopeţi, frânghii, o găleată şi alte obiecte de lucru cu care se făcea evacuarea pământului la suprafaţă.

Aceasta operaţie a fost însă întreruptă de prabuşirea bisericii sub loviturile berbecilor.

Printre materialele care furnizeaza ştiri privitoare la viaţa oraşului de după asediu sunt descrierile lui Sigismund Herberstein, Alexandru Guaquinin, Erik Lasote ş. a.

Din aceste descrieri, se desprind informaţii privind urmele fortificaţiilor şi monumentelor vechi din spre partea veche a oraşului.

Carger citeaza lucrarea lui Reinold Heidenstein privitoare la istoria Poloniei în care sunt rezervate câteva pasaje Chievului.

Heidenstein descrie câteva din monumentele vechi, printre care Porţile de aur şi catedrala Sf. Sofia.

Trecând la descrierea oraşului propriu zis, autorul recunoaşte ca acesta a fost cândva foarte populat şi se întindea pe o suprafaţă foarte mare.

Oraşul contemporan lui Heidenstein se întindea în spre apa Niprului şi era dominat de un castel de lemn de tip lituanian.

Carger atrage atenţia că voevozii moscoviţi în 1654 au avut conflicte în legatură cu restaurarea fortificaţiilor, preferând pe cele de piatra ale vechiului Chiev, care erau în proprietatea mitropolitului.

In secolul al XVII-lea încep restaurările oraşului de sus pe locul ruinelor vechiului oraş. Aici a avut sediul garnizoana moscovita. Aici au fost facute încercari de reconstrucţie a unor biserici din perioada lui Vladimir şi Iaroslav.

An de an, până în secolul al XVIII-lea, partea de sus a oraşului ruinata a fost folosita ca teren de catre noii constructori.

Pe timpul lui Petru I, regiunea vechilor fortificaţii a fost parasita, pentru ca o noua fortareaţa pe dealul Pecersc să-i ia locul.

Ruinele vechiului oraş au fost pastrate până în a doua jumatate a secolului al XIX-lea, când reconstrucţia oraşului după un plan nou le-a şters urmele.

Gh D

★

N. I. PAVLENCO, *Contribuții la problema pieței forței de muncă pentru manufacturile metalurgice în deceniile 3—5 ale secolului al XVIII-lea.* „Voprosî Istorii', 1952, Nr. 3, p. 99—123.

Problema naşterii clasei muncitoare şi a burgheziei şi formarea orânduirii capitaliste în Rusia atrage în ultimul timp tot mai mult atenția istoricilor sovietici, preocupați sa rezolve aceasta chestiune atât de importanta din istoria Uniunii Sovietice.

★

N. I. Pavlenco precizeaza ca în explicarea formarii pieței forței de muncă a analizat doar influența exercitata de export şi de statul absolutist rus, cu privire speciala la manufacturile metalurgice, unde problema este mai complexa.

Razboiul Nordic dintre Rusia şi Suedia (1700—1721) a marit nevoile de metal ale Rusiei, determinând statul rus sa creeze o regiune metalurgica în Ural, care dupa încheierea razboiului, a putut satisface toate nevoile pieței interne şi a permis vânzarea fierului rusesc pe piața europeană. Exportul de fier a determinat statul rus sa sprijine desvoltarea manufacturilor metalurgice, create mai ales în vederea schimburilor comerciale cu strainatatea, deoarece piața interna nu putea absorbi întreaga lor producție.

Concentrarea industriilor exportatoare de fier era destul de mare, deoarece, arata autorul, din cantitatea de 10,4 milioane de puduri [1] de fontă (cca 170.352 tone) turnata în Rusia între 1720—1739 de întreprinderile particulare, 90% a fost produsa de catre industriaşii exportatori; dintre ei, locul întâi îl ocupa A. Demidov, ale cărui manufacturi au furnizat 62 % din producția amintita.

Autorul subliniază o contradicție a manufacturilor metalurgice din aceasta perioada, aratând ca desvoltarea lor, determinata de cererea fierului rusesc pe piața externă, a fost mai rapidă decât cererea de forța de muncă liberă, nascuta prin procesul intern al descompunerii feudalismului şi al desagregarii țaranimii, deoarece a fost necesară folosirea muncii forțate şi legarea lucrătorilor calificați de întreprindere. Legarea lucratorilor de întreprindere a fost consacrata printr'o serie de decrete dintre 1722—1736, care au transformat pe lucratori într'un „iobag al manufacturii".

Inafara de masurile luate de stat, înşişi patronii jucau un rol activ în legarea muncitorilor de manufactură, prin împrumuturi înrobitoare acordate acestora, prin neachitarea salariilor şi alte procedee. Uneori, pentru a-şi crea mână de lucru, proprietarii de manufactura atrageau prin momeli pe lucratorii dela alte întreprinderi sau chiar îi rapeau.

N. I. Pavlenco arată că relațiile feudale din Rusia au fost o piedica în procurarea forței de muncă pentru manufacturi, deoarece iobagul fugit dela moşier şi angajat la fabrică putea fi revendicat de stăpânul sau, căruia trebuia sa i se platească o despăgubire, fixată la 50 de ruble prin decretul din 1724, pentru omul pe care-l pierduse. Din aceasta cauză, proprietarii de manufacturi preferau să lege de întreprindere oameni liberi, care nu puteau fi revendicați de cineva.

Autorul arata ca procurarea forței de muncă se facea în condițiile existenței a doua fenomene contradictorii ale epocii: intensificarea asupririi feudale, concretizata prin înasprirea urmaririi iobagilor fugiți, care limita forța de munca pentru manufacturi, şi desvoltarea relațiilor marfa-bani, care a determinat pe mulți țarani să se angajeze la întreprinderi pentru a plăti feudalului renta în bani.

Slaba desvoltare a tehnicii, care cerea un mare număr de brațe în procesul de producție şi piedicile feudale, care limitau procurarea forței de munca, au determinat pe proprietarii de manufacturi să lupte pentru obținerea dreptului de a cumpăra sate cu iobagi, pentru a-i folosi în întreprinderi. In 1721, ei au obținut dreptul de a cumpăra sate cu iobagi, decretul din acest an specificând că „acele sate să ramână totdeauna neînstrainate pe lânga acele uzine".

Profitând de acest drept, proprietarii de manufacturi au cumpărat numeroase sate cu iobagi, necesare întreprinderilor lor. N. I. Pavlenco face o comparație între condițiile de procurare a forței de muncă din cele două regiuni metalurgice ale Rusiei: regiunea centrală

[1] 1 pud=16,38 kg.

(Moscova), unde proprietarii de manufacturi puteau sa angajeze forţa de munca libera din cauza desimii mai mari a populaţiei, şi regiunea metalurgica din Urali, unde populaţia fiind rara, fabricanţii duceau lipsa de mâna de lucru. Pentru a permite desvoltarea industriei din Urali, guvernul a admis ca proprietarilor de manufacturi de acolo sa li se atribue ţarani iobagi ai statului, care sa lucreze în întreprinderile lor. (Decretul din 1734).

Inafară de aceasta, statul le-a acordat o serie de avantaje, concesionându-le gratuit pamânturi şi materie primă, ceea ce a permis o desvoltare apreciabilă a industriei metalurgice din Urali.

In încheiere, N. I. Pavlenco trage urmatoarele concluzii :

a) intervenţia statului în asigurarea manufacturilor metalurgice cu forţa de munca a permis pastrarea unor relaţii feudale, existenţa proprietarilor de manufacturi posesori de sate cu iobagi, care lucrau în întreprinderile stăpânului lor, şi legarea muncitorului de fabrica, analoaga cu a şerbului de moşie.

b) eliberarea forţei de munca prin descompunerea feudalismului n'a mers tot atât de repede ca desvoltarea manufacturilor, condiţionata de cererea fierului rusesc în strainatate.

c) particularitaţile specifice ale regiunii metalurgice din Urali s'au menţinut mai mult decât în regiunea metalurgică centrala, unde relaţiile capitaliste s'au desvoltat mai intens.

In ultimele pagini, N. I. Pavlenco combate teza lui E. I. Zaoziorscaia, care în studiul sau: „Contribuţii la problema naturii şi a etapelor principale ale perioadei moderne în Istoria Rusiei", este de parere ca perioadele desvoltarii manufacturilor pot constitui etape ale periodizării istoriei Uniunii Sovietice; autorul arată ca, deşi manufacturile au o mare importanţa în istoria moderna a U.R.S.S., ele singure nu pot servi ca jaloane pentru periodizare. Aceasta din urma trebue sa ţina seama şi de alţi factori, în special de lupta de clasa.

Gh. D.

STUDII

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

APARE TRIMESTRIAL

TABLA DE MATERII PE ANUL 1952 *

(Nr. I—IV)

PROBLEMELE ZILEI

---

* *Cifrele arabe* din dreapta indică pagina unde se găseşte articolul; *Cifrele latine,* care urmeaza după cele arabe, indică numărul revistei în care se găseşte articolul.

STUDII ŞI ARTICOLE

Istorie

Filosofie

DOCUMENTE

DIN VIAŢA ŞTIINŢIFICA

NOTE ŞI RECENZII

СТУДИ

ЖУРНАЛ ИСТОРИИ И ФИЛОСОФИИ

ЖУРНАЛ ВЫХОДИТ ЧЕТЫРЕ РАЗА В ГОД

ПРЕДМЕТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ЗА 1952 г. *)

(№№ I—IV)

СОВРЕМЕННЫЕ ВОПРОСЫ

---

* Арабские цифры указывают страницу, на которой находится статья. Римские цифры указывают номер журнала, в котором помещена статья

СТАТЬИ И ИССЛЕДОВАНИЯ

История

Философия

ДОКУМЕНТЫ

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

ЗАМЕТКИ И РЕЦЕНЗИИ

DIN PARTEA REDACȚIEI

Redacția revistei „Studii" aduce la cunoștință că stă la dispoziția colaboratorilor și cetitorilor revistei, în toate zilele lucrătoare, între orele 17 și 20.

In prima sâmbătă a fiecărei luni, între orele 17 și 20, au loc discuții critice cu privire la conținutul revistei. Toți colaboratorii și cetitorii revistei sunt invitați călduros să participe la aceste desbateri critice.

Sediul redacției se află în București, B-dul Generalissimul Stalin Nr. 1, tel 2.87.43.

LEI. 5 —